

INSTYTUT BADAWCZY LEŚNICTWA

Zakład Ekonomiki i Polityki Leśnej

Symbole: UKD 630*907
PKT 60.29.00
LKO 907; 93

Tytuł opracowania: **Systematyka prawnych rozwiązań ochrony przyrody w lasach**

Rodzaj opracowania: dokumentacja końcowa

Numer tematu: BLP-316

Autorzy: **mgr inż. Adam Kaliszewski, mgr inż. Adam Sikora**

Kierownik Zakładu:

Dyrektor Instytutu:

SPIS TREŚCI

Wykaz użytych skrótów	5
1 Wstęp	6
2 Cel i zakres pracy	7
3 Metodyka badań	8
4 Ramy prawne ochrony przyrody w lasach.....	9
4.1 Konwencje międzynarodowe.....	10
4.2 Akty prawne Unii Europejskiej.....	13
4.3 Krajowe akty prawne	17
4.4 Prawne aspekty ochrony przyrody w lasach w świetle literatury przedmiotu	26
5 Ochrona przyrody w lasach w dokumentach programowych.....	33
5.1 Polityka leśna państwa.....	33
5.2 Trendy w polityce ekologicznej państwa po 1989 roku.....	36
5.2.1 Polityka Ekologiczna Państwa (1991- 2000)	37
5.2.2 II Polityka Ekologiczna Państwa.....	40
5.2.3 Polska 2025 - Długotrwała strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju	44
5.2.4 Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010	47
5.2.5 Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2007 - 2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011 – 2014	52
5.2.6 Podsumowanie	55
5.3 Programy ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym.....	58
5.3.1 Badanie wojewódzkich programów ochrony środowiska w zakresie ochrony przyrody w lasach	58
5.3.2 Analiza wybranych powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska w zakresie prawnych aspektów ochrony przyrody w lasach	61
5.3.2.1 Analiza programu ochrony środowiska dla powiatu mrągowskiego oraz gminy i miasta Mikołajki.....	63
5.3.2.2 Analiza programu ochrony środowiska dla powiatu nowosądeckiego oraz gminy Krynica Zdrój	67
5.3.2.3 Analiza programu ochrony środowiska dla powiatu kartuskiego oraz gminy Kartuzy	71
5.3.3 Podsumowanie	74
6 Ochrona przyrody w lasach w orzecznictwie sądów krajowych i Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości	75
6.1 Analiza orzecznictwa sądów w Polsce.....	78
6.1.1 Ustanawianie lasów ochronnych oraz ulgi w podatku leśnym w lasach ochronnych	79
6.1.2 Usuwanie drzew na obszarach uznanych za las	80
6.1.3 Uznanie gruntu za las	80
6.1.4 Dewastacja lasu.....	81
6.1.5 Uzgadnianie inwestycji i gospodarka nieruchomościami w parkach narodowych	81
6.1.6 Uzgadnianie projektu rozporządzenia w sprawie parku krajobrazowego	82
6.1.7 Uzgadnianie warunków zabudowy na obszarach chronionych.....	83
6.1.8 Warunki realizacji przedsięwzięcia na obszarze Natura 2000	83
6.1.9 Gospodarka łowiecka	84
6.2 Analiza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.....	85
6.2.1 Orzecznictwo dotyczące Dyrektywy Ptasiej	85
6.2.1.1 Artykuł 1 Dyrektywy Ptasiej	85
6.2.1.2 Artykuł 3 Dyrektywy Ptasiej	86
6.2.1.3 Artykuł 4 Dyrektywy Ptasiej	86
6.2.1.4 Artykuł 5 Dyrektywy Ptasiej	89
6.2.1.5 Artykuł 7 Dyrektywy Ptasiej	90
6.2.1.6 Artykuł 9 Dyrektywy Ptasiej	91

6.2.1.7	Artykuł 12 Dyrektywy Ptasiej	94
6.2.1.8	Artykuł 14 Dyrektywy Ptasiej	94
6.2.2	Orzecznictwo dotyczące Dyrektywy Siedliskowej	94
6.2.2.1	Artykuł 4 Dyrektywy Siedliskowej	94
6.2.2.2	Artykuł 6 Dyrektywy Siedliskowej	95
6.2.2.3	Artykuł 7 Dyrektywy Siedliskowej	98
6.2.2.4	Artykuł 12 i 13 Dyrektywy Siedliskowej	99
6.2.2.5	Artykuł 14 Dyrektywy Siedliskowej	100
7	Analiza dostosowania polskich przepisów prawa do wymogów Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej	100
7.1	Transpozycja przepisów Dyrektywy Ptasiej do prawa polskiego	102
7.2	Transpozycja przepisów Dyrektywy Siedliskowej do prawa polskiego	120
7.3	Podsumowanie	135
8	Organizacja administracji ochrony przyrody w Polsce	138
9	Kompetencje i obowiązki nadleśniczego Lasów Państwowych w zakresie prowadzenia gospodarki leśnej na obszarach chronionych oraz w odniesieniu do obiektów objętych ochroną prawną 149	
9.1	Ogólne obowiązki i kompetencje nadleśniczego Lasów Państwowych w zakresie gospodarki leśnej	149
9.1.1	Obowiązki i kompetencje nadleśniczego w odniesieniu do lasów w zarządzie Lasów Państwowych	149
9.1.2	Obowiązki i kompetencje nadleśniczego w odniesieniu do lasów nie będących w zarządzie Lasów Państwowych	153
9.2	Zakres obowiązków i kompetencji nadleśniczego Lasów Państwowych w odniesieniu do poszczególnych form ochrony przyrody	154
9.2.1	Park narodowy	155
9.2.2	Rezerwat przyrody	157
9.2.3	Park krajobrazowy	168
9.2.4	Obszar chronionego krajobrazu	173
9.2.5	Obszary Natura 2000	175
9.2.6	Pomnik przyrody, stanowisko dokumentacyjne, użytek ekologiczny i zespół przyrodniczo-krajobrazowy	188
9.2.7	Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów	191
10	Podsumowanie	200
11	Wykaz źródeł	202
11.1	Wykaz aktów prawnych	202
11.2	Wykaz orzeczeń sądowych	205
11.3	Wykaz dokumentów programowych i innych	208
11.4	Wykaz literatury	210

ZAŁĄCZNIKI (tom II)

ZAŁĄCZNIK I. Przegląd literatury przedmiotu - zestawienie tabelaryczne

ZAŁĄCZNIK II. Wojewódzkie programy ochrony środowiska w zakresie ochrony przyrody w lasach – zestawienie tabelaryczne

ZAŁĄCZNIK III. Zestawienie wybranego orzecznictwa sądów krajowych w zakresie ochrony przyrody w lasach

ZAŁĄCZNIK IV. Zestawienie orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości dotyczących Dyrektywy Ptasiej (79/409/EWG) i Dyrektywy Siedliskowej (92/43/EWG)

Wykaz użytych skrótów

- DP** - Dyrektywa Ptasia, Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, Dz.U.UE. L. z 1979 r. nr 103 s. 1 z późn. zm.
- DS** - Dyrektywa Siedliskowa, Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk, Dz.U.UE. L. z 1992 r. nr 206 s. 7 z późn. zm.
- ETS** - Europejski Trybunał Sprawiedliwości
- Kpa** - Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jednolity: Dz.U. z 2000 roku nr 98 poz. 1071 z późn. zm.
- NSA** - Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie
- PLG LP** - Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
- RSPP** - Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody, Dz.U z 2005 r. nr 94 poz. 794
- RSPU** - Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu, Dz.U. z 2005 r. nr 256 poz. 2151
- Uoi** - Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, Dz.U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227
- Uol** - Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach, Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 435 z późn. zm.)
- Uop** - Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.
- Uzuop** - Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2008 r. nr 201 poz. 1237

1 Wstęp

W ostatnich dekadach na forum międzynarodowym podjęto wiele działań mających na celu ochronę i zachowanie różnorodności biologicznej. Waga tego zagadnienia znalazła odzwierciedlenie w licznych porozumieniach o zasięgu zarówno ogólnosiwiatowym, jak i europejskim, w tym w ramach prowadzonego od początku lat 90. Paneuropejskiego Procesu Ochrony Lasów. Stosowne działania podejmowane są także przez Unię Europejską, czego przykładem jest utworzenie sieci obszarów chronionych Natura 2000. Rozwijająca się międzynarodowa polityka ochrony różnorodności biologicznej zobowiązuje poszczególne państwa do wprowadzania na poziomie krajowym stosownych przepisów i regulacji wynikających z podpisanych umów, co z uwagi na znaczenie przyrodnicze ekosystemów leśnych ma istotny wpływ na sposób prowadzenia gospodarki leśnej.

Szczególne rola lasów i leśnictwa w ochronie przyrody w Polsce potwierdzona jest danymi statystycznymi. Pod koniec 2006 roku w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe było 116 tys. ha rezerwatów przyrody, 27 tys. ha użytków ekologicznych, 333 ha powierzchniowych pomników przyrody, 1,3 tys. ha stanowisk dokumentacyjnych oraz 51 tys. ha zespołów krajobrazowo-przyrodniczych. Obszary leśne w naszym kraju stanowią około 62% całkowitej powierzchni parków narodowych i rezerwatów przyrody, ponad 31% ogólnej powierzchni parków krajobrazowych oraz blisko 33% całkowitej powierzchni obszarów chronionego krajobrazu (GUS 2007). Również duża część obszarów wchodzących w skład sieci Natura 2000 usytuowana jest lub będzie na terenach leśnych.

Postępujący proces ekologizacji gospodarki leśnej oraz towarzysząca mu tendencja do obejmowania ochroną coraz większych obszarów leśnych skłaniają do poszukiwania odpowiednich rozwiązań prawnych ochrony przyrody w lasach. Aby działania ochronne w Polsce mogły być sprawnie realizowane, konieczne jest stworzenie spójnego systemu prawa, zgodnego z przepisami Unii Europejskiej. Z tego powodu temat badawczy mający na celu przegląd, uporządkowanie oraz analizę istniejących regulacji prawnych w zakresie ochrony przyrody w lasach oraz wskazanie kierunków prac mających na celu poprawę jakości prawa związanego z ochroną przyrody w lasach wydaje się szczególnie ważny dla osiągnięcia celów ochrony przyrody w lasach.

2 Cel i zakres pracy

Celem pracy jest przegląd, uporządkowanie oraz analiza istniejących regulacji prawnych w zakresie ochrony przyrody w lasach oraz wskazanie kierunków prac mających na celu poprawę jakości prawa związanego z ochroną przyrody w lasach, w szczególności w związku z koniecznością dostosowania przepisów prawa polskiego do przepisów prawa Unii Europejskiej.

Badania dotyczyły przepisów prawa dotyczącego ochrony przyrody w lasach w Polsce, zawartych przede wszystkim w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.) oraz ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 435 z późn. zm.). Analizę przepisów prawnych uzupełniono szczegółowym przeglądem zagadnień poruszanych w literaturze przedmiotu oraz analizą orzecznictwa sądów krajowych oraz Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w zakresie ochrony przyrody i leśnictwa. Zakres pracy obejmuje w szczególności:

1. Charakterystykę najważniejszych aktów prawnych związanych z ochroną przyrody w lasach na poziomie międzynarodowym (konwencje międzynarodowe), ponadnarodowym (dyrektywy i rozporządzenia Unii Europejskiej) oraz krajowym (ustawy i rozporządzenia);
2. Przegląd literatury, omawiający kwestie związane z problematyką prawa ochrony przyrody w lasach;
3. Analizę dokumentów programowych w zakresie prawnych aspektów ochrony przyrody w lasach, w tym polityki leśnej państwa, trendów w polityce ekologicznej państwa po 1989 roku oraz programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym (wojewódzkim) i lokalnym (powiatowym i gminnym);
4. Analizę orzecznictwa sądów krajowych oraz Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w zakresie ochrony przyrody w lasach;
5. Analizę zgodności polskiego prawa w zakresie ochrony przyrody w lasach z przepisami prawa Unii Europejskiej;
6. Charakterystykę organizację ochrony przyrody w Polsce;
7. Analizę obowiązków i kompetencji nadleśniczego Lasów Państwowych w odniesieniu do poszczególnych form ochrony przyrody.

W pracy przedstawiono stan prawny na dzień 15 listopada 2008 roku. W tym dniu weszła w życie, na mocy ustawy z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r., nr 201 poz. 1237), nowelizacja ustawy o ochronie przyrody z 2004 roku. Celem nowej ustawy jest wprowadzenie w przepisach ustawy o ochronie przyrody i innych ustaw zmian pozwalających na lepszą implementację dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dyrektywy Ptasiej) i dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dyrektywy Siedliskowej), usprawnienie zarządzania obszarami Natura 2000 oraz zapewnienie właściwego nadzoru przez organy wydające decyzje dotyczące reglamentowania korzystania z zasobów środowiska. Ponadto w tym dniu weszła w życie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227), określająca, między innymi, nową strukturę organizacyjną administracji ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody, w Polsce.

Omówione powyżej zmiany w przepisach weszły w życie półtora miesiąca przed zakończeniem tematu badawczego. Stało się to w praktyce w ostatniej fazie przygotowywania dokumentacji końcowej. W związku z tym w wielu miejscach obowiązujące aktualnie przepisy porównane zostały z regulacjami funkcjonującymi przed dniem 15 listopada 2008 roku, co, w opinii autorów, wzbogaca niniejsze opracowanie i pozwala na lepsze prześledzenie zakresu i charakteru wprowadzonych zmian.

3 Metodyka badań

Zestawienie i omówienie najważniejszych aktów prawnych związanych z ochroną przyrody w lasach opracowano przy wykorzystaniu bazy aktów prawnych zawartych w Polskim Serwerze Prawa LEX.

Przegląd literatury przedmiotu wykonano w oparciu o publikacje naukowe i popularno-naukowe, zgromadzone w Bibliotece Instytutu Badawczego Leśnictwa. Natomiast głównym źródłem informacji o dokumentach programowych w zakresie ochrony przyrody w lasach były strony internetowe następujących instytucji:

- Ministerstwa Środowiska (www.mos.gov.pl);
- wojewódzkich urzędów marszałkowskich;

- starostw powiatowych i urzędów gminnych.

Analizę orzecznictwa sądów krajowych w zakresie ochrony przyrody i leśnictwa przeprowadzono na podstawie dokumentacji poszczególnych spraw, zamieszczonej w Polskim Serwerze Prawa LEX. Z tego samego źródła zaczerpnięto również orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości dotyczące Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej. Ponieważ większość omawianych orzeczeń ETS opublikowana została w języku angielskim, dla potrzeb realizacji niniejszego tematu badawczego dokonano własnego ich przekładu na język polski (tłumaczenie nieoficjalne).

W badaniu zgodności polskiego prawa w zakresie ochrony przyrody w lasach z przepisami prawa Unii Europejskiej wykorzystano podejście tekstowe (formalno-prawne), polegające na analizie tekstów, z których składa się przedmiot badania (por. Wróblewski 1975). W analizie wykorzystano również dokumenty Komisji Europejskiej w sprawie wyjaśnienia prawidłowości transpozycji przepisów Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej do prawa polskiego, w związku z wszczęciem przez Komisję w 2006 roku z własnej inicjatywy postępowania mającego na celu wyjaśnienie zastrzeżeń w zakresie przyjęcia przez Polskę regulacji wynikających z obu dyrektyw (Postępowanie w sprawie nr 2006/2135 K(2006) 1425 z dnia 04.04.2006. oraz Postępowanie w sprawie nr 2006/2151 K(2006) 2628 z dnia 28.06.2006).

Podejście tekstowe (formalno-prawne) wykorzystano również w analizie obowiązków i kompetencji nadleśniczego Lasów Państwowych w odniesieniu do poszczególnych form ochrony przyrody.

4 Ramy prawne ochrony przyrody w lasach

W niniejszym rozdziale krótko scharakteryzowane zostały najważniejsze akty prawne dotyczące – bezpośrednio lub pośrednio – leśnictwa i ochrony przyrody w lasach na poziomie międzynarodowym (konwencje międzynarodowe), unijnym (rozporządzenia i dyrektywy) oraz krajowym (ustawy i rozporządzenia). Ratyfikowane przez Polskę konwencje międzynarodowe zostały przedstawione w porządku chronologicznym. W odniesieniu do prawodawstwa krajowego ograniczono się do przedstawienia najistotniejszych z punktu widzenia celu pracy aktów prawa powszechnie obowiązującego.

4.1 Konwencje międzynarodowe

1. *Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r. (Dz.U. z 1978 r. nr 7 poz. 24 z późn. zm.)*

Konwencja (nazywanej również konwencją ramsarską) ma zastosowanie do obszarów wodno-błotnych, czyli terenów bagien, błot i torfowisk lub zbiorników wodnych, tak naturalnych jak i sztucznych, stałych i okresowych, o wodach stojących lub płynących, słodkich, słonawych lub słonych, łącznie z wodami morskimi, których głębokość podczas odpływu nie przekracza sześciu metrów, oraz do ptactwa wodnego, czyli ptaków, które ekologicznie są uzależnione od istnienia obszarów wodnobłotnych. Celem konwencji jest ochrona i utrzymanie tych obszarów łącznie z populacjami ptactwa wodnego zamieszkującymi te tereny lub choćby okresowo na nich przebywającymi. Do najważniejszych zobowiązań nałożonych na Państwa-Strony tej konwencji należą:

- wskazanie odpowiednich obszarów wodno-błotnych na swoim terytorium, w celu włączenia ich do Spisu Obszarów Wodno-Błotnych o Międzynarodowym Znaczeniu, który będzie prowadzony przez biuro utworzone na podstawie artykułu 8 Konwencji;

- opracowanie i realizacja planów w sposób sprzyjający utrzymaniu obszarów wodno-błotnych zamieszczonych w Spisie oraz w miarę możliwości racjonalnemu użytkowaniu innych obszarów wodno-błotnych znajdujących się na ich terytoriach;

- możliwie najszybsze otrzymywanie informacji o zmianach warunków ekologicznych na obszarach wodno-błotnych zamieszczonych w Spisie, które już nastąpiły, następują lub mogą nastąpić na skutek rozwoju technologicznego, skażenia środowiska lub innej działalności ludzkiej oraz kierowanie tych informacji niezwłocznie do organizacji lub rządu, odpowiedzialnych za pełnienie obowiązków stałego biura, wymienionych w artykule 8;

- tworzenie rezerwatów przyrody na obszarach wodno-błotnych zarówno zamieszczonych, jak i nie zamieszczonych w Spisie, służących utrzymaniu obszarów wodnobłotnych i ptactwa wodnego, oraz zapewnienie odpowiedniego nadzoru nad nimi;

- popieranie prac badawczych oraz wymiany informacji i publikacji na temat obszarów wodno-błotnych oraz flory i fauny.

Polska ratyfikowała tę konwencję w dniu 22 marca 1978 roku.

2. *Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz.U. z 1976 r. nr 32 poz. 190)*

Celem konwencji jest zapewnienie możliwie najskuteczniejszej ochrony i konserwacji oraz możliwie najbardziej aktywnej rewaloryzacji dziedzictwa kulturalnego i naturalnego stron porozumienia. Do działań podejmowanych przez państwa na podstawie tej umowy należy między innymi:

- prowadzenie ogólnej polityki zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączeniu ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego;

- ustanowienie na swoim terytorium - jeżeli nie są jeszcze ustanowione - jednej lub kilku służb ochrony, konserwacji i rewaloryzacji dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, posiadających odpowiedni personel i rozporządzających środkami pozwalającymi na wykonywanie przypadających im zadań;

- podejmowanie odpowiednich środków prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i ożywiania lub odtwarzania tego dziedzictwa.

Polska ratyfikowała tę konwencję w dniu 29 czerwca 1976 roku.

3. Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (Dz.U. z 1991 r. nr 27 poz. 112)

Umowa (nazywana również konwencją waszyngtońską) ma na celu ochronę określonych gatunków zagrożonych wyginięciem poprzez reglamentację i kontrolę międzynarodowego obrotu roślinami i zwierzętami tych gatunków, a także ich rozpoznawalnymi częściami i produktami pochodnymi. Strony umowy zostały zobowiązane do podjęcia odpowiednich środków w celu wprowadzenia w życie jej postanowień oraz zakazu handlu okazami zwierząt i roślin naruszającego jej postanowienia.

Polska ratyfikowała tę konwencję w dniu 12 grudnia 1989 roku.

4. Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz.U. z 2003 r. nr 2 poz. 17)

Celem konwencji, nazywanej także konwencją bońską, jest ochrona zagrożonych wyginięciem gatunków wędrownych ssaków, ptaków, gadów i ryb. Na mocy porozumienia strony umowy zobowiązały się m.in. do:

- sprzyjania badaniom nad gatunkami wędrownymi, współdziałania w tych badaniach i ich wspierania;

- podejmowania starań dla zapewnienia bezzwłocznej ochrony zagrożonych gatunków wędrownych, polegających m.in. na ochronie i ewentualnym odtwarzaniu siedlisk gatunków, ważnych dla jego zachowania, minimalizowaniu niekorzystnego oddziaływania lub przeszkód poważnie utrudniających bądź uniemożliwiających wędrówkę gatunków oraz zapobieganiu i zmniejszaniu środków stanowiących zagrożenie dla tych gatunków;

- podejmowania starań w celu zawarcia porozumień dotyczących ochrony i zarządzania gatunkami wędrownymi objętymi międzynarodowymi porozumieniami w celu ich ochrony i zarządzania, zawartymi na mocy tej konwencji.

Konwencja weszła w życie w Polsce w dniu 1 maja 1996 roku.

5. Konwencja o ochronie dzikiej fauny i flory europejskiej oraz ich siedlisk naturalnych, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz.U. z 1996 r. nr 58 poz. 263)

Porozumienie, znane również pod nazwą konwencji berneńskiej, zostało przyjęte w celu ochrony gatunków dzikiej fauny i flory oraz ich siedlisk naturalnych, zwłaszcza tych gatunków i siedlisk, których ochrona wymaga współdziałania kilku państw, oraz wspierania współdziałania w tym zakresie. W umowie szczególny nacisk położono na ochronę gatunków zagrożonych i ginących, włączając w to gatunki wędrowne zagrożone i ginące. Do szczegółowych zobowiązań stron porozumienia należy między innymi:

- podejmowanie działań zmierzających do wdrożenia krajowej polityki ochrony dzikiej flory i fauny oraz siedlisk naturalnych, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych i ginących oraz tych, których siedliska są zagrożone;

- uwzględnianie ochrony dzikiej fauny i flory w polityce dotyczącej planowania i rozwoju oraz w swych działaniach ukierunkowanych na ograniczenie zanieczyszczeń;

- wspieranie edukacji i rozpowszechniania ogólnych informacji o potrzebie ochrony dzikiej flory i fauny oraz ich siedlisk;

- podejmowanie właściwych i niezbędnych środków ustawodawczych i administracyjnych dla zapewnienia ochrony siedlisk dzikiej flory i fauny oraz ochrony zagrożonych siedlisk naturalnych.

Polska ratyfikowała tę konwencję w dniu 13 września 1995 roku.

6. Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz.U. z 2002 r. nr 184 poz. 1532)

Konwencja o różnorodności biologicznej ma na celu ochronę różnorodności biologicznej, zrównoważone użytkowanie jej elementów oraz uczciwy i sprawiedliwy podział

korzyści wynikających z wykorzystywania zasobów genetycznych, w tym przez odpowiedni dostęp do zasobów genetycznych i odpowiedni transfer właściwych technologii, z uwzględnieniem wszystkich praw do tych zasobów i technologii, a także odpowiednie finansowanie. Umowa zobowiązuje każdą ze stron do:

- opracowania krajowych strategii, planów lub programów dotyczących ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej bądź dostosowania w tym celu istniejących strategii, planów lub programów, tak aby odzwierciedlały właściwe dla danej strony działania przewidziane w konwencji;

- włączania, w miarę możliwości i potrzeby, ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej do odpowiednich sektorowych i międzysektorowych planów, programów i polityk.

Konwencja wprowadza nowatorskie podejście do ochrony bioróżnorodności m.in. poprzez zobowiązanie do działań na rzecz zachowania różnorodności nie tylko na terenach chronionych, ale i poza nimi, to jest na terenach użytkowanych gospodarczo. Porozumienie wyznacza szeroki wachlarz zobowiązań, które powinny być realizowane w miarę potrzeb i możliwości. Ponadto umowa zobowiązuje strony do podejmowania, w miarę możliwości i potrzeb, działań ekonomicznych i społecznych, odgrywających rolę środków motywacyjnych dla ochrony i zrównoważonego użytkowania elementów różnorodności biologicznej.

Polska ratyfikowała tę konwencję w dniu 18 stycznia 1996 roku.

7. Europejska Konwencja Krajobrazowa, sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz.U. z 2006 r. nr 14 poz. 98)

Celem konwencji jest promowanie ochrony, gospodarki i planowania krajobrazu, a także organizowanie współpracy europejskiej w zakresie zagadnień dotyczących krajobrazu.

4.2 Akty prawne Unii Europejskiej

1. Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.U.UE.L.79.103.1 z późn. zm.)

Celem dyrektywy (nazywanej Dyrektywą Ptasią, określanej tu również skrótem DP) jest zachowanie populacji gatunków ptaków na poziomie odpowiadającym wymogom ekologicznym, naukowym i kulturowym, przy uwzględnieniu wymogów ekonomicznych i rekreacyjnych lub dostosowanie populacji gatunków do tego poziomu. Dyrektywa

zobowiązuje państwa członkowskie do podejmowania wszelkich niezbędnych środków w celu ochrony, zachowania lub przywrócenia wystarczającej różnorodności i obszaru naturalnych siedlisk wszystkich gatunków ptactwa, przede wszystkim poprzez:

- stworzenie obszarów ochrony;
- utrzymanie i gospodarowanie, zgodnie z potrzebami ekologicznymi naturalnych siedlisk w ramach stref ochronnych i poza nimi;
- przywracanie zniszczonych biotopów;
- tworzenie biotopów.

Ponadto dokument wprowadza szereg zakazów i nakazów w stosunku do działań dotyczących populacji ptaków, ogranicza introdukcję gatunków obcych, ustala zasady i ograniczenia dotyczące gospodarczego i rekreacyjnego wykorzystania ptaków oraz nakazuje kontrolę realizacji ich ochrony oraz jej skutków.

2. Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk (Dz.U.UE.L.92.206.7 z późn. zm.)

Dyrektywa ta (nazywana Dyrektywą Siedliskową, określana tu również skrótem DS) została przyjęta w celu przyczynienia się do zapewnienia różnorodności biologicznej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory na europejskim terytorium państw członkowskich. Środki podejmowane zgodnie z dyrektywą mają na celu zachowanie lub odtworzenie, z zachowaniem właściwego stanu ochrony, siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory ważnych dla Wspólnoty, z uwzględnieniem wymogów gospodarczych, społecznych i kulturowych oraz cech regionalnych i lokalnych.

Na mocy dyrektywy państwa członkowskie zobowiązane są do stworzenia spójnej sieci ekologicznej specjalnych obszarów ochrony (Natura 2000), złożonej z terenów, na których znajdują się typy siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków wymienionych w załącznikach do dokumentu. Dla specjalnych obszarów ochrony tworzone są konieczne środki ochronne obejmujące plany zagospodarowania, środki ustawowe, administracyjne lub umowne, odpowiadające ekologicznym wymaganiom typów siedlisk przyrodniczych lub gatunków żyjących na tych terenach. Ponadto dyrektywa wprowadza szereg zakazów dotyczących gatunków objętych ochroną. Dokument przyjmuje również zasadę współodpowiedzialności finansowej krajów Unii za ochronę przyrody i reguluje zasady ustalania priorytetów i zasad finansowania najważniejszych działań ochronnych ze środków wspólnotowych.

3. *Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zarządzania szkodami wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz.U.U.E.L.04.143.56 z późn. zm.)*

Celem dyrektywy jest ustalenie ram odpowiedzialności za środowisko w oparciu o zasadę „zanieczyszczający płaci” w celu zapobiegania i zaradzenia szkodami wyrządzonym środowisku naturalnemu. Dyrektywa ma zastosowanie m.in. do szkód wyrządzonych gatunkom chronionym i siedliskom przyrodniczym.

4. *Rozporządzenie (WE) nr 614/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 maja 2007 r. w sprawie instrumentu finansowego na rzecz środowiska (LIFE+); Dz.U.U.E.L.2007.149.1*

Rozporządzenie ustanawia instrument finansowy na rzecz środowiska LIFE+, którego ogólnym celem jest przyczynianie się do wdrażania, aktualizacji oraz rozwoju wspólnotowej polityki i prawodawstwa w dziedzinie środowiska, w tym w zakresie uwzględniania kwestii środowiskowych w innych politykach, a tym samym przyczynianie się do zrównoważonego rozwoju. Realizacja projektów dotyczących bioróżnorodności odbywa się przy udziale komponentu „LIFE+ przyroda i różnorodność biologiczna”, którego szczegółowe cele dotyczą:

- przyczyniania się do wdrażania polityki i prawodawstwa Wspólnoty w dziedzinie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, w szczególności dyrektyw 79/409/EWG oraz 92/43/EWG, w tym na poziomie lokalnym i regionalnym a także wspieranie dalszego rozwoju i wdrażania sieci Natura 2000, w tym w odniesieniu do siedlisk oraz gatunków przybrzeżnych i morskich;

- przyczynianie się do konsolidacji zasobów wiedzy w celu rozwoju, opiniowania, nadzorowania i oceny polityki oraz prawodawstwa Wspólnoty w zakresie przyrody i różnorodności biologicznej;

- wspieranie formułowania i wdrożenia podejść w zakresie kierunków polityki i instrumentów mających na celu monitorowanie oraz ocenę stanu przyrody i różnorodności biologicznej, a także czynników, presji i reakcji, które mają na nie wpływ, zwłaszcza w związku z dążeniem do osiągnięcia celu powstrzymania utraty różnorodności biologicznej we Wspólnocie do 2010 roku oraz zagrożeniem dla przyrody i różnorodności biologicznej powodowanym poprzez zmiany klimatu;

- zapewnianie wsparcia na rzecz lepszego zarządzania w dziedzinie środowiska poprzez poszerzenie udziału zainteresowanych stron, w tym organizacji pozarządowych, w

procesie konsultacji związanych z polityką i prawodawstwem w zakresie przyrody i różnorodności biologicznej oraz w ich wdrażaniu.

5. *Rozporządzenie Rady (WE) nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi (Dz.U.U.E.L.97.61.1)*

Celem rozporządzenia jest ochrona gatunków dzikiej flory i fauny oraz zagwarantowanie ich zachowania poprzez regulację handlu nimi. Rozporządzenie stosuje się zgodnie z celami, zasadami i postanowieniami Konwencji o Międzynarodowym Handlu Dzikimi Zwierzętami i Roślinami Gatunków Zagrożonych Wyginięciem.

6. *Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 865/2006 z dnia 4 maja 2006 r. ustanawiające przepisy wykonawcze do rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi (Dz.U.U.E.L.06.166.1)*

Rozporządzenie ustanawia przepisy wykonawcze do rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi.

7. *Rozporządzenie Rady (EWG) NR 3254/91 z dnia 4 listopada 1991 r. zakazujące używania potrzasków we Wspólnocie oraz wprowadzania do Wspólnoty skór i innych towarów wytwarzanych z niektórych gatunków dzikich zwierząt, pochodzących z państw, w których chwyta się je za pomocą potrzasków lub metod odłowu niespełniających międzynarodowych norm odłowu humanitarnego (Dz.U.U.E.L.91.308.1)*

Rozporządzenie ma na celu wyeliminowanie używania potrzasków w krajach Wspólnoty oraz wprowadzania do Wspólnoty skór i innych towarów wytwarzanych z niektórych gatunków dzikich zwierząt, pochodzących z państw, w których chwyta się je za pomocą potrzasków lub metod odłowu niespełniających międzynarodowych norm odłowu humanitarnego.

8. *Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1737/2006 z dnia 7 listopada 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia (WE) nr 2152/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego monitorowania wzajemnego oddziaływania lasów i środowiska naturalnego we Wspólnocie (Dz.U.U.E.L.06.334.1)*

Rozporządzenie ustala szczegółowe zasady wykonania art. 4, art. 5 ust. 1 i 2, art. 6 ust. 1 i 2, art. 7 ust. 1 i 2, art. 8, art. 9 ust. 3, art. 10, art. 14 oraz art. 15 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 2152/2003 (już nie mającego mocy prawnej).

Zgodnie z przyjętą w Unii Europejskiej praktyką, rozporządzenia generalnie są stosowane bezpośrednio we wszystkich państwach członkowskich i są włączane do krajowych porządków prawnych bez konieczności ich transpozycji. Wymóg transpozycji dotyczy zatem przede wszystkim dyrektyw, bowiem nie obowiązują one bezpośrednio w państwach członkowskich, do których są skierowane, i wiążą państwa członkowskie co do zamierzonego skutku, pozostawiając władzom państwowym wybór formy i metod implementacji. Do państw członkowskich należy więc obowiązek ich transpozycji do prawa wewnętrznego (Kenig-Witkowska 2005).

4.3 Krajobowe akty prawne

1. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.)

Ustawa określa cele, zasady i formy ochrony przyrody żywej i nieożywionej oraz krajobrazu. Ochrona przyrody, w rozumieniu ustawy, polega m.in. na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody:

1. Dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów;
2. Roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową;
3. Zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia;
4. Siedlisk przyrodniczych;
5. Siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
6. Krajobrazu.

Celem ochrony przyrody w rozumieniu ustawy jest:

1. Utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów;
2. Zachowanie różnorodności biologicznej;
3. Zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego;
4. Zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin, zwierząt i grzybów, wraz z ich siedliskami, przez ich utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony;
5. Ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień;
6. Utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, a także pozostałych zasobów, tworów i składników przyrody;

7. Kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację, informowanie i promocję w dziedzinie ochrony przyrody.

2. *Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. nr 201 poz. 1237)*

Celem ustawy jest wprowadzenie zmian w ustawie o ochronie przyrody z 2004 roku oraz w innych powiązanych aktach prawnych, pozwalających na lepszą implementację dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dyrektywy Ptasiej) i dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dyrektywy Siedliskowej), usprawnienie zarządzania obszarami Natura 2000 oraz zapewnienie właściwego nadzoru przez organy wydające decyzje dotyczące korzystania z zasobów środowiska.

3. *Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity: Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 435 z późn. zm.)*

Ustawa określa zasady zachowania, ochrony i powiększania zasobów leśnych oraz zasady gospodarki leśnej w powiązaniu z innymi elementami środowiska i z gospodarką narodową. Przepisy ustawy stosuje się do lasów, bez względu na formę ich własności.

Ustawa określa, iż trwale zrównoważoną gospodarkę leśną prowadzi się według planu urządzenia lasu lub uproszczonego planu urządzenia lasu, z uwzględnieniem w szczególności następujących celów:

1. Zachowania lasów i korzystnego ich wpływu na klimat, powietrze, wodę, glebę, warunki życia i zdrowia człowieka oraz na równowagę przyrodniczą;
2. Ochrony lasów, zwłaszcza lasów i ekosystemów leśnych stanowiących naturalne fragmenty rodzimej przyrody lub lasów szczególnie cennych ze względu na: zachowanie różnorodności przyrodniczej i zachowanie leśnych zasobów genetycznych, a także walory krajobrazowe i potrzeby nauki;
3. Ochrony gleb i terenów szczególnie narażonych na zanieczyszczenie lub uszkodzenie oraz o specjalnym znaczeniu społecznym;
4. Ochrony wód powierzchniowych i głębinowych, retencji zlewni, w szczególności na obszarach wododziałów i na obszarach zasilania zbiorników wód podziemnych;
5. Produkcji, na zasadzie racjonalnej gospodarki, drewna oraz surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu.

4. *Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U.08.199.1227)*

Ustawa określa zasady i tryb postępowania w sprawach udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie, ocen oddziaływania na środowisko oraz transgranicznego oddziaływania na środowisko, zasady udziału społeczeństwa w ochronie środowiska, a także wskazuje organy administracji właściwe w wymienionych sprawach.

5. *Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r. nr 121 poz. 1266)*

Ustawa reguluje zasady ochrony gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji i poprawiania wartości użytkowej gruntów.

6. *Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (Dz.U. z 2001 r. nr 97 poz. 1051 z późn. zm.)*

Ustawa określa strategiczne zasoby naturalne kraju oraz zasady gospodarowania nimi.

7. *Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym (Dz.U. z 2002 r. nr 200 poz. 1682)*

Ustawa określa Ustawa reguluje kwestie związane z podatkiem leśnym, podatnikami podatku leśnego, organami podatkowymi i zwolnieniami od podatku leśnego.

8. *Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tekst jednolity: Dz.U. z 2003 r. nr 106 poz. 1002 z późn. zm.)*

Ustawa reguluje postępowanie ze zwierzętami: domowymi, gospodarskimi, wykorzystywanymi do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych, utrzymywanymi w ogrodach zoologicznych, wolno żyjącymi (dzikimi) oraz obcymi faunie rodzimej.

9. *Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U.05.127.1066 z późn. zm.)*

Ustawa określa zasady:

- ochrony, zachowania różnorodności i gospodarowania populacjami zwierząt łownych;

- ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego na rzecz poprawy warunków bytowania zwierzyzny;

- uzyskiwania możliwie wysokiej kondycji osobniczej i jakości trofeów oraz właściwej liczebności populacji poszczególnych gatunków zwierzyny przy zachowaniu równowagi środowiska przyrodniczego;

- spełniania potrzeb społecznych w zakresie uprawiania myślistwa, kultywowania tradycji oraz krzewienia etyki i kultury łowieckiej.

10. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity: Dz.U. z 2006 r. nr 129 poz. 902 z późn. zm.)

Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju, a w szczególności:

- zasady ustalania warunków ochrony zasobów środowiska, warunków wprowadzania substancji lub energii do środowiska oraz kosztów korzystania ze środowiska;
- obowiązki organów administracji;
- odpowiedzialność i sankcje.

11. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003 r. nr 80 poz. 717 z późn. zm.)

Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy.

12. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 168 poz. 1764)

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Rozporządzenie określa:

1. Gatunki dziko występujących roślin:

- objętych ochroną ścisłą, z wyszczególnieniem gatunków wymagających ochrony czynnej;
- objętych ochroną częściową;
- objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, oraz sposoby ich pozyskiwania;
- wymagających ustalenia stref ochrony ich ostoi lub stanowisk oraz wielkość tych stref;

2. Zakazy właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków roślin i odstępstwa od zakazów;
3. Sposoby ochrony gatunków roślin.

13. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. poz. 168 nr 1765)

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Rozporządzenie określa:

1. Gatunki dziko występujących grzybów:
 - objętych ochroną ścisłą,
 - objętych ochroną częściową,
 - objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, oraz sposoby ich pozyskiwania,
 - wymagających ustalenia stref ochrony ich ostoi lub stanowisk oraz wielkość tych stref;
2. Zakazy właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków grzybów i odstępstwa od zakazów;
3. Sposoby ochrony gatunków grzybów.

14. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. poz. 220 nr 2237)

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Rozporządzenie określa:

1. Gatunki dziko występujących:
 - zwierząt objętych ochroną ścisłą, z wyszczególnieniem gatunków wymagających ochrony czynnej,
 - zwierząt objętych ochroną częściową,
 - zwierząt objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, oraz sposoby ich pozyskiwania,
 - ptaków, które mogą być sprzedawane, transportowane i przetrzymywane w celach handlowych, jeżeli zostały legalnie upolowane,
 - zwierząt wymagających ustalenia stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania;
2. Zakazy właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków zwierząt i odstępstwa od zakazów;

3. Sposoby ochrony gatunków zwierząt, w tym wielkość stref ochrony.

15. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie rodzajów, typów i podtypów rezerwatów przyrody (Dz.U. z 2005 r. nr 60 poz. 533)

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Rozporządzenie określa rodzaje, typy i podtypy rezerwatów przyrody.

16. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz.U. z 2005 r. nr 94 poz. 794)

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Rozporządzenie określa dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego:

1. Tryb sporządzania projektu planu ochrony;
2. Zakres prac na potrzeby sporządzenia projektu planu ochrony;
3. Tryb dokonywania zmian w planie ochrony;
4. Zakres i sposoby ochrony zasobów, tworów i składników przyrody.

17. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. z 2004 r. nr 229 poz. 2313 z późn. zm.)

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Rozporządzenie określa nazwę, położenie administracyjne, obszar i mapę obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 oraz cel i przedmiot ochrony, a także sprawujących nadzór nad tymi obszarami.

18. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. z 2007 r. nr 179 poz. 1275)

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Rozporządzenie zmienia rozporządzenia w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 z 2004 roku. Akt prawny powołuje nowe ostoje ptasie.

19. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (Dz.U. z 2005 r. nr 94 poz. 795)*

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Rozporządzenie określa typy siedlisk przyrodniczych oraz gatunki roślin i zwierząt, ze wskazaniem typów siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu priorytetowym, wymagające ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 oraz kryteria i sposoby wyboru reprezentatywnej liczby i powierzchni siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin i siedlisk zwierząt do ochrony w formie obszarów Natura 2000.

20. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 marca 2006 r. w sprawie obrączkowania ptaków (Dz.U. z 2006 r. nr 48 poz. 350)*

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Rozporządzenie określa sposoby obrączkowania ptaków, wzory obrączek oraz materiały, z jakich mogą być wykonane obrączki.

21. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 grudnia 2004 r. w sprawie wzorów tablic (Dz.U. z 2004 r. nr 268 poz. 2665)*

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Rozporządzenie określa wzory tablic informujących o nazwie form ochrony przyrody oraz o zakazach obowiązujących na obszarach lub w stosunku do tych form.

22. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 sierpnia 2001 r. w sprawie określenia rodzajów siedlisk przyrodniczych podlegających ochronie (Dz.U. z 2001 r. nr 92 poz. 1029)*

Akt wykonawczy wydany na mocy delegacji określonej w art. 35a ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 1991 r. nr 114 poz. 492 z późn. zm.). Rozporządzenie określa rodzaje siedlisk przyrodniczych podlegających ochronie. Zgodnie z art. 35a ust. 1 ustawy siedliska przyrodnicze poddaje się pod ochronę w drodze ustanowienia przez właściwy organ formy ochrony przyrody wybranej spośród wymienionych w art. 13 ust. 1 pkt 1-4 oraz 6, tj. parku narodowego, rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego, obszaru

chronionego krajobrazu, pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego bądź zespołu przyrodniczo-krajobrazowego.

Podstawę obowiązywania tego aktu prawnego stanowi art. 157 ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, zgodnie z którym dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody z 1991 r. zachowują moc do czasu wejścia w życie aktów wykonawczych wydanych na podstawie nowej ustawy. Ustawa z 2004 roku nie zawiera jednak delegacji upoważniającej ministra środowiska do wydania analogicznego rozporządzenia. Ponadto art. 153 ustawy o ochronie przyrody z 2004 r. określa, że formy przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-4 i 6-10, utworzone lub wprowadzone przed dniem wejścia w życie ustawy stają się formami ochrony przyrody w rozumieniu tej ustawy.

23. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej (Dz.U. z 1992 r. nr 67 poz. 337)

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity: Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 435 z późn. zm.). Rozporządzenie określa szczegółowe zasady i tryb uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowe zasady prowadzenia w nich gospodarki leśnej.

24. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu (Dz.U. z 2005 r. nr 256 poz. 2151)

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity: Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 435 z późn. zm.). Rozporządzenie określa szczegółowe warunki i tryb sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu.

25. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ochrony i zbioru płodów runa leśnego oraz zasad lokalizowania pasiek na obszarach leśnych (Dz.U. z 1999 r. nr 6 poz. 42 z późn. zm.)

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity: Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 435 z późn. zm.). Rozporządzenie określa szczegółowe zasady ochrony i zbioru płodów runa leśnego oraz zasady lokalizowania pasiek na obszarach leśnych.

26. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 września 2002 r. w sprawie zakresu wykroczeń, za które uprawnieni pracownicy Lasów Państwowych, pracownicy parków narodowych oraz strażnicy łowieccy są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego (Dz.U. z 2002 r. nr 174 poz. 1432)*

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2001 r. nr 106 poz. 1148 z późn. zm.). Rozporządzenie określa zakres wykroczeń, za które uprawnieni pracownicy Lasów Państwowych, pracownicy parków narodowych oraz strażnicy łowieccy są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego.

27. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 433)*

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U.05.127.1066 z późn. zm.). Rozporządzenie określa listę gatunków zwierząt łownych.

28. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 r. w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne (Dz.U. z 2005 r. nr 48 poz. 459)*

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U.05.127.1066 z późn. zm.). Rozporządzenie określa okresy polowań na zwierzęta łowne.

29. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 czerwca 2005 r. w sprawie zwierzyny bezprawnie pozyskanej (Dz.U. z 2005 r. nr 116 poz. 981)*

Akt wykonawczy do ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U.05.127.1066 z późn. zm.). Rozporządzenie określa:

- wysokość ekwiwalentu za zwierzynę bezprawnie pozyskaną;
- podmioty właściwe do: zagospodarowania, w imieniu Skarbu Państwa, bezprawnie pozyskanej zwierzyny, pobrania środków pochodzących ze sprzedaży tusz, pobrania ekwiwalentu.

4.4 Prawne aspekty ochrony przyrody w lasach w świetle literatury przedmiotu

Większość zagadnień związanych z problematyką ochrony przyrody w lasach, opisywana w literaturze koncentruje się na sprawach związanych z: siecią obszarów Natura 2000, zwiększaniem obszarów prawnie chronionych, udziałem społeczeństwa w decydowaniu o kształcie i rozmiarze obszarów chronionych oraz inwentaryzacją przyrodniczą w lasach. Wiele zmian w dziedzinie ochrony przyrody spowodowanych było wejściem Polski do Unii Europejskiej, co wiązało się m.in. z koniecznością transpozycji przepisów unijnych do prawa polskiego. Zdaniem Radeckiego (2006) głównymi problemami w zakresie ochrony przyrody w ustawodawstwie polskim były:

- koncepcja prawnej ochrony przyrody i jej stosunek do tzw. ustaw działowych (leśnej, łowieckiej, rybackiej itp.), a po 1980 r. stosunek ustawy o ochronie przyrody do generalnej ustawy o ochronie środowiska (zostało przesądzone usamodzielnienie ustawy o ochronie przyrody);
- relacje między ograniczeniami dyktowanymi potrzebą ochrony przyrody a prawem własności, szczególnie mocno podkreślone w noweli z 2000 r. oraz ustawie o ochronie przyrody z 2004 r.;
- głosy społeczności lokalnej przy wprowadzaniu i realizowaniu ochrony przyrody;
- organizacja ochrony przyrody na szczeblu centralnym i terenowym;
- relacje między wewnętrznym prawem ochrony przyrody, a prawem międzynarodowym i europejskim.

Ważniejsze kwestie, tezy oraz propozycje zawarte w piśmiennictwie, opublikowanym jeszcze przed wejściem w życie przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.08.201.1237), przedstawiono szczegółowo i tematycznie w formie tabelarycznej w ZAŁĄCZNIKU I. Poniżej zawarto jedynie najważniejsze kwestie dotyczące ochrony przyrody w lasach w odniesieniu do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r.

1. Wprowadzenie przepisów do ustawy o ochronie przyrody dotyczących wdrożenia obszarów Natura 2000 powinno skutkować równoległym dokonaniem stosownych zmian nie tylko w ustawie prawo ochrony środowiska, ale także m.in. w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz w ustawie Prawo wodne. Dopiero wówczas system

prawny w zakresie m.in. oceny oddziaływania na środowisko w obszarach Natura 2000 będzie można uznać za spójny i komplementarny (Kistowski 2004).

2. Polska nie była przygotowana do wdrożenia programu Natura 2000, m.in. ze względów społecznych. Brakowało, bowiem rzetelnych i spójnych informacji oraz rozmów i szkoleń dotyczących ustanowienia nowych obszarów chronionych. Wyznaczając obszary do programu Natura 2000, niewystarczające jest rozpoznanie walorów przyrodniczych danego obszaru, trzeba posiadać wiedzę o całych zasobach danego siedliska lub gatunku na terenie całego kraju, a także o planach rozwoju poszczególnych regionów kraju, aby unikać konfliktów społecznych. Brak planów zagospodarowania dla większości terenów naszego kraju jest w tym przypadku poważnym utrudnieniem. Zdaniem Kapuścińskiego (2008) ustawa o lasach zawiera wiele elementów, które są spójne z założeniami programu Natura 2000, gdyż w obu przypadkach dąży się do integrowania celów ochrony przyrody z potrzebami społecznymi i gospodarczymi.

3. Polska miała mało czasu na przygotowanie projektu sieci obszarów Natura 2000. Dyrektywy, będące podstawą prawną systemu, obowiązywały w „Starej Unii” już od dawna, natomiast prace nad projektem sieci Natura 2000 rozpoczęto w Polsce dopiero w 2000 roku. Dodatkowo transpozycja przepisów dyrektywy ptasiej i siedliskowej, do polskiego prawa nastąpiła dopiero w 2004 roku (Kapuściński 2008).

4. Ustawa o ochronie przyrody wymaga zgody lokalnych samorządów np. jeśli chodzi o utworzenie parku narodowego. O ile uzasadnione staje się uwzględnianie interesów lokalnych (zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju), o tyle niedopuszczalne jest realizowanie inwestycji i planów rozwoju na poziomie gmin, uniemożliwiających ochronę najcenniejszych wartości przyrodniczych o znaczeniu krajowym i europejskim. Decyzja samorządów ma również wpływ na włączanie obszarów do sieci Natura 2000 (Kurek 2004).

5. Zgodnie z obecnymi przepisami, nie można utworzyć ani powiększyć parku narodowego, parku krajobrazowego ani obszaru chronionego krajobrazu bez zgody samorządów. Może to powodować w niektórych przypadkach osłabienie ochrony przyrody oraz utrudnia wywiązywanie się ze zobowiązań międzynarodowych. Samorzady mają też prawo sprzeciwu przy tworzeniu planów ochrony obszarów Natura 2000, a także możliwość sprzeciwu podczas ustanawiania planów ochrony innych form ochrony przyrody (Państwowa Rada Ochrony Przyrody 2007).

6. Obecna ustawa o ochronie przyrody nakazuje opracowanie nowych planów ochrony parków narodowych rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych, chociaż nie upłynął jeszcze ich okres obowiązywania. Ponadto ustawa wprowadziła obowiązek

opracowania planu dla każdego obszaru Natura 2000, choć będą jednocześnie niezależnie opracowywane nowe plany ochrony dla wymienionych wyżej terenów chronionych, niejednokrotnie pokrywających się obszarowo. Spowoduje to wzrost biurokracji i generację kosztów (Lubczyński 2006).

7. Polska posiada dobrze rozbudowaną sieć obszarów chronionych na terenach leśnych, a dodatkowe obszary Natura 2000 spowodują wzrost kosztów ich utrzymania. Ponadto brak uzgodnienia planów obszarów Natura 2000 z planami urządzania lasu spowoduje dodatkowe koszty budżetu państwa. Rozwiązaniem może być uznanie planów urządzania lasów (z odpowiednimi aneksami) za plany Natura 2000 na terenach leśnych. Na obszarach będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego LP pośrednim, pomocniczym dokumentem do prowadzenia prac na obszarach Natura 2000 mogą być instrukcja ochrony lasu, instrukcja urządzania lasu, zasady hodowlane oraz Zarządzenie Dyrektora Generalnego LP w sprawie doskonalenia gospodarki leśnej na podstawach ekologicznych (Stocki 2007).

8. Wprowadzenie nowej formy ochrony Natura 2000, powinno zostać utworzone w oparciu o dotychczasowe obszarowe formy ochrony przyrody np. parki narodowe, parki krajobrazowe uwzględniając jedynie wymogi unijnych dyrektyw ptasiej i siedliskowej. Dzięki temu możliwe byłoby uniknięcie poniesienia znacznych kosztów wynikających z proponowanych rozwiązań. Dla administracji Lasów Państwowych może to dodatkowo spowodować ograniczenia w gospodarce leśnej (Lubczyński 2006).

9. Obszar Natura 2000 czasami wchodzi w skład innych form ochrony, dlatego może kolidować z planem ustanowionym dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, a także planem urządzania lasu. Jednak zgodnie z art. 30 ust. 2 o ochronie przyrody, plan ochrony obszaru Natura 2000 ma charakter nadrzędny, a inne plany powinny być z nim zgodne. Jeśli plan ochrony obszaru Natura 2000 został ustanowiony później, to plany (wobec niego wcześniejsze) ochrony parku narodowego, rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego i plan urządzania lasu powinny zostać dostosowane (Radecki 2006). Z drugiej strony jest to jednak nieporozumienie, ponieważ zdaniem autora najpierw ustanawiając plan ochrony obszaru Natura 2000 wykorzystuje się plany ochrony parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i plany urządzania lasu, a po ustanowieniu te właśnie plany należy dostosować do planu ochrony obszaru Natura 2000.

10. Zdaniem Gruszeckiego (2005) regulacja art. 30 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody o planach dla obszarów Natura 2000 jest rozwiązaniem logicznym, ponieważ w skład obszarów Natura 2000, (jeśli chodzi o powierzchnię) będą wchodzić pozostałe formy ochrony

przyrody, dla których opracowywane są plany ochrony, a nie odwrotnie.

11. Plan urządzania lasu jest dokumentem opracowanym zgodnie z wymogami ustawy o lasach, następnie zatwierdzany przez ministra właściwego ds. środowiska i zbadany pod względem spójności z planem ochrony Natura 2000, dlatego nie powinien podlegać dalszym „badaniom”. Wskazać można na niespójne prawo, wynikająca z trybu opracowania planu urządzania lasu i planu obszaru Natura 2000 (Marszałek 2007).

12. Na terenie zarządzanym przez Państwowe Gospodarstwo Leśne LP, znajdujące się na obszarze Natura 2000 realizację zadań w zakresie ochrony przyrody powierza się właściwemu nadleśniczemu (Uop, art. 32 ust. 4). Zakres tych zadań może być różny w zależności od obszaru i będzie determinowany postanowieniami planu ochrony obszaru Natura 2000, uwzględnionych w planie urządzania lasu. W przypadku wystąpienia rozbieżności lub wątpliwości między postanowieniami tych planów pierwszeństwo będzie należało przyznać postanowieniom planu ochrony obszaru Natura 2000. Będzie to wynikało z przepisów prawa powszechnie obowiązującego, natomiast plan urządzania lasu nie jest takim dokumentem. Dodatkowo ustawodawca określił hierarchię obowiązywania tych planów (Gruszecki 2005).

13. Natura 2000 nie posiada wyodrębnienia organizacyjnego, adresatem wytycznych i zaleceń może być np. nadleśniczy wykonujący na podstawie art. 32 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody zadania wynikające z planu ochrony obszaru Natura 2000 z uwzględnionym w planie urządzania lasu. Wynika z powyższego, że krąg podmiotów, do których mogą być kierowane zalecenia i wytyczne jest szeroki. Również zakres przedmiotowy, w jakim mogą być one wydawane, został określony bardzo ogólnie, obejmuje on generalnie ochronę i funkcjonowanie obszarów Natura 2000 (Gruszecki 2005).

14. Ustawa o lasach oraz polityka leśna państwa (1997), kładą nacisk na aspekty: ekologiczne, ochronne i społeczne gospodarki leśnej. Zrównoważona gospodarka leśna w znaczącym stopniu uzależniona jest jednak od funkcji produkcyjnej, która umożliwia finansowanie m.in. pozaprodukcyjnych funkcji lasu. Lasy odgrywają szczególne znaczenie w ochronie różnorodności biologicznej i cechują się znacznym stopniem naturalności i zróżnicowania siedlisk. Znaczna część powierzchni objętej ochroną to właśnie lasy (ok. 60 proc. powierzchni parków narodowych to grunty leśne, jednocześnie połowa rezerwatów przyrody to rezerваты leśne). Nie jest też wykluczone, że o przyszłości tej ochrony decydować będzie możliwość znalezienia dodatkowego źródła finansowania gospodarki leśnej (Gwiazdowicz 2002).

15. Do zagrożeń dalszego rozwoju Lasów Państwowych można zliczyć m.in. rosące

koszty ekologizacji leśnictwa (np. sieć Natura 2000), oraz konflikty społeczne dotyczące zwiększenia obszarów chronionych (Dawidziuk 2006).

16. Kwestie finansowania ochrony przyrody są największym źródłem konfliktów między leśnikami, którym prawo pozwoliło na samofinansowanie własnej działalności, a instytucjami i osobami zajmującymi się ochroną przyrody. Według nich część niemałych dochodów państwowego przedsiębiorstwa, pochodzących głównie z wyrębu drzew będących faktycznie własnością społeczną, powinna być przeznaczona na ochronę różnorodności biologicznej na terenie lasów gospodarczych (Symonides 2007).

17. Zaangażowanie środków finansowych Lasów Państwowych jest konsekwencją wynikającą z polityki leśnej Państwa i obowiązujących przepisów, które nakładają na Lasy Państwowe obowiązek prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji, tworzone będą m.in. plany ochrony przyrody dla obszarów Natura 2000. Lasy Państwowe muszą być przygotowane do nowych obowiązków, wśród których będą m.in. okresowe raportowania sprawozdawcze o stanie siedlisk, gatunkach flory i fauny itp. Powinno się dążyć do zamieszczania tych informacji w planach już funkcjonujących w Lasach Państwowych - w planach urządzania lasu (Kapuściński 2007).

18. Zdaniem Państwowej Rady Ochrony Przyrody (2007) inwentaryzacji krajowych zasobów siedlisk przyrodniczych i gatunków jest źle prowadzona przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. Wątpliwości budzi również metodyka przeprowadzania tych badań. Niski jest również poziom zleczanych opracowań przyrodniczych, dodatkowo niska jest także przeciętna jakość programów ochrony przyrody w nadleśnictwach, co wynika m.in. z niedostatecznej identyfikacji różnorodności biologicznej w lasach.

19. Ochrona gatunkowa roślin, grzybów i zwierząt stanowi największą trudność w ochronie przyrody w Lasach Państwowych. Głównym tego powodem jest brak aktualnych informacji o występowaniu poszczególnych gatunków. Ustawa o ochronie przyrody nakłada na ministra właściwego do spraw środowiska obowiązek opracowywania programów ochrony zagrożonych wyginięciem gatunków roślin, zwierząt i grzybów. Do tej pory powstało niewiele tego rodzaju programów opracowano m.in. program ochrony żubra (Kapuściński 2006).

20. Art. 117 ustawy o ochronie przyrody, dotyczący gospodarowania dziko występującymi roślinami, zwierzętami i grzybami stosuje się także do lasów. Może to prowadzić do pewnych konfliktów, które należy tak rozwiązywać, aby nie osłabiać przyrodniczej i ochronnej roli lasów. W drzewostanach użytkowanych gospodarczo może to

powodować zwiększenie udziału drzew starych, już nieprzydatnych gospodarczo, ale ważnych biologicznie, czy pozostawiania drzew przewróconych, które są siedliskiem wielu gatunków grzybów, bezkręgowców czy ptaków. Ważne jest, aby pamiętać, że ustawa o ochronie przyrody obowiązuje także w lasach gospodarczych, a nie tylko w lasach w parkach narodowych i rezerwach przyrody (Radecki 2006).

21. Inwentaryzacja przyrodnicza realizowana przez Lasy Państwowe nie jest jedynym źródłem i sposobem gromadzenia danych o przyrodzie. Bardzo ważnym źródłem są publikacje, opracowania naukowe i obserwacje. Dlatego baza danych dotycząca przyrody całego kraju powinna być zlokalizowana w jednej instytucji naukowej. Instytucja powinna udostępniać aktualne dane, brać udział w opracowywaniu planów ochrony przyrody oraz kompensacji przyrodniczych. Rolą tej instytucji byłoby także sprawdzanie wiarygodności informacji pochodzących z różnych źródeł (Kapuściński 2008).

22. Plany ochrony rezerwatów powinny być wykonywane w trakcie prac urządzeniowych lasu i powinny stać się częścią tego planu. Obecne listy gatunków zwierząt, roślin i grzybów uznanych za podlegające ochronie, zdaniem autorów są zbyt rozbudowane w wyniku, czego w większości przypadków ochrona gatunkowa faktycznie nie ma miejsca. Proponuje się, by na terenie każdego nadleśnictwa (jeżeli to możliwe) wybrano 10 - 15 gatunków roślin, kilka gatunków zwierząt, grzybów i dla nich opracowano realne programy ochrony. Na takich listach lokalnych mogą być także gatunki, które nie są na listach ministerialnych (Zielony, Stelmach 2006).

23. Program ochrony przyrody wykonywany, co 10 lat, powinien być uzupełniany w miarę inwentaryzowania przyrody na bieżąco na terenie poszczególnych nadleśnictw. Cenne składniki przyrody zidentyfikowane podczas prac nad opracowaniem programu ochrony przyrody powinny być uwzględnione zarówno w Systemie Informatycznym Lasów Państwowych, jak i we wszelkich systemach informacji przestrzennej także w przyszłości, ponieważ w przeciwnym razie informacje o wartościach przyrodniczych lasów gospodarczych zostaną zignorowane i nie będą wykorzystywane w planach zarządzania lasu, a w konsekwencji ochrona przyrody w lasach gospodarczych będzie nieskuteczna (Symonides 2007).

24. Obligatoryjną częścią każdego planu urządzenia lasu jest program ochrony przyrody (art. 6 ustawy o lasach) jako część planu urządzenia lasu. Program zawiera kompleksowy opis stanu przyrody, zadania z zakresu jej ochrony i metody ich realizacji, obejmując zasięg terytorialny nadleśnictwa. Jest to ważne m.in., dlatego, że w lasach znajduje przeważająca część obszarów i obiektów chronionych. Należy jednak podkreślić, że plan

ochrony przyrody nie ogranicza się do form ochrony przyrody w rozumieniu art. 6 ustawy o ochronie przyrody, lecz powinien uwzględniać także założenia uregulowane w rozdziale 9 ustawy o ochronie przyrody „Gospodarowanie zasobami i składnikami przyrody” (Radecki 2006).

25. W ustawie o ochronie przyrody brak jest jakichkolwiek wzmianek na temat programów ochrony przyrody oraz waloryzacji przyrodniczych opracowywanych dla każdego nadleśnictwa w Polsce. Pomija się również zaplanowaną i realizowaną działalność ochroniarską na obszarach o największej różnorodności biologicznej, na której znajduje się najwięcej obiektów ochrony obszarowej, indywidualnej i gatunkowej (Marszałek 2007).

26. Wkład gospodarstwa leśnego w ochronę przyrody powinien skutkować nowymi rozwiązaniami prawnymi również w ustawie o ochronie przyrody, gdzie należałoby dążyć do zapisu, że jedną z form ochrony przyrody w Polsce jest ochrona wielkoobszarowa, realizowana przez racjonalną gospodarkę leśną (Marszałek 2007).

27. W celu m.in. aktywnej ochrony przyrody, edukacji leśnej społeczeństwa oraz promowania idei zrównoważonego leśnictwa zaczęto tworzyć Leśne Kompleksy Promocyjne (Zaleski 2005).

28. Oceny oddziaływania na środowisko (OOS), uznawane na świecie za jeden ze skuteczniejszych instrumentów realizujących cele ochrony środowiska i krajobrazu, nie są w Polsce narzędziem w pełni docenianym. Często kojarzone jest z uciążliwą procedurą formalną, którą strony postępowania muszą przejść, aby uzyskać opinie i uzgodnienia niezbędne dla realizacji przedsięwzięć. Warto uznać, że OOS może być realną pomocą w podejmowaniu decyzji najlepszych dla środowiska i krajobrazu (Sas-Bojarska 2006).

29. Zbyt częste zmiany ustawy o ochronie przyrody, niejasna sytuacja prawna obszarów Natura 2000, błędy wynikające przede wszystkim z pośpiesznego dostosowania naszego prawa do dyrektyw unijnych powodują, iż obecna ustawa wymaga nowelizacji (Gruca 2006).

30. Polskie przepisy zupełnie niepotrzebnie skupiają się na regulacji procesu wyznaczania obiektów do sieci Natura 2000 powtarzając przy tym uregulowania europejskie. Najważniejsze w praktyce są rozwiązania szczegółowe o charakterze proceduralnym, które to jednak zostały uregulowane pobieżnie i nie spełniają swojej roli. Ubocznym skutkiem jest nadmierna komplikacja przepisów i wygenerowanie wielu problemów, głównie niezwiązanych bezpośrednio z regulacjami europejskimi. Ma to jednak wpływ na efektywność całego systemu ochrony przyrody w Polsce (Jerzmański 2006).

31. Obecnie brak jest pełnej transpozycji dyrektywy 2004/35/WE do polskiego prawa.

Brak definicji „znaczącego negatywnego wpływu” na gatunki i siedliska przyrodnicze stwarza okazję do dowolnych interpretacji, a w konsekwencji do konfliktów. Istnieje potrzeba nowelizacji przepisów, w celu zapewnienia spójności i przejrzystości, zawartych w nich przepisów. Ponadto istnieje potrzeba pełnej transpozycji przepisów UE do prawa polskiego, a także wydania brakujących aktów wykonawczych do istniejących ustaw, jak również opracowania wytycznych do realizowania gospodarki leśnej na obszarach Natura 2000 (Kapuściński 2008).

32. Ochrona przyrody wymaga traktowania jej w sposób kompleksowy, zarówno w wymiarze gospodarczym, ochronnym i społecznym. Dziś dominuje aspekt ochronny i gospodarczy. Środki finansowe przeznaczone na ochronę przyrody w niewielkim stopniu trafiają na bezpośrednie działania ochronne. Większość z nich stanowią koszty różnego rodzaju opracowań (programów, planów), w których brak jest praktycznych wskazań dotyczących ochrony (Kapuściński 2008).

5 Ochrona przyrody w lasach w dokumentach programowych

5.1 Polityka leśna państwa

Polityka leśna państwa została przyjęta przez Radę Ministrów 22 kwietnia 1997 r. Dokument programowy składa się z pięciu rozdziałów: wprowadzenie; tezy polityki leśnej państwa; cele o priorytety polityki leśnej państwa; uwarunkowania organizacyjne, ekonomiczne i prawne; spodziewane efekty i harmonogram realizacji polityki leśnej oraz czterech aneksów. Na samym wstępie podkreślono znaczącą rolę lasu, uznającą go za najbardziej naturalną formę przyrodniczą oraz niezbędny czynnik równowagi środowiska przyrodniczego warunkujący rozwój kraju *gospodarka leśna kierując lasami w celu ich ochrony i wykorzystania jest tym rodzajem działalności, który zawiera znaczny udział dóbr i usług o charakterze publicznym, co uzasadnia interwencję państwa przez prowadzenie odpowiedniej dla powszechnych i wspólnych potrzeb społeczeństwa polityki leśnej realizowanej przez leśnictwo i współzależne sektory gospodarcze.*

Zgodnie z treścią dokumentu lasy spełniają bardzo różnorodne funkcje w sposób naturalny lub w wyniku działań gospodarki leśnej. Funkcje ochronne celowo znalazły się na pierwszym miejscu. Do najważniejszych funkcji pełnionych przez las, zgodnie z niniejszym dokumentem należą:

- funkcje ekologiczne (ochronne) np. kształtowanie klimatu globalnego; zachowanie potencjału biologicznego wielkiej liczby gatunków, ekosystemów i wartości genetycznych organizmów a także zapewniające wzbogacanie różnorodności i złożoności krajobrazu;

- funkcje produkcyjne (gospodarcze) polegające na: zachowaniu odnawialności i trwałego użytkowania drewna oraz nieдрzewnych użytków;

- funkcje społeczne, które służą: kształtowaniu korzystnych warunków zdrowotnych i rekreacyjnych dla społeczeństwa, oświaty i nauki oraz edukacji ekologicznej społeczeństwa.

Polityka leśna państwa szczególnie nawiązuje do:

- postanowień Polityki Ekologicznej Państwa uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w 1991 r. rozwijając jej postanowienia w odniesieniu do lasów wszystkich form własności;

- Zasad Leśnych i Agendy 21 uchwalonych na konferencji w Rio de Janeiro (1992);

- europejskich Deklaracji Ministrów Leśnictwa w sprawie Ochrony Lasów (Strasburg 1990 i Helsinki 1993), które określiły wytyczne zrównoważonej, trwałej gospodarki leśnej i doprowadziły do procesu ustanowienia jej kryteriów i wskaźników.

Wyrazem tych tendencji stał się m.in. dokument Ministerstwa Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa pt. „Polska Polityka Kompleksowej Ochrony Zasobów Leśnych” (1994) oraz decyzje Ministra i zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych.

Politykę leśną państwa realizują:

- wojewodowie w lasach prywatnych w zakresie doskonalenia zrównoważonego użytkowania lasów i ich zasobów oraz poprawy stanu lasów prywatnych i nadzoru nad nimi;

- Dyrektor Generalny Lasów Państwowych w zakresie doskonalenia metod gospodarowania w lasach Lasów Państwowych i ich użytkowania, pozwalających na realizację wszystkich wskazanych przez politykę leśną państwa funkcji lasów;

- Dyrektor Krajowego Zarządu Parków Narodowych oraz dyrektorzy parków narodowych w zakresie wynikającym z Ustawy o lasach, w zakresie odnoszącym się do lasów wszystkich form własności oraz w zakresie ochrony i kształtowania ekosystemów leśnych zgodnie z planami ochrony Parków Narodowych;

- Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej w zakresie wdrażania w procedurach planistycznych zasad urządzenia lasu skierowanych na osiągnięcie celów wielofunkcyjnego gospodarstwa leśnego oraz monitorowania stanu zasobów leśnych i stanu lasów.

Ponadto partnerami w realizacji polityki leśnej państwa są:

- jednostki administracji państwowej i samorządowej odpowiedniego szczebla;

- prywatni właściciele lasów i ich zrzeszenia oraz inni zarządcy lasów;
- związki zawodowe działające w obszarze leśnictwa w zakresie ich obowiązków statutowych;
- uczelnie i instytuty leśne przez podejmowanie i realizację badań w zakresie ekologicznych i społecznych funkcji lasów oraz harmonizację z nimi technologii i metod produkcji, a także w zakresie realizacji programów edukacji przyrodniczo – leśnej społeczeństwa oraz kształcenia kadr dla leśnictwa;
- leśne stowarzyszenia naukowo – techniczne (Polskie Towarzystwo Leśne, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa);
- prasa leśna i wydawnictwa leśne w zakresie informacji o lasach;
- Sejm i Senat w zakresie stanowienia prawa leśnego, odpowiednich zabezpieczeń dla polityki leśnej w budżecie państwa, kontroli realizacji postanowień polityki leśnej i polityki ekologicznej państwa oraz wdrożenia zasad zrównoważonego rozwoju;
- Rząd w zakresie realizacji we wszystkich sektorach polityki ekologicznej państwa, zwłaszcza redukcji zagrożeń dla lasów.

Nadrzędnym celem polityki leśnej jest wyznaczenie działań kształtujących stosunek człowieka do lasu, zmierzających do zachowania w zmieniającej się rzeczywistości przyrodniczej i społeczno-gospodarczej warunków do trwałej wielofunkcyjności lasów, ich wszechstronnej użyteczności i ochrony oraz roli w kształtowaniu środowiska przyrodniczego zgodnie z obecnymi i przyszłymi oczekiwaniami społeczeństwa. Kolejnym celem jest poprawa gospodarki leśnej oraz zwiększanie zasobów leśnych. W celu spełnienia oczekiwań społeczeństwa na znaczne rozszerzenie świadczeń leśnictwa, będą opracowane i wdrożone zasady trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Opracowaniu i promocji modelu trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej oraz kompleksowej ochronie zasobów leśnych służyć będzie rozpoczęty już program leśnych kompleksów promocyjnych, którego celem jest testowanie modelu w różnych warunkach przyrodniczych i społecznych oraz przygotowanie go do szerokiego stosowania w lasach publicznych, zwłaszcza w Lasach Państwowych a w dalszej perspektywie w lasach wszelkiej własności.

W dokumencie podsumowano, że *dominujący udział Lasów Skarbu Państwa w strukturze własności leśnej stwarza szczególnie przychylne warunki do realizacji ekologicznych i społecznych funkcji lasu, które określone zostały jako priorytetowe w reformowaniu polityki leśnej państwa. Rozgraniczenie sfery działalności administracji*

państwowej od zarządzania gospodarstwem leśnym będzie jednak równocześnie gwarancją rozwoju naturalnych procesów rynkowych w leśnictwie.

Państwowe Gospodarstwo Leśne LP realizuje założenia polityki leśnej państwa i prowadzi wielofunkcyjną gospodarkę, ale z wyraźną przewagą funkcji produkcyjnej, z której czerpane są środki na wszelkie formy działalności. Dodatkową, istotną kwestią jest osiągnięcie wysokiego (wyższego o 45% niż przed dziesięciu laty) pozyskania i sprzedaży drewna, co jest rezultatem wieloletniej racjonalnej gospodarki zasobami leśnymi i co odpowiednio absorbuje wysiłki służb leśnych. Aby polityka leśna państwa spełniła wszystkie swoje założenia, konieczne jest pełne, zgodne z ustawą wykorzystanie Leśnych Kompleksów Promocyjnych, ponadto opracowanie i przyjęcie Programu Zwiększenia Różnorodności Lasów, w tym przebudowy drzewostanów. Program taki, finansowany ze środków własnych LP, miałby wszelkie szanse uzyskać dofinansowanie z funduszy ekologicznych. (Szujewski, Zaleski 2005).

5.2 Trendy w polityce ekologicznej państwa po 1989 roku

Po drugiej wojnie światowej, użytkowanie zasobami przyrody miało charakter gospodarki rabunkowej. Przestarzałe technologie, nieefektywne metody zarządzania, produkcja energii, bazująca na surowcach kopalnych doprowadziły do zdegradowania środowiska przyrodniczego w Polsce. W latach 90. nastąpiło zainteresowanie ochroną środowiska naturalnego, a Polska jednocześnie musiała dostosować się do gospodarki wolnorynkowej. Dodatkowo akcesja Polski do Unii Europejskiej, wymusiła przyjęcie wielu europejskich, wcześniej wypracowanych standardów w zakresie ochrony przyrody i środowiska naturalnego (Więckowski 2003).

W Polsce około 30 proc. powierzchni kraju charakteryzuje się unikatowymi w skali europejskiej cennymi przyrodniczo obszarami, które wymagają skutecznej ochrony przed degradującym wpływem przemysłu i gospodarki. Ochrona ich wymaga znacznych nakładów oraz konsekwentnej polityki, zmierzającej do zachowania dziedzictwa przyrodniczego dla przyszłych pokoleń. Zwrot w kierunku tzw. ekorozwoju spowodował realizację najważniejszych działań w oparciu o m.in.: nowelizację prawa ochrony środowiska, ekologizację gospodarki leśnej, powiększenie systemu obszarów chronionych do 40 proc. powierzchni kraju (Weigle 2000).

Ważne zmiany w dziedzinie środowiska naturalnego nastąpiły w latach 90. Istotnym wydarzeniem była Konferencja Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”, zwana także Szczytem Ziemi, która odbyła się w Rio de Janeiro w 1992 roku. Jednym z najważniejszych przyjętych tam dokumentów była Deklaracja, określająca prawa i obowiązki państw w procesie realizacji podstawowych zasad ekorozwoju oraz tzw. *Agenda 21*, czyli zbiór rekomendacji dotyczących wdrażania tych idei w różnych sferach rozwoju społeczno-gospodarczego. Dla koordynacji światowych działań w tym zakresie, Organizacja Narodów Zjednoczonych powołała Komisję Trwałego Rozwoju (UN CSD), do którego należy również Polska. Wydarzenia, które miały miejsce w Lizbonie w 2000 r. w ramach „Lizbońskiej Strategii Odnowy Gospodarczej i Społecznej” oraz w Goeteborgu w 2001 r. w ramach „Strategii Zrównoważonego Rozwoju” podkreśliły, że istotny jest wzrost gospodarczy oparty na konkurencyjności oraz wiedzy dla rozwoju zrównoważonej gospodarki, zgodnej z ochroną środowiska naturalnego.

5.2.1 Polityka Ekologiczna Państwa (1991- 2000)

Dokument „Polityka Ekologiczna Państwa” przyjęty został na mocy uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 maja 1991 r. (MP Nr 18, poz.118). Zawarto w nim kilka ważnych zapisów dotyczących ochrony przyrody i gospodarki leśnej.

Rozdział 2 „Ekorozwój jako podstawa polityki ekologicznej państwa” i zawarty w nim podrozdział pt. „Użytkowanie, ochrona i kształtowanie żywych zasobów przyrody”, w którym mowa, że *Rząd będzie popierał realizację koncepcji utworzenia spójnego ekologicznego systemu obszarów chronionych poprzez powoływanie nowych parków narodowych i rezerwatów przyrody oraz parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (punkt 32)*. Ponadto niezbędne jest *doskonalenie struktury obszarów chronionych, głównie przez obejmowanie ochroną całych jednostek funkcjonalnych, a także poprzez zróżnicowanie parków krajobrazowych na krajowe i lokalne (punkt 33)*. Dokument ten zakłada zwiększenie obszarów chronionych do 30 proc. terytorium kraju, ponadto parków narodowych do poziomu 1 proc., a rezerwatów przyrody do poziomu 0,4 - 0,5 proc. powierzchni kraju *wzrost ten powinien zapewnić objęcie szczególną ochroną ścisłą i częściową wszystkich ekosystemów i biotopów mało lub zupełnie nieprzekształconych, reprezentujących typowe dla przestrzeni przyrodniczej kraju zbiorowiska przyrodnicze i formy przyrody nieożywionej (punkt 34)*.

Zgodnie z treścią niniejszego dokumentu podstawowym celem polityki państwa jest *zachowanie lasu jako najważniejszego składnika równowagi ekologicznej biosfery oraz zachowanie wszystkich innych żywych zasobów przyrody właściwych dla środowiska naszego kraju (punkt 35)*. Zgodnie z punktem 37, zasoby leśne, jako główny czynnik równowagi środowiska przyrodniczego, źródło surowców odnawialnych i płodów leśnych, podlegają ochronie przez racjonalne ich użytkowanie i bieżące odnawianie. Racjonalne użytkowanie *polega na pozyskiwaniu drewna w ilościach nie przekraczających wielkości etatów cieć, ustalonych w obowiązujących planach urządzania lasu dla poszczególnych jednostek gospodarczych oraz na reprodukcji lasu w sposób zapewniający maksymalizację jego wszechstronnej użyteczności*. W tym samym punkcie znajdują się odniesienia do podstawowego dokumentu zgodnie, z którym prowadzona jest gospodarka leśna – *plan urządzania lasu będzie zatwierdzany decyzją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa lub wojewody, określającą zakres i sposób gospodarczego wykorzystania zasobów leśnych*. Natomiast w gospodarce leśnej największe znaczenie będą miały działania zmierzające do (punkt 38):

- zwiększenia biologicznej odporności lasów i zachowania zdolności samo regulacyjnych ekosystemów leśnych;
- przeciwdziałania procesom zamierania lasów, szczególnie drzewostanów górskich i innych pozostających w obszarach ekologicznego zagrożenia;
- zachowania puli genowej dziko żyjących gatunków roślin i zwierząt;
- zwiększenia lesistości, w tym również na wododziałach, w celu zahamowania spływu wód opadowych i w ten sposób włączenia ich w obieg biologiczny;
- kształtowania, opartych na wzorcach naturalnych, wielofunkcyjnych zbiorowisk leśnych, wzbogacania struktury biologicznej zbiorowisk zubożonych oraz tworzenia zbiorowisk zastępczych na terenach zdegradowanych;
- zwiększania wykorzystania przyrodniczych możliwości siedlisk leśnych i wzmaganie zdolności produkcyjnych lasów.

Rozdział 4 określa „Priorytety w ochronie środowiska” ze względu na długoletnie zaniedbania w ochronie środowiska. Punkt 55 wymienia priorytety w trzech horyzontach czasowych, w formie:

- priorytetów krótkookresowych (efekty powinny być uzyskane w ciągu 3 - 4 lat). Do tej grupy zostały zaliczone bieżące zagrożenia, którym przeciwdziałanie nie może być odkładane na później ze względu na bezpośrednie skutki dla zdrowia i życia ludzkiego oraz zachowanie najcenniejszych walorów przyrodniczych kraju;

- priorytetów średniookresowych, których efekty powinny być uzyskane w ciągu około 10 lat (do 2000 roku). Jeśli chodzi o ochronę przyrody, do najważniejszych należą: powiększenie obszarów chronionej przyrody o 100 proc., utworzenie międzynarodowych obszarów chronionych w Białowieży, Tatrach, Sudetach;

- priorytetów długookresowych, które rozumiane są jako cele wymagające 25 - 30 lat do ich osiągnięcia (najpewniej do 2020 roku). Jeśli chodzi o lasy, to powiększenie lesistości kraju do 30 proc. oraz stworzenie spójnego systemu obszarów przyrody chronionej, obejmującego 30 proc. terytorium kraju.

W rozdziale 5 zostały zawarte „Narzędzia polityki ekologicznej”. Stwierdzono, iż niezbędne jest dokonanie kompleksowej nowelizacji obowiązujących ustaw jak na przykład prawo wodne, przepisy o lasach, prawo łowieckie, prawo górnicze, prawo geologiczne, prawo budowlane. W dokumencie tym podkreślono, iż nowa ustawa o lasach kładzie już nacisk na ekologiczne funkcje lasów, ponadto *wzrost lesistości, rozszerzenie ochrony lasów, a także traktowanie ochronnych funkcji lasów jako podstawy prowadzenia gospodarki leśnej*. Natomiast we wszystkich formach własności wprowadzono jednolitą zasadę gospodarki leśnej. Po raz pierwszy projektuje się w naszym ustawodawstwie wprowadzenie zasad ochrony lasów poprzez ustalenie określonych zakazów i nakazów polegających na ograniczeniu dostępności korzystania z nich przez ludność. Ponadto, za użytkowanie lasów stanowiących bogactwo naturalne pobierany będzie podatek leśny uzależniony między innymi od bonitacji siedliska, który zastąpi podatek od zysku jednostek Lasów Państwowych. Przewiduje się przy tym subwencje na działania związane z likwidowaniem masowych szkód oraz wzrostem lesistości.

Polityka Ekologiczna Państwa z 1991 r. była pierwszym dokumentem rządowym, dotyczącym ochrony środowiska naturalnego dokonany po przemianach politycznych. Założenia i wskazania ówczesnej polityki oparto na zasadach ekorozwoju czyli ustaleniu, iż *obowiązek ochrony środowiska nie może być traktowany jako pozostający w konflikcie z interesami gospodarki lecz stanowi element prawidłowego gospodarowania, przy czym wszelka działalność naruszająca ten obowiązek jest bezwzględnie nielegalna*. Należy podkreślić, że zasady zapisane w wyżej wspomnianej Agendzie 21 już rok wcześniej zostały przyjęte w Polsce za podstawę rozwoju w zatwierdzonym przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 10 maja 1991 roku dokumencie programowym Polityka Ekologiczna Państwa. Uzupełnieniem tego dokumentu był *Program wykonawczy do polityki ekologicznej państwa do 2000 roku*, przyjęty przez parlament w 1994 r.

5.2.2 II Polityka Ekologiczna Państwa

Głównym celem kolejnej polityki ekologicznej państwa było zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwu oraz stworzenie podstaw dla opracowania i realizacji strategii zrównoważonego rozwoju kraju, w którym *bezpieczeństwo ekologiczne ogółu obywateli powinno być jednym z istotnych kryteriów branych pod uwagę przy ocenie ewentualnych, politycznych i prawnych działań w zakresie reprivatyzacji lasów i wód należących obecnie do skarbu państwa.*

Przyjęta w 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej stwierdza, że Rzeczpospolita Polska *zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5).* Nowa polityka ekologiczna państwa, ma istotne znaczenie również w kontekście integracji z Unią Europejską. Polska charakteryzuje się znaczną powierzchnią lasów, niezbyt intensywną gospodarką rolną i leśną, posiada bogate zasoby surowcowe oraz bogatą różnorodność biologiczną. Dlatego nowy dokument ma na celu dalszą poprawę stanu środowiska m.in. poprzez przyjęcie i wdrożenie standardów Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska, a także uzyskanie większych korzyści gospodarczych i społecznych z tytułu racjonalnego wykorzystania znacznych zasobów różnorodności biologicznej. Podobnie jak w poprzedniej polityce mamy do czynienia z celami krótkookresowymi, średniookresowymi oraz długookresowymi.

Niezwykle istotny jest rozdział 2 „Cele polityki ekologicznej w sferze racjonalnego użytkowania zasobami naturalnymi”, a szczególności podrozdział 2.5. „Wzbogacanie i racjonalna eksploatacja zasobów leśnych”. Lasy stanowią ważny element infrastruktury kraju w wymiarze ekonomicznym i ekologicznym. *Stanowią niezbędny, jeśli nie główny czynnik równowagi ekologicznej i siedlisko większości dzikich gatunków roślin i zwierząt (75 – 80 proc. różnorodności biologicznej kraju), a także główną ostoję dziedzictwa przyrodniczego Polski. Od utrzymania integralności stanu lasów i jego poprawy zależy bezpieczeństwo ekologiczne państwa, w tym zachowanie zasobów wody, walorów przestrzeni produkcyjnej i krajobrazu oraz możliwości wypełniania przez nie funkcji rekreacyjno-zdrowotnych (punkt 61).* Zgodnie z treścią dokumentu lasy spełniają trzy główne funkcje *ekologiczne, produkcyjne, społeczne (punkt 62).* Gospodarka leśna oparta jest na racjonalnym użytkowaniu zasobów. Odchodzi się od surowcowego modelu gospodarki leśnej w kierunku rozwijania trwale zrównoważonej wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, której elementem jest także ochrona różnorodności biologicznej w lasach. Aby te cele były osiągalne niezbędne jest utrzymanie dominującej roli państwa w gospodarce leśnej, a także zwiększenie jego

obowiązków w ochronie środowiska oraz w budowie ładu przestrzennego, szczególnie przy obecnym wzroście znaczenia uwarunkowań ekologicznych i przestrzennych w rozwoju gospodarczym. *Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe musi pozostać odpowiedzialne za stan i rozwój lasów, tego podstawowego elementu infrastruktury ekologicznej w kraju (punkt 65)*. Natomiast, funkcjonowanie struktury Lasów Państwowych powinno gwarantować pełnienie przez lasy funkcji wodochronnych, glebochronnych, rekreacyjnych, turystycznych i zdrowotnych. *Pozwoli to też na zabezpieczenie skutecznej ochrony przyrody leśnej, zabezpieczenie wzrostu powszechnie akceptowanego poziomu lesistości kraju, doskonalenie i ochronę różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych (punkt 66)*. Wydane zostały dodatkowo wytyczne w sprawie doskonalenia gospodarki leśnej na podstawach ekologicznych obowiązujące od 1995 roku, przeznaczone w całości do stosowania w Leśnych Kompleksach Promocyjnych i stopniowego rozszerzania na pozostałe nadleśnictwa. Polskie leśnictwo realizuje zadania postawione również w polityce leśnej państwa, a gospodarka leśna w pełni jest zgodna z postulatami ochrony przyrody.

Leśnictwo w Polsce powinno uwzględnić następujące działania w skali krótko i średnioterminowej (punkt 70):

- dostosowanie lasów i leśnictwa do pełnienia różnorodnych funkcji poprzez dostosowanie gospodarki leśnej do zadania zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi i wdrażanie proekologicznych wzorców produkcji;
- doskonalenie rozwiązań ekonomiczno-finansowych zapewniających trwałość ekosystemów leśnych i wielofunkcyjności gospodarki leśnej;
- powiększanie i ochrona zasobów leśnych i wartości lasów, rozszerzenia renaturalizacji obszarów leśnych, a także zahamowania zaniku gatunków roślin i zwierząt;
- powszechne, lecz kontrolowane udostępnianie lasu społeczeństwu, sterowanie ruchem turystycznym, zgodnie z celem zakładającym wprowadzenie skutecznej regulacji i reglamentacji korzystania z lasów by nie dopuszczać do zagrożenia jakości i trwałości zasobów leśnych.

Osiągnięcie założonych celów możliwe jest poprzez (punkt 71):

- zachowanie ekosystemów leśnych w stanie zbliżonym do naturalnego;
- restytucję zniekształconych lub zdegradowanych ekosystemów leśnych;
- ochronę różnorodności biocenoz leśnych;
- racjonalne wykorzystywanie zasobów leśnych;
- wzmaganie korzystnego wpływu lasów na środowisko przyrodnicze;
- opracowanie skutecznego programu poprawy gospodarowania w lasach prywatnych.

Ważnym narzędziem realizacji tych działań jest uzupełnienie planu urządzania lasu, podstawowego dokumentu planistycznego gospodarki leśnej, o wytyczne do sporządzenia planu ochrony przyrody w nadleśnictwie. *Plan ochrony przyrody ma zawierać: ocenę stanu przyrody, zalecenia bezpiecznych środowiskowo technologii prac leśnych, plan restytucji zasobów leśnych stosownie do potencjału siedlisk i plan biologicznej regeneracji gleb zdegradowanych. Niezbędne jest także wyposażenie nadleśnictw w aktualne mapy glebowe obszarów leśnych (punkt 72).*

W punkcie 73 zostały wymienione szczegółowe zadania, które powinny być realizowane dla osiągnięcia założonych celów ochrony ekosystemów leśnych i wprowadzania bezpiecznych technologii prac leśnych to m.in. stosowanie analizy kryteriów i wskaźników do oceny skuteczności prowadzonych działań w określonych odcinkach czasu, ograniczanie szerokości powierzchni zrębowych do 30 - 60 m i ich wielkości do 4 ha, pozostawianie drzew nasiennych w formie grup i kęp w celu wzbogacenia różnorodności biologicznej i krajobrazowej przestrzeni leśnej i wiele innych. Niezbędne jest także zapewnienie teoretycznego wsparcia działań w zakresie ochrony różnorodności biologicznej w leśnictwie na rzecz wzbogacania i właściwej eksploatacji zasobów leśnych w postaci badań podstawowych i wdrożeniowych (punkt 75). Istotne staje się również wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień w celu ochrony różnorodności biologicznej, krajobrazowej i racjonalnego użytkowania przestrzeni przyrodniczej. *Zadrzewienia powinny być chronione i wprowadzane jako element przeciwdziałający wielostronnej degradacji krajobrazu (ochrona zasobów wodnych, łagodzenie niekorzystnych wpływów warunków klimatycznych, ochrona lokalnej różnorodności biologicznej) wspomagający rolę zalesień i lasów (punkt 76).*

Ważną częścią opracowania jest rozdział 3. „Cele polityki ekologicznej w zakresie jakości środowiska”, a szczególności podrozdział 3.7. „Różnorodność biologiczna i krajobrazowa”. *Bezpieczeństwo ekologiczne państwa zakłada m.in. utrzymanie na odpowiednim poziomie krajowej różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz zwiększenia powierzchni obszarów chronionych do 1/3 terytorium kraju (punkt 110). Działania mające na celu ochronę różnorodności biologicznej na poziomie krajowym powinny zmierzać do poprawy ochrony naturalnego dziedzictwa przez m.in. (punkt 112) ochronę najbardziej zagrożonych ekosystemów oraz gatunków i ich siedlisk przez tworzenie i powiększanie narodowej sieci obszarów chronionych (parki narodowe, rezerваты przyrody i inne), wdrożenie systemu Natura 2000 i wiele innych. Skuteczność działań w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego kraju zależy przede wszystkim od polityki i rozwiązań na*

szczeblu lokalnym oraz pozyskania zainteresowania i zrozumienia ze strony społeczności lokalnych.

Konkretne działania podejmowane na różnych szczeblach i w różnych resortach w perspektywie średniookresowej (do 2010 r.) powinny obejmować w dziedzinie ochrony środowiska (punkt 114):

- utworzenie w Polsce Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych Natura 2000 poprzez waloryzację przyrodniczą obszarów objętych już ochroną prawną, jak też cennych obszarów przyrodniczych dotychczas nie objętych żadną formą ochrony, a spełniających kryteria sieci Natura;

- renaturalizację i poprawę stanu zniszczonych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych, szczególnie leśnych i wodno-błotnych;

- restytucję gatunków (w uzasadnionych przypadkach), stosowanie wszelkich sposobów ochrony zasobów przyrodniczych poza naturalnymi stanowiskami (*ex situ*);

- stworzenie i utrzymanie niezbędnych warunków do ochrony *ex situ*, wpieranie badań i prac z tego zakresu; wspieranie prac badawczych i inwentaryzacyjnych w zakresie oceny stanu i rozpoznawania zagrożeń różnorodności biologicznej;

- wprowadzenie monitoringu różnorodności biologicznej, wdrożenie kryteriów i wskaźników do kontroli skuteczności wprowadzania polityki ekologicznej państwa.

Perspektywicznym celem ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej, zakładanym do realizacji do 2025 roku, jest (punkt 115):

- zabezpieczenie zachowania cennych przyrodniczo obszarów, dotychczas nie chronionych prawnie, poprzez objęcie ich różnymi formami ochrony przyrody;

- stworzenie na pozostałym terytorium kraju takich warunków i zasad prowadzenia działalności gospodarczej (w tym zasad ochrony gatunkowej zwierząt i roślin), aby różnorodność biologiczna ulegała stopniowemu wzbogacaniu.

W rozdziale 4. „Narzędzia i instrumenty polityki ekologicznej”, do ważnych zadań krótkookresowych (2000 - 2002) w sferze doskonalenia prawa ochrony środowiska należy przyjęcie nowych lub gruntownie przebudowanych przepisów w związku z koniecznością transpozycji prawa wspólnotowego do prawa krajowego (punkt 120) m.in.: *ustawy o ochronie środowiska; ustawy o postępowaniu w sprawie ocen oddziaływania na środowisko oraz dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie; ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym; ustawy o ochronie przyrody; ustawy o ochronie zwierząt; ustawy w sprawie wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych; ustawy o leśnym materiale rozmnożeniowym.*

W 2002 r. powstał „Program Wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa, na lata 2002-2010”. Dokument wskazuje wykonawców i harmonogram realizacji w latach 2002-2010 konkretnych zadań, niezbędnych dla osiągnięcia celów określonych w II Polityce Ekologicznej Państwa. Oszacowane zostały również niezbędne nakłady finansowe i źródła ich pokrycia. Polityka ekologiczna z 2000 r. ustalała jedynie cele do osiągnięcia (krótkookresowe do 2002 r. i średniookresowe do 2010 r.) oraz narzędzia i instrumenty realizacyjne, nie ustaliła natomiast konkretnych zadań do wykonania (działań w sferze prawa, programowania, mechanizmów ekonomicznych, planowania przestrzennego, badań naukowych itp.).

5.2.3 Polska 2025 - Długotrwała strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju

Długotrwała strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju jest dokumentem rządowym, który po raz pierwszy prognozuje długookresowy rozwój Polski. Strategia ta zakłada integrację aspektów ekonomicznych, społecznych i ekologicznych opartych na koncepcji trwałego i zrównoważonego rozwoju (*sustainable development*). *„Trwały i zrównoważony rozwój to proces, który charakteryzuje się dążeniem do osiągnięcia trwałego rozwoju gospodarczego i społecznego poprzez zapewnienie dostępu do zasobów odnawialnych jak i nieodnawialnych, wzrostu jakości życia w czystym i naturalnym środowisku, wzrostu ekonomicznego dokonującego się poprzez bardziej efektywne wykorzystanie surowców i innych zasobów przyrody, racjonalizację zużycia energii i pracy, a także rozwój proekologicznych technologii oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Istotą tak rozumianego trwałego i zrównoważonego rozwoju jest powiązanie szybkiego rozwoju gospodarczego i wzrostu jakości życia ludności z poprawą stanu środowiska przyrodniczego i dążeniem do zachowania go w dobrym stanie dla przyszłych pokoleń”*.

Istotne zagadnienia dotyczące tego opracowania zawarte zostały w rozdziale 2. „Wizja Polski 2025”, podrozdziale 2.3. „Środowisko” w części zatytułowanej „Cele i uwarunkowania”. W podrozdziale tym zawarte zostały istotne kwestie odnoszące się również do lasów i leśnictwa. *Stan i zasoby środowiska stanowią jeden z trzech najważniejszych – obok społeczeństwa i gospodarki – czynników, które determinować będą warunki i możliwości dalszego rozwoju Polski w XXI wieku. W przyrodzie przebiegają, bowiem wszelkie procesy związane z życiem, bytowaniem i działalnością gospodarczą ludzi, a jego stan warunkuje funkcjonowanie ekosystemów, ich zdolności do samooczyszczania oraz możliwość zachowania pożądanego różnorodności biologicznej. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju,*

podniesienie jakości życia społeczeństwa poprzez zapewnienie dobrego stanu środowiska naturalnego na całym obszarze kraju oraz zagwarantowanie, że polskie dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe przekazane zostanie następnym pokoleniom w stanie umożliwiającym realizację również ich aspiracji należy do najważniejszych zadań niniejszej Strategii.

Strategia zakłada, że powierzchnia i liczba obszarów chronionych w nadchodzących latach będzie się zwiększać. Tworzone one będą przez władze różnych szczebli administracji, a podstawą systemu tych obszarów będzie Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000. Zasady ochrony przyrody i zrównoważonego wykorzystywania zasobów przyrodniczych powinny być bezwzględnie przestrzegane, także poza obszarami chronionymi. Lasy powinny natomiast odegrać znaczącą rolę w ochronie przyrody. *Gospodarka w lasach powinna być prowadzona w sposób zapewniający systematyczny przyrost zasobów i zwiększanie różnorodności biologicznej kompleksów leśnych, w tym dzięki reintrodukcji ginących gatunków roślin i zwierząt. Rozwijane będą wodochronne, klimatyczne i środowiskowe funkcje lasów.*

W rozdziale 3. „Państwo”, podrozdziale 3.2. „Ochrona środowiska naturalnego” w części II pt. „Kierunki działań” nawiązano do poprzednich dokumentów z zakresu polityki ekologicznej państwa. W dalszej części znajduje się podział na poszczególne sektory ochrony środowiska, wśród których znajduje się gospodarka leśna, która *powinna (tak jak dotychczas) być ukierunkowana na realizację trzech głównych funkcji: ekologicznych, produkcyjnych i społecznych. Aby te cele były osiągnięte, niezbędne jest utrzymanie dominującej roli państwa w gospodarce leśnej, także zwiększenie jego obowiązków w ochronie środowiska oraz budowie ładu przestrzennego. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe musi pozostać odpowiedzialne za stan i rozwój lasów – podstawowego elementu infrastruktury ekologicznej kraju.* W dokumencie określone zostały zadania, jakie powinny zostać wykonane w zakresie ochrony przyrody. W odniesieniu do leśnictwa są to m.in.:

- racjonalne zużycie energii i posiadanych zasobów naturalnych, szersze wykorzystanie odnawialnych źródeł energii;
- ochrona różnorodności biologicznej i naturalnego dziedzictwa kraju;
- ochrona i rozwój zasobów leśnych kraju i umacnianie zasad zrównoważonej gospodarki leśnej;
- kształtowanie przestrzeni geograficznej kraju, zgodne z uwarunkowaniami ekologicznymi i kulturowymi;
- kształtowanie modelu ogólnospołecznej dostępności dóbr środowiska;
- adaptacja rozwiązań Unii Europejskiej w zakresie prawa środowiskowego i polityki

ekologicznej.

Strategia wymienia również metody i instrumenty realizacji zamierzonych zadań. W zakresie ochrony różnorodności biologicznej i przyrodniczych wartości kraju są to m.in.:

- przyjęcie zasady ochrony i umiarkowanego użytkowania bogactwa zasobów przyrody jako podstawy rozwoju państwa;

- stworzenie spójnego systemu prawnego i finansowego w celu zapewnienia realizacji praktycznej ochrony przyrody, rozumianej także jako ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej;

- opracowanie i wdrożenie narodowych planów i programów dotyczących ochrony i zrównoważonego wykorzystania zasobów biologicznych;

- tworzenie warunków ochrony *in situ* i *ex situ* różnorodności biologicznej;

- ochrona zagrożonych gatunków dzikiej flory i fauny poprzez realizację zadań zgodnych z postanowieniami Konwencji Waszyngtońskiej i wymogami unijnymi;

- ochrona najbardziej zagrożonych ekosystemów oraz gatunków i ich siedlisk przez tworzenie i powiększanie krajowej sieci obszarów chronionych (parki narodowe, rezerваты przyrody i inne), wdrożenie na terenie Polski europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 i nadawanie statusu międzynarodowego rosnącej liczbie obszarów chronionych;

- wdrożenie specjalnej strategii ochrony obszarów wodno-błotnych;

- umiarkowane wykorzystanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej poprzez tworzenie instrumentów ekonomicznych;

- propagowanie wiedzy o przyrodzie, zagadnień ochrony ekosystemów, naturalnych siedlisk i gatunków, ochrony krajobrazu, kształtowanie norm zachowań sprzyjających ochronie różnorodności biologicznej i krajobrazowej;

- ochrona środowiska przed dalszą gradacją poprzez zachowanie i wykorzystanie walorów krajobrazowych oraz kulturowych;

- wykorzystanie gleb zgodnie z ich przyrodniczymi walorami.

W zakresie zrównoważonej gospodarki leśnej zawarte zostały szczegółowe zadania odnoszące się do leśnictwa. Są to m.in.:

- ochrona i powiększanie bioróżnorodności lasów na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym;

- zapewnienie lasom i zadrzewieniom właściwego znaczenia w planowaniu przestrzennym i zagospodarowaniu kraju, w tym kształtowaniu granicy polno-leśnej;

- stałe powiększanie zasobów leśnych (w tym gleb leśnych);

- kształtowanie lasu wielofunkcyjnego zapewniającego korzystne oddziaływanie lasu

na środowisko;

- zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych;
- racjonalne użytkowanie zasobów leśnych w tym drewna, płodów runa leśnego i zwierzyny;
- wprowadzanie bezpiecznych technik i technologii prac leśnych;
- doskonalenie i wdrażanie nowoczesnych metod inwentaryzacji i monitoringu stanu lasów;
- utrzymywanie i wzmacnianie społeczno-ekonomicznej funkcji lasów, współpraca i komunikacja ze społeczeństwem, rozwój edukacji i nauk leśnych.

Opracowanie oparte jest na koncepcji trwale zrównoważonego rozwoju państwa. Przyjmuje założenia, że cele rozwoju społecznego i gospodarczego mogą być zharmonizowane z ogólnodostępnymi zasobami przyrodniczymi, a rozwój nie musi ponosić za sobą degradacji środowiska. Trudne są do przewidzenia przyszłe zmiany uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, dlatego cele, zadania nakreślone w strategii oraz sam dokument mają charakter otwarty, jednocześnie nadrzędny nad wszelkimi opracowaniami planistycznymi, strategiami, politykami i programami sektorowymi opracowywanymi przez organy administracji publicznej.

5.2.4 Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010

W perspektywie zbliżającej się akcesji do Unii Europejskiej w 2002 roku przystąpiono do opracowania Polityki ekologicznej państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010. Jednocześnie „II Polityka Ekologiczna Państwa” nadal obowiązywała, mając wymiar strategii długookresowej, wskazującej generalne cele i kierunki. Nowa Polityka Ekologiczna Państwa nawiązuje do priorytetowych kierunków działań określonych w VI Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska. Dokument zakłada wejście Polski do Unii Europejskiej i zawiera odniesienia do najważniejszych ustaleń wynikających z akcesji naszego kraju.

Część zagadnień dotyczących leśnictwa zawarta została w rozdziale 1. „Cele i zadania o charakterze systemowym” w podrozdziale 1.2. „Aktywizacja rynku do działań na rzecz środowiska” niezbędne staje się wspieranie działań mających na celu *powstawanie i zachowanie tzw. „zielonych” miejsc pracy, w szczególności w: rolnictwie ekologicznym, agroturystyce i ekoturystyce, leśnictwie i ochronie przyrody, odnawialnych źródłach energii,*

uzdrowiskach, transporcie publicznym, działaniach na rzecz oszczędzania zasobów (zwłaszcza energii i wody), odzysku produktów lub ich części oraz odzysku opakowań i wykorzystania odpadów jako surowce wtórne.

W podrozdziale 1.6. „Ekologizacja planowania przestrzennego i użytkowania terenu” konieczne zmiany w systemie planowania przestrzennego muszą uwzględniać jednocześnie dwa aspekty: *szersze włączenie do prac nad planami zagospodarowania przestrzennego i do treści tych planów zagadnień związanych z ochroną środowiska oraz uproszczenie i przyspieszenie procedur ustalania lokalizacji inwestycji, niezbędne z punktu widzenia skuteczności podejmowanych starań mających na celu pobudzenie i modernizację gospodarki oraz poprawę sytuacji na rynku pracy.* Dlatego zmiany zawarte w przepisach powinny dotyczyć niektórych obszarów: obszary spełniające wymagania sieci Natura 2000, obszary i obiekty o szczególnych walorach i znaczeniu przyrodniczym (obszary podmokłe, zadrzewienia, obszary przeznaczone do zalesień, ostoje zwierzyny, korytarze ekologiczne).

Rozdział 2. „Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody” zawiera odniesienia dotyczące wzrostu lesistości Polski oraz utworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, obejmującej dotychczas ok. 15 proc. powierzchni państw członkowskich Unii Europejskiej. Następnie ochrona terenów wodno-błotnych, poprawa stanu czystości wód powierzchniowych. Dla powyższych celów, niezbędna jest akceptacja społeczna dla działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego. Konieczna jest, więc intensywna edukacja ekologiczna oraz przyjęcie strategii na szczeblach regionalnych.

Ochrona przyrody i krajobrazu wymaga m.in. utrzymania lub przywracania do właściwego stanu różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz zwiększenia powierzchni obszarów chronionych do poziomu 33 proc. terytorium Polski. Dlatego niezbędne jest podjęcie działań do 2010 r. (celów średniookresowych):

- renaturalizacja i poprawa stanu najcenniejszych, zniszczonych ekosystemów i siedlisk, szczególnie leśnych i wodno-błotnych;
- restytucja wybranych gatunków (w uzasadnionych przypadkach);
- rozwój prac badawczych i inwentaryzacyjnych w zakresie oceny stanu i rozpoznawania zagrożeń różnorodności biologicznej;
- zapewnienie ochrony i racjonalnego gospodarowania różnorodnością biologiczną na całym terytorium kraju, włączając w to obszary intensywnie użytkowane gospodarczo i tereny zurbanizowane;

- zapewnienie skutecznego przeciwdziałania wprowadzaniu gatunków, które mogą zagrażać integralności naturalnych ekosystemów i siedlisk lub stanowić zagrożenie gatunków rodzimych.

Podrozdział 2.3. „Ochrona i zrównoważony rozwój lasów” zawiera odniesienia do lasów i leśnictwa. *Wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych jest niezbędnym elementem działania na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego kraju. Wymaga ono między innymi wzrostu lesistości z obecnego poziomu 28,5 proc. (2001 r.) do ok. 30 proc. powierzchni Polski w 2020 roku i ok. 33 proc. w perspektywie 2050 roku, a także zapewnienia trwałości i wielofunkcyjności lasów, kompleksowej ochrony ekosystemów leśnych oraz wprowadzania bezpiecznych technologii prac w lesie.* Dokument podkreśla, iż polskie lasy są rozdrobnione, a w lasach prywatnych przeciętna powierzchnia wynosi około 1,3 ha. W strukturze wyróżnionych typów siedlisk przeważają siedliska borowe, a główne gatunki to sosna i świerk. *Niekorzystne warunki siedliskowe oraz przewaga lasów iglastych i stosunkowo młody wiek monokultur sprzyjają występowaniu sytuacji kłęskowych, zwiększając m.in. ryzyko obumierania lasów wskutek zagrożenia tak czynnikami abiotycznymi jak i biotycznymi.* W Polsce od wielu lat podejmowane są intensywne wysiłki w zakresie realizacji zwiększania zalesień, mających na celu wzrost zasobów leśnych, wykorzystanie przestrzeni geograficznej kraju, a także skuteczną ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazowej. Do podstawowych celów średniookresowych w zakresie ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów do 2010 roku należą:

- dalsze zwiększanie lesistości kraju (głównie przez zalesienia na gruntach nieprzydatnych dla rolnictwa oraz przez optymalizację struktury lasów w krajobrazie), a w ślad za tym dalsze powiększanie zasobów leśnych i ich udziału w globalnym obiegu węgla w przyrodzie;

- rozszerzenie zasięgu renaturalizacji obszarów leśnych, w tym renaturalizacji znajdujących się na terenach leśnych obszarów wodno-błotnych i obiektów cennych przyrodniczo;

- wdrożenie zasad ochrony i powiększania różnorodności biologicznej w lasach na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym, między innymi poprzez wprowadzanie gatunków rodzimych, wzbogacanie składu gatunkowego odnowień leśnych, przebudowę monokultur;

- wdrożenie takich technologii w gospodarce leśnej (w tym udoskonalonych rębni), które naśladują procesy i stany właściwe naturalnej dynamice zmian w drzewostanie i ekosystemie;

- zapewnienie ochrony leśnych zasobów genowych;
- wdrożenie zasad ochrony i zagospodarowania zbiorowisk leśnych o charakterze naturalnym lub półnaturalnym;
- zachowanie w stanie zbliżonym do naturalnego lub odtworzenie śródleśnych zbiorników i cieków wodnych;
- utrzymanie wielofunkcyjności lasów i wzmożenie ich korzystnego oddziaływania na środowisko (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej i glebochronnej);
- poprawa zdrowotności i odporności drzewostanów;
- zwiększenie ilości i powierzchni zadrzewień na terenach rolniczych oraz rozszerzenie zakresu leśnej rekultywacji terenów zdegradowanych;
- dostosowanie lasów i leśnictwa, w większym niż dotychczas zakresie, do wypełniania zróżnicowanych funkcji nie tylko przyrodniczych ale także społecznych (np. turystycznych);
- ulepszenie rozwiązań techniczno-finansowych zapewniających trwałość ekosystemów leśnych;
- ochrona gleb leśnych, a szczególnie substancji organicznej gleby;
- ekologizacja prac w szkółkarstwie leśnym – ograniczenie chemizacji na rzecz technik przyjaznych środowisku;
- wdrażanie programów mających na celu podnoszenie świadomości społeczeństwa (w tym pracowników leśnictwa) w zakresie celów i korzyści trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej, rozwój edukacji i nauk leśnych;
- poprawa stanu i produktywności lasów prywatnych;
- zapewnienie lasom i zadrzewieniom właściwego znaczenia w planowaniu przestrzennym, w tym w kształtowaniu granicy polno-leśnej i ochronie krajobrazu.

Priorytetowe, najpilniejsze zadania na rzecz realizacji wyżej wymienionych celów, niezbędne do wykonania w latach 2003 - 2006 podano poniżej:

- przygotowanie podstaw do rozszerzenia zakresu zalesień poprzez weryfikację klasyfikacji gruntów, uporządkowanie ewidencji gruntów pod kątem pełnego uwzględnienia gruntów zalesionych i zadrzewionych oraz ujęcie granicy polno-leśnej w planach zagospodarowania przestrzennego (2003 - 2004);
- aktualizacja „Krajowego programu zwiększania lesistości” (2003);
- wzmocnienie potencjału prowadzonego przez Lasy Państwowe „Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych” oraz „Ośrodka Kultury Leśnej”, zwłaszcza w

odniesieniu do tych ich zadań, które dotyczą edukacji ekologicznej i komunikacji społecznej (2004 - 2006);

- zalesienie ok. 80 tys. ha gruntów wyłączonych z użytkowania rolniczego (2003 - 2006);

- kontynuowanie programu przebudowy drzewostanów zmienionych lub silnie uszkodzonych przez zanieczyszczenia powietrza (2003 - 2006).

Rozdział 3. „Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody, energii” zawiera odniesienia do lasów i leśnictwa w kontekście drewna jako surowca odnawialnego. Zasadnicze, średniookresowe cele ilościowe dla energetyki odnawialnej w Polsce zostały wyznaczone w „Strategii rozwoju energetyki odnawialnej”, która wyznacza cel średniookresowy w postaci 7,5 proc. udziału energii odnawialnej w bilansie zużycia energii pierwotnej w kraju na rok 2010. Niezbędnym elementem działań wdrożeniowych jest także odpowiednie wykorzystanie funduszy ekologicznych i mechanizmów elastyczności Protokołu z Kioto, a także wykorzystanie programów celowych i pomocowych (PHARE), funduszy przedakcesyjnych (SAPARD) i funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

W rozdziale 5. „Przeciwdziałanie zmianom klimatu”, lasy i leśnictwo mogą odegrać znaczącą rolę. Działania na lata 2003 - 2006 wymieniają m.in.:

- włączenie polityki ochrony klimatu do polityk sektorowych: transportu, energetyki, przemysłu, rolnictwa i leśnictwa (do 2006 r.);

- wykorzystanie istniejących instrumentów rynkowych w celu promowania oszczędności energii, promowania odnawialnych źródeł energii i wzrostu zalesienia kraju (praca ciągła);

- utworzenie krajowego systemu inwentaryzacji i oceny zmian emisji gazów cieplarnianych na poziomie przedsiębiorstw, województw i kraju oraz pochłaniania tych gazów przez lasy i gleby (do 2003 r.).

W Rozdziale 6. „Ocena realizacji polityki ekologicznej”, podrozdziale 6.2. „Wskaźniki skuteczności polityki, oceny, raporty”, zostały wyszczególnione wskaźniki stanu środowiska i zmian w środowisku i są to m.in.:

- wzrost lesistości kraju, rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych oraz wzrost zapasu i przyrost masy drzewnej, a także wzrost poziomu różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych i poprawa stanu zdrowotności lasów będących pod wpływem zanieczyszczeń powietrza, wody lub gleby;

- zahamowanie zaniku gatunków roślin i zwierząt oraz zaniku ich naturalnych siedlisk, a także przeprowadzanie reintrodukcji gatunków;

- zmniejszenie negatywnej ingerencji w krajobrazie oraz kształtowanie estetycznego krajobrazu zharmonizowanego z otaczającą przyrodą.

5.2.5 Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2007 - 2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011 – 2014

Niniejsze opracowanie, określające kierunki polityki ekologicznej na lata 2007 - 2010 oraz 2011 - 2014 jest aktualizacją „Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010”, a więc odniesienia jej celów i niezbędnych działań do aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz stanu środowiska. Potrzeba jej aktualizacji wynikała też z uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej. Akcesja Polski do UE stworzyła szansę szybkiego rozwiązania wielu problemów związanych z ochroną środowiska i poprawą jakości życia mieszkańców, z drugiej zaś oznacza konieczność spełnienia wymagań wynikających z wspólnej polityki Unii Europejskiej odnoszącej się do środowiska.

Rozdział 2. „Priorytety, cele i zadania polityki ekologicznej państwa w latach 2007 – 2010, określa najważniejsze zagadnienia dotyczące ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego wykorzystania zasobów przyrody m.in.:

- wzmocnianie krajowego systemu obszarów chronionych;
- weryfikacje i uporządkowanie systemu obszarów chronionych w ramach sieci Natura 2000;
- stworzenie skutecznych mechanizmów ochrony zasobów i walorów przyrodniczych oraz krajobrazowych, poza obszarami chronionymi;
- ochronę obszarów wodno-błotnych;
- odtworzenie zniszczonych ekosystemów i siedlisk, odbudowie zagrożonych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
- wzmocnienie ochrony różnorodności biologicznej zarówno *in situ* jak i *ex situ*;
- zwiększanie lesistości kraju;
- wspieranie rozwoju wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.

W rozdziale 4. „Ochrona dziedzictwa przyrodniczego”, podrozdziale 4.1. „Ochrona przyrody i krajobrazu”, wymieniono szereg działań, które nie zostały zrealizowane w poprzednim okresie, głównie z zakresu ochrony przyrody i różnorodności biologicznej.

Najważniejsze z nich to: lekceważenie wymagań ochrony przyrody w strategiach rozwoju poszczególnych sektorów gospodarki i planach rozwoju lokalnego, realizacja inwestycji bez uwzględnienia potrzeb wynikających z ochrony siedlisk i zasobów przyrodniczych, brak właściwego egzekwowania przepisów ochrony przyrody, rozwój budownictwa mieszkaniowego i rekreacyjnego na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych.

Polska aktywnie uczestniczyć będzie też w realizacji celów wspólnotowej strategii ochrony przyrody i różnorodności biologicznej. Powierzchnia obszarów sieci Natura 2000 jest znacznie mniejsza niż średnia dla krajów unijnych, podczas gdy zasoby różnorodności biologicznej w Polsce są bardzo duże, dlatego niezbędne jest *uporządkowanie sieci Natura 2000 i prowadzenie inwentaryzacji mającej na celu uzupełnienie braków w wiedzy o rozmieszczeniu oraz zasobach gatunków i siedlisk przyrodniczych, będących podstawą wyznaczania obszarów Natura 2000*. Dlatego zaplanowano kierunki działań na lata 2007 – 2010 i są to m.in.:

- przegląd prawa w zakresie ochrony przyrody z punktu widzenia jego zgodności z prawem unijnym oraz skoordynowanie działalności w tej dziedzinie;
- pełna inwentaryzacja różnorodności biologicznej: uzupełnianie wiedzy o rozmieszczeniu i zasobach składników różnorodności biologicznej;
- sporządzenie inwentaryzacji przyrodniczej obszarów Natura 2000;
- realizacja kompensacji przyrodniczych jako istotnego narzędzia wspomagającego rozwój społeczno-gospodarczy w obrębie obszarów oddziałujących na sieć Natura 2000;
- renaturalizacja i poprawa stanu zachowania najcenniejszych, zniszczonych ekosystemów, zwłaszcza dolin rzecznych i siedlisk, w tym szczególnie obszarów wodno-błotnych i leśnych, rozwój systemów naturalnej retencji wód;
- prowadzenie zalesień oraz ograniczeń rolno-przemysłowych na tych obszarach.

Kwestie dotyczące lasów oraz leśnictwa zawarte zostały w podrozdziale 4.2. „Ochrona i zrównoważony rozwój lasów”. W ostatnich latach działania w zakresie gospodarki leśnej koncentrowały się na wzmocnieniu znaczenia leśnictwa w rozwoju regionalnym i przekształceń w kierunku stworzenia leśnictwa wielofunkcyjnego. W Lasach Państwowych funkcjonuje ciągle doskonalony system informatyczny Lasów Państwowych, który gromadzi dane o lasach i ich różnorodności biologicznej. Do 2006 r. powołano 19 Leśnych Kompleksów Promocyjnych, w których wdrażane są w szerokim zakresie zasady trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej. Zwiększa się również lesistość naszego kraju.

W zakresie lasów i leśnictwa przewidziane są kolejne cele średniookresowe do 2014 roku *dalsze wzmocnienie modelu racjonalnego użytkowania zasobów poprzez kształtowanie właściwej struktury lasów, gatunkowej i wiekowej, i ich wykorzystania gospodarczego w sposób i tempie zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego. W związku z tym celem średniookresowym do 2014 r. będzie: rozwijanie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej.* Wymagać to będzie działań na lata 2007-2010:

- zalesianie nowych terenów, z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczo-krajobrazowych (łącznie w latach 2007-2010 zalesienie około 130 tys. ha, w tym około 70% w lasach prywatnych);
- zwiększenie ilości i powierzchni zadrzewień na terenach rolniczych oraz rozszerzenie zakresu leśnej rekultywacji terenów zdegradowanych;
- lokalizacja zalesień i zadrzewień zgodnie z planami zagospodarowania przestrzennego, w tym kształtowanie granicy polno-leśnej;
- tworzenie spójnych kompleksów leśnych szczególnie w obszarze korytarzy ekologicznych i wododziałów;
- zmiana struktury wiekowej i składu gatunkowego drzewostanów w celu dostosowania ich do charakteru siedliska i zwiększenia różnorodności genetycznej i biologicznej biocenoz leśnych;
- rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych, w tym obszarów wodno-błotnych i obiektów cennych przyrodniczo, znajdujących się na terenach leśnych;
- restytucja i rehabilitacja ekosystemów leśnych, uszkodzonych w wyniku działania czynników abiotycznych i biotycznych;
- kontynuowanie przebudowy drzewostanów zniekształconych lub uszkodzonych w wyniku działalności człowieka;
- kontynuacja i rozwój monitoringu środowiska leśnego jako instrumentu wspomagającego przeciwdziałanie zagrożeniom ekosystemów leśnych;
- kontynuacja działań prowadzonych przez Lasy Państwowe na rzecz podnoszenia świadomości i wiedzy ekologicznej społeczeństwa w zakresie leśnictwa, przykładowo poprzez rozszerzenie procesu tworzenia izb przyrodniczo-leśnych, ścieżek dydaktycznych i pozostałych;
- prowadzenie doradztwa dla właścicieli gruntów korzystających ze wsparcia UE dla działań związanych z leśnictwem;
- rozwój współpracy międzysektorowej;

- integracja działań gospodarki leśnej z gospodarką wodną.

Lasy i leśnictwo mogą odegrać dużą rolę, jeśli chodzi o działania w zakresie ochrony klimatu (rozdział 7. „Ochrona klimatu”). Lasy mogą zostać wykorzystane do pochłaniania gazów cieplarnianych, zgodnie z Protokołem z Kioto *w celu osiągnięcia założonych poziomów emisji gazów cieplarnianych (GHG) możliwe jest włączenie działań sprzyjających zwiększaniu wiązania węgla przez tzw. pochłaniacze, m.in. lasy*. Znaczenie lasów i leśnictwa w kształtowaniu klimatu, ze względu na duże obszary niewiedzy, wymaga szeregu pogłębionych badań. *Rola lasów i gospodarki leśnej w procesie zmian klimatycznych zależy od sposobów i celów zagospodarowania lasów oraz sposobów użytkowania ich produktów, zwłaszcza drewna. Działalność gospodarcza w lasach, mająca na celu zwiększenie zasobności węgla w środowisku leśnym, może zmniejszać zawartość CO₂ w atmosferze, a równocześnie zwiększać bioróżnorodność*. Dlatego zaplanowano kierunki działań na lata 2007-2010 i są to m.in.:

- wzrostu roli lasów w wiązaniu węgla;
- promocja praktyk leśnych ograniczających emisję gazów cieplarnianych z gospodarki leśnej;
- ochrona gleb leśnych przed zmniejszeniem zawartości próchnicy;
- rozpoczęcie prac adaptacyjnych w lasach do zmieniających się warunków klimatycznych;
- wsparcie działań, podejmowanych zwłaszcza w sektorze rolnym i leśnym, a zmierzających do zwiększenia pochłaniania dwutlenku węgla z atmosfery;
- ocena możliwej roli lasów w pochłanianiu gazów cieplarnianych;
- ocena zasobów węgla wiązanego przez ekosystemy leśne i monitoring ich zmian.

5.2.6 Podsumowanie

Podstawową zasadą pierwszej polityki ekologicznych była zasada praworządności, która oznaczała konieczność przebudowy systemu prawa związanego m.in. z ochroną środowiska naturalnego w sposób pozwalający ściśle przestrzegać przepisy prawne np. konsekwentne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci”. Nadrzędnym celem stała się również promocja zdrowia ludzkiego. Zmiany podejścia do środowiska naturalnego i działania z tym związane doprowadziły do powstania ekorozwoju, czyli przynoszenia korzyści zarówno w wymiarze społecznym, środowiskowym jak i ekonomicznym w stosunku do stanu obecnego. Okres istnienia pierwszej polityki ekologicznej zapoczątkował

powstawanie odnawialnych źródeł energii: elektrownie wodne, elektrownie wiatrowe oraz urządzenia wykorzystujące energię słoneczną, energię geotermalną (brak odniesień do surowca drzewnego). Dokument przewidywał wzmocnienie roli samorządu terytorialnego, wzmocnienie pozycji gminy przy ustalaniu lokalizacji inwestycji nie tylko lokalnych, również wojewódzkich i krajowych oraz pełnoprawne uczestnictwo w procedurze ocen oddziaływania na środowisko. Pierwsza polityka ekologiczna nastawiona była raczej na kwestie ochrony środowiska w kontekście zdrowia, mniej natomiast na sprawy dotyczące ochrony przyrody.

Cele krótkoterminowe, a także znaczna część celów średnioterminowych została osiągnięta przed założonym terminem, dlatego w latach 1999 - 2000 opracowano i przyjęto II Politykę Ekologiczną Państwa, wyznaczającą nowe cele o charakterze strategicznym, taktycznym i sektorowym. W dokumencie tym uwzględniono zmiany uwarunkowań społeczno-gospodarczych, zasadniczo różnych od tych, w jakich znalazła się Polska na początku przemian ustrojowych. Ponadto, od 1991 r. systematycznie rosły nakłady na inwestycje ochrony środowiska w Polsce. II Polityka Ekologiczna Państwa zakładała wzrost lesistości kraju i rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych, w tym renaturalizacji znajdujących się na terenach leśnych obszarów wodno-błotnych i obiektów cennych przyrodniczo. Ponadto doskonalenie metod prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej, poprawę stanu zdrowotnego lasów, ochronę przed pożarami. Dokument ten zawierał również działania mające na celu m.in. objęcie szczególną ochroną obszarów o dużych walorach przyrodniczych i bogatej różnorodności biologicznej, likwidację i zapobieganie powstawania negatywnych skutków działalności gospodarczej dla środowiska i inne.

Polska 2025 - Długotrwała strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju pominęła cały szereg zagadnień takich jak: zakres działania instrumentów ekonomicznych, docelowy model funkcjonowania ochrony środowiska, określenie priorytetów inwestycji ochronnych, decentralizację polityki ekologicznej itp. Podjęto jednak działania w kierunku społeczeństwa obywatelskiego, odpowiedzialnego za decyzje dotyczące przyszłego stanu środowiska naturalnego i potrzeb jego ochrony. Długotrwała strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju stała się dokumentem rządowym, który po raz pierwszy prognozował długookresowy rozwój Polski i zakładał integrację aspektów ekonomicznych, społecznych i ekologicznych w oparciu o koncepcję trwałego i zrównoważonego rozwoju.

Trzecia polityka Ekologiczna Państwa w zakresie ochrony i racjonalnego użytkowania zasobami przyrody koncentrowała się na zobowiązaniach dotyczących członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Priorytety te obejmowały m.in. konieczność naszego współdziałania w osiągnięciu znacznego wzrostu lesistości Europy (w Polsce 30 proc. do roku 2020), tworzenia

Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, ochronie terenów wodno-błotnych oraz zapewnieniu poprawy jakości wód powierzchniowych. Działaniom tym miało towarzyszyć wprowadzenie monitoringu bioróżnorodności oraz wdrożenie kryteriów i wskaźników do kontroli skuteczności realizacji, w tym zakresie polityki ekologicznej państwa. Podstawowym celem w zakresie ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów było zwiększenie lesistości kraju (głównie poprzez zalesienia na gruntach nieprzydatnych dla rolnictwa oraz przez optymalizację struktury lasów w krajobrazie). Miało temu służyć uporządkowanie ewidencji gruntów, ujęcie granicy polno-rolnej w planach zagospodarowania przestrzennego oraz opracowanie i realizacja powiatowych programów rekultywacji i zalesiania zdegradowanych gleb na obszarach użytkowanych rolniczo, wraz z ewentualną, niezbędną nowelizacją przepisów prawnych. Dla zwiększenia odporności lasów, konieczne stało się jednocześnie powiększanie różnorodności biologicznej poprzez wzbogacanie składu gatunkowego oraz przebudowa monokultur, a także renaturalizacja obszarów leśnych, w tym zwłaszcza położonych na terenach leśnych obszarów wodno-błotnych. Zbiorowiska leśne o charakterze naturalnym lub półnaturalnym, powinny być chronione m.in. w celu zapewnienia ochrony leśnych zasobów genowych oraz utrzymania wielofunkcyjności lasów i wzmocnienia ich korzystnego oddziaływania na środowisko (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej i glebochronnej).

Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2007 - 2010 jest uzupełnieniem „Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010”. Potrzeba jej aktualizacji wynikała z uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej. Akcesja Polski do UE stworzyła szansę szybkiego rozwiązania wielu problemów dotyczących ochrony środowiska i poprawy jakości życia mieszkańców, z drugiej zaś spowodowała konieczność spełnienia wymagań wynikających ze wspólnej polityki Unii Europejskiej dotyczącej ochrony środowiska. Wprowadzone zmiany w „nowej czwartej polityce” to m.in.: uwzględnienie w szerszym zakresie zagadnień ujętych w Konwencji klimatycznej i w Protokole z Kioto, co wynika z faktu, że polityka ochrony klimatu uzyskała w ostatnich latach najwyższy priorytet w świecie, a problemy z nią związane nabrały istotnego znaczenia nie tylko dla ochrony środowiska, ale również dla działalności gospodarczej i społecznej. Zaczęto, również większą uwagę skupiać wokół problemów zwianych z konfliktami pomiędzy potrzebami ochrony przyrody a rozwojem infrastruktury, zwłaszcza drogowej, presją zabudowy na terenach o wysokich walorach przyrodniczych, zmianą własności gruntów czy weryfikacją i uporządkowaniem systemu sieci Natura 2000 i obszarów objętych najwyższymi formami ochrony, z punktu widzenia zgodności z przepisami

unijnymi.

Rola i znaczenie lasów oraz leśnictwa została mocno podkreślona w politykach ekologicznych państwa, głównie w kontekście ochrony i kształtowania zasobów przyrodniczych. Jeśli chodzi o lasy i leśnictwo to nadal będą realizowane działania mające na celu zwiększanie lesistości Polski i skoncentrowane głównie na zalesieniu terenów z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczo-krajobrazowych oraz tworzeniu spójnych kompleksów leśnych szczególnie w obszarze korytarzy ekologicznych. Kontynuowana będzie przebudowa drzewostanów zniekształconych lub uszkodzonych w wyniku działalności człowieka oraz działania mające na celu ochronę najcenniejszych fragmentów w ramach obszarów Natura 2000 (ochrona bioróżnorodności, obszary wodno-błotne). Niezbędne będą działania poprawiające gospodarkę leśną ze względu na możliwość wykorzystania funkcji drzewostanów leśnych jako instrumentu ochrony klimatu oraz działania prowadzone przez Lasy Państwowe na rzecz podnoszenia świadomości i wiedzy ekologicznej społeczeństwa w zakresie leśnictwa.

5.3 Programy ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym

5.3.1 Badanie wojewódzkich programów ochrony środowiska w zakresie ochrony przyrody w lasach

Wojewódzkie programy ochrony środowiska sporządzane są w celu realizacji polityki ekologicznej państwa i powinny określać cele i priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe na poziomie województwa. Programy te podobnie jak polityka ekologiczna państwa, powinny być sporządzane, co 4 lata (Wytyczne... 2002). Istotne, aby do prac nad sporządzeniem programu wojewódzkiego włączyły się wszystkie instytucje dla właściwego województwa mające znaczenie w ochronie środowiska oraz przyrody, zagospodarowaniu przestrzennym, racjonalnym wykorzystaniu zasobów naturalnych oraz przedsiębiorstwa oddziałujące na środowisko.

Wojewódzkie programy ochrony środowiska sporządzane są na podstawie prawa ochrony środowiska. Przy ich sporządzaniu powinny zostać uwzględnione wymagania obowiązujących przepisów prawnych, związanych głównie z ochroną przyrody. Dodatkowo programy rządowe, które pośrednio lub bezpośrednio dotyczą ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych, powinny być uwzględniane przy

sporządzaniu tych programów i są to m.in. Strategia rozwoju energii odnawialnej oraz Polityka leśna państwa.

Przy opracowywaniu programów ochrony środowiska należy zwrócić uwagę na konieczność integrowania pomiędzy sąsiadującymi ze sobą regionami. Jest to niezbędne w celu zachowania spójności m.in. korytarzy ekologicznych, obszarów objętych programem Natura 2000 oraz innych obszarów przyrodniczych, leżących na granicy obszaru obejmowanego programem i w części terenu położonego poza nim.

Zgodnie z wytycznymi sporządzania programów ochrony środowiska, programy wojewódzkie powinny składać się z trzech części:

- zadań własnych województwa (przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków budżetowych i pozabudżetowych będących w dyspozycji województwa);

- zadań koordynowanych (zadania, które są realizowane ze środków przedsiębiorstw, środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla centralnego, bądź instytucji działających na terenie województwa, ale podległych bezpośrednio organom centralnym);

- szczegółowych wytycznych do sporządzania programów powiatowych (również w odniesieniu do programów naprawczych, związanych z wdrożeniem dyrektyw Unii Europejskiej).

Stanem wyjściowym do sporządzenia programów stała się ocena aktualnego stanu środowiska naturalnego i przyrodniczego. Następnie przedstawione zostały cele, priorytety oraz działania (krótkookresowe oraz średniookresowe). Zawarte zostały również zagadnienia związane z zarządzaniem programem oraz monitoringiem. W wojewódzkich programach obligatoryjnie zamieszczono wytyczne do sporządzania programów na szczeblu powiatowym.

W niektórych programach znajdują się wyraźne odniesienia do leśnictwa, którym poświęcono oddzielne podrozdziały. Większość programów przewiduje działania długookresowe. Niektóre programy przewidują działania nawet do 2015 r., mimo, iż niektóre zostały zrealizowane w krótszym okresie czasu, jednak w przypadku ochrony przyrody działania ciągłe wymagają dłuższego okresu realizacji. Szczegółowa analiza programów wojewódzkich w zakresie ochrony przyrody w lasach zamieszczona została w ZAŁĄCZNIKU 2. W niniejszym podsumowaniu uwzględniono jedynie niektóre ważniejsze działania związane z ochroną przyrody, które zostały wymienione poniżej:

1. Wdrażanie sieci Natura 2000, w tym opracowanie planów ochrony i planów zarządzania dla tych obszarów.

2. Obejmowanie ochroną prawną nowych obszarów i obiektów szczególnie cennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, z uwzględnieniem ich spójności przestrzennej z systemem obszarów chronionych województwa i województw ościennych.
3. Opracowanie planów ochrony istniejących parków narodowych, parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody.
4. Określenie zasad tworzenia ciągłości przyrodniczej województwa jako podstawy do opiniowania studiów gminnych i planów miejscowych.
5. Motywowanie społeczności lokalnych do działań na rzecz utrzymania walorów przyrodniczych.
6. Organizowanie konferencji, seminariów i warsztatów propagujących ochronę obszarów chronionych w zrównoważonym rozwoju województwa.
7. Wdrażanie, monitorowanie i okresowa aktualizacja wojewódzkich programów zwiększania lesistości. Wyznaczanie i tworzenie zwartych kompleksów leśnych oraz leśnych pasów izolacyjnych. Weryfikacja klasyfikacji gruntów i uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych.
8. Upowszechnianie doświadczeń Leśnych Kompleksów Promocyjnych w zakresie zasad zrównoważonego rozwoju gospodarki leśnej, funkcji edukacyjnych lasów, biologicznych i ekologicznych metod ochrony lasów.
9. Zachowanie korzystnego wpływu lasu na równowagę środowiska i warunki życia ludzi, w szczególności ochrona, zwiększenie i przywracanie biologicznej różnorodności lasów na poziomie ekosystemowym, gatunkowym i genetycznym.
10. Dokończenie przeprowadzania powszechniej inwentaryzacji przyrodniczej. Sporządzanie Programów Ochrony Przyrody, zawierających, ocenę stanu przyrody, działania dla restytucji i rehabilitacji zniekształconych i zdegradowanych ekosystemów leśnych, zalecenia bezpiecznych środowiskowo technologii prac leśnych.
11. Działania na rzecz utrzymania różnorodności siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, w tym o znaczeniu priorytetowym, poprzez zapobieganie ich fragmentacji, częściowemu lub całkowitemu zniszczeniu oraz przywracanie właściwego stanu.
12. Planowanie i prowadzenie prac hydrologicznych w sposób uwzględniający potrzebę naturalnego charakteru cieków wodnych, w tym renaturalizacja zniszczonych.
13. Umożliwienie dostępu do atrakcyjnych zasobów środowiska i dziedzictwa kulturowego, w tym budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej z uwzględnieniem ochrony obszarów wrażliwych i cennych przyrodniczo.

14. Uwzględnienia w uproszczonych planach urządzania lasu, położonych w granicach parków krajobrazowych, najcenniejszych przyrodniczo elementów w celu zwiększenia możliwości ich ochrony.
15. Współpraca administracji leśnej z samorządami w kierunku szerzenia edukacji ekologicznej, w tym kształtowania właściwych postaw wobec lasu.
16. Stosowanie czynnej ochrony rzadkich gatunków roślin oraz rzadkich i zagrożonych gatunków zwierząt.
17. Opracowanie i wdrożenie systemu informacji o obiektach i obszarach szczególnie chronionych. Opracowanie komputerowej bazy danych obszarów i obiektów chronionych, umożliwiającej wymianę informacji i aktualizację danych.
18. Wspieranie badań naukowych, dokumentacyjnych i inwentaryzacyjnych oraz rozszerzenie monitoringu regionalnego i lokalnego, prowadzących do systematycznej inwentaryzacji przyrodniczej ze szczególnym uwzględnieniem sieci ginących zbiorowisk roślinnych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt regionu.
19. Aktualizacja aktów prawnych ustanawiających formy ochrony, a w szczególności Obszarów Chronionego Krajobrazu.

5.3.2 Analiza wybranych powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska w zakresie prawnych aspektów ochrony przyrody w lasach

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, zarząd powiatu i gminy w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza odpowiednio powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, które uchwalane są przez radę powiatu lub radę gminy. Programy te sporządzane są, podobnie jak polityka ekologiczna państwa, co 4 lata. Dokument ten powinien określać cele i priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe (Wytyczne... 2002).

Programy powiatowe lub gminne powinny składać się z trzech części:

- zadań własnych powiatu lub gminy (przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji powiatu lub gminy);
- zadań koordynowanych (zadania, które są realizowane ze środków przedsiębiorstw, środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym);

- szczegółowych wytycznych do sporządzania programów gminnych, które muszą w pełni zostać wprowadzone do programu powiatowego.

Istotne, aby do prac nad sporządzeniem programu włączyły się wszystkie instytucje właściwe zasięgiem swojej działalności (powiat, gmina), specjalizujące się w ochronie środowiska, zagospodarowaniu przestrzennym, racjonalnym wykorzystaniu zasobów naturalnych oraz przedsiębiorstwa oddziaływujące na środowisko. Programy ochrony środowiska powinny być skoordynowane między innymi z programami sektorowymi np. planem urządzania lasu.

Analizie zostały poddane trzy powiatowe oraz trzy gminne programy ochrony środowiska. Gminy i powiaty wybrane zostały w różnych obszarach geograficzno-fizycznych Polski, charakteryzując się odmiennymi walorami przyrodniczymi, gospodarczymi oraz społecznymi. Podczas wyboru kładziono duży nacisk na bogate walory krajobrazowo-turystyczne oraz cenne obszary objęte różnymi prawnymi formami ochrony przyrody, głównie na obszarach leśnych. Wyboru programów dokonano parami tzn. analizie poddano wybrany powiatowy program, a następnie w jego zasięgu administracyjnym, dokonano analizy wybranego programu gminnego w zakresie ochrony przyrody. Powiatowe i gminne programy ochrony środowiska omówione zostały parami celem zachowania spójności, z uwagi na podobną problematykę zawartą w programach.

Charakterystykę dwóch programów (powiatu oraz gminy) przeprowadzono na terenie terytorialnym woj. warmińsko-mazurskiego. Obszar pojezierza mazurskiego charakteryzuje się bogatymi walorami przyrodniczo - krajobrazowymi oraz ma duże znaczenie turystyczne. Analizie zostały poddane:

- *Program ochrony środowiska powiatu mrągowskiego na lata 2004 – 2010;*
- *Program ochrony środowiska gminy i miasta Mikołajki na lata 2004 – 2007 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2008 – 2011.*

Kolejne dwa programy sporządzono dla obszaru górskiego (woj. małopolskie). Region powiatu nowosądeckiego charakteryzuje się ciekawym ukształtowaniem terenu, licznymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi i turystycznym. Analizą objęto:

- *Program ochrony środowiska powiatu nowosądeckiego na lata 2004 – 2011;*
- *Program ochrony środowiska gminy Krynica Zdrój na lata 2004 – 2011.*

Ostatnie dwa programy przeprowadzono dla regionu pojezierza kaszubskiego (woj. pomorskie). Powiat kartuski oraz gmina Kartuzy znajdują się w sąsiedztwie aglomeracji trójmiejskiej, co dodatkowo wpłynęło na wybór tych programów. Są to:

- Program ochrony środowiska powiatu kartuskiego na lata 2008 – 2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012 – 2015;

- Program ochrony środowiska gminy i miasta Kartuzy na lata 2004 – 2007 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2008 – 2011.

5.3.2.1 Analiza programu ochrony środowiska dla powiatu mrągowskiego oraz gminy i miasta Mikołajki

Powiat mrągowski

Krajobraz powiatu mrągowskiego charakteryzuje się dużymi walorami przyrodniczymi, słabym poziomem rozwoju gospodarczego, brakiem przemysłu oraz dużymi, naturalnymi zbiornikami wodnymi (ok. 14 proc. powierzchni powiatu, a w gminie Mikołajki ok. 23 proc.). Obok jezior, charakterystycznym elementem krajobrazu są rozległe, zwarte kompleksy leśne, rozciągające się w południowej jego części, na obszarach sandrowych (Puszcza Piska). Lasy na terenie powiatu zajmują ok. 31 proc. powierzchni, z czego 5 proc. stanowią lasy prywatne, pozostałe 95 proc. to lasy publiczne. Obszar o szczególnych walorach przyrodniczych, prawnie chronionych wynosi ok. 79 tys. ha, co stanowi 74,5 proc. ogólnej powierzchni powiatu (największy procentowy udział powierzchni w stosunku do wszystkich powiatów województwa warmińsko-mazurskiego. Średnia w województwie wynosi 53,6 proc.). Dla ochrony rzadkich gatunków roślin utworzono rezerваты przyrody: *Jezioro Lisunie, Krutynia Dolna, Strzałowo, Zakręt, Królewska Sosna, Krutynia, Pierwos, Gązwa*. Dla ochrony najcenniejszych gatunków świata zwierzęcego utworzono kilka faunistycznych i florystyczno-faunistycznych rezerwatów przyrody, z których najważniejsze to: *Jezioro Łuknajno, Czaplinię, Czaplisko - Ławny Lasek*. Na terenie powiatu znajduje się 66 pomników przyrody.

W programie ochrony środowiska dla powiatu mrągowskiego, w zakresie środowiska przyrodniczego przeprowadzona została ANALIZA SWOT.

- MOCNE STRONY: Zwarty kompleks leśny – Puszcza Piska z licznymi rezerwatami i pomnikami przyrody. Mazurski Park Krajobrazowy oraz liczne użytki ekologiczne. Położenie powiatu na terenie „Zielonych Płuc Polski”. Sąsiedztwo z atrakcyjnymi przyrodniczo powiatami. Brak uciążliwych dla środowiska przyrodniczego zakładów przemysłowych.

- SŁABE STRONY: Zabudowa terenów przyjeziornych, a także otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego. Zagospodarowanie przestrzenne degradujące walory krajobrazowe i przyrodnicze. Nadmierna antropopresja, niski stopień świadomości ekologicznej społeczeństwa, niski poziom socjalny części społeczeństwa, niski budżet powiatu.

W programie ochrony środowiska dla powiatu mrągowskiego, wymieniono priorytety oraz działania mające na celu ochronę przyrody tzw. priorytety i działania ekologiczne.

PRIORYTET 2. Głównym celem jest ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej powiatu. Są to m.in. działania mające na celu:

- zmniejszenie wydobycia kopalin;
- racjonalne użytkowanie materiałami i energią;
- tworzenie nowych, cennych przyrodniczo terenów prawnie chronionych;
- promowanie i wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii;
- przywrócenie prawidłowego funkcjonowania melioracji terenów zagrożonych deficytem wodnym;
- racjonalne użytkowanie zasobami środowiska naturalnego.

PRIORYTET 4. Głównym celem zwiększanie lesistości oraz działania dotyczące poprawy stanu środowiska przyrodniczego. Są to m.in. działania:

- zwiększenie powierzchni terenów leśnych w celu ochrony atmosfery;
- zalesianie gruntów rolnych o niskiej klasie gleb (klasa VI);
- uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych;
- pomoc w zalesianiu gruntów nieprzydatnych do produkcji rolnej (przeznaczonych do tego celu w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego) realizowanych w ramach Krajowego Programu Zwiększania Lesistości;
- podjęcie działań zmierzających do rozwiązania problemu szkód wyrządzanych przez bobry i zwierzęta łowne;
- pomoc w realizacji programów rolno-środowiskowych finansowanych z programu SAPARD;
- utworzenie rezerwatu biosfery *Jeziora Mazurskie*;
- powiększenie rezerwatu biosfery *Jezioro Łuknajno*;
- sprawowanie nadzoru nad gospodarką leśną w lasach nie stanowiących własności Skarbu Państwa;
- prowadzenie ewidencji stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, pomników przyrody;

- prowadzenie rejestru przetrzymywanych roślin lub zwierząt sprowadzonych z zagranicy na podstawie zezwolenia ministra środowiska.

Gmina Mikołajki

Szata roślinna gminy Mikołajki jest urozmaicona i ściśle powiązana z obszarami leśnymi. Lesistość wynosi około 22,7 proc. i jest to głównie zwarty kompleks Puszczy Piskiej, który stanowi ważny element dla zachowania bioróżnorodności. Na terenie gminy zanotowano występowanie ok. 800 gatunków roślin naczyniowych. Na obszarze gminy znajduje się *Mazurski Park Krajobrazowy* - jeden z największych parków krajobrazowych w Polsce i stanowi zarazem 41,9 proc. powierzchni gminy. Występują rezerwaty: *Jeziro Lisunie*, *Krutynia Dolna*, *Jeziro Łuknajno*, *Czapliniec*. Obszary chronionego krajobrazu: *Otulina Mazurskiego Parku Krajobrazowego – Zachód* oraz *Otulina Mazurskiego Parku Krajobrazowego – Wschód*. Na terenie gminy znajduje się 7 pomników przyrody oraz dwa użytki ekologiczne: *Torfowisko Żelwagi* oraz *Prawdowskie Wzgórza*. Na terenie gminy nie ustanowiono zespołów przyrodniczo-krajobrazowych Cały teren gminy Mikołajki znajduje się w granicach obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski. Oprócz wyżej wymienionych obszarów, część zostanie objęta obszarami Natura 2000. Na terenie gminy do objęcia ochroną w sieci Natura 2000 planowane są obszary leśne, leżące w obrębie Mazurskiego Parku Krajobrazowego, obszary Puszczy Piskiej oraz rezerwaty przyrody.

Dla gminy Mikołajki podobnie jak dla powiatu mrągowskiego przeprowadzona została ANALIZA SWOT. Dokonana analiza opiera się na ocenie eksperckiej oraz ocenie społecznej środowiska przyrodniczego gminy Mikołajki.

- **MOCNE STRONY:** Dobrze zachowane warunki przyrodnicze, duża różnorodność siedlisk przyrodniczych. Duża ilość naturalnych zbiorników wodnych (jezior). Obecność stanowisk unikalnych gatunków chronionych zwierząt oraz roślin. Pojawianie się nowych stanowisk zwierząt chronionych, np. bobra. Duży udział obszarów chronionych przyrodniczo, w tym zaplanowanych do ochrony w sieci Natura 2000. Urozmaicona rzeźba terenu, duże walory krajobrazowe położenie na obszarze Zielonych Płuc Polski. Brak uciążliwego dla środowiska przemysłu.

- **SŁABE STRONY:** Niewystarczający poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa. Niedostateczny nadzór budowlany oraz służb ochrony środowiska i przyrody. Zaśmiecone środowisko, dzikie wysypiska śmieci. Chaotyczny rozwój indywidualnej

zabudowy letniskowej, ograniczający możliwości powszechnego korzystania ze środowiska w przyszłości. Brak dostatecznej ochrony obszarów szczególnie cennych przyrodniczo.

W programie ochrony środowiska dla gminy Mikołajki, wymieniono tzw. cele i zadania programu, mające za zadanie ochronę przyrody. Do powyższych działań dołączony został harmonogram (szczegółowo zamieszczony w programie ochrony środowiska). Cele główne i szczegółowe programu:

1. SKUTECZNA OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO:

- aktualizacja i przygotowanie nowych planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem wymagań ochrony środowiska, przyrody oraz ochrony krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem konieczności zachowania i tworzenia korytarzy ekologicznych;

- kontrola turystyki i wypoczynku, szczególnie na terenach o dużej wartości przyrodniczej na obszarach najcenniejszych przyrodniczo. Dopuszczanie ruchu turystycznego tylko po wyznaczonych szlakach i w obecności przewodnika – kontrolowana turystyka kwalifikowana;

- odpowiednie oznakowanie szlaków turystycznych wraz z informacjami o regulaminie.

2. ZACHOWANIE ISTNIEJĄCEGO ŚWIATA ROŚLIN I ZWIERZĄT:

- ochrona terenów cennych przyrodniczo;

- ochrona ekosystemów wodnych, w tym wprowadzenie zakazu znacznych zmian stosunków wodnych na obszarach przyrodniczo cennych (obszary chronionego krajobrazu, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody);

- zachowanie równowagi gatunkowej.

3. ZACHOWANIE WYSOKICH WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH:

- niedopuszczanie do trwałych zmian rzeźby terenu na dużych powierzchniach;

- umożliwianie lokalizowania wysokich budowli (np. maszty telefoniczne) tylko poza terenami o najwyższych walorach krajobrazowych z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury oraz uwarunkowanie prowadzenia inwestycji liniowych sposobem najmniej kolidującym z krajobrazem;

- dążenie do harmonii zabudowy z krajobrazem, preferowanie budownictwa o charakterze tradycyjnym i regionalnym.

4. BIORÓŻNORODNOŚĆ:

- zachowanie siedlisk oraz miejsc rozrodu gatunków chronionych i rzadkich;

- objęcie ochroną prawną cennych obszarów przyrodniczych lub podniesienie rangi formy ochrony;

- czynna ochrona cennych gatunków flory i fauny;
- renaturyzacja zniszczonych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych;
- wspieranie programu restytucji gatunków rodzimych;
- zahamowanie inwazyjnego rozprzestrzeniania się gatunków obcych (m.in. rak pręgowany, norka amerykańska);
- preferowanie prowadzenia zarybień materiałem z tego samego dorzecza;
- zwiększanie lesistości;
- utrzymywanie odpowiedniej kondycji lasów;
- prowadzenie gospodarki leśnej w oparciu o dobre i aktualne plany urządzeniowe;
- wprowadzanie odnowień naturalnych.

5.3.2.2 Analiza programu ochrony środowiska dla powiatu nowosądeckiego oraz gminy Krynica Zdrój

Powiat nowosądecki

Teren powiatu nowosądeckiego charakteryzuje się ciekawym ukształtowaniem terenu. W latach 1992 - 1994 został sporządzony projekt ochrony georóżnorodności Beskidu Sądeckiego i Kotliny Sądeckiej, w którym zaproponowano nowe obszary i obiekty do objęcia ochroną prawną. Część stanowisk klasyfikuje się do wpisania ich na listę UNESCO jako Stanowiska Światowego Dziedzictwa Geologicznego (GILGES). Proponuje się utworzenie czterech rezerwatów przyrody, 46 użytków geologicznych oraz 5 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Priorytetem w zakresie ochrony flory i fauny będzie ochrona gatunkowa, tj. ochrona dziko występujących gatunków roślin i zwierząt, szczególnie rzadkich i zagrożonych wyginięciem oraz zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej. Główne działania to: zwiększenie lesistości, utworzenie sieci Natura 2000, ochrona terenów wodno-błotnych, poprawa stanu czystości wód powierzchniowych. Ponadto, należy dążyć do zapewnienia ochrony obszarów cennych przyrodniczo, dotychczas nie objętych ochroną prawną. Do takich obszarów należą m.in. doliny rzeczne odgrywające ważną rolę jako „korytarze ekologiczne”. W programie przewidziano również weryfikację rejestru obiektów objętych ochroną. Ze względu na dużą liczbę obiektów chronionych konieczna będzie współpraca Starostwa Powiatowego z urzędami miast i gminami oraz nadleśnictwami (Nawojowa, Piwniczna, Stary Sącz), na których terenie znajduje się wiele pomników przyrody. W wyniku przeprowadzonej

weryfikacji konieczne będzie podjęcie działań poprawiających ochronę obiektów, jak np.: oznakowanie, ogrodzenie itp.

W programie ochrony środowiska dla powiatu nowosądeckiego zawarte zostały CELE ŚREDNIOOKRESOWE do 2011 roku i strategia ich realizacji wraz z kierunkami działań. W zakresie ochrony przyrody są to:

1. SYSTEM OBSZARÓW I OBIEKTÓW PRAWNIE CHRONIONYCH

- wdrożenie systemu Natura 2000;
- upowszechnienie i wprowadzanie różnych form ochrony przyrody (rezerваты, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe i stanowiska dokumentacyjne przyrody nieożywionej);
- rozwój prac inwentaryzacyjnych w zakresie oceny stanu i rozpoznawania zagrożeń różnorodności biologicznej (m.in. opracowania eksperckie);
- ochrona i renaturalizacja ciągów i połączeń ekologicznych ze szczególnym uwzględnieniem dolin rzecznych;
- bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych.

2. FAUNA I FLORA

- ochrona i wzmocnienie drożności korytarzy i ciągów ekologicznych na terenie powiatu;
- opracowanie planów ochrony siedlisk gatunków zagrożonych;
- utrzymanie różnorodności biologicznej siedlisk;
- zachowanie walorów przyrodniczych hal i polan śródleśnych;
- zapewnienie warunków migracji i bytowania zwierząt;
- zachowanie i uzupełnienie istniejącego systemu zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i przydrożnych;
- przeciwdziałanie wypalaniu traw.

3. TRADYCYJNY KRAJOBRAZ POWIATU NOWOSĄDECKIEGO

- rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki z zachowaniem tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach cennych przyrodniczo;
- ochrona elementów środowiska przyrodniczo-kulturowego;
- ochrona kompozycji zieleni;
- rozwój sieci szlaków turystycznych i ścieżek przyrodniczych;
- monitoring ruchu turystycznego, szczególnie na obszarach najbardziej atrakcyjnych;

- selektywny dostęp do terenów cennych przyrodniczo oraz ochrona tych terenów przed różnymi inwestycjami i tzw. dzikim zagospodarowaniem (szczególnie terenów wokół Jeziora Rożnowskiego, obszarów dolin rzecznych, hal widokowych);

- przestrzeganie zasad utrzymania stylu architektury nowo powstających obiektów.

Dla powiatu nowosądeckiego w programie ochrony środowiska zaplanowano również cele krótkoterminowe do 2007 roku i przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007. Działania te przewidziane są dla konkretnych jednostek realizujących wraz z potencjalnymi źródłami finansowania. Przedstawiono je w formie tabelarycznej.

CELE KRÓTKOTERMINOWE w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu koncentrują się na zachowaniu chronionych gatunków roślin i zwierząt w szczególności gatunków rzadkich i zagrożonych, ochronie obszarów o unikatowych zasobach, walorach i cechach środowiska przyrodniczego, unikatowych walorach krajobrazowych poprzez preferowanie proekologicznych form gospodarki. W celu podjęcia odpowiednich działań, zadaniem priorytetowym będzie prowadzenie bieżącej weryfikacji danych dotyczących wartości przyrodniczych powiatu, występowania chronionych roślin i zwierząt poprzez rozpoznanie przyrodnicze obiektów i obszarów wskazanych m.in. w studiach uwarunkowań i kierunkach zagospodarowania przestrzennego. Ważnym przedsięwzięciem będzie aktualizacja rejestru form ochrony przyrody, stanowionych przez rady gmin: pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Poszczególne przedsięwzięcia przedstawione zostały szczegółowo w tabeli (w dokumencie źródłowym) wraz z kierunkami działań, wyszczególnione zostały jednostki realizujące działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania.

Gmina Krynica Zdrój

Cały obszar gminy Krynica Zdrój w 1997 r. został uznany za obszar chronionego krajobrazu. Południowo - zachodnia część gminy, została objęta *Popradzkim Parkiem Krajobrazowym* (PPK), w celu ochrony wartości przyrodniczo-krajobrazowych tego obszaru. Na terenie gminy znajduje się rezerwat krajobrazowy *Okopy Konfederackie* (założony w miejscu jednego z obozów konfederatów barskich). Ponadto w gminie znajduje się 15 pomników przyrody oraz stanowiska roślin chronionych i rzadkich, głównie powyżej 950 m n.p.m., takich jak np. wiechlina alpejska. Podobnie zanotowano bytowanie wielu gatunków chronionych zwierząt np.: niedźwiedzia brunatnego, wilka, rysia, żbika.

Dla gminy Krynica Zdrój w programie ochrony środowiska zaplanowano CELE ŚREDNIOOKRESOWE do 2011 roku i strategię ich realizacji. W zakresie ochrony przyrody jest to m.in.

ZACHOWANIE RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I OCHRONA KRAJOBRAZU:

Cel ten jest zgodny z celem zdefiniowanym w powiatowym programie ochrony środowiska. Bardzo ważnym zadaniem jest bieżąca ochrona istniejących obszarów i obiektów prawnie chronionych oraz zapewnienie ochrony obszarów cennych przyrodniczo, dotychczas nie objętych ochroną. W gminie znajduje się wiele obszarów i obiektów, które predysponują do ochrony prawnej. Jako rezerwy przyrody proponuje się 2 nowe, jako użytki ekologiczne proponuje się 3 nowe, jako stanowiska dokumentacyjne proponuje się 3 nowe, jako zespoły przyrodniczo-krajobrazowe proponuje się 3 nowe. Priorytetem w zakresie ochrony flory i fauny będzie ochrona gatunkowa, tj. zabezpieczenie dziko występujących gatunków roślin i zwierząt, szczególnie rzadkich i zagrożonych wyginięciem oraz zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej (gatunki roślin i zwierząt podlegające ochronie, a występujące w obszarze gminy). Istotne znaczenie ma tworzenie sieci ostoi ptaków IBA (Important Bird Area), będących elementem międzynarodowego systemu ochrony ptaków i ich ostoi i tworzona analogicznie sieć IPA (Important Plant Area). Konieczne jest opracowanie programów ochrony populacji roślin i zwierząt, dla których niewystarczająca do podtrzymania gatunku jest ochrona siedlisk, a konieczne jest podjęcie działań związanych także z aktywną ochroną. W związku z powyższym zaplanowano konkretne KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych;
- doskonalenie systemu obszarów i obiektów prawnie chronionych;
- zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach cennych przyrodniczo oraz rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki;
- ochrona terenów cennych przyrodniczo przed inwestycjami i tzw. dzikim zagospodarowaniem, szczególnie terenów parków, obszarów dolin rzecznych;
- wspieranie działań zmierzających do poprawy walorów krajobrazowych gminy;
- zachowanie walorów przyrodniczych hal i polan śródleśnych, dolin rzecznych itp.;
- ochrona elementów środowiska przyrodniczo-kulturowego, historycznego układu miasta i układów wsi;
- rozwój sieci szlaków turystycznych, ścieżek przyrodniczych i ścieżek rowerowych;
- monitoring ruchu turystycznego, szczególnie na obszarach najbardziej atrakcyjnych.

Dla gminy Krynica Zdrój w programie ochrony środowiska zaplanowano również cele krótkoterminowe do 2007 roku i przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007.

CELE KRÓTKOTERMINOWE w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu koncentrują się na zachowaniu chronionych gatunków roślin i zwierząt w szczególności gatunków rzadkich i zagrożonych, ochronie obszarów o unikatowych zasobach, walorach i cechach środowiska przyrodniczego oraz unikatowych walorach krajobrazowych.

Poszczególne przedsięwzięcia przedstawione zostały szczegółowo w tabeli (w dokumencie źródłowym) wraz z kierunkami działań, wyszczególnione zostały jednostki realizujące działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania.

5.3.2.3 Analiza programu ochrony środowiska dla powiatu kartuskiego oraz gminy Kartuzy

Powiat kartuski

Powiat kartuski charakteryzuje się licznymi walorami przyrodniczo–krajobrazowymi. Lesistość powiatu, sięgająca 31 proc. oraz duża ilość jezior (łącznie 130) sprawiają, iż region ten posiada duże znaczenie przyrodnicze woj. pomorskiego. Na terenie powiatu kartuskiego ustanowiono: *Kaszubski Park Krajobrazowy* (KPK), 14 rezerwatów przyrody w tym 12 w Kaszubskim Parku Krajobrazowym. Następnie, 8 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, 8 użytków ekologicznych, 5 obszarów chronionego krajobrazu, 113 pomników przyrody. Na terenie Kaszubskiego Parku Krajobrazowego utworzono strefy ochronne gniazdowania ptaków - 2 strefy ochronne dla bociana czarnego i orlika krzykliwego. Dodatkowo część obszaru powiatu kartuskiego stanowi otulinę Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Na terenie powiatu projektowane i proponowane są również obszary Natura 2000, ostoje w ramach programu Corine, korytarze i ciągi ekologiczne oraz punkty widokowe.

Dla powiatu kartuskiego w programie ochrony środowiska zaplanowano cele ekologiczne, priorytety ekologiczne i działania proekologiczne w latach 2008 - 2011 z perspektywą do 2015 r. wraz z harmonogramem działań. W zakresie ochrony przyrody zawarte one zostały w **CELU EKOLOGICZNYM NR 2 - RACJONALNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH I OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO**. W celu tym określono 6 szczegółowych celów ekologicznych, którym przyporządkowano priorytety ekologiczne, a poszczególnym priorytetom ekologicznym

przyporządkowano działania proekologiczne, dodatkowo szacunkowe koszty, źródła finansowania, jednostki oraz podmioty odpowiedzialne i realizujące oraz terminy realizacji.

W zakresie ochrony przyrody najważniejsze znaczenie mają:

1. SKUTECZNA OCHRONA PRZYRODY, KRAJOBRAZU I RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ wraz z priorytetami ekologicznymi:

- ustanowienie nowych form ochrony przyrody m.in. konsultacje dotyczące włączenia wytypowanych obszarów do europejskiej sieci Natura 2000;

- zagospodarowanie i rozwój terenów zieleni w miastach oraz w zwartej zabudowie większych wsi;

- uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i przy realizacji inwestycji zasad ochrony krajobrazu i różnorodności biologicznej;

- utrzymanie korytarzy ekologicznych i właściwe ich zagospodarowanie;

- stosowanie czynnej ochrony rzadkich gatunków roślin i zwierząt (przestrzeganie ustaleń aktów prawnych dotyczących ochrony roślin i zwierząt oraz czynnej ochrony ekosystemów leśnych, nieleśnych lądowych i wodnych).

2. RACJONALNA GOSPODARKA LEŚNA wraz z priorytetami ekologicznymi:

- poprawa kondycji lasów i spójności kompleksów leśnych (opracowanie i aktualizacja uproszczonych planów urządzania lasów i inwentaryzacji stanu lasów – dla lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa);

- wykorzystanie edukacyjno-turystycznych walorów lasów oraz ich społecznych funkcji (realizacja leśnych ścieżek dydaktycznych, przybliżenie lasów do mieszkańców miast i większych wsi przez tworzenie ciągów pieszo-rowerowych i ciągów parkowo-spacerowych łączących się z lasami).

Gmina Kartuzy

Gmina Kartuzy charakteryzuje się dużą lesistością, wynoszącą ok. 46 proc. powierzchni gminy. Przeważają lasy, będące pod zarządem Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe i stanowią ok. 90 proc. ogólnej powierzchni lasów w gminie. Głównie na terenach leśnych występuje większość obszarów przyrodniczych. Do najważniejszych obszarów zwianych z ochroną przyrody oraz różnorodnością biologiczną należą: *Kaszubski Park Krajobrazowy (KPK)* – 28 proc. pow. gminy oraz otulina Kaszubskiego Parku Krajobrazowego – część gminy i część miasta. Następnie *Kartuski Obszar Chronionego Krajobrazu* i *Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Raduni* – 24 proc.

powierzchni gminy. Na terenie gminy znajduje się również 10 rezerwatów przyrody, w tym 9 w Kaszubskim Parku Krajobrazowym, 6 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (w granicach KPK), 21 pomników przyrody. Projektowane są: rezerwat przyrody z otuliną – *Dolina Mirachowskiej Strugi*, 4 pomniki przyrody, 30 użytków ekologicznych, ponadto obszary zgłoszone do europejskiej sieci Natura 2000, ostoje w ramach programu Corine oraz korytarze i ciągi ekologiczne.

Dla gminy Kartuzy w programie ochrony środowiska zaplanowano cele ekologiczne, priorytety ekologiczne i działania podstawowe na lata 2004 - 2007 z perspektywą do 2011 r. wraz z harmonogramem działań. W zakresie ochrony przyrody zawarte one zostały w celu OCHRONA I RACJONALNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH. W celu tym określono 6 szczegółowych celów ekologicznych, podobnie jak w przypadku powiatu kartuskiego. Każdy cel szczegółowy zawiera priorytetowe działania wraz z działaniami szczegółowymi, dodatkowo szacunkowe koszty, źródła finansowania, jednostki oraz podmioty odpowiedzialne i realizujące, a także terminy realizacji. W zakresie ochrony przyrody najważniejsze znaczenie mają (podobnie jak w przypadku powiatu kartuskiego):

1. SKUTECZNA OCHRONA PRZYRODY, KRAJOBRAZU I RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ wraz z działaniami podstawowymi:

- ustanowienie nowych form ochrony przyrody;
- zagospodarowanie terenów zieleni w mieście Kartuzy;
- uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i przy realizacji inwestycji zasad ochrony krajobrazu i różnorodności biologicznej;
- utrzymanie korytarzy ekologicznych i właściwe ich zagospodarowanie;
- stosowanie czynnej ochrony rzadkich gatunków roślin i zwierząt.

2. LASY - DOSTOSOWANE DO POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ŚRODOWISKA wraz z działaniami podstawowymi:

- zwiększenie lesistości (określenie gruntów przeznaczonych do zalesień w nowo opracowywanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z wprowadzaniem gatunków rodzimych zgodnych z wymogami siedliskowymi przy zachowaniu granic polno-leśnych i pozostawieniu otwartych powierzchni);

- poprawa kondycji lasów (opracowanie i aktualizacja uproszczonych planów urządzania lasów prywatnych, przebudowa drzewostanów zgodnie z wymogami siedliskowymi oraz nie zmniejszanie powierzchni lasów ochronnych);

- wykorzystanie edukacyjno-turystycznych walorów lasów (realizacja leśnych ścieżek dydaktycznych w gminie Kartuzy, przybliżenie lasów do mieszkańców miasta Kartuzy przez

tworzenie ciągów pieszo-rowerowych i ciągów parkowo-spacerowych łączących się z lasami).

5.3.3 Podsumowanie

Programy ochrony środowiska, sporządzane dla powiatów oraz gmin uwzględniają wymagania obowiązujących przepisów prawnych ochrony środowiska, ochrony przyrody i innych, obowiązujących na dzień sporządzania programu. Podczas opracowywania programów zwrócono uwagę na integrowanie pomiędzy regionami, powiatami i gminami planów dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego. Stało się to niezbędne w celu zachowania spójności korytarzy ekologicznych, ochrony bioróżnorodności, a także przy realizacji programu Natura 2000 oraz programu ochrony obszarów przyrodniczych, leżących na granicy obszaru obejmowanego programem i w części terenu położonego poza nim.

Programy powiatowe nawiązują ściśle do programów wojewódzkich, natomiast programy gminne sporządzone zostały na podstawie wytycznych, które zostały zawarte w programach powiatowych. Dzięki temu są one spójne i prawidłowo spełniają swoje zadania m.in. w zakresie ochrony przyrody. Istnieje duże podobieństwo w sporządzanych programach, przykładem może być program dla powiatu mrągowskiego oraz gminy Mikołajki, gdzie została przeprowadzona analiza SWOT. W pierwszej kolejności dla wszystkich analizowanych programów przeprowadzono charakterystykę stanu obecnego w zakresie istniejących form ochrony przyrody, która posłużyła jako stan wyjściowy do dalszego sporządzania programu. Dla większości powiatów i gmin zaplanowano priorytety lub cele (średniookresowe oraz krótkookresowe) w zależności od programów, a następnie dla nich określono konkretne działania wraz z jednostkami odpowiedzialnymi za ich realizację oraz przewidziany okres realizacji. Następnie zawarto monitoring realizacji programu. W niektórych programach zamieszczono wyraźne odniesienia do leśnictwa np. dla gminy Krynica Zdrój, co zostało zaakcentowane osobnym podrozdziałem.

Większość działań została zrealizowana już w latach wcześniejszych (większość analizowanych programów obowiązuje już od 2004 roku), jednak część działań przewidzianych jest nadal do realizacji jako działania ciągłe oraz jako działania średniookresowe. Do najważniejszych działań zawartych w programach powiatowych oraz gminnych w zakresie ochrony przyrody, również w lasach należą m.in.:

1. Tworzenie sieci Natura 2000;
2. Łączenie korytarzy ekologicznych poprzez zwiększanie lesistości;
3. Ochrona terenów wodno-błotnych, obszarów cennych przyrodniczo, dotychczas nie objętych ochroną prawną m.in. doliny rzeczne;
4. Weryfikacja rejestru obiektów objętych ochroną, opracowanie planów ochrony siedlisk gatunków zagrożonych, prowadzenie ewidencji stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, pomników przyrody;
5. Aktualizacja i przygotowanie nowych planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem wymagań ochrony środowiska, przyrody oraz ochrony krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem konieczności zachowania i tworzenia korytarzy ekologicznych;
6. Kontrola turystyki i wypoczynku, szczególnie na terenach o dużej wartości przyrodniczej na obszarach najcenniejszych przyrodniczo, dopuszczanie ruchu turystycznego tylko po wyznaczonych szlakach i w obecności przewodnika – kontrolowana turystyka;
7. Zachowanie równowagi gatunkowej, zachowanie siedlisk oraz miejsc rozrodu gatunków chronionych i rzadkich;
8. Czynna ochrona cennych gatunków flory i fauny, renaturyzacja zniszczonych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych. Wspieranie programu restytucji gatunków rodzimych.

6 Ochrona przyrody w lasach w orzecznictwie sądów krajowych i Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości

Pod pojęciem *orzecznictwa* rozumie się ogół decyzji jednego bądź wielu sądów i innych organów państwa. W języku prawniczym pojęcie to stosowane jest przede wszystkim do fragmentów rozstrzygnięć, zwanych tezami, a będących niewielkimi, kilkudzaniowymi fragmentami z uzasadnienia decyzji sądowej lub administracyjnej, zawierających podstawy do skonstruowania normy ogólnej i abstrakcyjnej przydatnej w rozstrzyganiu zbliżonych przypadków. W państwach z systemem prawa stanowionego, w tym również w Polsce, orzecznictwo nie stanowi źródła powszechnie obowiązującego prawa. Tezy rozstrzygnięć sądów wyższych są natomiast często powtarzane przez sądy niższego szczebla, co wynika ze względu na autorytet sądu nadrzędnego i chęci zachowania jednolitości orzecznictwa. Praktyka ta stanowi realizację fundamentalnej dla porządku prawnego zasady sprawiedliwości

proceduralnej, zgodnie z którą w podobnych przypadkach należy orzekać podobnie (por. Smoktunowicz 2000).

Odtwarzanie norm prawnych z elementów zawartych w przepisach prawnych określane jest w teorii nauk prawnych mianem wykładni lub interpretacji prawa. Praktyka prawnicza przyjmuje natomiast, iż wykładnię prawa stanowi ustalenie znaczenia tych tylko przepisów prawnych, które budzą wątpliwości przy podejmowaniu aktów stosowania prawa. Sposób przeprowadzania interpretacji prawa wyznaczony jest przez ukształtowane w praktyce i doktrynie prawnej dyrektywy interpretacyjne, tj. reguły wskazujące, jak należy ustalać znaczenie przepisów prawnych (Kalina-Prasznic 2004).

Wyróżniane są trzy rodzaje wykładni prawa:

- wykładnia językowa (zwaną też gramatyczną), polegająca na ustaleniu znaczenia ze względu na właściwości języka, w którym sformułowany został interpretowany przepis;
- wykładnia systemowa (zwaną też systematyczną), w której ustala się znaczenie ze względu na system prawa, do którego należy przepis, lub ze względu na miejsce przepisu w akcie normatywnym;
- wykładnię funkcjonalną lub celowościową, odwołującą się do funkcji lub celów, jakie powinien interpretowany przepis realizować (Smoktunowicz 2000, Zieliński 2002).

Do grupy podmiotów kompetentnych merytorycznie do dokonywania wykładni prawa należą prawodawca (czyli podmioty biorące udział w działalności prawotwórczej), organy sądowe różnych instancji i inne organy podejmujące decyzje stosowania prawa oraz uczestniczące w obrocie prawnym oraz, co nie mniej ważne, nauka prawa (Leszczyński 2001).

Wykładnię prawa można sklasyfikować również w zależności od tego, jaką moc mają jej ustalenia (wykładnia prawa powszechnie obowiązująca, wykładnia o ograniczonej mocy obowiązującej lub nie mająca mocy obowiązującej). Przyjmuje się, że nie ma charakteru wiążącego dla innych podmiotów wykładnia dokonywana przez zwykłych adresatów norm prawnych oraz wykładnia doktrynalna. Ograniczoną moc obowiązywania ma wykładnia sądowa, dokonywana w związku z podejmowaniem decyzji i wiążąca jedynie adresatów tej decyzji, chyba że w danym porządku przyjmowana jest reguła uznawania pewnych aktów interpretacji za precedensowe przez inne podmioty rezultatów wykładni. Stosowana jest również interpretacja prawa, wiążąca organ dokonujący wykładni, organy podlegające temu organowi lub też wszystkie organy danego „pionu” (Leszczyński 2001). Wykładnia prawa z mocą powszechnie obowiązującą polega na tym, że wszyscy adresaci interpretowanych przepisów są związani ich znaczeniem ustalonym (narzuconym) przez upoważnionego

interpretatora. Wyróżnia się w tym przypadku wykładnię autentyczną, dokonywaną przez organ państwa, który interpretowany przepis wydał, oraz wykładnię legalną, dokonywaną przez organ, któremu przyznano taką kompetencję, inny niż prawodawca. Kompetencje do ustalania wykładni legalnej prawa z mocą powszechnie obowiązującą miał w latach 1989-1997 Trybunał Konstytucyjny, który ustalał wykładnię ustaw na posiedzeniu pełnego składu w drodze uchwały, ogłaszanej w Dzienniku Ustaw. Na mocy Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 roku zniesiona jednak została instytucja powszechnie obowiązującej wykładni ustaw ustalanej przez Trybunał Konstytucyjny (Smoktunowicz 2000).

Na poziomie Unii Europejskiej kluczową rolę w interpretacji prawa wspólnotowego odgrywa **Europejski Trybunał Sprawiedliwości** (ETS). Do głównych kompetencji Trybunału należy:

- orzekanie o legalności aktów prawnych wydawanych przez inne organy Unii Europejskiej oraz ich zgodności z Traktatami;
- dokonywanie obowiązującej wykładni aktów prawnych;
- rozpoznawanie i rozwiązywanie sporów między państwami członkowskimi lub między państwami członkowskimi a Komisją Europejską;
- podejmowanie, na wniosek Komisji Europejskiej, decyzji wobec państw nie wypełniających zobowiązań traktatowych;
- przeprowadzanie rewizji wyroków Sądu Pierwszej Instancji (por. Brzeziński i Górczyński 2003).

Dokonując wykładni przepisów Europejski Trybunał Sprawiedliwości stosuje powszechne zasady wykładni, do których należą:

- zasada *clara non sunt interpretanda*, w myśl której jasno sformułowane przepisy nie wymagają interpretacji;
- zasada *res judicata*, zgodnie z którą przepisy wyjaśnione w związku z konkretną sprawą, korzystają z powagi rzeczy osądzonej, a także stanowią wskazówki w przyszłych, podobnych sprawach;
- zasada *acte clair*, będąca zasadą prawa wspólnotowego, związaną z zasadą pytań prejudycjalnych, mówiącą, że jeśli przepis prawa wspólnotowego jest wystarczająco jasny i precyzyjny oraz odnosi się do danej sprawy, to nie należy kierować pytania wstępnego (prejudycjalnego) w przypadku, gdy brak jest wątpliwości co do jasności normy prawa europejskiego;
- zasada *acte éclairé*, stanowiącą zasadę prawa wspólnotowego, powiązaną z zasadą pytań prejudycjalnych, która mówi, że jeśli Europejski Trybunał Sprawiedliwości wydał już

wcześniej orzeczenie w sprawie wykładni danego przepisu prawa wspólnotowego, to ma ono zastosowanie również w późniejszych przypadkach i podnoszenie pytania prejudycjalnego w zakresie danego przepisu nie jest obowiązkowe, a poprzednie orzeczenie ETS w tej sprawie jest wiążące;

- zasada *stare decidis*, zgodnie z którą wcześniejsze decyzje sądów muszą być uznawane za precedensy, stanowiące prawo (Lasok 1995 za Justyńską 2005).

Do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości mogą być wnoszone dwa rodzaje spraw:

1. Bezpośrednie działania, wnoszone bezpośrednio do Trybunału przez Komisję, inne instytucje Unii Europejskiej lub państwa członkowskie. Sprawy wnoszone przez osoby fizyczne lub prawne kwestionujące legalność aktu prawnego Wspólnoty trafiają bezpośrednio do Sądu Pierwszej Instancji, a w przypadku odwołania od orzeczenia Sądu Pierwszej Instancji, są one rozpatrywane przez ETS.

2. Wstępne rozstrzygnięcia, których mogą zażądać sądy lub trybunały w poszczególnych państwach członkowskich, kiedy potrzebują decyzji w sprawie interpretacji prawa wspólnotowego, niezbędnej do wydania orzeczenia (Blair 2002).

Ponieważ Trybunał Sprawiedliwości nie jest sądem apelacyjnym od decyzji sądów krajowych, może on orzekać tylko w sprawach związanych z prawem Wspólnoty. Po wydaniu orzeczenia sąd krajowy jest zobowiązany stosować prawo wspólnotowe, co znane jest pod pojęciem zasady supremacji prawa Wspólnoty nad przepisami prawa krajowego państw członkowskich (Blair 2002, Justyńska 2005). Przy okazji prowadzenia działalności orzeczniczej Europejski Trybunał Sprawiedliwości formułuje ogólne zasady prawa, stanowiące podstawę tworzenia i funkcjonowania prawa wspólnotowego oraz wykładni dokonywanej przez Państwa Członkowskie (Justyńska 2005).

6.1 Analiza orzecznictwa sądów w Polsce

Orzecznictwo polskich sądów w zakresie obowiązujących przepisów bezpośrednio związanych z ochroną przyrody w lasach dotyczy następujących zagadnień:

- procedury ustanawiania lasów ochronnych oraz ulg w podatku leśnym w lasach ochronnych (pkt 6.1.1);
- usuwania drzew na obszarach uznanych za las (pkt 6.1.2);
- uznania gruntu za las (pkt 6.1.3);

- uznania dewastacji lasu za przypadek losowy (pkt 6.1.4);
- uzgadniania inwestycji i gospodarki nieruchomościami na obszarach parków narodowych oraz obowiązywania aktów prawnych powołujących parki narodowe (pkt 6.1.5);
- uzgadniania projektu rozporządzenia w sprawie utworzenia, zmiany granic lub likwidacji parku krajobrazowego (pkt 6.1.6);
- uzgodnień w sprawie decyzji ustalających warunki zabudowy w stosunku do inwestycji na obszarach objętych ochroną (pkt 6.1.7);
- warunków dopuszczenia do realizacji przedsięwzięcia na obszarze Natura 2000 (pkt 6.1.8);
- gospodarki łowieckiej (pkt 6.1.9).

6.1.1 Ustanawianie lasów ochronnych oraz ulgi w podatku leśnym w lasach ochronnych

W wyroku w sprawie SA/Wr 2267/94 z dnia 26.04.1995 r. Naczelny Sąd Administracyjny we Wrocławiu orzekł, że zwolnieniu od podatku leśnego podlegają, na mocy art. 62 ust. 1 pkt 3 ustawy z 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. z 1991 r. nr 101 poz. 444 z późn. zm.) w związku z art. 77 tej ustawy, lasy, które zgodnie z art. 11 ust. 1 i 2 ustawy z 26 marca 1982 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych w jego brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 1991 r. lasy zaliczone do lasów ochronnych. Brak oznaczenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego granic lasów ochronnych, o czym stanowi obecnie art. 20 ustawy z o lasach nie stwarza przeszkody do stosowania przewidzianego w art. 62 ust. 1 pkt 3 tej ustawy zwolnienia lasów ochronnych od podatku leśnego. Po 1 stycznia 1992 r. podstawę zwolnienia lasów ochronnych od podatku leśnego, a także podstawą pozbawienia zwolnienia od podatku leśnego lasów ochronnych, stanowiących własność Skarbu Państwa jest zarządzenie o uznaniu lasu za ochronny, o którym mowa w art. 16 ustawy o lasach.

Warto zauważyć, że od czasu wydania przez NSA w Wrocławiu powyższego wyroku, zmianie uległy przepisy ustawy o lasach. W 2002 roku uchylone zostały przepisy rozdziału 9 ustawy o lasach, dotyczące podatku leśnego. Przepisy te zostały zawarte w nowej ustawie z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym (Dz.U. z 2002 r. nr 200 poz. 1682 z późn. zm.). Zgodnie z art. 4 ust. 3 tej ustawy lasy ochronne obciążone są podatkiem leśnym w wysokości 50% zasadniczej stawki podatku leśnego (wynoszącej za rok podatkowy równowartość pieniężną 0,220 m³ drewna, obliczaną według średniej ceny sprzedaży drewna

uzyskanej przez nadleśnictwa za pierwsze trzy kwartały roku poprzedzającego rok podatkowy). Pozostaje to jednak bez znaczenia dla istoty orzeczenia NSA z 1994 roku.

W **uchwale dotyczącej sprawy VI SA 22/95** z dnia 28.12.1995 r. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie określił, że z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. Nr 101, poz. 444 z późn. zm.) niedopuszczalne jest uznanie lasu za ochronny w postępowaniu o zatwierdzenie planu urządzenia lasu.

6.1.2 Usuwanie drzew na obszarach uznanych za las

Na mocy **postanowienia w sprawie II OW 21/05** z dnia 12.08.2005 r. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł, że w odniesieniu do drzewostanu znajdującego się w lasach organy administracji nie wydają decyzji zezwalających na usunięcie drzew, jak ma to miejsce w odniesieniu do drzew i krzewów rosnących na innych nieruchomościach na podstawie art. 83 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Organy administracji publicznej wskazane w ustawie o lasach nie mają kompetencji do wydawania decyzji o usunięciu drzew, a wycinanie drzewostanu polegające na pozyskiwaniu drewna odbywa się na podstawie planów urządzenia lasu bądź decyzji starosty określającej zadania z zakresu gospodarki leśnej.

6.1.3 Uznanie gruntu za las

W swoim **wyroku w sprawie II FSK 1506/05** z dnia 29.06.2006 r. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł, że o tym, czy dany grunt jest lasem w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. Nr 101, poz. 444 ze zm.), decyduje, co do zasady, w pierwszej kolejności zapis w ewidencji gruntów i budynków. Zgodnie z tym przepisem lasem jest grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) - drzewami i krzewami oraz runem leśnym - lub przejściowo jej pozbawiony: przeznaczony do produkcji leśnej lub stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego albo wpisany do rejestru zabytków. NSA uznał, że przy analizie tej regulacji nie można tracić z pola widzenia okoliczności, że urzędowym potwierdzeniem, czy dany obszar spełnia powyższe wymogi, jest stosowny zapis w ewidencji gruntów i budynków. Tego dowodu nie mogą samodzielnie kwestionować organy podatkowe, poprzez klasyfikowanie danego gruntu jako lasu wyłącznie w oparciu o definicję ustawową zawartą w ustawie o lasach i z pominięciem zapisu w ewidencji.

6.1.4 Dewastacja lasu

Na mocy **wyroku w sprawie II SA 3073/00** z dnia 25.02.2002 r. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł, że zagrożenie dewastacją lasu nie może być uznane jako przypadek losowy w rozumieniu art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Bez zmiany uproszczonego planu urządzenia lasu nie jest dopuszczalne zlikwidowanie całkowicie dotychczasowego drzewostanu w lesie nie stanowiącym własności Skarbu Państwa w celu podjęcia ewentualnej przebudowy drzewostanu. Jeśli właściciel lub posiadacz lasu kwestionuje uproszczony plan urządzenia jego lasu, powinien się on ubiegać o jego zmianę w odpowiednim trybie, przewidzianym prawem, a konkretnie przepisami art. 18, art. 21, art. 22 i art. 23 ust. 1 ustawy o lasach.

6.1.5 Uzgodnianie inwestycji i gospodarka nieruchomościami w parkach narodowych

Na mocy **wyroku w sprawie IV SA/Wa 425/04** z dnia 25.02.2005 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł, że dyrektor parku narodowego winien uzgodnić zamierzoną inwestycję w granicach swoich kompetencji, oceniając czy z punktu widzenia przepisów o ochronie przyrody możliwa jest realizacja inwestycji na terenie parku narodowego. Postanowienie wynika z art. 53 ust. 4 pkt 7 ustawy z dnia 27 marca o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 7171 z późn. zm.), w myśl którego decyzja o warunkach zabudowy w odniesieniu do obszarów położonych w granicach parku narodowego i jego otuliny może być wydana po uzgodnieniu z dyrektorem parku narodowego.

Z kolei Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł **wyrokiem w sprawie IV SA/Wa 546/06** z dnia 01.08.2006 r., że stosownie do art. 53 ust. 4 pkt 7 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w związku z art. 5 pkt 14 i art. 11 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, dyrektor parku narodowego jest uprawniony do uzgadniania decyzji o warunkach zabudowy dotyczącej inwestycji lokalizowanych w otulinie parku narodowego, w kontekście ustawowego celu otuliny, a nie w kontekście działań zabronionych w obszarze samego parku, o których jest mowa w art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody. NSA zaznaczył, że w ustawie o ochronie przyrody brak jest

odrębnych regulacji prawnych precyzujących ograniczenia w wykonywaniu prawa własności nieruchomości znajdujących się w obszarze otuliny. Powyższe stanowisko zostało przyjęte również w późniejszym **wyroku** Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie w **sprawie IV SA/Wa 966/06** z dnia 22.08.2006 r.

Na mocy **wyroku w sprawie OSK 1810/04** z dnia 05.12.2005 r. Naczelny Sąd Administracyjny uznał, że obowiązek uzgadniania pozwoleń na budowę lub rozbudowę obiektów i urządzeń na obszarach parków narodowych i rezerwatów przyrody, wynikający z art. 36 ust. 2 ustawy z 1991 r. o ochronie przyrody, jest niezależny od tego, kto jest właścicielem nieruchomości i o czym mowa w art. 13 ust. 3 tej ustawy. Zamieszczając w przepisach przejściowych ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody przepis art. 3, ustawodawca w sposób dorozumiany utrzymał w mocy przepisy wykonawcze w części dotyczącej utworzenia Wigierskiego Parku Narodowego i obszaru, na jakim się on znajduje, a ewentualne zmiany w tym zakresie mogą być wprowadzone w trybie przewidzianym w art. 14 ust. 7, 7a i 7b ustawy z 1991 r. o ochronie przyrody (w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą). Nie jest więc tak, że po wejściu w życie ustawy zmieniającej w terminie określonym w art. 11 tej ustawy, tracą moc wszystkie przepisy wykonawcze wydane wcześniej.

Na mocy **dwóch wyroków w sprawie I OSK 467/05** z dnia 15.02.2006 r. oraz w **sprawie I OSK 550/05** z dnia 08.03.2006 r. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie uznał, że nieruchomości stanowiące własność Skarbu Państwa położone w granicach Tatrzańskiego Parku Narodowego przeszły w zarząd Parku, a ściślej dyrektora tegoż Parku na mocy § 1 i § 18 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 1954 r. w sprawie utworzenia Tatrzańskiego Parku Narodowego (Dz.U. z 1955 r. Nr 4, poz. 23 ze zm.), przy czym sprawowany przez dyrektora zarząd stanowił nie tylko tytuł do objęcia Parku w znaczeniu cywilnoprawnym, lecz przede wszystkim tytuł prawnoadministracyjny.

Wyrokiem w sprawie IV SA 1731/03 z dnia 09.08.2004 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł, że akty normatywne tworzące parki narodowe w postaci rozporządzeń Rady Ministrów, niezmienione po 6 miesiącach od wejścia w życie ustawy o zmianie ustawy o ochronie przyrody, są obowiązującymi aktami prawnymi.

6.1.6 Uzgadnianie projektu rozporządzenia w sprawie parku krajobrazowego

Na mocy **wyroku w sprawie II OSK 744/06** z dnia 25.08.2006 r. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł, że z przepisu art. 16 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia

2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 92, poz. 880 ze zm.), stanowiącego, że projekt rozporządzenia dotyczącego problematyki utworzenia, zmiany granic lub likwidacji parku krajobrazowego wymaga uzgodnienia z właściwą miejscowo radą gminy, wynika, że uzgodnienie jest elementem procedury legislacyjnej takiego aktu. W związku z tym wojewoda ma obowiązek dokonania wskazanych uzgodnień, a obowiązkowi temu odpowiada uprawnienie gminy do domagania się, aby projekt także został z nią uzgodniony. Zaniechanie przez wojewodę omawianych uzgodnień jest więc niewykonaniem czynności nakazanych prawem i w takim przypadku skarga gminy do sądu administracyjnego znajduje pełne oparcie w art. 45 ust. 1 w związku z art. 44 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. Nr 80, poz. 872). Rozporządzenie w sprawie dostosowania nakazów i zakazów obowiązujących w parku krajobrazowym do zmian w ustawie o ochronie przyrody wprowadzonych ustawą z dnia 7 grudnia 2000 r. (Dz.U. Nr 3, poz. 21) nie wymaga uzgodnienia z właściwą miejscowo gminą.

6.1.7 Uzgadnianie warunków zabudowy na obszarach chronionych

Wyrokiem w sprawie IV SA/WA 1640/05 z dnia 24.11.2005 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie uznał, że wojewódzki konserwator przyrody upoważniony jest do dokonywania uzgodnień decyzji ustalających warunki zabudowy w stosunku do wszystkich inwestycji, jeżeli spełnione zostaną łącznie dwie przesłanki:

- lokalizacja inwestycji planowana jest na pewnym obszarze;
- obszar ten objęty jest ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Obszarami tymi są między innymi parki krajobrazowe, rezerwaty przyrody, obszary chronionego krajobrazu, a zdaniem Sądu, również otulina parku krajobrazowego. W tym przypadku WSA uznał, że obszar objętego ochroną nie należy utożsamiać jedynie z formami ochrony przyrody określonymi w art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Sformułowanie „obszary objęte ochroną” wskazuje na potrzebę szerszego pojmowania pojęcia obszaru objętego ochroną, o ile ustawa o ochronie przyrody przewiduje możliwość objęcia ochroną innych, nieskatalogowanych terenów.

6.1.8 Warunki realizacji przedsięwzięcia na obszarze Natura 2000

Na mocy **wyroku w sprawie IV SA/Wa 2319/06** z dnia 26.04.2007 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł, że właściwy w sprawie organ administracji,

orzekając w przedmiocie środowiskowych uwarunkowań, nie jest związany ustaleniami wynikającymi z decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, w tym w kwestii możliwości lokalizacji inwestycji w określonym miejscu z uwagi na ograniczenia wynikające z potrzeby ochrony środowiska. Nie można przyjąć, iż w sprawie przebiegu drogi przesądzające znaczenie mogą mieć regulacje aktów prawa miejscowego – planów zagospodarowania przestrzennego.

Rozważając, czy dopuszczenie realizacji przedsięwzięcia, które może mieć negatywny wpływ na dobra chronione na obszarach Natura 2000, pozostaje w interesie publicznym, organ administracji musi rozważyć istnienie rozwiązań alternatywnych *in concreto*, uwzględniając także koszty środowiskowe czy społeczne realizacji alternatywnych rozwiązań. Istnienie alternatywnego rozwiązania należy rozważać, mając na uwadze szczególną potrzebę ochrony dóbr objętych specjalnymi formami ochrony przyrody (np. obszarów o znaczeniu międzynarodowym objętych siecią Natura 2000), nie pomijając równocześnie potrzeby racjonalnego równoważenia racji ochrony tych obszarów z innymi względami (m.in. społecznymi czy zachowania zasobów przyrody nieobjętych szczególnymi formami ochrony), nie pomijając zasady zrównoważonego rozwoju. Wskazane kwestie powinny być ocenione na podstawie właściwej dokumentacji pozwalającej na rzetelną ocenę potencjalnych skutków realizacji przedsięwzięcia w wersji przebiegu przez obszary Natura 2000 oraz w wersjach alternatywnych.

6.1.9 Gospodarka łowiecka

W swojej **uchwale w sprawie III CZP 112/93** z dnia 20.08.1993 r. Sąd Najwyższy uznał, że niezgłoszenie właściwej jednostce szkody wyrządzonej w uprawach przez zwierzęta łowne (§ 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 1990 r. w sprawie odszkodowań za szkody wyrządzone w uprawach i plonach rolnych przez niektóre gatunki zwierząt łownych – Dz.U. Nr 31, poz. 182 ze zm.) nie wyłącza możliwości dochodzenia przez poszkodowanego w postępowaniu sądowym roszczenia o wynagrodzenie tej szkody.

W **wyroku w sprawie ACr 835/95** z dnia 16.05.1995 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu orzekł, że ochrona zwierzyny nie może być rozumiana jednostronnie, tj. wyłącznie jako ochrona zwierzyny przed szkodnictwem, kłusownictwem i jako jej dokarmianie. Nawet bowiem w braku wyraźnych w tej kwestii przepisów ustawy, należy uważać za oczywiste w świetle zasad współżycia społecznego i humanizmu, że do obowiązków strażników

łowieckich i innych osób obowiązanych na podstawie ustawy do czuwania nad zwierzyną łowną należy także troska o to, aby zwierzę nie wyrządziło krzywdy lub szkody materialnej człowiekowi, jeżeli z okoliczności wynika, że niebezpieczeństwo takie zachodzi. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy zwierzę żyjące w stanie wolnym zachowuje się w sposób nietypowy, gdyż opuszcza swoje normalne środowisko i zbliża się do ludzi.

6.2 Analiza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości

Jak zostało to już przedstawione wcześniej, Europejski Trybunał Sprawiedliwości w swoich orzeczeniach dokonuje między innymi obowiązującej wykładni aktów prawnych. Po wydaniu orzeczenia przez ETS, sądy i trybunały krajowe, zgodnie z zasadą supremacji prawa wspólnotowego nad przepisami prawa krajowego, są zobowiązane do stosowania przepisów prawa Wspólnoty zgodnie z interpretacją Trybunału Sprawiedliwości.

W odniesieniu do Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej zidentyfikowanych zostało dla okresu od wejścia w życie każdego z tych aktów prawnych do końca 2007 roku łącznie 37 wyroków Trybunału Sprawiedliwości. 23 z nich dotyczyło Dyrektywy Ptasiej, 10 Dyrektywy Siedliskowej, natomiast 4 – przepisów obu aktów prawnych. Większość (26) wyroków stanowiły orzeczenia w sprawach wniesionych bezpośrednio do Trybunału przez Komisję Wspólnot Europejskich przeciwko poszczególnym państwom członkowskim. 11 wyroków stanowiły orzeczenia wstępne, wydane na żądanie sądów w poszczególnych państwach członkowskich, mające dostarczyć interpretacji przepisów prawa wspólnotowego, niezbędnej dla wydania orzeczenia przez trybunały krajowe. Wykaz orzeczeń ETS w sprawie przepisów Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej zamieszczony został w ZAŁĄCZNIKU IV. Poniżej omówiono zostały najważniejsze orzeczenia wydane przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości w odniesieniu do Dyrektywy Ptasiej oraz Dyrektywy Siedliskowej, w układzie odpowiadającym kolejności artykułów każdego z aktów prawnych.

6.2.1 Orzecznictwo dotyczące Dyrektywy Ptasiej

6.2.1.1 Artykuł 1 Dyrektywy Ptasiej

W odniesieniu do artykułu 1 DP, określającego między innymi, że dyrektywa odnosi się do ochrony wszystkich gatunków ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim na

europejskim terytorium Państw Członkowskich, do którego stosuje się Traktat, Trybunał Sprawiedliwości doprecyzował, iż zakres zastosowania Dyrektywy Ptasiej obejmuje także podgatunki ptaków występujących naturalnie w stanie dzikim poza terytorium europejskim Państw Członkowskich jedynie wówczas, jeżeli gatunki, do których one należą, występują na terytorium pozaeuropejskim (**wyrok w sprawie nr 202/94 – Postępowanie karne przeciwko Godefridus van der Feesten**).

6.2.1.2 Artykuł 3 Dyrektywy Ptasiej

W **wyroku w sprawie nr 355/90** wytoczonej *Królestwu Hiszpanii przez Komisję Wspólnot Europejskich* Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że wynikające z art. 3 obowiązki państw członkowskich, dotyczące podejmowania wszelkich niezbędnych środków w celu ochrony, zachowania lub przywrócenia wystarczającej różnorodności i obszaru naturalnych siedlisk wszystkich gatunków ptactwa, muszą być spełnione zanim zostanie zaobserwowany spadek liczby ptaków lub jakiegokolwiek ryzyko wyginięcia gatunków chronionych.

6.2.1.3 Artykuł 4 Dyrektywy Ptasiej

Wyrokiem w sprawie nr 191/05 – Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Portugalska, Trybunał Sprawiedliwości uznał, że w wyborze i wyznaczeniu granic obszarów specjalnej ochrony państwa członkowskie powinny kierować się kryteriami ornitologicznymi sformułowanymi w art. 4 ust. 1 i 2 tej dyrektywy, nakierowanymi na ochronę gatunków najbardziej zagrożonych i gatunków stanowiących wspólne dziedzictwo Wspólnoty.

Chociaż z treści art. 4 DP wynika, że państwa członkowskie mają pewną swobodę w wyborze terenów najbardziej odpowiednich dla sklasyfikowania jako obszary specjalnej ochrony, Trybunał Sprawiedliwości w swoim **orzeczeniu w sprawie nr 57/89 (Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Federalna Niemiec)** orzekł, a w **wyroku w sprawie nr 355/90** powtórzył, że swoboda nie dotyczy modyfikowania lub ograniczenia zasięgu tych obszarów, które zawierają najbardziej odpowiednie siedliska dla gatunków wyszczególnionych w Załączniku I DP, i w ten sposób unikania obowiązku podejmowania właściwych kroków w celu uniknięcia powstawania zanieczyszczenia lub pogorszenia warunków naturalnych siedlisk lub jakichkolwiek zakłóceń wpływających na ptactwo. Możliwość ograniczania przez państwa członkowskie powierzchni OSO może być usprawiedliwiona jedynie w wyjątkowych przypadkach i wynikać z interesu społecznego,

mającego znaczenie nadrzędne względem interesu społecznego wyrażonego przez ekologiczny cel Dyrektywy Ptasiej. W tym kontekście wymogi ekonomiczne i rekreacyjne, o których mowa w art. 2 DP, nie są uwzględniane, ponieważ ich zapewnienie nie stwarza niezależnego ograniczenia systemu ochrony tworzonego przez dyrektywę (por. też **wyrok w sprawie nr 44/95** – *Regina v. Secretary of State for the Environment, ex parte: Royal Society for the Protection of Birds*).

Omawiany art. 4 DP wymaga od państw członkowskich nadania obszarowi specjalnej ochrony prawnego statusu ochronnego, zapewniającego przetrwanie i reprodukcję gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I, jak również reprodukcję, pierzenie i zimowanie regularnie występujących gatunków wędrownych nie wymienionych w Załączniku I. Doprecyzowanie sposobu klasyfikacji i wyboru obszarów specjalnej ochrony ptaków zostało przedstawione w **wyrokach w sprawie nr 3/96** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Holandii*) oraz w **sprawie nr 209/04** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Austrii*). W orzeczeniach Trybunał zaznaczył, że w trakcie dokonywania wyboru obszarów najbardziej odpowiednich dla sklasyfikowania ich jako obszarów specjalnej ochrony, państwa członkowskie mają pewien margines swobody, który dotyczy wyłącznie stosowania kryteriów ornitologicznych dla identyfikacji terytoriów najbardziej odpowiednich dla ochrony gatunków wymienionych w Załączniku I, a nie obejmuje możliwości klasyfikacji jako obszarów specjalnej ochrony terenów, które wydają się najbardziej odpowiednie według kryteriów ornitologicznych. W trakcie dokonywania wyboru obszaru specjalnej ochrony i jego granic, państwo członkowskie nie może uwzględniać wymogów o charakterze gospodarczym ani z uwagi na interes ogólny, nadrzędny w stosunku do interesu, któremu odpowiada cel ekologiczny Dyrektywy Ptasiej, ani w zakresie, w jakim wymagania te odpowiadają przyczynom o charakterze zasadniczym wynikającym z nadrzędnego interesu publicznego, takim jak określone w artykule 6 ust. 4 DS (por. również **wyrok w sprawie nr 355/90**).

Ponadto, w przytoczonym powyżej **wyroku w sprawie nr 3/96** Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał, że w przypadku gdy państwo członkowskie zakwalifikowało jako obszary specjalnej ochrony znacząco mniej obszarów i mniejszą ich powierzchnię niż liczba i powierzchnia siedlisk uznawanych za najbardziej odpowiednie, możliwe będzie stwierdzenie, że państwo członkowskie nie wypełniło swojego obowiązku wynikającego z art. 4 ust. 1 DP. Do oceny stopnia spełnienia przez dane państwo tego obowiązku Trybunał Sprawiedliwości może wykorzystać jako podstawę odniesienia Inwentaryzację Ważnych Obszarów Występowania Ptaków we Wspólnocie Europejskiej (*Inventory of Important Bird Areas in the European Community*) z 1989 roku, zawierającą inwentaryzację obszarów o dużym znaczeniu

dla ochrony dzikich ptaków na obszarze Wspólnoty. Możliwość powołania się na inwentaryzację z 1989 roku ETS potwierdził w swoim **wyroku w sprawie nr 378/01** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Włoska*).

W **orzeczeniu w sprawie nr 240/00** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Finlandii*) Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał, że ewentualna klasyfikacja obszaru specjalnej ochrony będąca wynikiem decyzji kompetentnego organu władzy w danym państwie członkowskim, która może zostać zmieniona w wyniku orzeczeń w procesach wytoczonych przeciwko tej decyzji, oznacza niewywiązanie się państwa członkowskiego z ciążącego na nim obowiązku sklasyfikowania najbardziej odpowiednich obszarów. Ponadto, na mocy **wyroku w sprawie nr 166/97** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Francuska*) Trybunał orzekł, że żadne państwo członkowskie nie może argumentować postanowieniami, praktykami i okolicznościami swojego wewnętrznego systemu prawnego uchybień w wypełnianiu obowiązków i terminów wyznaczonych przez dyrektywę. Każde bowiem państwo członkowskie jest zobowiązane do podjęcia właściwych kroków w celu uniknięcia zanieczyszczenia i pogorszenia siedlisk gatunków, również w odniesieniu do obszarów, które nie zostały sklasyfikowane jako obszary specjalnej ochrony, a spełniają warunki do objęcia ich taką klasyfikacją.

Na mocy art. 4 DP państwa członkowskie zostały zobowiązane do zapewnienia zarówno przetrwania i reprodukcji gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I do dyrektywy, jak i wylęgu, pierzenia i zimowania gatunków wędrownych nie wymienionych w Załączniku I, które pojawiają się regularnie. W swoim **wyroku w sprawie nr 415/01** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Belgii*) Europejski Trybunał Sprawiedliwości podkreślił, że postanowienia dyrektywy muszą być wprowadzone w życie z niekwestionowaną mocą wiążącą, precyzją i jasnością, niezbędnymi do spełnienia wymogów pewności prawnej, która wymaga właściwego upublicznienia krajowych środków przyjętych zgodnie z zasadami Wspólnoty w taki sposób, aby umożliwić osobom zainteresowanym takimi środkami upewnienie się co do ich praw i obowiązków w danym obszarze zarządzanym przez prawo wspólnotowe. Podobną wymowę ma również **orzeczenie w sprawie nr 96/98** (*Komisja Wspólnot Europejskich V. Republika Francuska*), kwestionujące wypełnienie obowiązku realizacji postanowień dyrektywy przez państwa członkowskie jedynie w drodze stosowania środków dobrowolnych i o charakterze zachęt w odniesieniu do rolników prowadzących gospodarstwa na obszarach zlokalizowanych w granicach obszarów specjalnej ochrony ptaków.

6.2.1.4 Artykuł 5 Dyrektywy Ptasiej

Wyrok w sprawie nr 339/87 (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Holandii*) wydany przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości w nawiązaniu do art. 5 DP ma istotne znaczenie dla określenia zasady transpozycji przepisów Dyrektywy Ptasiej oraz Dyrektywy Siedliskowej do porządku prawnego państw członkowskich. Trybunał zaznaczył, że co do zasady transpozycja dyrektywy do prawa krajowego nie wymaga koniecznie wprowadzenia do krajowego porządku prawnego przepisów w identycznym brzmieniu, a cele dyrektywy mogą być osiągnięte dzięki uwzględnieniu ich w wystarczająco jasny i precyzyjny sposób w ogólnym kontekście prawnym państwa członkowskiego. Transpozycja dyrektywy może być zatem dokonana np. w drodze ustanowienia przepisów prawnych dających możliwość przyjęcia stosownych dla realizacji celów dyrektywy środków administracyjnych, które są oficjalnie publikowane, mają charakter ogólny i ustanawiają prawa i obowiązki dla podmiotów prawa. Właściwej transpozycji nie stanowią natomiast zwykłe procedury administracyjne, które ze swej natury mogą podlegać zmianom zgodnie z wolą organów władzy.

Od powyższej zasady transpozycji przepisów dyrektywy istnieją jednakże odstępstwa. Trybunał Sprawiedliwości uznał, że jednym z takich wyjątków jest ochrona przyrody, stanowiąca obszar, w którym wierna transpozycja przepisów unijnych jest szczególnie ważna z uwagi na ochronę wspólnego dziedzictwa europejskiego, powierzona poszczególnym państwom członkowskim. Szczegółowa i wierna transpozycja przepisów unijnych do prawa krajowego wyklucza możliwość wprowadzania innych odstępstw od ogólnych zakazów przyjętych w Dyrektywie Ptasiej, niż wyjątki określone na mocy jej przepisów (art. 9 ust. 1 i 2). Tym samym państwa członkowskie są zobowiązane do przyjęcia, zgodnie z zasadą pewności prawnej, ustawowych zakazów stosowania określonych przez dyrektywę środków łowieckich i metod uśmiercania zwierząt, nawet jeżeli dane środki i metody nie są znane lub nie są stosowane w danym państwie członkowskim.

Konieczność wiernej transpozycji przepisów dyrektyw w dziedzinach, w których zarządzanie wspólnym dziedzictwem zostało powierzone poszczególnym państwom członkowskim, Trybunał Sprawiedliwości podkreślił również w **orzeczeniu w sprawie nr 118/94** (*Associazione Italiana per il World Wildlife Fund i inni v. Regione Veneto*). Wypowiadając się na temat możliwości naruszenia przez państwa członkowskie ogólnych zakazów dotyczących polowania na gatunki chronione, ustanowione w art. 5 i 7 DP, gdy nie ma innego satysfakcjonującego rozwiązania i z jednego z powodów wyczerpująco tam

opisanych, ETS orzekł, że ewentualne naruszenia muszą szczegółowo odpowiadać warunkom określonym precyzyjnie w art. 9 ust. 1 i 2 DP.

Na mocy **wyroku w sprawie nr 412/85** – *Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Federalna Niemiec*, ETS rozstrzygnął, iż państwo członkowskie nie dokonało prawidłowej transpozycji przepisów artykułu 5 Dyrektywy Ptasiej, jeżeli przepisy krajowe pozwalają na przeprowadzanie zakazanych czynności w ramach zwykłego użytkowania terenu dla celów rolnictwa, leśnictwa i rybactwa lub w kontekście wykorzystywania produktów uzyskanych w wyniku takich działań. Dopuszczając takie działania państwo członkowskie zezwala na naruszenia, które nie spełniają wymogów określonych w artykule 9 DP.

6.2.1.5 Artykuł 7 Dyrektywy Ptasiej

W **orzeczeniu w sprawie nr 157/89** Trybunał sprawiedliwości orzekł, że przepisy artykułu 7, określającego warunki przeprowadzania polowań na gatunki wymienione w Załączniku II do Dyrektywy Ptasiej, mają na celu zabezpieczenie kompletnego systemu ochrony przed działalnością łowiecką w okresach, w których przeżycie dzikich ptaków jest szczególnie zagrożone. Nie jest zatem zgodne z celami dyrektywy takie ograniczenie okresów zakazu łowiectwa, że ochrona zapewniona jest jedynie dla większości ptaków danego gatunku, określonej przez średnie cykle reprodukcyjne i ruchy migracyjne, nie jest zgodne z celami dyrektywy. Ponadto, byłoby sprzeczne z zasadą bezpieczeństwa prawnego, jeżeli państwo członkowskie mogłoby polegać na mocy regionalnych organów władzy do wydawania regulacji, aby uzasadniać krajowe prawodawstwo, które nie stosuje się do zakazów ustanowionych w dyrektywie.

W **wyroku w sprawie nr 435/92** ETS orzekł, że ostateczny termin polowania na ptaki wędrowne oraz ptactwo wodne musi być ustalony zgodnie z metodą gwarantującą pełną ochronę tych gatunków w okresie migracji przed łączeniem się w pary. Metody, których celem jest umożliwienie ucieczki pewnemu procentowi ptaków danego gatunku, jak te dotyczące zamknięcia terminu polowań przez odniesienie do okresu, gdy migracja osiąga najwyższy poziom, lub te uwzględniające moment, w którym pewna część ptaków zaczęła migrować, lub te zawierające ustalenia przeciętnej daty rozpoczęcia migracji przed łączeniem się w pary, odpowiednio nie stosują się do tego postanowienia. W związku z tym Trybunał uznał za niezgodne z artykułem 7 DP, w części dotyczącej w szczególności gatunków wędrownych, ustalanie przez państwo członkowskie daty zakończenia okresu polowań, która

różni się w zależności od gatunku ptaków, chyba że dane państwo może wskazać dowód, w oparciu o dane naukowe i techniczne właściwe dla każdego indywidualnego przypadku, że wahania w datach zakończenia nie utrudniają całkowitej ochrony gatunków ptaków podatnych na wpływ takiego wahania. Zgodne z dyrektywą jest natomiast ustalenie dat zakończenia, które różnią się w poszczególnych częściach terytorium państw członkowskich, pod warunkiem zagwarantowania pełnej ochrony gatunków.

6.2.1.6 Artykuł 9 Dyrektywy Ptasiej

Rozległą wykładnię stosowania przepisów artykułu 9, określającego warunki odstąpienia od przepisów ochronnych, przedstawił Trybunał Sprawiedliwości w **wyroku w sprawie nr 60/05** (*WWF Italia, Gruppo Ornitologico Lombardo (GOL), Lega abolizione della caccia (LAC), Lega antivivisezionista (LAV) v. Regione Lombardia*). Trybunał przypomniał, że omawiany artykuł zobowiązuje państwa członkowskie, niezależnie od wewnętrznego podziału kompetencji przyjętego w krajowym porządku prawnym, do zagwarantowania przy stanowieniu przepisów transponujących Dyrektywę Ptasią, że we wszystkich przypadkach stosowania przewidzianych w nich odstępstw i w odniesieniu do wszystkich gatunków chronionych dozwolone polowania w drodze odstępstwa nie będą przekraczać nałożonego tym przepisem limitu ograniczającego te polowania do małych ilości, przy czym limit ten należy określić na podstawie danych ściśle naukowych. Dlatego też, w celu umożliwienia właściwym władzom korzystania z odstępstw przewidzianych w art. 9 dyrektywy wyłącznie w sposób zgodny z prawem wspólnotowym, krajowe ramy ustawodawcze i wykonawcze powinny być ukształtowane w ten sposób, aby wykonanie zawartych w nich przepisów dotyczących odstępstw odpowiadało zasadzie bezpieczeństwa prawnego.

Znajdująca zastosowanie w tej dziedzinie regulacja krajowa powinna wskazywać kryteria odstępstw w sposób jasny i precyzyjny oraz zobowiązywać władze, do których należy ich stosowanie, do ich respektowania. Ponieważ chodzi o system stosowania odstępstw, podlegający ścisłej wykładni, w którym ciężar dowodu zaistnienia warunków wymaganych dla każdego odstępstwa spoczywa na władzach podejmujących decyzje w tym przedmiocie, państwa członkowskie są zobowiązane do zagwarantowania, że każda interwencja dotycząca gatunków chronionych będzie podejmowana wyłącznie na podstawie decyzji zawierających precyzyjne i odpowiednie uzasadnienie, uwzględniające przyczyny,

warunki i wymogi, o których mowa w art. 9 Dyrektywy Ptasiej. W konsekwencji, krajowe przepisy transponujące dyrektywę odnoszące się do pojęcia „małych ilości”, powinny umożliwić władzom, którym powierzono zatwierdzanie polowań w drodze odstępstwa na ptaki danego gatunku, na oparcie się na wystarczająco precyzyjnych wskaźnikach odnoszących się do limitów ilościowych, które należy zachować.

Dokonując transpozycji przepisów art. 9 Dyrektywy Ptasiej, państwa członkowskie są zobowiązane do zagwarantowania, że niezależnie od liczby i rodzaju organów władz, którym powierzono wykonanie tego przepisu, ilość ptaków objętych polowaniem, na którą każda z tych władz wydała zezwolenie, w odniesieniu do każdego chronionego gatunku, w sumie nie przekroczy limitu odpowiadającego ograniczeniu tych polowań do „małych ilości”, ustalonego dla danego gatunku w odniesieniu do terytorium całego kraju. Ponadto obowiązek zagwarantowania, iż zgodnie z art. 9 DP polowania będą dotyczyć ptaków tylko w „małych ilościach”, wymaga zorganizowania przewidzianych procedur administracyjnych w taki sposób, aby zarówno decyzje właściwych władz zezwalające na polowanie w drodze odstępstwa, jak również sposób, w jaki decyzje te są stosowane, podlegały skutecznej kontroli wykonywanej w odpowiednim czasie. Uprawnienie do podjęcia interwencji we właściwym czasie i w odpowiedni sposób w sytuacjach, w których decyzje właściwych władz prowadzą lub grożą doprowadzeniem do skutków sprzecznych z postanowieniami dyrektywy, należy do gwarancji przestrzegania maksymalnych ilości ptaków objętych polowaniem wynikających z systemu odstępstw przewidzianego w art. 9 tej dyrektywy.

W myśl interpretacji wydanej na mocy **orzeczenia w sprawie nr 79/03** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Hiszpanii*) Trybunał Sprawiedliwości uznał, że odstępstwo od przepisów art. 8 Dyrektywy Ptasiej, zabraniającego używania wszelkich środków, sposobów lub metod wykorzystywanych do nieselektywnego lub też na dużą skalę chwytania lub polowania na ptactwo, może zostać przyznane na mocy art. 9 DP jedynie wówczas, gdy nie ma innego zadowalającego rozwiązania oraz jedynie ze ściśle określonych powodów, wymienionych w tymże art. 9, w tym z powodu zapobiegania poważnym szkodom w uprawach. Przy ocenie, czy odstępstwo przyznane przez państwo członkowskie na podstawie art. 9 DP spełnia warunek chwytania ptactwa w małych ilościach, Trybunał Sprawiedliwości może, w braku jakiegokolwiek naukowego dowodu, który by to kryterium podważał, odwołać się jako do punktu odniesienia, z racji poważania, jakim cieszą się w nauce, do opinii komitetu ORNIS, tj. Komitetu ds. Dostosowania do Postępu Naukowo-Technicznego tej dyrektywy, ustanowionego na podstawie jej art. 16. Jest tak w przypadku

opinii proponującej kryterium małej ilości, mimo iż nie jest ona prawnie wiążąca dla państw członkowskich.

Orzeczenie w sprawie nr 135/04 (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Hiszpanii*) precyzuje warunki wydawania zezwoleń na polowanie na gatunki wymienione w Załączniku II do Dyrektywy Ptasiej w okresach szczególnej ochrony, wskazanych w artykule 7 tego aktu prawnego. Trybunał Sprawiedliwości uznał, że jedną z przesłanek, które winny zostać spełnione, aby możliwe było wydanie zezwolenia na takie polowanie, jest brak innego zadowalającego rozwiązania. Przesłanki tej nie można uznać za spełnioną w sytuacji, gdy okres polowania ustalonego w drodze wyjątku zbiega się bez potrzeby z okresami objętymi przez dyrektywę szczególną ochroną. Potrzeba taka nie zachodzi w szczególności wówczas, gdy jedynym celem zezwolenia na polowanie w drodze wyjątku jest przedłużenie okresów polowania na niektóre gatunki ptaków na terenach, na których występują one w okresach polowań ustalonych zgodnie z artykułem 7 Dyrektywy Ptasiej.

Interpretacji przepisów dotyczących polowania na gatunki ptaków objęte ochroną na mocy Dyrektywy Ptasiej poświęcony jest również **wyrok w sprawie nr 182/02** (*Ligue pour la protection des oiseaux i inni v. Premier ministre i Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement*). Trybunał orzekł w nim, że art. 9 dyrektywy umożliwia wydanie zezwolenia na polowanie w sytuacji braku innego satysfakcjonującego rozwiązania. Warunek ten nie zostałby spełniony, między innymi, jeżeli jedynym warunkiem naruszenia autoryzowanego polowania byłoby wydłużenie okresów łowieckich na pewne gatunki ptaków na terenach, które one już odwiedzają podczas okresów łowieckich ustalonych zgodnie z artykułem 7 DP.

Trybunał zaznaczył również, że polowanie musi przebiegać w ściśle nadzorowanych warunkach i na podstawie selektywnej oraz musi być prowadzone jedynie w odniesieniu do pewnych ptaków w niewielkiej liczbie. Ostatni warunek nie być uznany za spełniony, jeżeli naruszenie wynikające z polowania nie zapewnia utrzymania populacji gatunku na satysfakcjonującym poziomie, co oznacza, że w takim przypadku wykorzystanie ptaków dla celów polowania rekreacyjnego nie może być uznane za rozsądne i, odpowiednio, zaakceptowane dla celów tej dyrektywy. Ostatecznie środki, w ramach których polowanie jest dozwolone muszą określać gatunki, które są przedmiotem naruszenia, środki, urządzenia lub metody dozwolone przy łapaniu lub zbijaniu, warunki ryzyka oraz okoliczności czasu i miejsca, w jakich takie naruszenia mogą być przeprowadzone. Określony musi zostać również organ władzy upoważniony do uznania, że wymagane warunki są spełnione oraz decydujący,

jakie środki, urządzenia lub metody mogą być wykorzystane, w ramach jakich ograniczeń i przez kogo, a także sposób przeprowadzania nadzoru.

6.2.1.7 Artykuł 12 Dyrektywy Ptasiej

W wyroku w sprawie nr 72/02 (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Portugalska*) ETS podkreślił, że każde państwo członkowskie, do którego adresowana jest dyrektywa, jest zobowiązane do przyjęcia, w ramach swojego krajowego systemu prawnego, wszelkich środków niezbędnych do zapewnienia pełnej skuteczności dyrektywy, zgodnie z jej celami, natomiast nie jest konieczne wymagane, aby państwa członkowskie przyjęły specyficzne środki wprowadzania w życie do prawa krajowego przepisu obligującego do sporządzania przez nie i przesyłania Komisji okresowych sprawozdań ze stosowania przepisów dyrektywy.

6.2.1.8 Artykuł 14 Dyrektywy Ptasiej

Wyrokiem w sprawie nr 169/89 (*Postępowanie karne przeciwko Gourmetterie Van den Burg*) Europejski Trybunał Sprawiedliwości doprecyzował, że upoważnienie do przyjęcia przez dane państwo członkowskie bardziej rygorystycznych środków ochronnych, o którym jest mowa w artykule 14 DP, nie ma zastosowania do gatunków nie występujących na terytorium tego państwa.

6.2.2 Orzecznictwo dotyczące Dyrektywy Siedliskowej

6.2.2.1 Artykuł 4 Dyrektywy Siedliskowej

Wyrokiem w sprawie nr 244/05 (*Bund Naturschutz in Bayern e.V. i inni v. Freistaat Bayern*) Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał, że system właściwej ochrony znajdujący zastosowanie do terenów umieszczonych w wykazie krajowym przekazanym Komisji Europejskiej na podstawie art. 4 DS wymaga, aby państwa członkowskie nie zezwalały na ingerencje, które mogłyby poważnie zagrozić ekologicznemu charakterowi tych terenów. Państwa członkowskie są bowiem zobowiązane do podjęcia zgodnie z przepisami prawa krajowego wszelkich środków niezbędnych dla uniknięcia ingerencji, które mogłyby poważnie zagrozić ekologicznemu charakterowi terenów umieszczonych w przekazanym

Komisji wykazie krajowym. Szczegółowe zasady proceduralne w tym zakresie określone są przez wewnętrzny porządek prawny poszczególnych państw członkowskich, pod warunkiem, że nie są one mniej korzystne niż stosowane w podobnych sytuacjach w sprawach o charakterze krajowym oraz że nie uniemożliwiają lub nadmiernie nie utrudniają wykonania uprawnień przyznanych przez wspólnotowy porządek prawny.

Na mocy **orzeczenia w sprawie nr 117/03** (*Societa Italiana Dragaggi SpA i inni v. Ministero delle Infrastrutture e dei Trasporti oraz Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia*) Trybunał Sprawiedliwości uznał, że przewidziane w art. 6 DS środki ochronne stosuje się tylko wobec tych terenów, które zostały umieszczone na przyjętym przez Komisję, zgodnie z procedurą określoną w art. 21 Dyrektywy Siedliskowej, wykazie terenów wybranych jako tereny mające znaczenie dla Wspólnoty. W konsekwencji środków tych nie stosuje się wobec terenów znajdujących się na wykazach krajowych przekazanych Komisji zgodnie z art. 4 DS. Jednakże na podstawie tej samej dyrektywy państwa członkowskie są zobowiązane, w odniesieniu do terenów kwalifikujących się do określenia jako tereny mające znaczenie dla Wspólnoty, a w szczególności tych, na których znajdują się typy siedlisk przyrodniczych o znaczeniu priorytetowym lub gatunki o takim znaczeniu, do podjęcia kroków będących w stanie ochronić wartość ekologiczną tych terenów na poziomie krajowym.

6.2.2.2 Artykuł 6 Dyrektywy Siedliskowej

Artykuł 6 Dyrektywy Siedliskowej, zobowiązujący państwa członkowskie do przyjęcia niezbędnych środków ochronnych mających na celu uniknięcie na specjalnych obszarach ochrony pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, był kilkakrotnie przedmiotem interpretacji przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości. W **wyroku w sprawie nr 6/04** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*), podobnie jak w przytoczonym wcześniej **wyroku w sprawie nr 339/87** odnoszącym się do artykułu 5 Dyrektywy Ptasiej, ETS przypomniał, że transpozycja dyrektywy do prawa wewnętrznego nie wymaga w sposób konieczny, aby jej treść została formalnie i dosłownie przejęta przez wyraźny, szczególny przepis prawa i w zależności od treści dyrektywy wystarczyć mogą ogólne ramy prawne, pod warunkiem że zapewni to rzeczywiście pełne stosowanie dyrektywy w sposób wystarczająco jasny i precyzyjny. Niemniej jednak dokładność transpozycji nabiera szczególnej wagi wówczas, gdy zarządzanie wspólnym dziedzictwem jest powierzone poszczególnym państwom członkowskim. Oznacza to, że zawarte w Dyrektywie Siedliskowej złożone i techniczne

przepisy w dziedzinie prawa ochrony środowiska, w sposób szczególny zobowiązują państwa członkowskie do jasnego i precyzyjnego sformułowania przepisów prawnych transponujących przepisy dyrektywy, również w zakresie podstawowych obowiązków nadzoru i kontroli, nałożonych na organy państwowe w art. 11, 12 oraz 14 DS.

Ponadto Trybunał Sprawiedliwości uznał, że dla wprowadzenia w życie art. 6 Dyrektywy Siedliskowej, zobowiązującego państwa członkowskie do unikania na specjalnych obszarach ochrony pogorszeń stanu siedlisk naturalnych i siedlisk gatunków, konieczne może być podjęcie zarówno działań zapobiegawczych przeciwko zewnętrznym naruszeniom i zakłóceniom spowodowanym przez człowieka, jak i działań powstrzymujących rozwój naturalny mogący pogorszyć stan ochrony gatunków i siedlisk naturalnych na tych obszarach.

W swoim orzeczeniu, przywołując zasadę ostrożności, Trybunał orzekł również, że wymóg dokonania odpowiedniej oceny skutków planu lub przedsięwzięcia, które nie jest bezpośrednio związane lub konieczne do zagospodarowania terenu na specjalnym obszarze ochrony, pod warunkiem że istnieje prawdopodobieństwo lub ryzyko, iż plan lub przedsięwzięcie będzie oddziaływało na dany teren w istotny sposób, ma zastosowanie w sytuacjach, gdy na podstawie obiektywnych danych nie można wykluczyć, że plan lub przedsięwzięcie będzie oddziaływać na dany teren w istotny sposób. Na zasadę ostrożności Trybunał Sprawiedliwości powołał się również w swoim **orzeczeniu w sprawie nr 98/03** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Federalna Niemiec*). Trybunał uznał, podobnie jak w przytoczonym powyżej **orzeczeniu w sprawie nr 339/87**, że wynikający z art. 6 DS wymóg dokonania odpowiedniej oceny skutków planu lub przedsięwzięcia, jest uzależniony od przesłanki istnienia prawdopodobieństwa lub zagrożenia istotnego oddziaływania planu lub przedsięwzięcia na dany teren.

Interpretacji przepisów dotyczących obowiązku dokonania odpowiedniej oceny skutków planu lub przedsięwzięcia Trybunał Sprawiedliwości dokonał również w innych orzeczeniach. Na mocy **wyroku w sprawie nr 127/02** (*Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee i Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v. Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij*) ETS uznał, że każdy plan lub przedsięwzięcie, które nie jest bezpośrednio związane lub konieczne do zagospodarowania chronionego terenu podlega odpowiedniej ocenie jego skutków dla tego terenu z punktu widzenia założeń jego ochrony, jeżeli na podstawie obiektywnych informacji, a w szczególności przy uwzględnieniu charakterystyki i specyficznych uwarunkowań środowiskowych tego terenu, nie można wykluczyć, że będzie on oddziaływać na dany teren w istotny sposób, zarówno oddzielnie, jak i w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami. Ocena tych skutków oznacza, że

przed udzieleniem pozwolenia powinny zostać określone, zgodnie z najlepszą wiedzą naukową w tej dziedzinie, wszystkie aspekty planu lub przedsięwzięcia, mogące osobno lub w połączeniu z innymi planami i przedsięwzięciami oddziaływać na założenia ochrony terenu. Właściwe organy państwowe, mając na uwadze ocenę skutków, mogą udzielić pozwolenia na ten plan lub przedsięwzięcie jedynie wówczas, gdy uzyskają pewność, że nie będzie on miał negatywnych skutków na ten teren (zob. również **wyrok w sprawie nr 209/02** – *Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Austrii*). Ma to miejsce wówczas, gdy z naukowego punktu widzenia brak jest racjonalnych wątpliwości co do braku wystąpienia takich skutków. Na mocy **orzeczenia w sprawie nr 239/04** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Portugalska*) Trybunał Sprawiedliwości doprecyzował, że okoliczność, iż po ukończeniu planu lub przedsięwzięcia nie będzie plan ten lub przedsięwzięcie powodować negatywnych skutków dla obszaru objętego ochroną, jest bez znaczenia dla oceny skutków planu lub przedsięwzięcia dla danego terenu. W istocie bowiem to w momencie wydania decyzji o zezwoleniu na realizację przedsięwzięcia nie może ono budzić, z naukowego punktu widzenia, żadnych racjonalnych wątpliwości, co do braku możliwości wystąpienia szkodliwych skutków w odniesieniu do danego terenu.

W **wyroku w sprawie nr 441/03** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Niderlandów*) Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał, że zastosowanie przepisu art. 6 ust. 4 DS, określającego, iż państwo członkowskie ma obowiązek zastosowania wszelkich środków kompensujących koniecznych do zapewnienia ochrony ogólnej spójności Natury 2000 oraz poinformowania Komisji o przyjętych środkach kompensujących, ma miejsce jedynie w przypadku negatywnego wyniku oceny oddziaływania planu lub przedsięwzięcia na dany teren i w braku rozwiązań alternatywnych, gdy plan lub przedsięwzięcie muszą jednak zostać zrealizowane z powodów o charakterze zasadniczym, wynikających z nadrzędnego interesu publicznego. Jeżeli dany teren obejmuje typ siedliska przyrodniczego i/lub jest zamieszkały przez gatunek o znaczeniu priorytetowym, jedyne względy, na które można się powołać, to względy odnoszące się do zdrowia ludzkiego lub bezpieczeństwa publicznego, a także do korzystnych skutków o podstawowym znaczeniu dla środowiska lub, po wyrażeniu opinii przez Komisję, innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego.

W **wyroku w sprawie nr 324/01** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Belgii*) Trybunał Sprawiedliwości przypominał, że każde z państw członkowskich, do których adresowana jest dyrektywa, jest zobowiązane do przyjęcia, w ramach swojego krajowego systemu prawnego, wszelkich środków niezbędnych do zapewnienia, że dyrektywa jest

realizowana w pełni skutecznie, według jej celu. W związku z tym Trybunał orzekł, że wymagane, by państwo członkowskie, zgodnie z art. 6 ust. 4 Dyrektywy Siedliskowej informowało Komisję o przyjętych środkach kompensacyjnych, gdy jest realizowany projekt mogący mieć szkodliwe działanie dla środowiska, ma na celu umożliwienie Komisji rozważenie, czy środki te są wystarczające dla zapewnienia ochrony ogólnej spójności sieci Natura 2000 oraz, w zależności od okoliczności, sporządzenie stosownego wniosku. W przypadku braku postanowienia w prawie krajowym, ustanawiającego stosowne szczegółowe reguły dotyczące informowania o środkach kompensujących, nie jest możliwe zapewnienie, że przepis art. 6 ust. 4 DS ma pełny skutek i osiąga swój cel. Niepewność na szczeblu krajowym dotycząca procedury stosowanej w celu spełnienia obowiązku informowania prawdopodobnie przeszkadza zgodności z tym zobowiązaniem i osiągnięciu jego celu.

Trybunał Sprawiedliwości w przytoczonych powyżej dwóch **wyrokach – w sprawach nr 44/95 oraz nr 209/04** – orzekł, że w trakcie dokonywania wyboru specjalnego obszaru ochrony i wyznaczania jego granic państwo członkowskie nie może uwzględniać wymogów o charakterze gospodarczym, ani z uwagi na interes ogólny, nadrzędny w stosunku do interesu, któremu odpowiada cel ekologiczny realizowany Dyrektywą Ptasią, ani w zakresie, w jakim wymagania te odpowiadają powodom o charakterze zasadniczym wynikającym z nadrzędnego interesu publicznego, takim jak określone w art. 6 ust. 4 Dyrektywy Siedliskowej.

6.2.2.3 Artykuł 7 Dyrektywy Siedliskowej

W **orzeczeniu w sprawie nr 209/02** Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał, że z art. 6 ust. 3 Dyrektywy Siedliskowej, w połączeniu z art. 7 tej dyrektywy wynika, że jakikolwiek plan lub projekt nie powiązany bezpośrednio lub niezbędny dla zarządzania obszarem specjalnej ochrony sklasyfikowany na podstawie art. 4 Dyrektywy Ptasiej, ale mogący mieć znaczący wpływ na ten obszar specjalnej ochrony, albo sam albo w połączeniu z innymi planami lub projektami, musi być przedmiotem stosownej oceny jego skutków dla tego obszaru z punktu widzenia celów ochronnych. W świetle wniosków oceny skutków dla obszaru specjalnej ochrony kompetentne krajowe organy władzy wyrażają zgodę na plan lub projekt jedynie po stwierdzeniu, że nie wpłynie on niekorzystnie na integralność obszaru specjalnej ochrony oraz, jeśli jest to stosowne, po uzyskaniu opinii całego społeczeństwa. Państwo członkowskie zezwalające na realizację planu lub przedsięwzięcia mimo

negatywnych wniosków oceny oddziaływania na dane siedlisko na obszarze specjalnej ochrony na podstawie art. 4 Dyrektywy Ptasiej nie wypełnia obowiązku wynikającego z art. 6 ust. 3 i 4 w połączeniu z art. 7 Dyrektywy Siedliskowej.

6.2.2.4 Artykuł 12 i 13 Dyrektywy Siedliskowej

W odniesieniu do niniejszego artykułu w cytowanym już **wyroku w sprawie nr 6/04** Trybunał Sprawiedliwości określił, że artykuł 12 i 13 Dyrektywy Siedliskowej, określające zakazy w odniesieniu do chronionych siedlisk i gatunków, oraz artykuł 16 tej dyrektywy, określający warunki stosowania odstępstw od zakazów, stanowią spójny zespół norm mających na celu zapewnienie ochrony populacji danych gatunków, w związku z czym wszelkie odstępstwa, które byłyby niezgodne z tą dyrektywą, naruszałyby zarówno zakazy zawarte w art. 12 lub w art. 13 DS, jak również zasadę, zgodnie z którą odstępstwa mogą zostać wprowadzone na podstawie art. 16 DS.

Na mocy **orzeczenia w sprawie nr 98/03** ETS stwierdził, że za działania pogarszające stan lub niszczące tereny rozrodu lub odpoczynku gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku IV lit. a) DS uznaje się nie tylko działania zamierzone, lecz również niezamierzone. Oznacza to, że nie ograniczając tych zakazów zakazu do działań zamierzonych, w przeciwieństwie do działań wymienionych w tym artykule pod lit. a)-c), prawodawca wspólnotowy wykazał swoją wolę zapewnienia terenom rozrodu lub odpoczynku silniejszej ochrony przed działaniami powodującymi pogorszenie ich stanu lub ich zniszczenie. Ze względu na znaczenie celu ochrony różnorodności biologicznej, do którego realizacji zmierza dyrektywa, nie jest w żadnym wypadku nieproporcjonalne, że działania pogarszające stan lub niszczące tereny rozrodu lub odpoczynku gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku IV lit. a) DS nie zostały ograniczone jedynie do czynności zamierzonych.

W **wyroku w sprawie nr 183/05** (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Irlandia*) Trybunał orzekł, że transpozycja art. 12 ust. 1 Dyrektywy Siedliskowej wymaga od państw członkowskich nie tylko ustanowienia kompletnych ram legislacyjnych, ale również podjęcia działań konkretnych i szczególnych w zakresie ochrony. Tym samym system ścisłej ochrony zakłada podjęcie spójnych i wzajemnie powiązanych działań o charakterze prewencyjnym. Istnienie zespołu strażników i urzędników, zajmujących się w pełnym wymiarze ochroną gatunków, nie oznacza samo przez się skutecznego wdrożenia systemu ścisłej ochrony

wszystkich gatunków figurujących w Załączniku IV do dyrektywy, występujących w danym państwie członkowskim.

6.2.2.5 Artykuł 14 Dyrektywy Siedliskowej

Na mocy **wyroku w sprawie nr 6/04** Trybunał Sprawiedliwości przypomniał, że transpozycja dyrektywy do prawa wewnętrznego nie wymaga w sposób konieczny, aby jej treść została formalnie i dosłownie przejęta przez wyraźny, szczególny przepis prawa i w zależności od treści dyrektywy wystarczyć mogą ogólne ramy prawne, pod warunkiem że zapewni to rzeczywiście pełne stosowanie dyrektywy w sposób wystarczająco jasny i precyzyjny. Jednakże dokładność transpozycji nabiera szczególnej wagi wówczas, gdy zarządzanie wspólnym dziedzictwem jest powierzone poszczególnym państwom członkowskim. Oznacza to, że zawarte w Dyrektywie Siedliskowej złożone i techniczne przepisy w dziedzinie prawa ochrony środowiska, w sposób szczególny zobowiązują państwa członkowskie do jasnego i precyzyjnego sformułowania przepisów prawnych transponujących przepisy dyrektywy, również w zakresie podstawowych obowiązków nadzoru i kontroli, nałożonych na organy państwowe w art. 11, 12 oraz 14 DS.

7 Analiza dostosowania polskich przepisów prawa do wymogów Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej

Zgodnie z przyjętą w Unii Europejskiej praktyką, wymóg transpozycji dotyczy przede wszystkim dyrektyw, bowiem rozporządzenia generalnie stosuje się bezpośrednio we wszystkich państwach członkowskich i są one inkorporowane do krajowych porządków prawnych bez konieczności ich transpozycji. Dyrektywy nie obowiązują bezpośrednio w państwach członkowskich, do których są skierowane, i wiążą państwa członkowskie odnośnie do zamierzonego skutku, pozostawiając władzom państwowym wybór formy i metod implementacji. Na państwach członkowskich ciąży więc obowiązek ich transpozycji do prawa wewnętrznego (Kenig-Witkowska 2005).

Nie wszystkie przepisy dyrektywy wymagają transpozycji, mimo że generalną zasadą jest istnienie takiego obowiązku po stronie państw członkowskich. W dyrektywach mogą bowiem być zawarte przepisy, które nie są skierowane do państw członkowskich, ale do

Komisji lub Rady. Ponadto proces transpozycji dyrektywy do krajowego porządku prawnego państwa członkowskiego nie wymaga, aby przepisy dyrektywy zostały wprowadzone dosłownie. Istotne jest natomiast, żeby transponowany tekst nie odbiegał od oryginalnego tekstu dyrektywy (Kenig-Witkowska 2005).

W odniesieniu do Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej przyjmuje się zasadę, iż transpozycja przepisów tych dyrektyw do krajowych porządków prawnych musi zostać przeprowadzona w sposób bardzo precyzyjny. Zasadę tę przypomniał w swoich orzeczeniach Trybunał Sprawiedliwości, m.in. w sprawach nr 339/87, 118/94 oraz 6/04, podkreślając konieczność precyzyjnej transpozycji przepisów Dyrektywy 79/409 oraz Dyrektywy 92/43 do krajowych porządków prawnych. Jednym z powodów takiego podejścia Trybunału jest obawa przed nieporozumieniami wynikającymi z różnej siatki pojęciowej stosowanej przez różne państwa w procesie implementacji dyrektyw (por. Kenig-Witkowska 2005). Jednocześnie Trybunał Sprawiedliwości w orzeczeniu w sprawie nr 72/02 zwrócił uwagę, że każde państwo członkowskie, do którego adresowana jest dyrektywa, jest zobowiązane do przyjęcia, w ramach swojego krajowego systemu prawnego, wszelkich środków niezbędnych do zapewnienia pełnej skuteczności dyrektywy, zgodnie z jej celami. Państwa członkowskie mogą również przyjmować bardziej rygorystyczne środki ochronne, jednakże, jak zastrzegł ETS w wyroku w sprawie nr 169/89, bardziej rygorystyczne środki nie mają zastosowania do gatunków nie występujących na terytorium tego państwa.

W niniejszym rozdziale przedstawiona została analiza przepisów polskich pod kątem zgodności z przepisami dwóch dyrektyw Unii Europejskiej – Dyrektywy Ptasiej oraz Dyrektywy Siedliskowej. Ponieważ opracowanie dokumentacji naukowej zbiegło się w czasie z wejściem w życie nowelizacji ustawy o ochronie przyrody z 2004 roku, poniżej omówiono przepisy dyrektyw, które w brzmieniu ustawy do dnia 14 listopada 2008 roku nie zostały przetransponowane lub zostały przetransponowane w sposób niewłaściwy albo niepełny do prawodawstwa polskiego, a także przedstawiono stan prawny obowiązujący w tym zakresie od dnia 15 listopada 2008 roku.

Analiza przepisów prawa polskiego wykazała, że mimo przyjęcia w 2004 roku nowej ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm., dalej określanej również jako „Uop”), mającej na celu dostosowanie polskich przepisów o ochronie przyrody do przepisów prawa Unii Europejskiej w tym zakresie oraz daleko sięgającej nowelizacji przepisów o ochronie przyrody, wprowadzonej na mocy ustawy z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. nr 201 poz. 1237, dalej określanej jako „Uzuop”), której przepisy weszły w życie w dniu 15

listopada 2008 roku, niektóre przepisy dyrektywy nie zostały do tej pory przetransponowane do prawodawstwa polskiego lub transpozycja nie została dokonana prawidłowo. Poniżej przedstawiono zauważone niezgodności z przepisami dyrektywy. Na wiele z poniższych uchybień wskazała również w 2006 roku Komisja Europejska, wszczynając z własnej inicjatywy postępowanie w sprawie wyjaśnienia prawidłowości transpozycji przepisów Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej do prawa polskiego (postępowania, odpowiednio, nr 2006/2151 K(2006) 2628 oraz 2006/2135 K(2006) 1425).

7.1 Transpozycja przepisów Dyrektywy Ptasiej do prawa polskiego

Polska dokonała transpozycji Dyrektywy Ptasiej do prawa krajowego przez przyjęcie stosownych przepisów w następujących aktach prawnych:

- w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.);
- w ustawie z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U. z 2005 r. nr 127 poz. 1066 z późn. zm.);
- w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2001 r. nr 62 poz. 627 z późn. zm.);
- w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tekst jednolity: Dz.U. z 2003 r. nr 106 poz. 1002 z późn. zm.);
- w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. z 2004 r. nr 229 poz. 2313);
- w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 220 poz. 2237),
- w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (Dz.U. z 2005 r. nr 94 poz. 795);
- w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 18 kwietnia 2005 r. w sprawie warunków i trybu wydawania zezwoleń na łowienie zwierzyny przy użyciu ptaków łowczych (Dz.U. z 2005 r. nr 69 poz. 621);
- w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 r. w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne (Dz.U. z 2005 roku nr 48 poz. 459);

- w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 433).

1. Artykuł 1 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej (dalej również jako „DP”) stanowi, że *dyrektywa odnosi się do ochrony wszystkich gatunków ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się Traktat. Obejmuje ona ochronę, gospodarowanie oraz kontrolę tych gatunków i ustanawia reguły ich eksploatacji.*

Obowiązujące do dnia 14 listopada 2008 roku przepisy transponujące powyższą regulację do prawa polskiego, tj. art. 1, 2, 3 i 49 Uop oraz wydane na podstawie art. 49 tej ustawy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 220 poz. 2237), nie zawierały wyraźnego stwierdzenia, że ochrona dotyczy wszystkich gatunków ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się Traktat, a nacisk położony jest jedynie na gatunki objęte ochroną. Ponadto przepisy polskie nie wprowadzały wymogu *gospodarowania oraz kontroli tych gatunków.*

Na mocy Uzuop z 2008 roku dokonano nowelizacji artykułu 46 ust. 1 i 2 Uop. Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym ochrona gatunkowa obejmuje okazy gatunków oraz siedliska i ostoje roślin, zwierząt i grzybów (ust. 1) i ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących na terenie kraju lub innych państw członkowskich Unii Europejskiej rzadkich, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie przepisów umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną, gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk i ostoi, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej (ust. 2). Wraz z wprowadzeniem zmiany ochroną objęto zatem wszystkie gatunki ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się Traktat, bowiem gatunki te chronione są na podstawie przepisów umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną. Znowelizowany art. 46 ust. 1 i 2 Uop uzupełnia zatem transpozycję omawianego przepisu Dyrektywy Ptasiej.

2. Artykuł 1 ust. 2 Dyrektywy Ptasiej stanowi, że *dyrektywę stosuje się do ptactwa, ich jaj, gniazd i naturalnych siedlisk.*

Przed wejściem w życie przepisów Uzuop z 2008 roku w prawie polskim brakowało przepisów transponujących powyższą regulację. Obowiązujące Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 220 poz. 2237), w § 6 określa zakazy w odniesieniu do gatunków zwierząt objętych ochroną ścisłą i częściową. Wymienione zakazy dotyczą jedynie gatunków chronionych. W przepisach polskich brak było ogólnej klauzuli wymagającej ochrony *jaj, gniazd i naturalnych siedlisk*.

Uzuop z 2008 roku wprowadziła w art. 5 pkt 11a pojęcie *okazu gatunku*, oznaczającego *roślinę, zwierzę lub grzyb z danego gatunku, żywe lub martwe, każdą ich część, formę rozwojową, jajo lub wydmuszkę, a także produkt pochodny również zawarty w innych towarach oraz towary, które zgodnie z dołączonym dokumentem, opakowaniem, oznakowaniem lub etykietą, lub jeżeli wynika to z jakichkolwiek innych okoliczności, mają zawierać lub zawierają części lub produkty pochodne z roślin, zwierząt, lub grzybów z danego gatunku*. W świetle przytoczonej definicji na mocy znowelizowanego art. 46 ust. 1 i 2 Uop (omówionych w punkcie 1 powyżej), ochroną gatunkową objęto więc również jaja, gniazda i naturalne siedliska ptactwa, bowiem ochrona gatunkowa obejmuje okazy gatunków oraz siedliska i ostoje roślin, zwierząt i grzybów. Znowelizowany art. 46 ust. 1 i 2 Uop, w powiązaniu z art. 5 pkt 11a Uop, dokonuje zatem transpozycji art. 1 ust. 2 Dyrektywy Ptasiej do prawa polskiego.

3. Artykuł 3 ust. 2 Dyrektywy Ptasiej stanowi, że *ochrona, zachowanie i przywracanie biotopów i naturalnych siedlisk obejmuje przede wszystkim następujące środki: a) stworzenie obszarów ochrony; b) utrzymanie i gospodarowanie, zgodnie z potrzebami ekologicznymi, naturalnych siedlisk w ramach stref ochronnych i poza nimi; c) przywracanie zniszczonych biotopów; d) tworzenie biotopów*.

Do dnia wejścia w życie Uzuop z 2008 roku brakowało przepisów transponujących powyższą regulację do prawa polskiego. Niemniej jednak, przepisy Uop zawierają ogólne przepisy zobowiązujące do ochrony, zachowania i przywracania biotopów i naturalnych siedlisk. Art. 2 ust. 1 Uop określa, że ochrona przyrody, w rozumieniu ustawy, polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody, m.in. siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów. Natomiast zgodnie z art. 3 Uop cele ochrony przyrody są realizowane m.in. przez obejmowanie zasobów, tworów i składników przyrody formami ochrony przyrody; opracowywanie i realizację ustaleń planów ochrony dla

obszarów podlegających ochronie prawnej, programów ochrony gatunków, siedlisk i szlaków migracji gatunków chronionych oraz realizację krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z programem działań.

Przepisy ustawy o ochronie przyrody, również w wersji znowelizowanej na mocy Uzuop z 2008 roku, nie wymieniają środków wymienionych w art. 3 ust. 2 lit. b) – d) Dyrektywy Ptasiej. Należy zauważyć, że w wyroku w sprawie nr 355/90, wytoczonej przez Komisję Europejską Królestwu Hiszpanii, Europejski Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że środki ochrony, zachowania i przywracania wystarczającej różnorodności i obszaru naturalnych siedlisk wszystkich gatunków ptaków, muszą być wprowadzone zanim zostanie zaobserwowany spadek liczby ptaków lub jakiegokolwiek ryzyko wyginięcia gatunków chronionych.

4. Przepis **art. 4 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej** stanowi, że *gatunki wymienione w Załączniku I podlegają specjalnym środkom ochrony dotyczącym ich naturalnego siedliska w celu zapewnienia im przetrwania oraz reprodukcji na obszarze ich występowania. W związku z powyższym należy brać pod uwagę: a) gatunki zagrożone wyginięciem; b) gatunki podatne na szczególne zmiany w ich naturalnym siedlisku; c) gatunki uznane za rzadkie z uwagi na niewielkie populacje lub ograniczone lokalne występowanie; d) inne gatunki wymagające szczególnej uwagi ze względu na specyficzny charakter ich naturalnego siedliska. Tendencje i wahania w poziomach populacji są uwzględniane przy dokonywaniu oceny. Państwa członkowskie dokonują klasyfikacji przede wszystkim najbardziej odpowiednich obszarów pod względem liczby i powierzchni jako obszarów specjalnej ochrony dla zachowania tych gatunków, z uwzględnieniem wymogów ich ochrony w ramach morskiego i lądowego obszaru geograficznego, do którego niniejsza dyrektywa ma zastosowanie.*

Przepisy transponujące powyższe regulacje do prawa polskiego zostały wprowadzone do ustawy o ochronie przyrody z 2004 roku. Zgodnie z art. 25 ust. 1 Uop sieć obszarów Natura 2000 obejmuje: 1) obszary specjalnej ochrony ptaków; 2) specjalne obszary ochrony siedlisk, a także – zgodnie z nowelizacją wprowadzoną na mocy Uzuop z 2008 roku – 3) obszary mające znaczenie dla Wspólnoty. Art. 25 ust. 2 Uop stanowi ponadto, że obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-4 i 6-9 Uop (tj. parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych). Na podstawie delegacji zawartej w art. 26 Uop zostało wydane

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (Dz.U. z 2005 r. nr 94 poz. 795). Znowelizowany art. 26 Uop zawiera delegację dla ministra właściwego do spraw środowiska do określenia, w drodze rozporządzenia, typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, w tym siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu priorytetowym, oraz wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania za obszary mające znaczenie dla Wspólnoty i wyznaczenia jako specjalne obszary ochrony siedlisk oraz obszarów kwalifikujących się do wyznaczenia jako obszary specjalnej ochrony ptaków, mając na uwadze zachowanie poszczególnych cennych lub zagrożonych składników różnorodności biologicznej, na podstawie których jest wyznaczana sieć obszarów Natura 2000.

Załącznik I Dyrektywy Ptasiej w pierwotnej wersji wymieniał 74 gatunki ptaków, podlegających specjalnym środkom ochrony w myśl niniejszego artykułu. Na podstawie Dyrektywy Rady 97/49/WE z dnia 29 lipca 1997 r. zmieniającej dyrektywę Rady 79/409/EWG w sprawie dzikiego ptactwa (O.J. L 0049 z 1997 r.) Załącznik I dyrektywy 79/409/EWG został zastąpiony nowym Załącznikiem, zawierającym wykaz 181 gatunków ptaków podlegających specjalnym środkom ochrony w myśl art. 4 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej.

Na podstawie dokładnej analizy można jednak stwierdzić, iż w przepisach polskich (wymienione powyżej Rozporządzenie Ministra Środowiska) nie zostały uwzględnione w rzeczywistości 93 gatunki (w tym 7 podgatunków gatunków uwzględnionych w prawodawstwie polskim). Do gatunków tych należą: *Accipiter brevipes*, *Acrocephalus melanopogon*, *Aegypius monachus*, *Alectoris barbara*, *Alectoris graeca saxatilis*, *Alectoris graeca whitakeri*, *Apus caffer*, *Aquila adalberti*, *Aquila heliaca*, *Bucanetes githagineus*, *Bulweria bulwerii*, *Calandrella brachydactyla*, *Calonectris diomedea*, *Chersophilus duponti*, *Chlamydotis undulata*, *Columba bollii*, *Columba junoniae*, *Columba trocaz*, *Cursorius cursor*, *Dendrocopos major canariensis*, *Dendrocopos major thanneri*, *Elanus caeruleus*, *Emberiza caesia*, *Emberiza cineracea*, *Falco biarmicus*, *Falco eleonora*, *Ficedula semitorquata*, *Fringilla teydea*, *Fulica cristata*, *Galerida theklae*, *Gelochelidon nilotica*, *Glareola pratincola*, *Gypaetus barbatus*, *Hieraetus fasciatus*, *Hippolais olivetorum*, *Hoplopterus spinosus*, *Hydrobates pelagicus*, *Lagopus mutus helveticus*, *Lagopus mutus pyrenaicus*, *Lanius nubicus*, *Larus audouinii*, *Larus genei*, *Loxia scotica*, *Marmaronetta angustirostris*, *Melanocorypha calandra*, *Neophron percnopterus*, *Numenius tenuirostris*, *Oceanodroma castro*, *Oceanodroma leucorhoa*, *Oenanthe cypriaca*, *Oenanthe leucura*,

Oenanthe pleschanka, Oxyura leucocephala, Pelagodroma marina, Pelecanus crispus, Perdix perdix hispaniensis, Perdix perdix italica, Phalacrocorax aristotelis desmarestii, Phalacrocorax pygmeus, Phoenicopterus ruber, Porphyrio porphyrio, Porzana pusilla, Pterocles orientalis, Pterodroma feae, Pterodroma madeira, Puffinus assimilis, Puffinus puffinus mauretanicus, Puffinus yelkouan, Pyrrhocorax pyrrhocorax, Pyrrhula murina, Saxicola dacotiae, Sitta krueperi, Sitta whiteheadi, Sterna dougallii, Strix nebulosa, Surnia ulula, Sylvia melanothorax, Sylvia rueppelli, Sylvia sarda, Sylvia undata, Tadorna ferruginea, Tetrax tetrax, Troglodytes troglodytes fridariensis, Turnix sylvatica, Plegadis falcinellus, Certhia brachydactyla dorotheae.

Podgatunkami nieuwzględnionymi w prawie polskim są: *Accipiter gentilis arrigonii* (uwzględniono natomiast *Accipiter gentilis*), *Accipiter nisus granti* (uwzględniono natomiast *Accipiter nisus*), *Anser albifrons flavirostris* (uwzględniono natomiast *Anser albifrons*), *Columba palumbus azorica* (uwzględniono natomiast *Columba palumbus*), *Fringilla coelebs ombriosa* (uwzględniono natomiast *Fringilla coelebs*), *Parus ater cypriotes* (uwzględniono natomiast *Parus ater*), *Uria aalge ibericus* (uwzględniono natomiast *Uria aalge*). Transpozycja tego przepisu została zatem dokonana w sposób niepełny.

Poza wskazanymi powyżej uchybieniami natury formalnej, Polska w dalszym ciągu nie wyznaczyła wystarczającej liczby i powierzchni obszarów specjalnej ochrony ptaków (por. Barometer 2008). W kwestii znacząco niedostatecznej liczby i powierzchni obszarów zakwalifikowanych przez państwo członkowskie w porównaniu z liczbą i powierzchnią siedlisk uznanych za najbardziej odpowiednie Europejski Trybunał Sprawiedliwości orzekł dwukrotnie (postępowanie nr 3/96 oraz 378/01). W takim przypadku, do oceny stopnia wypełnienia przez dane państwo obowiązku wyznaczenia odpowiedniej liczby i powierzchni obszarów chronionych, Trybunał Sprawiedliwości może wykorzystać jako podstawę odniesienia Inwentaryzację Ważnych Obszarów Występowania Ptaków we Wspólnocie Europejskiej (ang. *Inventory of Important Bird Areas in the European Community*) z 1989 roku, zawierającą inwentaryzację obszarów o dużym znaczeniu dla ochrony dzikich ptaków na obszarze Wspólnoty.

5. Artykuł 5 Dyrektywy Ptasiej stanowi, że *bez uszczerbku dla art. 7 i 9 państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu ustanowienia powszechnego systemu ochrony dla wszystkich gatunków ptactwa, określonych w art. 1, zabraniającego w szczególności: a) umyślnego zabijania lub chwytania jakimikolwiek metodami; b) umyślnego niszczenia lub uszkodzenia ich gniazd i jaj lub usuwania ich gniazd; c) wybierania ich jaj*

dziko występujących oraz zatrzymania tych jaj, nawet gdy są puste; d) umyślnego płoszenia tych ptaków, szczególnie w okresie lęgowym i wychowu młodych, jeśli mogłoby to mieć znaczenie w odniesieniu do celów niniejszej dyrektywy; e) przetrzymywania ptactwa należącego do gatunków, na których polowanie i których chwytanie jest zabronione.

W odniesieniu do omawianego artykułu, Europejski Trybunał Sprawiedliwości podkreślił niezbędność szczegółowej i wiernej transpozycji przepisów unijnych do prawa krajowego oraz przyjęcia przez państwa członkowskie, zgodnie z zasadą pewności prawnej, ustawowych zakazów stosowania określonych przez dyrektywę środków łowieckich i metod uśmiercania zwierząt, nawet jeżeli dane środki i metody nie są znane lub nie są stosowane w danym państwie członkowskim (por. wyrok w sprawie nr 339/87 oraz nr 118/94). Ponadto, na mocy orzeczenia w sprawie nr 412/85, ETS doprecyzował, że prawidłowa transpozycja artykułu 5 nie pozwala na przyjęcie w przepisach krajowych możliwości prowadzenia zakazanych przez dyrektywę czynności w ramach zwykłego użytkowania terenu dla celów rolnictwa, leśnictwa i rybactwa lub w kontekście wykorzystywania produktów uzyskanych w wyniku takich działań. Dopuszczając takie działania państwo członkowskie zezwala bowiem na naruszenia, które nie spełniają wymogów określonych w artykule 9 DP.

Przepisami transponującymi powyższą regulację do prawa polskiego, tj. art. 21, 22 i 22a ustawy o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2003 r. nr 106 poz. 1002 z późn. zm.), art. 9 i 52 ustawy Prawo łowieckie (Dz.U. z 2005 r. nr 127 poz. 1066 z późn. zm.) oraz, do dnia 14 listopada 2008 roku, jedynie art. 127 ustawy o ochronie przyrody. Przepisy te nie ustanawiały powszechnego systemu ochrony ptaków, o którym mowa w art. 5 Dyrektywy Ptasiej. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. nr 201 poz. 1237), poprzez istotną zmianę brzmienia art. 52 Uop, uzupełniła transpozycję art. 5 DP do prawa polskiego.

Art. 21 ustawy o ochronie zwierząt określa, że zwierzęta wolno żyjące stanowią dobro ogólnonarodowe i powinny mieć zapewnione warunki rozwoju i swobodnego bytu, z wyjątkiem tych, o których mowa w art. 33a ust. 1. Zgodnie z art. 22 ust. 1 pozyskiwanie zwierząt wolno żyjących (dzikich) w celu preparowania ich zwłok wymaga zezwolenia marszałka województwa właściwego ze względu na miejsce wykonywania eksponatów. Art. 22 ust. 2 i 3 określa warunki wydania takiego zezwolenia oraz jego zakres. Zgodnie z art. 22 ust. 4 zawiera zastrzeżenie, że przepisów ust. 1-3 nie stosuje się do zwierząt wolno żyjących (dzikich), których pozyskiwanie regulują odrębne przepisy. Art. 22a określa, że pozyskiwanie zwierząt wolno żyjących (dzikich) w celu tworzenia kolekcji spreparowanych zwłok tych

zwierząt wymaga zgody marszałka województwa właściwego ze względu na miejsce tworzenia takiej kolekcji.

Art. 9 ustawy Prawo łowieckie określa, że ochrona zwierzyny - poza zasadami określonymi w przepisach o ochronie przyrody - obejmuje tworzenie warunków bezpiecznego bytowania zwierzyny, a w szczególności: 1) zwalczanie kłusownictwa i wszelkich zjawisk szkodnictwa łowieckiego; 2) zakaz - poza polowaniami i odłowami, sprawdzianami pracy psów myśliwskich, a także szkoleniami ptaków łowczych, organizowanymi przez Polski Związek Łowiecki - płoszenia, chwytania, przetrzymywania, ranienia i zabijania zwierzyny; 3) zakaz wybierania jaj i piskląt oraz niszczenia lęgówisk, nor i gniazd ptasich. Zakaz chwytania i przetrzymywania zwierzyny nie dotyczy szczególnych przypadków, na które wyrazi uprzednio zgodę starosta. Do celów hodowlanych, w tym eksportu, oraz celów naukowych dozwolone jest łowienie zwierzyny żywej wyłącznie w sieci i nieraniające pułapki, w tym pułapki niechwytające za kończynę. Art. 51 ust. 1 pkt 2 tej ustawy wprowadza sankcje karne (kara grzywny) za wybieranie jaj, piskląt, niszczenie gniazd ptaków łownych lub niszczenie ich lęgówisk.

W swojej pierwotnej wersji, art. 52 ust. 1 i 2 Uop określał zakazy, jakie mogą być wprowadzone w stosunku do dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową, oraz odstępstwa od tych zakazów. Art. 127 pkt 2 lit. e wprowadza natomiast sankcje karne (kara aresztu albo grzywny) za naruszanie zakazów obowiązujących w stosunku do roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową.

Zmiana dokonana w art. 52 ust. 1 Uop, wprowadzona na mocy przepisów Uzuop z 2008 roku, polega na doprecyzowaniu w ust. 1, w odniesieniu do gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową, następujących zakazów:

- umyślnego zabijania, okaleczania i chwytania (pkt 1) oraz transportu, pozyskiwania, przetrzymywania, chowu i hodowli, a także posiadania żywych zwierząt (pkt 1a);
- zbierania, przetrzymywania i posiadania okazów gatunków (pkt 2), przy jednoczesnym wprowadzeniu w art. 5 okt 11a pojęcia „okazu gatunku”, co zostało omówione w odniesieniu do transpozycji przepisów art. 1 ust. 2 Dyrektywy Ptasiej;
- umyślnego niszczenia ich jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych (pkt 3);
- preparowania okazów gatunków (pkt 8);
- zbywania, nabywania, oferowania do sprzedaży, wymiany i darowizny okazów gatunków (pkt 9);
- wwożenia z zagranicy i wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków (pkt 10).

Zgodnie ze znowelizowanym art. 52 ust. 2 Uop w stosunku do gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową mogą być wprowadzone, w przypadku braku rozwiązań alternatywnych i jeżeli nie spowoduje to zagrożenia dla dziko występujących populacji zwierząt objętych ochroną gatunkową, odstępstwa od zakazów, o których mowa w ust. 1, dotyczące:

- chwytania na terenach zabudowanych przez podmioty upoważnione przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska zabłąkanych zwierząt i przemieszczania ich do miejsc regularnego przebywania (pkt 3);

- chwytania zwierząt rannych i osłabionych w celu udzielenia im pomocy weterynaryjnej i przemieszczania do ośrodków rehabilitacji zwierząt (pkt 4);

- zapobiegania poważnym szkodom, w szczególności w gospodarstwach rolnych, leśnych lub rybackich (pkt 5);

- pozyskiwania okazów gatunków, o których mowa w art. 49 pkt 1 lit. c, przez podmioty, które uzyskały zezwolenie Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska na to pozyskiwanie (pkt 6);

- przetrzymywania, zbywania, nabywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny, a także wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków, o których mowa w pkt 6 (pkt 7).

Ponadto w art. 52 wprowadzony został zupełnie nowy przepis określający, że odstępstwo od zakazu, o którym mowa w ust. 2 pkt 5, czyli zapobiegania poważnym szkodom, w szczególności w gospodarstwach rolnych, leśnych lub rybackich, nie dotyczy gatunków ptaków (Uop, art. 52 ust. 3).

Można zatem uznać, że znowelizowane przepisy ustawy o ochronie przyrody, w połączeniu z przepisami ustawy Prawo łowieckie, mającymi zastosowanie do zwierzyny, czyli – zgodnie z art. 1 tej ustawy – zwierząt łownych, oraz przepisami ustawy o ochronie zwierząt, określającymi warunki pozyskiwania zwierząt wolno żyjących (dzikich) w celu preparowania ich zwłok, dokonują transpozycji artykułu 5 DP do prawa polskiego.

6. Artykuł 6 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej stanowi, że *bez uszczerbku dla przepisów ust. 2 i 3 państwa członkowskie zakazują w przypadku wszystkich gatunków ptactwa, określonych w art. 1, sprzedaży, transportu w celu sprzedaży, przetrzymywania w celu sprzedaży oraz oferowania do sprzedaży żywych lub martwych ptaków, jak również wszelkich łatwo rozpoznawalnych części lub produktów otrzymanych z tych ptaków.*

Przepisy transponujące powyższą regulację do prawa polskiego, w szczególności wydane na podstawie art. 49 ustawy o ochronie przyrody Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. poz. 220 nr 2237), wprowadzają zakaz zbywania, nabywania, oferowania do sprzedaży, wymiany i darowizny zwierząt żywych, martwych, przetworzonych i spreparowanych, a także ich części i produktów pochodnych w stosunku do dziko żyjących zwierząt należących do gatunków a) zwierząt objętych ochroną ścisłą; b) zwierząt objętych ochroną częściową; c) zwierząt objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane.

Przywołany przepis ma zastosowanie do gatunków zwierząt, w tym ptaków, objętych ochroną ścisłą i częściową, a nie *wszystkich gatunków ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich*. Art. 6 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej nie został zatem prawidłowo przetransponowany do prawa polskiego.

7. Artykuł 6 ust. 2 dyrektywy stanowi, że *działalność określona w ust. 1 nie jest zabroniona w odniesieniu do gatunków wymienionych w Załączniku III część 1, pod warunkiem że ptaki zostały legalnie zabite lub schwytane, lub nabyte w inny legalny sposób*.

Załącznik III część 1 wymienia siedem gatunków ptaków. Są to: *Anas platyrhynchos*, *Lagopus lagopus scoticus et hibernicus*, *Alectoris rufa*, *Alectoris Barbara*, *Perdix perdix*, *Phasianus colchicus* oraz *Columba palumbus*.

Przepisy transponujące powyższą regulację do prawa polskiego, w szczególności wydane na podstawie art. 49 ustawy o ochronie przyrody Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. poz. 220 nr 2237), w Załączniku nr 3 wymieniają gatunki ptaków, które mogą być sprzedawane, transportowane i przetrzymywane w celach handlowych, jeżeli zostały legalnie upolowane. Są to: *Phasianus colchicus* (bażant), *Perdix perdix* (kuropatwa), *Columba palumbus* (gołąb grzywacz) oraz *Anas platyrhynchos* (krzyżówka).

Krótsza lista gatunków ptaków w tym przypadku jest rozwiązaniem bardziej restrykcyjnym, niż wymagają tego przepisy dyrektywy. W przepisach polskich nie uwzględniono możliwości sprzedaży, przetrzymywania w celu sprzedaży oraz oferowania do sprzedaży żywych lub martwych ptaków, jak również wszelkich łatwo rozpoznawalnych części lub produktów otrzymanych z tych ptaków w stosunku do: pardwy szkockiej (*Lagopus lagopus scoticus et hibernicus*), kuropatwy czerwonej (*Alectoris rufa*) oraz kuropatwy

berberyjskiej (*Alectoris Barbara*). Gatunki te nie występują naturalnie w stanie dzikim na terytorium Polski.

8. **Artykuł 6 ust. 3 Dyrektywy Ptasiej** stanowi, że Państwa członkowskie mogą w przypadku gatunków wymienionych w Załączniku III część 2 zezwolić na swoich terytoriach na prowadzenie działalności określonej w ust. 1, wprowadzając pewne ograniczenia, pod warunkiem że ptaki zostały legalnie zabite lub schwywane, lub nabyte w inny legalny sposób. Państwa członkowskie zamierzające udzielić takiego zezwolenia najpierw konsultują się z Komisją w celu dokonania wspólnej oceny, czy obrót okazami tych gatunków spowoduje lub czy można się spodziewać, że spowoduje zagrożenie dla poziomów populacji, rozmieszczenia geograficznego lub wskaźnika reprodukcji gatunków zagrożonych w całej Wspólnocie. Jeśli ocena taka wykaże, iż planowane zezwolenie, zdaniem Komisji, doprowadzi do zagrożenia któregośkolwiek z wymienionych wyżej gatunków lub spowoduje możliwość wystąpienia takiego zagrożenia, Komisja przekazuje uzasadnione zalecenie zainteresowanemu państwu członkowskiemu, zawierające jej sprzeciw w odniesieniu do obrotu danymi gatunkami. W przypadku kiedy Komisja uzna, że takie ryzyko nie istnieje, stosownie poinformuje o tym zainteresowane państwo członkowskie. Zalecenie Komisji zostaje opublikowane w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich. Państwa członkowskie udzielające zezwolenia zgodnie z niniejszym ustępem przeprowadzają kontrolę w regularnych odstępach czasu odnośnie do przestrzegania warunków przyznania takich zezwoleń.

Załącznik III część 2 wymienia 10 gatunków ptaków: *Anser anser*, *Anas penelope*, *Anas crecca*, *Anas acuta*, *Aythya ferina*, *Aythya fuligula*, *Somateria mollissima*, *Lagopus mutus*, *Tetrao urogallus* oraz *Fulica atra*.

Przepisami transponującymi powyższą regulację do prawa polskiego są przepisy ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U.05.127.1066 z późn. zm.) oraz wydane na podstawie art. 5 tej ustawy Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 433). Pięć spośród wymienionych w Załączniku III część 2 gatunków ptaków zostało umieszczonych na liście gatunków zwierząt łownych. Są to: *Anser anser* (gęś gęgawa), *Anas crecca* (cyraneczka), *Aythya ferina* (głowienka), *Aythya fuligula* (czernica) oraz *Fulica atra* (łyska). Ustawa prawo łowieckie określa sposób polowania na gatunki łowne sprzedaży, transportu w celu sprzedaży, przetrzymywania w celu sprzedaży oraz oferowania do sprzedaży żywej lub martwej zwierzyny.

Art. 6 ust. 3 DP pozwala państwu członkowskim na dowolność w stosowaniu się do zaleceń tego przepisu. Tym samym państwa członkowskie mogą zezwolić na swoich terytoriach na prowadzenie działalności określonej w ust. 1, w stosunku do wszystkich lub wybranych gatunków wymienionych w Załączniku III część 2 DP.

W przypadku, gdy państwa członkowskie udzielają zezwolenia zgodnie z tym ustępem, zobowiązane są one do przeprowadzania kontroli w regularnych odstępach czasu odnośnie przestrzegania warunków przyznania takich zezwoleń. W prawie polskim brak jest przepisów wprowadzających wymóg przeprowadzania takiej kontroli. Przepis ten nie został zatem przetransponowany do prawa polskiego.

9. Artykuł 7 ust. 4 Dyrektywy Ptasiej stanowi, że *państwa członkowskie zapewniają, aby praktyka łowiecka, w tym sokolnictwo, o ile jest ono praktykowane, prowadzona zgodnie z obowiązującymi środkami krajowymi, była zgodna z zasadami rozsądnego wykorzystywania i ekologicznie zrównoważonej kontroli gatunków danego państwa oraz aby ta praktyka była zgodna, gdy chodzi o populację tych gatunków, w szczególności gatunków wędrownych, ze środkami wynikającymi z art. 2. Państwa członkowskie sprawdzają w szczególności, czy na gatunki, do których stosuje się prawo łowieckie, nie są organizowane polowania w okresie wychowu młodych ani w czasie trwania poszczególnych faz reprodukcji. W przypadku gatunków wędrownych sprawdzają one w szczególności, czy na gatunki, do których mają zastosowanie przepisy łowieckie, nie są organizowane polowania w okresie ich reprodukcji lub ich powrotu do swoich miejsc wylęgu. Państwa członkowskie przekazują Komisji wszelkie stosowne informacje na temat praktycznego stosowania swoich przepisów łowieckich.*

Przepisami transponującymi niniejszy artykuł dyrektywy są przepisy ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U.05.127.1066 z późn. zm.) oraz przepisy wykonawcze do tej ustawy. Zgodnie z art. 1 ustawy Prawo łowieckie, łowiectwo, jako element ochrony środowiska przyrodniczego, w rozumieniu ustawy, oznacza ochronę zwierząt łownych (zwierzyny) i gospodarowanie ich zasobami w zgodzie z zasadami ekologii oraz zasadami racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej. Celem łowiectwa, w myśl art. 3, jest: 1) ochrona, zachowanie różnorodności i gospodarowanie populacjami zwierząt łownych; 2) ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego na rzecz poprawy warunków bytowania zwierzyny; 3) uzyskiwanie możliwie wysokiej kondycji osobniczej i jakości trofeów oraz właściwej liczebności populacji poszczególnych gatunków zwierzyny przy zachowaniu równowagi środowiska przyrodniczego; 4) spełnianie potrzeb społecznych w

zakresie uprawiania myślistwa, kultywowania tradycji oraz krzewienia etyki i kultury łowieckiej.

Zgodnie z art. 42 ust. 2 pkt 3 ustawy Prawo łowieckie, podczas polowania uprawniony do jego wykonywania zobowiązany jest posiadać m.in. zezwolenie ministra właściwego do spraw środowiska na łowienie zwierzyny przy użyciu ptaka łowczego, jeżeli wykonuje polowanie przy pomocy ptaków łowczych. Na mocy nowelizacji ustawy Prawo łowieckie, z dniem 1 stycznia 2007 roku zlikwidowano natomiast obowiązek posiadania uprawnień sokolnicze, uprawniających do łowienia zwierzyny przy pomocy ptaków łowczych (por. Dz.U. z 2006 r. nr 220 poz. 1600, art. 14). Art. 42 ust. 11 ustawy zawiera delegację dla ministra właściwego do spraw środowiska do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków i trybu wydawania zezwoleń na łowienie zwierzyny przy użyciu ptaków łowczych, kierując się potrzebą podtrzymania polskich zwyczajów i tradycji sokolniczych. Na podstawie tej delegacji wydane zostało Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 kwietnia 2005 r. w sprawie warunków i trybu wydawania zezwoleń na łowienie zwierzyny przy użyciu ptaków łowczych, określające warunki i tryb wydawania zezwoleń (Dz.U. z 2005 r. nr 69 poz. 621).

Przepisy ustawy Prawo łowieckie nie gwarantują, że sokolnictwo jest prowadzone zgodnie z zasadami rozsądnego wykorzystywania i ekologicznie zrównoważonej kontroli gatunków danego ptactwa oraz zgodnie ze środkami wynikającymi z art. 2 w odniesieniu do populacji tych gatunków, w szczególności gatunków ptaków wędrownych. Tym samym artykuł 7 ust. 4 DP nie został prawidłowo przetransponowany do prawa polskiego.

10. Artykuł 8 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej stanowi, że *w odniesieniu do polowania, chwytania lub zabijania ptactwa na mocy niniejszej dyrektywy państwa członkowskie zabraniają wykorzystywania wszelkich środków, sposobów lub metod wykorzystywanych do nieselektywnego lub na dużą skalę chwytania lub zabijania ptactwa, lub mogących spowodować lokalne zanikanie gatunków, w szczególności tych wymienionych w Załączniku IV lit. a).*

Załącznik IV lit. a) wymienia następujące zakazane środki: sidła, lepy, wnyki, żywe ptaki, które są ślepe lub okaleczone używane jako wabiki, urządzenia do rejestracji na taśmach magnetycznych, urządzenia służące do porażenia prądem elektrycznym; źródła sztucznego światła, lustra, urządzenia do oświetlania celów, noktowizyjne urządzenia strzeleckie, zawierające elektroniczne urządzenia do powiększania lub przetwarzania obrazu; materiały wybuchowe; sieci, sidła, przynęty zatrute lub usypiające; broń automatyczną i półautomatyczną z magazynkiem mieszczącym więcej niż dwie serie amunicji.

Artykuł 8 ust. 2 DP stanowi, że *ponadto państwa członkowskie zabraniają wszelkiego polowania ze środków transportu oraz w warunkach określonych w Załączniku IV lit. b).*

Załącznik IV lit. b) wymienia następujące zakazane środki: samoloty, pojazdy silnikowe; łodzie poruszające się z prędkością przekraczającą 5 km/h; na otwartym morzu państwa członkowskie mogą ze względów bezpieczeństwa zezwolić na korzystanie z łodzi motorowych o maksymalnej prędkości 18 km/h.

Przepisy transponujące niniejszy artykuł, tj. art. 54 Uop, do dnia 14 listopada 2008 roku określały, że chwytanie lub zabijanie dziko występujących zwierząt, o których mowa w art. 49 pkt 1 lit. a i b (czyli zwierząt objętych ochroną ścisłą i ochroną częściową), nie może być wykonywane przy użyciu: 1) oślepionych lub okaleczonych zwierząt jako wabików; 2) urządzeń odtwarzających nagrania głosów zwierząt; 3) urządzeń elektrycznych lub elektronicznych, mogących zabijać lub ogłuszać; 4) sztucznych źródeł światła; 5) luster i innych urządzeń oślepiających; 6) urządzeń wizyjnych ułatwiających strzelanie w nocy, w tym powiększających lub przetwarzających obraz oraz oświetlających cel; 7) materiałów wybuchowych; 8) sieci działających niewybiórczo; 9) pułapek działających niewybiórczo; 10) kusz; 11) trucizn lub przynęt zatrutych albo zawierających środki usypiające; 12) gazów i dymów stosowanych do wypłaszania; 13) automatycznej lub półautomatycznej broni z magazynkiem mieszczącym więcej niż 2 naboje; 14) statków powietrznych; 15) pojazdów silnikowych w ruchu; 16) sideł, lepów i haków; 17) łodzi prowadzonych z prędkością większą niż 5 kilometrów na godzinę. Ponadto art. 127 pkt 2 lit. e Uop wprowadza sankcje karne (kara aresztu albo grzywny) za umyślne naruszanie zakazów obowiązujących w stosunku do roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową.

Przepisy art. 54 Uop dotyczyły więc „zwierząt, o których mowa w art. 49 pkt 1 lit. a i b”, czyli zwierząt objętych ochroną częściową, podczas gdy przepis art. 8 ust. 1 DP odnosi się do polowania, chwytania lub zabijania ptactwa na mocy Dyrektywy Ptasiej. Można zatem przypuszczać, że przepis dyrektywy stosuje się do gatunków określonych w art. 7 ust. 1-3 DP, czyli do gatunków łownych. Przepisy ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U.05.127.1066 z późn. zm.) oraz przepisy wykonawcze do tej ustawy nie wymieniają jednak powyższych środków niedozwolonych w trakcie prowadzenia polowań. Dodatkowym brakiem było pominięcie w art. 54 Uop doprecyzowania, że zabronione jest wykorzystywanie „wszelkich środków, sposobów i metod” wykorzystywanych do nieselektywnego lub na dużą skalę chwytania lub zabijania ptactwa lub mogących spowodować lokalne zanikanie gatunków, o czym wyraźnie jest mowa w art. 8 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej. Zgodnie ze stanem

prawnym obowiązującym do dnia 14 listopada 2008 roku art. 8 DP nie był prawidłowo przetransponowany do prawa polskiego.

W wyniku zmiany wprowadzonej do art. 54 Uop na mocy Uzuop z 2008 roku doprecyzowano, że chwytanie lub zabijanie dziko występujących zwierząt, o których mowa w art. 49 pkt 1 lit. a i b Uop, nie może być wykonywane przy użyciu urządzeń, sposobów lub metod działających na dużą skalę lub niewybiórczo, mogących powodować lokalny zanik lub poważne zaburzenia populacji tych zwierząt. Konsekwencją tej modyfikacji jest zmiana art. 56 ust. 6 pkt 6 Uop, zobowiązująca do wskazania we wniosku o wydanie zezwolenia na odstępstwa od zakazów, skierowanego do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska (Uop, art. 65 ust 1 i 2), sposobu, metody i stosowanych urządzeń do chwytania, odławiania lub zabijania zwierząt albo sposobu zbioru roślin i grzybów lub sposobu wykonania innych czynności, na które może być wydane zezwolenie, a także miejsca i czasu wykonania czynności oraz wynikających z tego zagrożeń. Ponadto zmiana art. 56 ust. 7 pkt 5 Uop określa, że wydane zezwolenia obejmują wskazanie dozwolonych metod i sposobów chwytania, odławiania lub zabijania zwierząt albo sposobów zbioru roślin i grzybów lub sposobów wykonania innych czynności, na które wydaje się zezwolenie.

Nie wprowadzono natomiast zmiany polegającej na rozszerzeniu zakresu stosowania art. 54 Uop nie tylko do zwierząt wymienionych w obowiązującym stanie prawnym w art. 49 pkt 1 lit. a i b tej ustawy, ale również gatunków wymienionych w art. 49 pkt 1 lit. c i d (zwierząt objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, oraz sposoby ich pozyskiwania oraz ptaków, które mogą być sprzedawane, transportowane i przetrzymywane w celach handlowych, jeżeli zostały legalnie upolowane). Jak wynika z uzasadnienia do projektu ustawy, jaki trafił do Sejmu, początkowo planowano rozszerzenie stosowania art. 54 Uop na wszystkie gatunki ptaków występujących w stanie wolnym na terenie państw członkowskich Wspólnoty, co oznaczałoby objęcie tą regulacją ptaków, do których stosuje się art. 49 pkt 1 lit. c i d ustawy o ochronie przyrody, i co jest wymogiem stawianym przez art. 8 ust. 1 DP. Brak tej regulacji oznacza więc niepełną transpozycję art. 8 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej.

11. Artykuł 9 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej stanowi, że *państwa członkowskie mogą odstąpić od przepisów art. 5, 6, 7 i 8, jeśli nie ma innego zadowalającego rozwiązania, z następujących przyczyn: a) w interesie zdrowia i bezpieczeństwa publicznego, w interesie bezpieczeństwa lotniczego, w celu zapobiegania poważnym szkodom w odniesieniu do zbóż,*

inwentarza żywego, lasów, rybołówstwa i wody, w celu ochrony flory i fauny; b) do celów badań i nauczania, repopulacji lub ponownego wprowadzania oraz dla wylęgu niezbędnego do powyższych celów; c) w celu zezwolenia, przy zachowaniu ściśle nadzorowanych warunków oraz na zasadach selektywnych, na chwytanie, przetrzymywanie lub inne legalne wykorzystywanie niektórych ptaków w małych ilościach. Zgodnie z artykułem 9 ust. 2 dyrektywy odstępstwa muszą określać: gatunki, do których odstępstwa mają zastosowanie; dozwolone środki, sposoby lub metody chwytania lub zabijania; warunki ryzyka oraz okoliczności czasu i miejsca, w przypadku których takie odstępstwa mogą być przyznane; organ uprawniony do stwierdzania, że wymagane warunki zostały spełnione, oraz do decydowania, jakie środki, sposoby lub metody mogą być wykorzystywane, w ramach jakich limitów i przez kogo; kontrole, jakie będą przeprowadzone.

Na obligatoryjność wprowadzenia szczegółowych regulacji w odniesieniu do stosowanych odstępstw w środkach ochrony chronionych gatunków ptaków, w tym odstępstw związanych z prowadzeniem polowań, zwrócił uwagę Trybunał Sprawiedliwości w postępowaniach nr 182/02, 79/03, 135/04, 60/05. Transpozycja art. 9 ust 1 i 2 Dyrektywy Ptasiej została dokonana poprzez przepisy ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.) i przepisy wykonawcze do tej ustawy oraz przepisy ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U.05.127.1066 z późn. zm.).

Uzuop z 2008 roku wprowadziła zmianę art. 44 ust. 3 ustawy Prawo łowieckie, precyzując, że minister właściwy do spraw środowiska, po zasięgnięciu opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody, może zezwolić na dokonanie odstrzału lub odłowu zwierzyny do celów związanych z badaniami naukowymi i edukacją, dla odbudowy populacji, zasiedlania i reintrodukcji gatunków zwierzyny lub dla koniecznych działań w celach hodowlanych, także w okresach ochronnych z uwagi na brak innego zadowalającego rozwiązania oraz pod warunkiem, że nie jest to szkodliwe dla zachowania populacji danych gatunków w stanie sprzyjającym ochronie w ich naturalnym zasięgu występowania. We wcześniejszej wersji ustawy przepis ten nie był powiązany z wymogiem braku innego zadowalającego rozwiązania, o którym mowa w art. 9 ust. 1 DP, co skutkowało niewłaściwym przetransponowaniem przepisu dyrektywy do prawa polskiego.

Na mocy Uzuop z 2008 roku wprowadzona została zmiana artykułu 56 ust. 1 i 2 Uop. Zgodnie z obecnym stanem prawnym organami wydającymi zezwolenia na określone czynności podlegające zakazom lub ograniczeniom są Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska i, na obszarze swojego działania, regionalni dyrektorzy ochrony środowiska. W

myśl art. 54 ust. 4 Uop stosowne zezwolenia mogą być wydane w przypadku braku rozwiązań alternatywnych, jeżeli nie spowoduje to zagrożenia dla dziko występujących populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt lub grzybów oraz:

- wynikają z potrzeby ochrony innych dziko występujących gatunków roślin, zwierząt, grzybów oraz ochrony siedlisk przyrodniczych, lub
- wynikają z konieczności ograniczenia poważnych szkód w gospodarce, w szczególności rolnej, leśnej lub rybackiej, lub
- leżą w interesie zdrowia i bezpieczeństwa powszechnego, lub
- są niezbędne w realizacji badań naukowych i programów edukacyjnych lub w realizacji celów związanych z odbudową populacji, reintrodukcją gatunków roślin, zwierząt lub grzybów, albo do celów działań reprodukcyjnych, w tym do sztucznego rozmnażania roślin, lub
- umożliwiają, w ściśle kontrolowanych warunkach, selektywnie i w ograniczonym stopniu, zbiór lub przetrzymywanie roślin i grzybów oraz chwytanie lub przetrzymywanie zwierząt gatunków objętych ochroną ścisłą w liczbie określonej przez wydającego zezwolenie.

Art. 9 ust. 1 lit. a Dyrektywy Ptasiej pozwala na odstępnie od przepisów art. 5, 6, 7 i 8, jeśli nie ma innego zadowalającego rozwiązania, m.in. *w celu zapobiegania poważnym szkodom w odniesieniu do zbóż, inwentarza żywego, lasów, rybołówstwa i wody, w interesie bezpieczeństwa lotniczego*, natomiast przepisy ustawy o ochronie przyrody (art. 56 ust. 4 pkt 2) pozwalają na odstępnie od tych przepisów w przypadkach wynikających z *konieczności ograniczenia poważnych szkód w gospodarce, w szczególności rolnej, leśnej lub rybackiej*, co również stanowi znacznie szerszy zakres odstępstw.

Zezwolenia na odstępstwa od zakazów określonych w art. 52 ust. 1 pkt 6, 12 i 14 Uop (tj. na wybieranie, posiadanie i przechowywanie jaj; fotografowanie, filmowanie i obserwacje, mogące powodować płoszenie lub niepokojenie oraz przemieszczanie urodzonych i hodowanych w niewoli do stanowisk naturalnych, w odniesieniu do dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową) mogą być wydane w przypadku braku rozwiązań alternatywnych i jeżeli nie są szkodliwe dla zachowania populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt lub grzybów we właściwym stanie ochrony w ich naturalnym zasięgu, a także nie spowodują zagrożenia dla dziko występujących populacji tych gatunków, oraz wynikają z innych koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogów o charakterze społecznym lub gospodarczym, lub też z wymogów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska oraz jeżeli nie spowodują

zagrożenia dla dziko występujących populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt lub grzybów (Uop, art. 54 ust. 4a i 5).

Zezwolenia wydawane przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i regionalnych dyrektorów ochrony środowiska mogą być wydane na wniosek i zawierają m.in.: nazwę gatunku lub gatunków, których będą dotyczyły działania; liczbę lub ilość osobników, których dotyczy zezwolenie, o ile jest to możliwe do ustalenia; wskazanie dozwolonych metod i sposobów chwytania, odławiania lub zabijania zwierząt albo sposobów zbioru roślin i grzybów lub sposobów wykonania innych czynności, na które wydaje się zezwolenie; określenie czasu i miejsca wykonania czynności, których dotyczy zezwolenie; wskazanie podmiotu, który będzie chwycił lub zabijał zwierzęta; określenie terminu złożenia informacji o wykorzystaniu zezwolenia (Uop, art. 54 ust. 7). Organ wydający zezwolenie może dokonywać kontroli spełniania warunków określonych w wydanych przez siebie zezwoleniach (Uop, art. 54 ust. 7a). Zezwolenie może być cofnięte przez organ, który je wydał, jeżeli podmiot, który uzyskał zezwolenie, nie spełnia zawartych w nim warunków (Uop, art. 54 ust. 7j).

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. poz. 220 nr 2237) określa w § 7 odstępstwa od zakazów względem gatunków objętych ochroną ścisłą i częściową. Tym samym przepisy Rozporządzenia pozwalają na: 1) usuwanie od dnia 16 października do końca lutego gniazd z budek dla ptaków i ssaków; 2) usuwanie od dnia 16 października do końca lutego gniazd ptasich z obiektów budowlanych i terenów zieleni, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne; 3) chwytanie na terenach zabudowanych przez podmioty upoważnione przez wojewodę zabłąkanych zwierząt i przemieszczanie ich do miejsc regularnego przebywania; 4) chwytanie zwierząt rannych i osłabionych w celu udzielenia im pomocy weterynaryjnej i przemieszczania do ośrodków rehabilitacji zwierząt oraz przetrzymywanie w tych ośrodkach na czas odzyskania zdolności samodzielnego życia i przywrócenia ich do środowiska przyrodniczego.

Zgodnie z § 8 Rozporządzenia, w odniesieniu do określonych gatunków odstępstwa od zakazów nie dotyczą również wykonywania czynności związanych z prowadzeniem racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej, jeżeli technologia prac uniemożliwia przestrzeganie zakazów. Dotychczasowy stan prawny zmieniony został jednak na mocy Uzuop z 2008 roku, wprowadzającej w art. 52 ust. 3 Uop regulację określającą, że w stosunku do gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową mogą być wprowadzone, w przypadku braku rozwiązań alternatywnych i jeżeli nie spowoduje to

zagrożenia dla dziko występujących populacji zwierząt objętych ochroną gatunkową, określone odstępstwa, z zastrzeżeniem, że odstępstwo związane z zapobieganiem poważnym szkodom, w szczególności w gospodarstwach rolnych, leśnych lub rybackich, nie dotyczy gatunków ptaków. Nowelizacja Uop dokonała zatem transpozycji art. 9 ust. 1 lit. a DP do prawa polskiego.

7.2 Transpozycja przepisów Dyrektywy Siedliskowej do prawa polskiego

Polska dokonała transpozycji Dyrektywy Siedliskowej do prawa krajowego przez przyjęcie stosownych przepisów w następujących aktach prawnych:

- w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.);
- w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2001 r. nr 62 poz. 627 z późn. zm.);
- w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227);
- w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 220 poz. 2237);
- w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 168 poz. 1764);
- w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 168 poz. 1765).

1. Artykuł 1 lit. c Dyrektywy Siedliskowej wprowadza definicję „typów siedlisk przyrodniczych ważnych dla Wspólnoty”, oznaczających *te siedliska w obrębie terytorium, określonym w art. 2, które: i) są zagrożone zanikiem w swoim naturalnym zasięgu; lub ii) mają niewielki zasięg naturalny w wyniku regresji lub z powodu ograniczonego ze swej istoty obszaru występowania; lub iii) stanowią wybitne przykłady typowych cech jednego lub więcej z pięciu następujących regionów biogeograficznych: alpejskiego, atlantyckiego, kontynentalnego, makaronezyjskiego i śródziemnomorskiego. Te typy siedlisk są wymienione lub mogą być wymienione w Załączniku I.*

Ustawa o ochronie przyrody w swojej pierwotnej wersji nie definiowała „typów siedlisk przyrodniczych ważnych dla Wspólnoty”. Na mocy Uzuop z 2008 roku dodano w art. 5 punkt 17a, transponujący tę definicję do prawa polskiego. Zgodnie z przyjętą w Uop definicją „siedlisko przyrodnicze będące przedmiotem zainteresowania Wspólnoty” to *siedlisko przyrodnicze, które na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej: a) jest zagrożone zanikiem w swoim naturalnym zasięgu; lub b) ma niewielki zasięg naturalny w wyniku regresji lub z powodu ograniczonego obszaru występowania wynikającego z jego wewnętrznych, przyrodniczych właściwości; lub c) stanowi reprezentatywny przykład typowych cech regionu biogeograficznego występującego w państwach członkowskich Unii Europejskiej*”.

2. Artykuł 1 lit. d Dyrektywy Siedliskowej wprowadza definicję „typów siedlisk przyrodniczych o znaczeniu priorytetowym”, oznaczających *typy siedlisk przyrodniczych zagrożonych zanikiem, które występują na terytorium określonym w art. 2 i w odniesieniu do ochrony których Wspólnota ponosi szczególną odpowiedzialność z powodu wielkości ich naturalnego zasięgu mieszczącego się w obrębie terytorium, określonego w art. 2; typy siedlisk przyrodniczych o znaczeniu priorytetowym są w Załączniku I oznaczone gwiazdką*.

Ustawa o ochronie przyrody w swojej pierwotnej wersji nie definiowała „typów siedlisk przyrodniczych o znaczeniu priorytetowym”. Na mocy Uzuop z 2008 roku dodano w art. 5 punkt 17b, transponujący tę definicję do prawa polskiego. Zgodnie z przyjętą w Uop definicją „siedlisko przyrodnicze o znaczeniu priorytetowym” to *siedlisko przyrodnicze zagrożone zanikiem na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, za którego ochronę Wspólnota ponosi szczególną odpowiedzialność z powodu wielkości jego naturalnego zasięgu mieszczącego się na terytorium tych państw*.

3. Artykuł 1 lit. g Dyrektywy Siedliskowej wprowadza definicję „gatunków ważnych dla Wspólnoty”, oznaczających *te gatunki, które w obrębie terytorium określonego w art. 2 są: i) zagrożone, z wyjątkiem tych gatunków, których naturalny zasięg na tym terytorium jest znikomy i które nie są zagrożone lub podatne na zagrożenie w zachodnim regionie palearktycznym; lub ii) podatne na zagrożenie, to znaczy takie, o których sądzi się, że mogą w najbliższej przyszłości przejść do kategorii gatunków zagrożonych, jeśli czynniki będące przyczyną zagrożenia będą na nie nadal oddziaływać; lub iii) rzadkie, to znaczy o niewielkich populacjach, które nie są obecnie ani zagrożone, ani podatne na zagrożenie, ale podlegają ryzyku zagrożenia. Gatunki występują w obrębie ograniczonych obszarów*

geograficznych lub są znacznie rozproszone na większym obszarze, lub iv) endemiczne i wymagające specjalnej uwagi ze względu na szczególny charakter ich siedliska i/lub potencjalne oddziaływanie ich eksploatacji na te siedliska i/lub potencjalne oddziaływanie ich eksploatacji na stan ich ochrony. Gatunki te są wymienione lub mogą być wymienione w Załączniku II i/lub w Załączniku IV albo V.

Ustawa o ochronie przyrody w swojej pierwotnej wersji nie definiowała „gatunków ważnych dla Wspólnoty”. Na mocy Uzuop z 2008 roku dodano w art. 5 punkt 1a, transponujący tę definicję do prawa polskiego. Zgodnie z przyjętą w Uop definicją „gatunkiem będącym przedmiotem zainteresowania Wspólnoty” jest *gatunek roślin lub zwierząt, który na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej jest: a) zagrożony, z wyjątkiem gatunków, których naturalny zasięg na tym terytorium jest zasięgiem krańcowym i które nie są zagrożone lub podatne na zagrożenie w zachodnim regionie palearktycznym; lub b) podatny na zagrożenie, czyli mogący w najbliższej przyszłości zostać zakwalifikowanym do kategorii gatunków zagrożonych, jeśli czynniki będące przyczyną zagrożenia będą na niego nadal oddziaływać; lub c) rzadki, czyli o niewielkiej populacji, który nie jest obecnie zagrożony ani podatny na zagrożenie, ale podlega ryzyku zagrożenia ze względu na występowanie w obrębie ograniczonych obszarów geograficznych albo znaczne rozproszenie na większym obszarze; lub d) endemiczny i wymagający specjalnej uwagi ze względu na szczególny charakter jego siedliska lub potencjalne oddziaływanie jego eksploatacji na te siedliska lub potencjalne oddziaływanie jego eksploatacji na stan jego ochrony.*

4. Artykuł 1 lit. h Dyrektywy Siedliskowej wprowadza definicję „gatunków o znaczeniu priorytetowym”, oznaczających *gatunki wymienione w lit. g) ppkt i), w odniesieniu do ochrony których Wspólnota ponosi szczególną odpowiedzialność z powodu wielkości ich naturalnego zasięgu mieszczącego się w obrębie terytorium, o którym mowa w art. 2; te gatunki o znaczeniu priorytetowym są w Załączniku II oznaczone gwiazdką.*

Ustawa o ochronie przyrody w swojej pierwotnej wersji nie definiowała „gatunków o znaczeniu priorytetowym”. Na mocy Uzuop z 2008 roku dodano w art. 5 punkt 1b, transponujący tę definicję do prawa polskiego. Zgodnie z przyjętą w Uop definicją „gatunek o znaczeniu priorytetowym” to *gatunek zagrożony, w odniesieniu do którego Wspólnota ponosi szczególną odpowiedzialność z powodu wielkości jego naturalnego zasięgu mieszczącego się na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej.*

5. **Artykuł 1 lit. j Dyrektywy Siedliskowej** wprowadza definicję „terenu”, oznaczającego *geograficznie określony obszar o wyraźnie wyznaczonym rozmiarze*.

Ustawa o ochronie przyrody w swojej pierwotnej wersji nie definiowała „terenu”. Ustawa nie definiowała również terminu „obszar” (synonim). Również na mocy Uzuop z 2008 roku nie wprowadzono definicji wymienionych terminów.

Brak transpozycji omawianego przepisu Dyrektywy Siedliskowej do prawa polskiego ma znaczenie drugorzędne, z uwagi na fakt, że w art. 5 pkt 2c wprowadzone zostało znacznie istotniejsze z punktu widzenia realizacji przepisów DS pojęcie „obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty”. Ponadto należy zauważyć, że powszechnie stosowana definicja „terenu” lub „obszaru” jest spójna z definicją zawartą w Dyrektywie, a więc nie powinna stanowić źródła rozbieżności przy ewentualnej interpretacji przepisów tego prawa. Zgodnie z definicją zawartą w „Uniwersalnym słowniku języka polskiego” (Dubisz 2003) „obszar” to *ograniczona część przestrzeni, zwykle dużych rozmiarów; też: określona powierzchnia czegoś*.

6. **Artykuł 1 lit. k Dyrektywy Siedliskowej** wprowadza definicję „terenu mającego znaczenie dla Wspólnoty”, oznaczającego *teren, który w regionie lub regionach biogeograficznych, do których należy, w znaczący sposób przyczynia się do zachowania lub odtworzenia typu siedliska przyrodniczego we właściwym stanie ochrony, wymienionego w Załączniku I lub gatunku wymienionego w Załączniku II, a także może się znacząco przyczynić do spójności sieci Natura 2000, o której mowa w art. 3 i/lub przyczynia się znacząco do zachowania różnorodności biologicznej w obrębie danego regionu lub regionów biogeograficznych. W przypadku gatunków zwierząt występujących na dużych obszarach terenom mającym znaczenie dla Wspólnoty odpowiadają tereny w obrębie naturalnego zasięgu takich gatunków, stanowiące fizyczne lub biologiczne czynniki istotne dla ich życia lub reprodukcji*.

Ustawa o ochronie przyrody w swojej pierwotnej wersji nie definiowała „terenu mającego znaczenie dla Wspólnoty”. Na mocy Uzuop z 2008 roku dodano w art. 5 punkt 2c, transponujący tę definicję do prawa polskiego. Zgodnie z przyjętą w Uop definicją „obszar mający znaczenie dla Wspólnoty” to *projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk, zatwierdzony przez Komisję Europejską w drodze decyzji, który w regionie biogeograficznym, do którego należy, w znaczący sposób przyczynia się do zachowania lub odtworzenia stanu właściwej ochrony siedliska przyrodniczego lub gatunku będącego przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także może znacząco przyczynić się do spójności sieci*

obszarów Natura 2000 i zachowania różnorodności biologicznej w obrębie danego regionu biogeograficznego; w przypadku gatunków zwierząt występujących na dużych obszarach obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty jest obszar w obrębie naturalnego zasięgu takich gatunków, charakteryzujący się fizycznymi lub biologicznymi czynnikami istotnymi dla ich życia lub rozmnażania.

7. Artykuł 1 lit. m Dyrektywy Siedliskowej wprowadza definicję „okazu”, oznaczającego *każde zwierzę lub roślinę, żywe lub martwe, należące do gatunków wymienionych w Załącznikach IV i V, dowolną część lub ich pochodną oraz inne towary, które wydają się być częściami lub produktami otrzymanymi ze zwierząt lub roślin tych gatunków, według załączonego dokumentu, opakowania, oznaczenia lub etykiety albo na podstawie innych okoliczności.*

Ustawa o ochronie przyrody w swojej pierwotnej wersji nie definiowała „okazu”. Na mocy Uzuop z 2008 roku dodano w art. 5 punkt 11a, transponujący tę definicję do prawa polskiego. Zgodnie z przyjętą w Uop definicją „okaz gatunku” oznacza *roślinę, zwierzę lub grzyb z danego gatunku, żywe lub martwe, każdą ich część, formę rozwojową, jajo lub wydmuszkę, a także produkt pochodny również zawarty w innych towarach oraz towary, które zgodnie z dołączonym dokumentem, opakowaniem, oznakowaniem lub etykietą, lub jeżeli wynika to z jakichkolwiek innych okoliczności, mają zawierać lub zawierają części lub produkty pochodne z roślin, zwierząt, lub grzybów z danego gatunku.*

8. Artykuł 4 ust. 5 dyrektywy określa, że *wraz z umieszczeniem terenu w wykazie określonym w ust. 2 akapit trzeci podlega on przepisom art. 6 ust. 2, 3 i 4.* Treść przywołanych artykułów dyrektywy jest następująca:

Art. 6 ust. 2. Państwa członkowskie podejmują odpowiednie działania w celu uniknięcia na specjalnych obszarach ochrony pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, jak również w celu uniknięcia niepokojenia gatunków, dla których zostały wyznaczone takie obszary, o ile to niepokojenie może mieć znaczenie w stosunku do celów niniejszej dyrektywy.

Art. 6 ust. 3. Każdy plan lub przedsięwzięcie, które nie jest bezpośrednio związane lub konieczne do zagospodarowania terenu, ale które może na nie w istotny sposób oddziaływać, zarówno oddzielnie, jak i w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami, podlega odpowiedniej ocenie jego skutków dla danego terenu z punktu widzenia założeń jego ochrony. W świetle wniosków wynikających z tej oceny oraz bez uszczerbku dla przepisów ust. 4

właściwe władze krajowe wyrażają zgodę na ten plan lub przedsięwzięcie dopiero po upewnieniu się, że nie wpłynie on niekorzystnie na dany teren oraz, w stosownych przypadkach, po uzyskaniu opinii całego społeczeństwa.

Art. 6 ust. 4. Jeśli pomimo negatywnej oceny skutków dla danego terenu oraz braku rozwiązań alternatywnych, plan lub przedsięwzięcie musi jednak zostać zrealizowane z powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego, w tym interesów mających charakter społeczny lub gospodarczy, państwo członkowskie stosuje wszelkie środki kompensujące konieczne do zapewnienia ochrony ogólnej spójności Natury 2000. O przyjętych środkach kompensujących państwo członkowskie informuje Komisję. Jeżeli dany teren obejmuje typ siedliska przyrodniczego i/lub jest zamieszkały przez gatunek o znaczeniu priorytetowym, jedyne względy, na które można się powołać, to względy odnoszące się do zdrowia ludzkiego lub bezpieczeństwa publicznego, korzystnych skutków o podstawowym znaczeniu dla środowiska lub, po wyrażeniu opinii przez Komisję, innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego.

Dotychczasowe przepisy transponujące powyższe regulacje do prawa polskiego, tj. art. 33 Uop, zabraniały podejmowania działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, z zastrzeżeniem art. 34 Uop. Zgodnie z art. 33 ust. 2 Uop przepis ust. 1 stosowany był odpowiednio do projektowanych obszarów Natura 2000, znajdujących się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 1, do czasu odmowy zatwierdzenia albo zatwierdzenia tych obszarów przez Komisję Europejską jako obszary Natura 2000 i ich wyznaczenia w trybie przepisów, o których mowa w art. 28 Uop. Przepisy polskie nie odnosiły się zatem wyraźnie do „terenów mających znaczenie dla Wspólnoty”, co ma miejsce w art. 4 Dyrektywy Siedliskowej, nie zawierały więc prawidłowej transpozycji tego przepisu do prawa polskiego.

Uzuop z 2008 roku znowelizowała art. 33 ust. 1 Uop, wprowadzając określenie znaczącego negatywnego oddziaływania na cele ochrony obszaru Natura 2000, w miejsce negatywnego oddziaływania na siedliska i gatunki. Ponadto, w artykule tym doprecyzowano, na czym może polegać znaczące negatywne oddziaływanie na obszar Natura 2000, wymieniając w szczególności:

- pogorszenie stanu siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000; lub
- negatywny wpływ na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000; lub

- pogorszenie integralności obszaru Natura 2000 lub jego powiązań z innymi obszarami.

Powyższy przepis stosuje się odpowiednio do proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty, znajdujących się na liście, przekazywanej Komisji Europejskiej przez ministra właściwego do spraw środowiska, po uzyskaniu zgody Rady Ministrów na podstawie art. 27 ust. 3 pkt 1 Uop, do czasu zatwierdzenia przez Komisję Europejską jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty i wyznaczenia ich jako specjalne obszary ochrony siedlisk (Uop, art. 33 ust. 2).

Znowelizowana ustawa o ochronie przyrody zawiera zatem transpozycję przepisów art. 3 ust. 5 Dyrektywy Siedliskowej.

9. Artykuł 6 ust. 1 Dyrektywy Siedliskowej określa, że *dla specjalnych obszarów ochrony państwa członkowskie tworzą konieczne środki ochronne obejmujące, jeśli zaistnieje taka potrzeba, odpowiednie plany zagospodarowania opracowane specjalnie dla tych terenów bądź zintegrowane z innymi planami rozwoju oraz odpowiednie środki ustawowe, administracyjne lub umowne, odpowiadające ekologicznym wymaganiom typów siedlisk przyrodniczych, wymienionych w Załączniku I, lub gatunków, wymienionych w Załączniku II, żyjących na tych terenach.*

Zgodnie z obowiązującymi do dnia 14 listopada 2008 roku przepisami, dla obszaru Natura 2000 minister właściwy do spraw środowiska ustanawiał, w drodze rozporządzenia, plan ochrony na okres 20 lat, uwzględniający ekologiczne właściwości siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony obszar ten został wyznaczony, wykorzystując, obejmujące obszar Natura 2000, plany ochrony ustanowione dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego oraz plany urządzenia lasu. Plan ochrony mógł być zmieniony, jeżeli wynikało to z potrzeb ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt (Uop, art. 29 ust. 1). Polskie przepisy obligowały ministra właściwego do spraw środowiska do ustanowienia planu ochrony dla obszaru Natura 2000, podczas gdy przepisy dyrektywy mówią o możliwości, jeśli zaistnieje tak potrzeba, ustanowienia takich planów lub zintegrowania z innymi planami. Do polskich przepisów wprowadzono rozwiązanie znacznie bardziej restrykcyjne niż wymagania stawiane przez dyrektywę.

Z dniem 15 listopada 2008 roku, na mocy przepisów Uzuop, wprowadzono możliwość sporządzania planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, będącego nowym narzędziem ochrony, tworzonym na podstawie dostępnej już wiedzy o tych obszarach. Dla obszaru Natura 2000 sprawujący nadzór nad obszarem sporządza projekt planu zadań ochronnych na okres 10

lat, przy czym pierwszy projekt sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty lub od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków (Uop, art. 28 ust. 1). Dla proponowanego obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty, znajdującego się na liście przekazanej Komisji Europejskiej przez ministra właściwego do spraw środowiska zgodnie z art. 27 ust. 3 pkt 1 ustawy, sporządzenie projektu planu zadań ochronnych na okres 10 lat przez sprawującego nadzór ma charakter fakultatywny (Uop, art. 28 ust. 2). Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 ustanawiany jest przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, który kieruje się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000. Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 położonego na terenie więcej niż jednego województwa ustanawiają wspólnie, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, regionalni dyrektorzy ochrony środowiska, na których obszarze działania znajdują się części tego obszaru. Plan może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony tych siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt (Uop, art. 28 ust. 5 i 8).

Ustanowienie planu zadań ochronnych następuje po uzgodnieniu z dyrektorem regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, jeżeli obszar Natura 2000 obejmuje obszar zarządzany przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. Uzgodnienie dotyczy obszaru zarządzanego przez Lasy Państwowe w zakresie zadań ochronnych, za których wykonywanie odpowiadać będą jednostki PGL LP. Zajęcie stanowiska następuje w drodze postanowienia, na które przysługuje zażalenie do ministra właściwego do spraw środowiska. Niewyrażenie stanowiska w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu planu zadań ochronnych uznaje się za jego uzgodnienie (Uop, art. 28 ust. 6-7).

Planu zadań ochronnych nie sporządza się dla obszaru Natura 2000 lub jego części:

1. dla którego ustanowiono plan ochrony dla obszaru Natura 2000 (art. 29 Uop);
2. pokrywającego się w całości lub w części z obszarem parku narodowego, rezerwatu przyrody lub parku krajobrazowego, dla których ustanowiono plan ochrony uwzględniający zakres zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000;
3. pokrywającego się w całości lub w części z obszarem parku narodowego lub rezerwatu przyrody, dla których ustanowiono zadania ochronne uwzględniające zakres zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000;
4. znajdującego się w obszarach morskich (Uop, art. 28 ust. 11).

W przypadkach, gdy stan wiedzy o obszarze Natura 2000 jest niezadowalający lub teren, na którym wyznaczono obszar Natura 2000 podlega istotnym przemianom społeczno-gospodarczym, mogących zagrozić zachowaniu celów ochrony, możliwe jest, podobnie jak miało to miejsce w stanie prawnym obowiązującym do dnia 14 listopada 2008 roku, opracowanie planu ochrony dla obszaru Natura 2000. Zgodnie z art. 29 ust 1 Uop projekt planu ochrony dla obszaru Natura 2000 lub jego części sporządza sprawujący nadzór nad obszarem. Plan ochrony ustanawiany jest w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska na okres 20 lat i może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 (Uop, art. 29 ust. 2 i 3). Ustanowienie planu ochrony poprzedza się przeprowadzeniem postępowania z udziałem społeczeństwa na zasadach określonych w dziale III rozdziale 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Uop, art. 29 ust. 6).

Zgodnie z art. 20 ust. 5 Uop, plany ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody lub w części pokrywającej się z obszarem Natura 2000 powinny uwzględniać zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (art. 28 ustawy) albo zakres planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (art. 29 ustawy). Jednocześnie art. 30 Uop stanowi, że plan ochrony ustanowiony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody lub parku krajobrazowego położonego w granicach obszaru Natura 2000, uwzględniający zakres planu ochrony dla obszaru Natura 2000, staje się planem ochrony dla tej części obszaru Natura 2000. Ponadto, plan urządzenia lasu dla nadleśnictwa położonego w granicach obszaru Natura 2000, uwzględniający zakres planu ochrony dla obszaru Natura 2000, staje się planem ochrony dla tej części obszaru Natura 2000. Projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej w części dotyczącej istniejącego lub projektowanego obszaru Natura 2000 wymagają uzgodnienia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie ustaleń tych planów, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000.

Plan ochrony dla obszaru Natura 2000 ustanawiany był w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska na okres 20 lat. Ustanawiając plan minister wykorzystywał, obejmujące obszar Natura 2000, plany ochrony ustanowione dla parku

narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego oraz plany urządzenia lasu. Plan ochrony mógł być zmieniony, jeżeli wynikało to z potrzeb ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt (Uop, art. 29 ust. 1). Jednocześnie art. 30 ust. 2 Uop stanowił, że plan ochrony ustanowiony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego oraz plan urządzenia lasu powinny być zgodne z planem ochrony dla obszaru Natura 2000, jeżeli obszar ten obejmował teren parku narodowego, rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego lub obszar objęty planem urządzenia lasów.

Uwzględnienie postanowień istniejących już planów, w tym planu urządzenia lasu, przy sporządzaniu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 ma na celu zapewnienie spójności działań w zakresie ochrony przyrody na jednym obszarze. Korzystnym rozwiązaniem przyjętym w znowelizowanej ustawie o ochronie przyrody jest uproszczenie procedury planowania na obszarach Natura 2000 i wykorzystanie istniejących już planów ochrony dla obszarów chronionych oraz planów urządzenia lasu.

10. Artykuł 6 ust. 3 Dyrektywy Siedliskowej określa, że *każdy plan lub przedsięwzięcie, które nie jest bezpośrednio związane lub konieczne do zagospodarowania terenu, ale które może na nie w istotny sposób oddziaływać, zarówno oddzielnie, jak i w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami, podlega odpowiedniej ocenie jego skutków dla danego terenu z punktu widzenia założeń jego ochrony. W świetle wniosków wynikających z tej oceny oraz bez uszczerbku dla przepisów ust. 4 właściwe władze krajowe wyrażają zgodę na ten plan lub przedsięwzięcie dopiero po upewnieniu się, że nie wpłynie on niekorzystnie na dany teren oraz, w stosownych przypadkach, po uzyskaniu opinii całego społeczeństwa.*

W nawiązaniu do wynikającego z niniejszego przepisu obowiązku przeprowadzania przez państwa członkowskie w określonych okolicznościach oceny oddziaływania planu lub przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 Europejski Trybunał Sprawiedliwości orzekł, powołując się na zasadę ostrożności, że wymóg dokonania tej oceny ma zastosowanie w sytuacjach, gdy na podstawie obiektywnych danych nie można wykluczyć, że plan lub przedsięwzięcie będzie oddziaływać na dany teren w istotny sposób (orzeczenie w sprawie nr 339/87). Na zasadę ostrożności Trybunał Sprawiedliwości powołał się również w swoim orzeczeniu w sprawie nr 98/03 uznając, że wynikający z art. 6 DS wymóg dokonania odpowiedniej oceny skutków planu lub przedsięwzięcia, jest uzależniony od przesłanki istnienia prawdopodobieństwa lub zagrożenia istotnego oddziaływania planu lub przedsięwzięcia na dany teren. Z kolei w wyroku w sprawie nr 127/02 ETS doprecyzował, iż

wymóg przeprowadzania oceny oddziaływania na obszar objęty ochroną ma zastosowanie, gdy na podstawie obiektywnych informacji, a w szczególności przy uwzględnieniu charakterystyki i specyficznych uwarunkowań środowiskowych tego terenu, nie można wykluczyć, że będzie on oddziaływać na dany teren w istotny sposób, zarówno oddzielnie, jak i w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami. Ocena tych skutków oznacza, że przed udzieleniem pozwolenia powinny zostać określone, zgodnie z najlepszą wiedzą naukową w tej dziedzinie, wszystkie aspekty planu lub przedsięwzięcia, mogące osobno lub w połączeniu z innymi planami i przedsięwzięciami oddziaływać na założenia ochrony terenu. Właściwe organy państwowe, mając na uwadze ocenę skutków, mogą udzielić pozwolenia na ten plan lub przedsięwzięcie jedynie wówczas, gdy uzyskają pewność, że nie będzie on miał negatywnych skutków na ten teren (por. też wyrok w sprawie nr 209/02). Ma to miejsce wówczas, gdy z naukowego punktu widzenia brak jest racjonalnych wątpliwości co do braku wystąpienia takich skutków. Ponadto na mocy orzeczenia w sprawie nr 239/04 Trybunał Sprawiedliwości rozstrzygnął, że okoliczność, iż po ukończeniu planu lub przedsięwzięcia nie będzie plan ten lub przedsięwzięcie powodować negatywnych skutków dla obszaru objętego ochroną, jest bez znaczenia dla oceny skutków planu lub przedsięwzięcia dla dany terenu. W istocie bowiem to w momencie wydania decyzji o zezwoleniu na realizację przedsięwzięcia nie może ono budzić, z naukowego punktu widzenia, żadnych racjonalnych wątpliwości, co do braku możliwości wystąpienia szkodliwych skutków w odniesieniu do danego terenu.

W myśl art. 59 ust. 1 Uoi przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko wymaga realizacja następujących planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko:

- planowanego przedsięwzięcia mogącego zawsze znacząco oddziaływać na środowisko;
- planowanego przedsięwzięcia mogącego potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, jeżeli obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko został stwierdzony na podstawie art. 63 ust. 1 Uoi.

Realizacja planowanego przedsięwzięcia innego niż określone w art. 59 ust. 1 Uoi wymaga przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli:

- przedsięwzięcie to może znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a nie jest bezpośrednio związane z ochroną tego obszaru lub nie wynika z tej ochrony;
- obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 został stwierdzony na podstawie art. 96 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o

udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko (Dz.U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227, określanej dalej skrótem „Uoi”), stanowiącym, że organ właściwy do wydania decyzji wymaganej przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia, innego niż przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie jest bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony, jest obowiązany do rozważenia, przed wydaniem tej decyzji, czy przedsięwzięcie może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000 (Uoi, art. 63 ust. 2).

Przepisy określające procedurę przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 zawarte zostały w art. 96-103 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko (Dz.U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227).

11. Artykuł 6 ust. 4 Dyrektywy Siedliskowej określa, że *jeśli pomimo negatywnej oceny skutków dla danego terenu oraz braku rozwiązań alternatywnych, plan lub przedsięwzięcie musi jednak zostać zrealizowane z powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego, w tym interesów mających charakter społeczny lub gospodarczy, państwo członkowskie stosuje wszelkie środki kompensujące konieczne do zapewnienia ochrony ogólnej spójności Natury 2000. O przyjętych środkach kompensujących państwo członkowskie informuje Komisję. Jeżeli dany teren obejmuje typ siedliska przyrodniczego i/lub jest zamieszkały przez gatunek o znaczeniu priorytetowym, jedyne względy, na które można się powołać, to względy odnoszące się do zdrowia ludzkiego lub bezpieczeństwa publicznego, korzystnych skutków o podstawowym znaczeniu dla środowiska lub, po wyrażeniu opinii przez Komisję, innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego.*

Interpretując niniejszy przepis Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał, że jego zastosowanie ma miejsce jedynie w przypadku negatywnego wyniku oceny oddziaływania planu lub przedsięwzięcia na dany teren i w braku rozwiązań alternatywnych, gdy plan lub przedsięwzięcie musi jednak zostać zrealizowane z powodów o charakterze zasadniczym, wynikającym z nadrzędnego interesu publicznego. Jeżeli dany teren obejmuje typ siedliska przyrodniczego i/lub jest zamieszkały przez gatunek o znaczeniu priorytetowym, jedyne

względy, na które można się powołać, to względy odnoszące się do zdrowia ludzkiego lub bezpieczeństwa publicznego, a także do korzystnych skutków o podstawowym znaczeniu dla środowiska lub, po wyrażeniu opinii przez Komisję, innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego (wyrok w sprawie 441/03). Ponadto na mocy orzeczenia w sprawie 324/01 Trybunał orzekł, że wymaganie, by państwo członkowskie, informowało Komisję o przyjętych środkach kompensacyjnych, gdy jest realizowany projekt mogący mieć szkodliwe działanie dla środowiska, ma na celu umożliwienie Komisji rozważenie, czy środki te są wystarczające dla zapewnienia ochrony ogólnej spójności sieci Natura 2000 oraz, w zależności od okoliczności, sporządzenie stosownego wniosku. W przypadku braku postanowienia w prawie krajowym, ustanawiającego stosowne szczegółowe reguły dotyczące informowania o środkach kompensujących, nie jest możliwe zapewnienie, że przepis art. 6 ust. 4 DS ma pełny skutek i osiąga swój cel.

Ponadto w wyrokach w sprawach nr 44/95 oraz nr 209/04 Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że w trakcie dokonywania wyboru specjalnego obszaru ochrony i wyznaczania jego granic państwo członkowskie nie może uwzględniać wymogów o charakterze gospodarczym, ani z uwagi na interes ogólny, nadrzędny w stosunku do interesu, któremu odpowiada cel ekologiczny realizowany Dyrektywą Ptasią, ani w zakresie, w jakim wymagania te odpowiadają powodom o charakterze zasadniczym wynikającym z nadrzędnego interesu publicznego, takim jak określone w art. 6 ust. 4 Dyrektywy Siedliskowej.

Przepisem transponującym niniejszą regulację dyrektywy do prawa polskiego jest art. 34 Uop. Przepis ten stanowi, że jeżeli przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na obszarach morskich - dyrektor właściwego urzędu morskiego, może zezwolić na realizację planu lub działań, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszary znajdujące się na liście proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty, przekazywanej Komisji Europejskiej przez ministra właściwego do spraw środowiska, po uzyskaniu zgody Rady Ministrów, zapewniając wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000. W przypadku gdy znaczące negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, zezwolenie może zostać udzielone wyłącznie w celu: 1) ochrony zdrowia i życia ludzi; 2) zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego; 3) uzyskania korzystnych następstw o pierwszorzędym znaczeniu dla

środowiska przyrodniczego; 4) wynikającym z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, po uzyskaniu opinii Komisji Europejskiej (Uop, art. 34).

Przed wejściem w życie Uzuop z 2008 roku nie istniał przepis dotyczący informowania Komisji Europejskiej o przyjętych środkach kompensujących (art. 6 ust. 4, I podparagraf, 2 zdanie). Obecnie, art. 35 ust. 5 Uop zobowiązuje Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska do składania ministrowi właściwemu do spraw środowiska informacji o ustalonym zakresie kompensacji przyrodniczej oraz wykonanej kompensacji przyrodniczej w terminie 30 dni od dnia zakończenia realizacji działań kompensacyjnych. Minister właściwy do spraw środowiska, zgodnie z art. 35 ust. 6 Uop, informuje Komisję Europejską o ustalonym zakresie kompensacji przyrodniczej przed jej wdrożeniem oraz przed realizacją planu lub działania.

12. Artykuł 11 Dyrektywy Siedliskowej określa, że *państwa członkowskie prowadzą nadzór nad stanem ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, o których mowa w art. 2, ze szczególnym uwzględnieniem typów siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu priorytetowym.*

W pierwotnym brzmieniu artykułu 112 Uop, transponującego niniejszy przepis dyrektywy do prawa polskiego, określono, że monitoring przyrodniczy polega na obserwacji i ocenie stanu oraz zachodzących zmian w składnikach różnorodności biologicznej i krajobrazowej na wybranych obszarach, a także na ocenie skuteczności stosowanych metod ochrony przyrody, w tym na obserwacji siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000. Przepis ten ograniczał zatem wymóg prowadzenia nadzoru nad stanem ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków do obszarów należących do sieci Natura 2000 i tym samym nie dokonanywał pełnej transpozycji tego przepisu do prawa polskiego.

Zgodnie z nowelizacją art. 112 ust. 2, wprowadzoną na mocy Uzuop z 2008 roku, monitoring przyrodniczy polega na obserwacji i ocenie stanu oraz zachodzących zmian w składnikach różnorodności biologicznej i krajobrazowej, w tym typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, ze szczególnym uwzględnieniem typów siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu priorytetowym, a także na ocenie skuteczności stosowanych metod ochrony przyrody. Przepis ten dokonuje prawidłowej transpozycji art. 11 Dyrektywy Siedliskowej do prawa polskiego.

13. **Artykuł 16 ust. 1 Dyrektywy Siedliskowej** określa, że *pod warunkiem że nie ma zadowalającej alternatywy i że odstępstwo nie jest szkodliwe dla zachowania populacji danych gatunków we właściwym stanie ochrony w ich naturalnym zasięgu, Państwa Członkowskie mogą wprowadzić odstępstwa od przepisów art. 12, 13, 14 i 15 lit. a) i b): a) w interesie ochrony dzikiej fauny i flory oraz ochrony siedlisk przyrodniczych; b) aby zapobiec poważnym szkodom, w szczególności w odniesieniu do upraw, zwierząt gospodarskich, lasów, połowów ryb, wód oraz innych rodzajów własności; c) w interesie zdrowia i bezpieczeństwa publicznego lub z innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego, w tym z powodów o charakterze społecznym lub gospodarczym oraz powodów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska; d) do celów związanych z badaniami i edukacją, z odbudową populacji i ponownym wprowadzeniem określonych gatunków oraz dla koniecznych do tych celów działań reprodukcyjnych, włączając w to sztuczne rozmnażanie roślin; e) aby umożliwić, w ściśle nadzorowanych warunkach, w sposób wybiórczy i w ograniczonym stopniu, pozyskiwanie lub przetrzymywanie niektórych okazów gatunków wymienionych w Załączniku IV, w ograniczonej liczbie określonej przez właściwe władze krajowe.*

Omówienie przepisów transponujących przepis art. 16 ust. 1 Dyrektywy Siedliskowej do prawa polskiego zamieszczone zostało w niniejszym opracowaniu przy omówieniu transpozycji art. 9 ust. 1 i 2 Dyrektywy Ptasiej. Przedstawiona tam analiza pozwala na stwierdzenie, że ogólny przepis art. 16 ust. 1 DS został prawidłowo przetransponowany do prawa polskiego.

Niemniej jednak Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 220 poz. 2237) objętych ochroną dopuszcza chwywanie lub zabijanie wydry (*Lutra lutra*) występującej na terenie stawów rybnych uznanych za obręby hodowlane. Gatunek ten znajduje się na liście gatunków zwierząt ważnych dla Wspólnoty, których ochrona wymaga wyznaczenia specjalnych obszarów ochrony (Załącznik 2 do DS) oraz na liście gatunków zwierząt ważnych dla Wspólnoty, które wymagają ścisłej ochrony (Załącznik 4 do DS). Dopuszczenie chwywania i zabijania wydry, występującej na terenie stawów rybnych uznanych za obręby hodowlane, stanowi naruszenie przepisów Dyrektywy Siedliskowej.

7.3 Podsumowanie

Zestawienie stanu transpozycji poszczególnych przepisów Dyrektywy Ptasiej (79/409/EWG) i Dyrektywy Siedliskowej (92/43/EWG) do prawa polskiego przedstawione zostało w tabeli poniżej. Dla uzyskania większej przejrzystości i ukazania zmian wprowadzonych do prawa polskiego z dniem 15 listopada 2008 roku na mocy dwóch ustaw: ustawy z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. nr 201 poz. 1237; Uzuop) oraz ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania (Dz.U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227; Uoi) w tabeli przedstawiono stan prawny przed dniem 15 listopada 2008 roku i po tym dniu.

Tabela 1. Porównanie stanu transpozycji przepisów Dyrektywy Ptasiej (79/409/EWG) i Dyrektywy Siedliskowej (92/43/EWG) do prawa polskiego przed i po wejściu w życie przepisów Uzuop oraz Uoi (objaśnienia w tekście). Objasnienia uzytych symboli: ✓ - pełna transpozycja do przepisów polskich; ✓✘ - niepełna transpozycja do przepisów polskich; ✘ - brak transpozycji do przepisów polskich; --- - transpozycja przepisu nie jest wymagana

Dyrektywa Ptasia (79/409/EWG)			Dyrektywa Siedliskowa (92/43/EWG)		
Nr artykułu	Stan transpozycji przed dniem 15 listopada 2008 roku	Stan transpozycji od dnia 15 listopada 2008 roku	Nr artykułu	Stan transpozycji przed dniem 15 listopada 2008 roku	Stan transpozycji od dnia 15 listopada 2008 roku
Art. 1 ust. 1	✓ ✘	✓	Art. 1 lit. a	✓	✓
Art. 1 ust. 2	✓ ✘	✓	Art. 1 lit. b	✓	✓
Art. 2	---	---	Art. 1 lit. c	✘	✓
Art. 3 ust. 1	---	---	Art. 1 lit. d	✘	✓
Art. 3 ust. 2	✘	✘	Art. 1 lit. e	✓ ✘	✓
Art. 4 ust. 1	✓ ✘	✓ ✘	Art. 1 lit. f	✓	✓
Art. 4 ust. 2	✓	✓	Art. 1 lit. g	✘	✓
Art. 4 ust. 3	✓	✓	Art. 1 lit. h	✘	✓
Art. 4 ust. 4	✓	✓	Art. 1 lit. i	✓	✓
Art. 5	✓	✓	Art. 1 lit. j	✘	✘
Art. 6 ust. 1	✓ ✘	✓ ✘	Art. 1 lit. k	✘	✓
Art. 6 ust. 2	✓	✓	Art. 1 lit. l	✓	✓
Art. 6 ust. 3	✘	✘	Art. 1 lit. m	✘	✓
Art. 6 ust. 4	---	---	Art. 1 lit. n	---	---
Art. 7 ust. 1	✓	✓	Art. 2 ust. 1	✓	✓
Art. 7 ust. 2	✓	✓	Art. 2 ust. 2	✓	✓
Art. 7 ust. 3	✓	✓	Art. 2 ust. 3	---	---
Art. 7 ust. 4	✘	✘	Art. 3 ust. 1	✓	✓
Art. 8 ust. 1	✓ ✘	✓ ✘	Art. 3 ust. 2	✓	✓
Art. 8 ust. 2	✓ ✘	✓	Art. 3 ust. 3	✓	✓

Dyrektywa Ptasia (79/409/EWG)			Dyrektywa Siedliskowa (92/43/EWG)		
Nr artykułu	Stan transpozycji przed dniem 15 listopada 2008 roku	Stan transpozycji od dnia 15 listopada 2008 roku	Nr artykułu	Stan transpozycji przed dniem 15 listopada 2008 roku	Stan transpozycji od dnia 15 listopada 2008 roku
Art. 9 ust. 1	✓ ✗	✓	Art. 4 ust. 1	✓	✓
Art. 9 ust. 2	✓	✓	Art. 4 ust. 2	---	---
Art. 9 ust. 3	✓	✓	Art. 4 ust. 3	---	---
Art. 9 ust. 4	---	---	Art. 4 ust. 4	✓	✓
Art. 10 ust. 1	✓	✓	Art. 4 ust. 5	✓ ✗	✓
Art. 10 ust. 2	✓	✓	Art. 5 ust. 1	---	---
Art. 11	✓	✓	Art. 5 ust. 2	---	---
Art. 12 ust. 1	✓	✓	Art. 5 ust. 3	---	---
Art. 12 ust. 2	---	---	Art. 5 ust. 4	✓	✓
Art. 13	✓	✓	Art. 6 ust. 1	✓	✓
Art. 14	---	---	Art. 6 ust. 2	✓	✓
Art. 15	---	---	Art. 6 ust. 3	✓ ✗	✓
Art. 16 ust. 1	---	---	Art. 6 ust. 4	✓ ✗	✓
Art. 16 ust. 2	---	---	Art. 7	---	---
Art. 17 ust. 1	---	---	Art. 8 ust. 1	✓	✓
Art. 17 ust. 2	---	---	Art. 8 ust. 2	---	---
Art. 17 ust. 3	---	---	Art. 8 ust. 3	---	---
Art. 18 ust. 1	---	---	Art. 8 ust. 4	---	---
Art. 18 ust. 2	---	---	Art. 8 ust. 5	---	---
Art. 19	---	---	Art. 8 ust. 6	✓	✓
			Art. 9	---	---
			Art. 10	✓	✓
			Art. 11	✓ ✗	✓
			Art. 12 ust. 1	✓	✓
			Art. 12 ust. 2	✓	✓
			Art. 12 ust. 3	✓	✓
			Art. 12 ust. 4	✓	✓
			Art. 13 ust. 1	✓	✓
			Art. 13 ust. 2	✓	✓
			Art. 14 ust. 1	✓	✓
			Art. 14 ust. 2	✓	✓
			Art. 15	✓	✓
			Art. 16 ust. 1	✓ ✗	✓
			Art. 16 ust. 2	✓	✓
			Art. 16 ust. 3	---	---
			Art. 17 ust. 1	✓	✓
			Art. 17 ust. 2	---	---
			Art. 17 ust. 3	---	---
			Art. 18 ust. 1	✓	✓

Dyrektywa Ptasia (79/409/EWG)			Dyrektywa Siedliskowa (92/43/EWG)		
Nr artykułu	Stan transpozycji przed dniem 15 listopada 2008 roku	Stan transpozycji od dnia 15 listopada 2008 roku	Nr artykułu	Stan transpozycji przed dniem 15 listopada 2008 roku	Stan transpozycji od dnia 15 listopada 2008 roku
			Art. 18 ust. 2	✓	✓
			Art. 19	---	---
			Art. 20	---	---
			Art. 21 ust. 1	---	---
			Art. 21 ust. 2	---	---
			Art. 22	✓	✓
			Art. 23 ust. 1	✓	✓
			Art. 23 ust. 2	✓	✓
			Art. 23 ust. 3	✓	✓

Objaśnienia użytych symboli:

- ✓ - pełna transpozycja do przepisów polskich
- ✓ x - niepełna transpozycja do przepisów polskich
- x - brak transpozycji do przepisów polskich
- - transpozycja przepisu nie jest wymagana

Z powyższego zestawienia wynika, że mimo daleko idącej nowelizacji przepisów prawa, wprowadzonej na mocy Uzuop z 2008 roku oraz Uoi z 2008 niektóre przepisy omawianych dyrektyw nie zostały przetransponowane do polskiego porządku prawnego, lub transpozycja nie była pełna. Niepełna transpozycja do prawa polskiego dotyczy:

- artykułu 4 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej;
- artykułu 6 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej;
- artykułu 8 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej.

Dotychczas do prawa polskiego nie przetransponowano natomiast następujących przepisów:

- artykułu 3 ust. 2 Dyrektywy Ptasiej;
- artykułu 7 ust. 4 Dyrektywy Ptasiej;
- artykułu 1 lit. j Dyrektywy Siedliskowej.

8 Organizacja administracji ochrony przyrody w Polsce

Z dniem 15 listopada 2008 roku zasadniczym zmianom uległa organizacja administracji ochrony przyrody w Polsce. Zmiany zostały wprowadzone na mocy ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227; ustawa dalej określana skrótem „Uoi”) oraz ustawy z dnia 3 października 2008 o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. nr 201 poz. 1237).

Najistotniejszą zmianą wprowadzoną w zakresie organizacji administracji ochrony przyrody przez drugą z wymienionych tu ustaw jest rozszerzenie listy organów ochrony przyrody, określonych w art. 91 Uop, obejmującej ministra środowiska, wojewodę, starostę oraz wójta, burmistrza albo prezydenta miasta, o Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz regionalnego dyrektora ochrony środowiska (Uoi, art. 150 pkt. 10). Zmiana wynika z powołania wyspecjalizowanych służb ochrony środowiska stanowiących pion administracji rządowej na szczeblu centralnym oraz regionalnym.

Na czele resortu ochrony środowiska stoi **minister środowiska**. Minister środowiska wykonuje zadania organu administracji rządowej w zakresie ochrony przyrody przy pomocy **Głównego Konserwatora Przyrody**, będącego sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym tego ministra (Uop, art. 92). W wyniku omawianych tu zmian jego obowiązki zostały znacząco zredukowane do podejmowania rozstrzygnięć w sprawach indywidualnych jako organu administracyjnego. Do głównych zadań ministra środowiska należy teraz tworzenie warunków politycznych i prawnych rozwoju ochrony środowiska jako podstawy rozwoju społeczno-gospodarczego kraju.

Obsługę ministra zapewnia **Ministerstwo Środowiska**. Ponadto przy ministrze środowiska działa **Państwowa Rada Ochrony Przyrody**, będąca organem opiniodawczo-doradczym ministra w zakresie ochrony przyrody. Członków Rady powołuje minister środowiska spośród działających na rzecz ochrony przyrody przedstawicieli nauki, praktyki i organizacji ekologicznych. Do zadań Rady należy w szczególności:

- ocena realizacji ustawy o ochronie przyrody;
- opiniowanie projektów aktów prawnych oraz strategii, planów i programów dotyczących ochrony przyrody;

- ocena realizacji krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej;

- przedstawianie wniosków i opinii w sprawach ochrony przyrody;

- popularyzowanie ochrony przyrody (Uop, art. 95 i 96).

Wiele dotychczasowych kompetencji ministra w zakresie zarządzania ochroną przyrody oraz w zakresie ocen oddziaływania na środowisko przekazanych zostało, specjalnie do tego celu powołanym, wyspecjalizowanym organom administracji rządowej, wyposażonym w stosowny aparat urzędniczy oraz w służby zapewniające realizację zadań związanych z ochroną przyrody w terenie. Organami tymi są Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska oraz regionalni dyrektorzy ochrony środowiska (por. uzasadnienie do ustawy).

Na czele powołanych służb stoi **Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska** (dalej: Generalny Dyrektor) jako centralny organ administracji rządowej, podległy ministrowi właściwemu do spraw środowiska (Uoi, art. 121). Generalnego Dyrektora powołuje Prezes Rady Ministrów, spośród osób należących do państwowego zasobu kadrowego, na wniosek ministra właściwego do spraw środowiska. Organem odwołującym Generalnego Dyrektora jest również Prezes Rady Ministrów. Na wniosek Generalnego Dyrektora minister właściwy do spraw środowiska, powołuje zastępców Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska spośród osób należących do państwowego zasobu kadrowego. Organem odwołującym zastępców Generalnego Dyrektora jest również minister właściwy do spraw środowiska (Uoi, art. 126).

Do zadań Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska należy:

1. Współdziałanie w realizacji polityki ochrony środowiska w zakresie ochrony przyrody i kontroli procesu inwestycyjnego;
2. Kontrola odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku i naprawę szkód w środowisku;
3. Gromadzenie danych i sporządzanie informacji o sieci Natura 2000 i innych obszarach chronionych oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
4. Współpraca z właściwymi organami ochrony środowiska innych państw i organizacjami międzynarodowymi oraz Komisją Europejską;
5. Współpraca z Głównym Konserwatorem Przyrody i Państwową Radą Ochrony Przyrody w sprawach ochrony przyrody;
6. Współpraca z organami jednostek samorządu terytorialnego w sprawach ocen oddziaływania na środowisko i ochrony przyrody;
7. Udział w strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko;

8. Udział w postępowaniach w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko;
9. Wykonywanie zadań związanych z siecią Natura 2000, o których mowa w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w szczególności m.in.:
 - opracowywanie projektu listy obszarów Natura 2000, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej (Uop, art. 27 ust. 1);
 - nadzorowanie funkcjonowania obszarów Natura 2000 i prowadzenie ewidencji danych niezbędnych do podejmowania działań w zakresie ich ochrony (Uop, art. 32 ust. 1);
 - składanie do Komisji Europejskiej raportów i notyfikacji dotyczących obszarów Natura 2000 oraz występowanie o opinie w sprawie tych obszarów (Uop, art. 38);
 - ewentualne powierzanie, w drodze porozumienia, dyrektorowi regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych wykonywanie zadań poza terenem jego działania, związanych z realizacją planu zadań ochronnych lub planu ochrony obszaru Natura 2000 (Uol, art. 5a);
10. Wykonywanie zadań związanych z udziałem organizacji w systemie ekozarządzania i audytu (EMAS) na zasadach i w zakresie określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ekozarządzania i audytu (EMAS);
11. Współpraca z organizacjami ekologicznymi (Uoi, art. 127 ust. 1).

W sprawach z zakresu ochrony przyrody należących do jego kompetencji Generalny Dyrektor może zwracać się do Państwowej Rady Ochrony Przyrody o wydanie opinii (Uoi, art. 127 ust. 2).

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska wykonuje swoje zadania przy pomocy **Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska**, która jest państwową jednostką budżetową. Organizację Generalnej Dyrekcji określa statut, nadawany w drodze rozporządzenia, przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw środowiska. Przy nadawaniu statutu uwzględniany jest zakres działalności Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (Uoi, art. 122).

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska pełni funkcję organu wyższego stopnia w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego w stosunku do regionalnych dyrektorów ochrony środowiska (Uoi, art. 127 ust. 3).

Na szczeblu regionalnym (obejmującym obszar województwa) organem administracji w zakresie ochrony przyrody jest **regionalny dyrektor ochrony środowiska** (dalej: regionalny dyrektor), będący organem administracji rządowej niezespółonej, a także **wojewoda**, będący organem zespółonej administracji rządowej w województwie (Uoi, art. 123 ust. 1 oraz Uarw, art. 23 ust. 3). Oba organy mają określone odmienne kompetencje i zadania.

Do zadań **regionalnego dyrektora ochrony środowiska** należy:

1. Udział w strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko;
2. Przeprowadzanie ocen oddziaływania przedsięwzięć na środowisko lub udział w tych ocenach;
3. Tworzenie i likwidacja, a także (po zasięgnięciu opinii regionalnej rady ochrony przyrody) zwiększenie obszaru rezerwatów przyrody, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, a w razie bezpowrotnej utraty wartości przyrodniczych, dla których rezerwat został powołany – zmniejszenie obszaru rezerwatu przyrody albo jego zlikwidowanie (Uop, art. 13 ust. 3); sporządzanie projektu planu ochrony dla rezerwatu przyrody, chyba że po uzgodnieniu z regionalnym dyrektorem zadanie to realizuje zarządzający rezerwatem lub sprawujący nadzór nad rezerwatem (Uop, art. 19 ust. 1); ustanawianie, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, planu ochrony dla rezerwatu przyrody w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania projektu planu (Uop, art. 19 ust. 6); ustanawianie, w drodze zarządzenia, zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody (Uop, art. 22 ust. 2); wydawanie zezwoleń na odstępstwa od zakazów obowiązujących na obszarze rezerwatu przyrody, jeżeli jest to uzasadnione wykonywaniem badań naukowych lub celami edukacyjnymi, kulturowymi, turystycznymi, rekreacyjnymi lub sportowymi lub celami kultu religijnego i nie spowoduje to negatywnego oddziaływania na cele ochrony przyrody rezerwatu przyrody (Uop, art. 15 ust. 5); ewentualne wprowadzanie opłat za wstęp na obszar rezerwatu przyrody i ustalenie ich stawek (Uop, art. 13 ust. 4 i 5);
4. Ochrona i zarządzanie obszarami Natura 2000 i innymi formami ochrony przyrody, na zasadach i w zakresie określonych ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w szczególności:
 - sprawowanie nadzoru nad obszarem Natura 2000 lub proponowanym obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty (Uop, art. 27a),
 - ustanawianie, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 (Uop, art. 28 ust. 5);
 - ewentualne zezwalanie na realizację planu lub działań, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub proponowane obszary mające znaczenie dla Wspólnoty, znajdujące się na liście, przekazanej Komisji Europejskiej przez ministra właściwego do spraw środowiska zgodnie z art. 27 ust. 3 pkt 1 Uop, jeżeli

przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, zapewniając przy tym wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000 (Uop, art 34 ust. 1);

- ustalanie zakresu, miejsca, terminu i sposobu wykonania kompensacji przyrodniczej (Uop, art. 35 ust. 1);

- składanie informacji Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska o: 1) ustalonym zakresie kompensacji przyrodniczej, o której mowa w art. 35 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody; 2) wykonanej kompensacji przyrodniczej w terminie 30 dni od dnia zakończenia realizacji działań kompensacyjnych (Uop, art. 35 ust. 4);

- wydawanie nakazu natychmiastowego wstrzymania i podjęcia w wyznaczonym terminie niezbędnych czynności w celu przywrócenia poprzedniego stanu danego obszaru, jego części lub chronionych na nim gatunków, jeżeli działania mogące znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub proponowany obszar mający znaczenie dla Wspólnoty, znajdujący się na liście, przekazanej Komisji Europejskiej przez ministra właściwego do spraw środowiska zgodnie z art. 27 ust. 3 pkt 1 Uop, zostały podjęte bez uzyskania zezwolenia lub decyzji, lub też gdy działania na obszarze Natura 2000 zostały podjęte niezgodnie z ustaleniami planu zadań ochronnych lub planu ochrony (Uop, art. 37 ust. 1 i 2);

- ewentualne powierzenie, w drodze decyzji, dyrektorowi parku krajobrazowego wykonywanie zadań poza granicami parku krajobrazowego związanych z funkcjonowaniem i ochroną obszarów Natura 2000 oraz ochroną siedlisk przyrodniczych i gatunków chronionych, w zakresie sprawowania nadzoru nad obszarem Natura 2000, ochrony siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz realizacji ustaleń planu ochrony lub planu zadań ochronnych (Uop, art. 107 ust. 3);

5. Wydawanie decyzji na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;

6. Przeprowadzanie postępowań i wykonywanie innych zadań, o których mowa w ustawie z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie;

7. Przekazywanie danych do bazy, o której mowa w art. 128 Uoi;

8. Wykonywanie zadań związanych z udziałem organizacji w systemie ekozarządzania i audytu (EMAS) na zasadach i w zakresie określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ekozarządzania i audytu (EMAS);

9. Współpraca z organami jednostek samorządu terytorialnego w sprawach ocen oddziaływania na środowisko i ochrony przyrody;

10. Współpraca z organizacjami ekologicznymi (Uoi, art. 131 ust. 1).

Regionalny dyrektor ochrony środowiska powoływany jest przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska spośród osób posiadających dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku dającym kwalifikacje do wykonywania zadań określonych w ustawie oraz posiadających co najmniej 5-letni staż pracy na stanowisku kierowniczym w zakresie ochrony środowiska. Na wniosek dyrektora regionalnego Dyrektor Generalny powołuje również zastępców regionalnego dyrektora spośród osób posiadających dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku dającym kwalifikacje do wykonywania zadań określonych w ustawie oraz posiadających co najmniej 5-letni staż pracy na stanowisku kierowniczym lub samodzielnym w zakresie ochrony środowiska. Jednym z zastępców jest regionalny konserwator przyrody, którego kompetencje do sprawowania tej funkcji potwierdza dyplom ukończenia studiów wyższych jednego z kierunków określonych w ustawie. Organem właściwym do odwołania dyrektora regionalnego i jego zastępców jest również Dyrektor Generalny (Uoi, art. 130 oraz art. 124 ust. 2).

Regionalny dyrektor ochrony środowiska wykonuje swoje zadania przy pomocy **regionalnej dyrekcji ochrony środowiska**, która jest państwową jednostką budżetową, oraz przy współpracy z dyrektorami parków krajobrazowych lub zespołów parków krajobrazowych. Zadania w zakresie ochrony przyrody regionalny dyrektor wykonuje przy pomocy **regionalnego konserwatora przyrody**, będącego zastępcą regionalnego dyrektora. Organizację regionalnej dyrekcji ochrony środowiska określa statut, nadany w drodze rozporządzenia, przez ministra właściwego do spraw środowiska na wniosek Generalnego Dyrektora. Przy nadawaniu statutu uwzględnia się zakres działalności regionalnej dyrekcji ochrony środowiska (Uoi, art. 124).

Regionalny dyrektor ochrony środowiska może zwracać się do regionalnej rady ochrony przyrody o wydanie opinii w sprawach z zakresu ochrony przyrody należących do jego kompetencji (Uoi, art. 131 ust. 2).

Do zadań wojewody w zakresie ochrony przyrody należy:

1. Tworzenie, w drodze rozporządzenia, parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru, a także ewentualna likwidacja lub zmniejszenie obszaru parku krajobrazowego (Uop, art. 16 ust. 3), a także nadawanie, w drodze zarządzenia, statutu parku krajobrazowego (Uop, art. 16 ust. 5);
2. Powoływanie dyrektora parku krajobrazowego (Uop, art. 105 ust. 2);

3. Ustanawianie, w drodze rozporządzenia, planu ochrony dla parku krajobrazowego (Uop, art. 19 ust. 6);
4. Wyznaczenie, w drodze rozporządzenia wojewody, obszaru chronionego krajobrazu, oraz jego ewentualna likwidacja lub zmiana granic (Uop, art. 23 ust. 2);
5. Ustanawianie pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych lub zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (Uop, art. 44 ust. 1).

W chwili obecnej (grudzień 2008 roku) w Sejmie trwają prace nad projektem ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie (Druk nr 1073), która to ustawa uzupełnia wprowadzone już w zakresie ochrony środowiska i przyrody zmiany o charakterze kompetencyjnym. Projekt ustawy powierza **sejmikowi województwa** (w miejsce wojewody) tworzenie i likwidację, w drodze uchwały, parku krajobrazowego oraz nadawanie mu, w drodze uchwały, statutu (Druk nr 1073, art. 29 pkt 1). W drodze uchwały sejmiku województwa ma być również ustanawiany plan ochrony dla parku krajobrazowego (Druk nr 1073, art. 29 pkt 2 lit. b). Ponadto projekt przekazuje sejmikowi województwa również kompetencje w zakresie wyznaczania, w drodze uchwały, obszaru chronionego krajobrazu (Druk nr 1073, art. 29 pkt 3 lit. b). Projekty uchwał w sprawie utworzenia, powiększenia, likwidacji lub zmniejszenia parku krajobrazowego oraz obszaru chronionego krajobrazu będą wymagały uzgodnienia z właściwym wojewodą.

Projekt ustawy przewiduje również ograniczenie zakresu uprawnień wojewody w zakresie ustanawiania i znoszenia pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych oraz powierzenie tych zadań radom gmin, które ustanawiałyby wymienione formy ochrony przyrody w drodze uchwały, po uzgodnieniu z właściwym wojewodą (Druk nr 1073, art. 29 pkt 4). W obecnym stanie prawnym zarówno w odniesieniu do wyznaczania obszaru chronionego krajobrazu, jak i w stosunku do ustanawiania pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, radzie gminy przysługuje kompetencja subsydiarna, możliwa do zrealizowania jedynie w przypadku, gdy wojewoda nie dokonał wyznaczania obszaru chronionego krajobrazu lub ustanawiania pomnika przyrody (Druk nr 1073, uzasadnienie).

Przy Generalnym Dyrektorsze Ochrony Środowiska działa **Krajowa Komisja do spraw Ocen Oddziaływania na Środowisko**, będąca organem opiniodawczo-doradczym Generalnego Dyrektora w zakresie ocen oddziaływania na środowisko. Przewodniczącym Krajowej Komisji, zastępców przewodniczącego, sekretarza i członków Krajowej Komisji, w

liczbie od 40 do 60, powołuje i odwołuje Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska spośród przedstawicieli nauki, praktyki oraz organizacji ekologicznych (Uoi, art. 132 ust. 1 i 2). Do zadań Krajowej Komisji należy w szczególności:

1. Wydawanie opinii w sprawach przedłożonych przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w związku z jego uprawnieniami wynikającymi z ustawy;
2. Monitorowanie funkcjonowania systemu ocen oddziaływania na środowisko oraz przedstawianie opinii i wniosków, w tym dotyczących rozwoju metodologii i programów szkoleniowych w zakresie ocen oddziaływania na środowisko;
3. Wydawanie opinii w sprawach projektów aktów prawnych dotyczących systemu ocen oddziaływania na środowisko;
4. Współpraca z regionalnymi komisjami do spraw ocen oddziaływania na środowisko (Uoi, art. 132 ust. 3).

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska może, na wniosek regionalnego dyrektora ochrony środowiska, zwrócić się do Krajowej Komisji o wydanie opinii w sprawach należących do kompetencji regionalnego dyrektora ochrony środowiska (Uoi, art. 132 ust. 4).

Przy regionalnych dyrektorach ochrony środowiska działają **regionalne rady ochrony przyrody** oraz **regionalne komisje do spraw ocen oddziaływania na środowisko**, będące ich organami opiniodawczo-doradczymi w zakresie ocen oddziaływania na środowisko.

Członków **regionalnej rady ochrony przyrody**, w liczbie od 20 do 30 na kadencję trwającą 5 lat powołuje, w drodze zarządzenia, regionalny dyrektor ochrony środowiska spośród działających na rzecz ochrony przyrody przedstawicieli nauki, praktyki, organizacji ekologicznych i Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe oraz sejmiku województwa. Rada wybiera ze swojego grona przewodniczącego i zastępców oraz uchwała regulamin działania (Uop, art. 97 ust. 1 i 2). Do zadań regionalnej rady ochrony przyrody należy w szczególności:

1. Ocena realizacji zadań w zakresie ochrony przyrody;
2. Opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie ochrony przyrody wydawanych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
3. Przedstawianie wniosków i opinii w sprawach ochrony przyrody;
4. Opiniowanie planów rozwoju i strategii wojewódzkich w zakresie ochrony przyrody (Uop, art. 97 ust. 3).

Wydatki związane z działalnością regionalnej rady ochrony przyrody są pokrywane ze środków regionalnego dyrektora ochrony środowiska (Uop, art. 97 ust. 4).

Przewodniczącego **regionalnej komisji o spraw ocen oddziaływania na środowisko**, zastępcę przewodniczącego, sekretarza i członków komisji, w liczbie od 20 do 40, powołuje i odwołuje regionalny dyrektor ochrony środowiska spośród przedstawicieli nauki, praktyki oraz organizacji ekologicznych (Uoi, art. 133 ust. 1 i 2). Do zadań regionalnych komisji należy w szczególności:

1. Wydawanie opinii w sprawach przedłożonych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska w związku z jego uprawnieniami wynikającymi z ustawy;
2. Przedstawianie opinii i wniosków dotyczących rozwoju programów szkoleniowych w zakresie ocen oddziaływania na środowisko;
3. Współpraca z Krajową Komisją i innymi regionalnymi komisjami (Uoi, art. 133 ust. 3).

Regionalny dyrektor ochrony środowiska może, na wniosek starosty, zwrócić się do regionalnej komisji o wydanie opinii w sprawach należących do kompetencji starosty w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (Uoi, art. 133 ust. 4).

Na terenie parku narodowego zadania regionalnego dyrektora ochrony środowiska (a wcześniej, przed nowelizacją ustawy – zadania wojewody) w zakresie ochrony przyrody wykonuje, powoływany przez ministra środowiska, **dyrektor parku narodowego** (Uop, art. 94 oraz 101). Organem wyższego stopnia w stosunku do dyrektora parku narodowego w zakresie ochrony przyrody na obszarze parku narodowego jest minister środowiska (Uop, art. 94 ust. 2). Dyrektor zarządza parkiem, reprezentuje Skarb Państwa w stosunkach cywilnoprawnych w zakresie zarządzanego mienia parku, realizuje ustalenia planu ochrony oraz wydaje zarządzenia określające sposoby korzystania z obszarów parku narodowego w celach naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych (Uop, art. 101 ust. 1 oraz 102 ust. 1 i 2). Dyrektor parku sprawuje również nadzór nad obszarem Natura 2000, w przypadku gdy obszar Natura 2000 obejmuje w całości lub w części obszar parku narodowego (Uop, art. 32 ust. 5).

Przy dyrektorze parku narodowego działa **rada naukowa parku narodowego**, stanowiąca organ opiniodawczo-doradczy dyrektora w zakresie ochrony przyrody, której członkowie powoływani są przez ministra środowiska spośród osób działających na rzecz ochrony przyrody, przedstawicieli nauki, praktyki i organizacji ekologicznych oraz właściwych miejscowo samorządów wojewódzkich i samorządów gminnych. Do zadań rady należy w szczególności:

1. Ocena stanu zasobów, tworów i składników przyrody;
2. Opiniowanie projektu planu ochrony i zadań ochronnych;

3. Ocena realizacji ustaleń planu ochrony, rocznych zadań ochronnych i skuteczności zabiegów ochronnych;
4. Opiniowanie programów badawczych i naukowych w zakresie ochrony przyrody;
5. Przedstawianie wniosków i opinii w sprawach ochrony przyrody i funkcjonowania parku narodowego (Uop, art. 95 i 98).

Zadania związane z ochroną przyrody, badaniami naukowymi i działalnością edukacyjną, a także ochroną mienia parku narodowego oraz zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody na terenie parku narodowego wykonywane są przez **Służbę Parku Narodowego**. Do zadań Służby należy m.in.:

1. Realizacja ustaleń planów ochrony i zadań ochronnych oraz utrzymywanie w należyтым stanie infrastruktury technicznej zarządzanej przez park narodowy;
2. Informowanie i promocja w zakresie ochrony przyrody;
3. Prowadzenie badań naukowych w zakresie rozpoznawania różnorodności biologicznej oraz metod i sposobów ochrony przyrody;
4. Udostępnianie parku narodowego do celów naukowych, edukacyjnych, rekreacyjnych, turystycznych i sportowych (Uop, art. 103 ust. 1 i 2).

Ochrona mienia oraz zwalczanie przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody w parku narodowym powierzona została natomiast funkcjonariuszom **Straży Parku**, zaliczanym do Służby Parku Narodowego (Uop, art. 108 ust. 1).

Parkiem krajobrazowym kieruje **dyrektor parku krajobrazowego**, powoływany przez wojewodę, po zasięgnięciu opinii regionalnej rady ochrony przyrody (Uop, art. 105 ust. 1 i 2). Do zadań dyrektora parku krajobrazowego należy:

1. Ochrona przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości historycznych i kulturowych;
2. Organizacja działalności edukacyjnej, turystycznej oraz rekreacyjnej;
3. Wydawanie, z upoważnienia wojewody, decyzji administracyjnych w zakresie ochrony przyrody;
4. Współdziałanie w zakresie ochrony przyrody z jednostkami organizacyjnymi oraz osobami prawnymi i fizycznymi;
5. Składanie wniosków do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dotyczących zagospodarowania przestrzennego obszarów wchodzących w skład parku krajobrazowego (Uop, art. 105 ust. 4).

Regionalny dyrektor ochrony środowiska może powierzyć, w drodze decyzji, dyrektorowi parku krajobrazowego wykonywanie zadań poza granicami parku

krajobrazowego, związanych z funkcjonowaniem i ochroną obszarów Natura 2000 oraz ochroną siedlisk przyrodniczych i gatunków chronionych, w zakresie sprawowania nadzoru nad obszarem Natura 2000, ochrony siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz realizacji ustaleń planu ochrony lub planu zadań ochronnych (Uop, art. 107 ust. 3).

Przy dyrektorze parku krajobrazowego działa **rada parku krajobrazowego**, będąca jego organem opiniodawczo-doradczym w zakresie ochrony przyrody. Członków rady parku krajobrazowego powołuje wojewoda spośród działających na rzecz ochrony przyrody przedstawicieli nauki, praktyki i organizacji ekologicznych oraz przedstawicieli właściwych miejscowo samorządów wojewódzkich i gminnych, a także organizacji gospodarczych. Rada ma za zadanie w szczególności:

1. Ocenę stanu zasobów, tworów i składników przyrody, wartości kulturowych oraz ustaleń programów ochrony przyrody,
2. Opiniowanie projektu planu ochrony,
3. Ocenę realizacji ustaleń planu ochrony i innych zadań z zakresu ochrony przyrody,
4. Opiniowanie i ocenę realizacji projektów i programów działalności parku krajobrazowego w zakresie ochrony przyrody, edukacji, turystyki i rekreacji (Uop, art. 95 i 99).

Zadania z zakresu ochrony przyrody, walorów krajobrazowych, wartości historycznych i kulturowych oraz działalności edukacyjnej na terenie parku krajobrazowego wykonuje **Służba Parku Krajobrazowego**. Do zadań Służby należy m.in.:

1. Identyfikacja i ocena istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych parku krajobrazowego oraz wnioskowanie o podejmowanie działań służących ich eliminowaniu lub ograniczaniu, a także innych działań w celu poprawy funkcjonowania i ochrony parku krajobrazowego,
2. Realizacja zadań związanych z ochroną innych form ochrony przyrody w granicach parku krajobrazowego,
3. Informowanie o przepisach o ochronie przyrody osób przebywających na obszarach podlegających ochronie oraz prowadzenie edukacji przyrodniczej,
4. Współpraca z samorządami, zarządcami obszarów parku krajobrazowego, organizacjami ekologicznymi i z innymi podmiotami, mającymi związek z ochroną parku krajobrazowego (Uop, art. 107 ust. 1 i 2).

Organem ochrony przyrody w powiecie jest **starosta**, a w gminie – **wójt, burmistrz lub prezydent miasta**. Zakres obowiązków obu organów nie obejmuje jednak obszarów leśnych.

9 Kompetencje i obowiązki nadleśniczego Lasów Państwowych w zakresie prowadzenia gospodarki leśnej na obszarach chronionych oraz w odniesieniu do obiektów objętych ochroną prawną

9.1 Ogólne obowiązki i kompetencje nadleśniczego Lasów Państwowych w zakresie gospodarki leśnej

9.1.1 Obowiązki i kompetencje nadleśniczego w odniesieniu do lasów w zarządzie Lasów Państwowych

Przepisy ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity: Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 435 z późn. zm.; dalej również: Uol) stanowią, że nadleśniczy Lasów Państwowych (dalej: nadleśniczy) prowadzi samodzielnie gospodarkę leśną w nadleśnictwie na podstawie planu urządzenia lasu oraz odpowiada za stan lasu. W szczególności nadleśniczy:

- reprezentuje Skarb Państwa w stosunkach cywilnoprawnych, w zakresie swojego działania;
- kieruje nadleśnictwem jako podstawową jednostką organizacyjną Lasów Państwowych;
- bezpośrednio zarządza lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, pozostającymi w zarządzie Lasów Państwowych;
- powołuje i odwołuje zastępców nadleśniczego w uzgodnieniu z dyrektorem regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, a także głównego księgowego nadleśnictwa, inżyniera nadzoru oraz leśniczego;
- inicjuje, koordynuje oraz nadzoruje działalność pracowników nadleśnictwa;
- ustala organizację nadleśnictwa, w tym podział na leśnictwa zapewniający leśniczemu prawidłowe wykonywanie zadań gospodarczych, oraz zatrudnia i zwalnia pracowników nadleśnictwa;
- organizuje ochronę mienia i zwalczanie szkodnictwa leśnego (Uol, art. 35 ust. 1).

Nadleśniczego powołuje i odwołuje dyrektor regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, który również inicjuje, koordynuje oraz nadzoruje działalność nadleśniczego (Uol, art. art. 34 pkt 2b lit. b oraz pkt 2c¹). Nadleśniczy, obok Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych, jest dysponentem środków budżetowych w zakresie dotacji celowych na zadania zlecone (Uol, art. 54), zgodnie z przepisami prawa budżetowego (Uol, art. 55). Nadleśniczy może, obok Dyrektora

Generalnego i dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, w imieniu Skarbu Państwa zaciągać kredyty bankowe lub pożyczki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz z wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Suma zaciągniętych kredytów na dany rok nie może przekraczać 30 % wartości sprzedaży Lasów Państwowych roku poprzedniego (UoI, art. 41).

Nadleśniczy prowadzi gospodarkę leśną w lasach stanowiących własność Skarbu Państwa, zarządzanych przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. Nie dotyczy to jednak lasów będących w zarządzie parków narodowych, wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz będących w użytkowaniu wieczystym na mocy odrębnych przepisów (UoI, art. 4 ust. 1 i 2).

Prowadzona przez nadleśniczego według planu urządzenia lasu trwale zrównoważona gospodarka leśna musi uwzględniać w szczególności następujące cele:

- zachowanie lasów i ich korzystnego wpływu na klimat, powietrze, wodę, glebę, warunki życia i zdrowia człowieka oraz na równowagę przyrodniczą;

- ochronę lasów, zwłaszcza lasów i ekosystemów leśnych stanowiących naturalne fragmenty rodzimej przyrody lub lasów szczególnie cennych ze względu na zachowanie różnorodności przyrodniczej, zachowanie leśnych zasobów genetycznych, walory krajobrazowe lub potrzeby nauki;

- ochronę gleb i terenów szczególnie narażonych na zanieczyszczenie lub uszkodzenie oraz o specjalnym znaczeniu społecznym;

- ochronę wód powierzchniowych i głębinowych, retencji zlewni, w szczególności na obszarach wododziałów i na obszarach zasilania zbiorników wód podziemnych;

- produkcję, na zasadzie racjonalnej gospodarki, drewna oraz surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu (UoI, art. 7 ust. 1).

Gospodarkę leśną nadleśniczy prowadzi według następujących zasad:

- powszechnej ochrony lasów;

- trwałości utrzymania lasów;

- ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów;

- powiększania zasobów leśnych (UoI, art. 8).

W lasach stanowiących rezerwy przyrody oraz wchodzących w skład parków narodowych gospodarka leśna uwzględnia zasady określone w przepisach o ochronie przyrody, natomiast w lasach wpisanych do rejestru zabytków i w lasach, na terenie których znajdują się zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków, gospodarka leśna

prowadzona jest w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, z uwzględnieniem przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (UoI, art. 7 ust. 1 i 2).

W celu ochrony lasów nadleśniczy jest upoważniony do wprowadzania określonych ograniczeń w lesie. Nadleśniczy wprowadza okresowy zakaz wstępu do lasu stanowiącego własność Skarbu Państwa, w razie gdy:

- wystąpiło zniszczenie albo znaczne uszkodzenie drzewostanów lub degradacja runa leśnego;
- występuje duże zagrożenie pożarowe;
- wykonywane są zabiegi gospodarcze związane z hodowlą, ochroną lasu lub pozyskaniem drewna (UoI, art. 26 ust. 3).

Do nadleśniczego należy również podejmowanie decyzji w sprawach związanych z ubocznym i rekreacyjnym korzystaniem z lasu. Może on odmówić zawarcia umowy na zbiór płodów runa leśnego dla celów przemysłowych, w przypadku gdy zbiór runa leśnego zagraża środowisku leśnemu (UoI, art. 27 ust. 2 i 3). Ponadto, nadleśniczy wyznacza drogi do jazdy konnej w lesie oraz miejsca biwakowania i miejsca, w których dozwolone jest rozniecanie ognia (UoI, art. 29 ust. 1a, art. 30 ust. 1 pkt 10 oraz art. 30 ust. 3 pkt 1).

Nadleśniczemu podporządkowane są posterunki Straży Leśnej w nadleśnictwach (UoI, art. 47 ust. 1b pkt 1). Przysługują mu również uprawnienia strażnika leśnego w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego, do których należą:

- legitymowanie osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, jak również świadków przestępstwa lub wykroczenia, w celu ustalenia ich tożsamości;
- nakładanie oraz pobieranie grzywien, w drodze mandatu karnego, w sprawach i w zakresie określonych odrębnymi przepisami;
 - zatrzymywanie i dokonywanie kontroli środków transportu na obszarach leśnych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie, w celu sprawdzenia ładunku oraz przeglądania zawartości bagaży, w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary;
 - przeszukiwanie pomieszczeń i innych miejsc, w przypadkach uzasadnionego podejrzenia o popełnienie przestępstwa, na zasadach określonych w Kodeksie postępowania karnego;
 - ujęcie na gorącym uczynku sprawcy przestępstwa lub wykroczenia albo w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa oraz jego doprowadzenia do Policji;
 - odbieranie za pokwitowaniem przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub wykroczenia oraz narzędzi i środków służących do ich popełnienia;

- prowadzenie dochodzeń oraz wnoszenie i popieranie aktów oskarżenia w postępowaniu uproszczonym, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, w trybie i na zasadach określonych w Kodeksie postępowania karnego;

- prowadzenie postępowania w sprawach o wykroczenia oraz udziału w rozprawach przed kolegium do spraw wykroczeń w charakterze oskarżyciela publicznego i wnoszenie środków zaskarżenia do sądów rejonowych od rozstrzygnięć kolegium w sprawach zwalczania wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego;

- żądanie niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, zwracanie się o taką pomoc do jednostek gospodarczych, organizacji społecznych, jak również w nagłych przypadkach do każdego obywatela o udzielenie doraźnej pomocy, na zasadach określonych w ustawie o Policji (UoI, art. 48).

W myśl przepisów ustawy o lasach nadleśniczemu przysługują również uprawnienia określone odrębnymi przepisami odnoszącymi się do Państwowej Straży Łowieckiej - w zakresie zwalczania kłusownictwa, Straży Ochrony Przyrody - w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie przyrody, oraz Państwowej Straży Rybackiej - w zakresie kontroli legalności dokonywania połowu (UoI, art. 48). Faktycznie jednak przepisy regulujące organizację Straży Ochrony Przyrody wygasły na mocy ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. z 2001 r. nr 3 poz. 21), która weszła w życie z dniem 2 lutego 2001 r.

Szczegółowy zakres zadań i uprawnień nadleśniczego określony został w Statucie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, nadanego w 1994 roku w drodze zarządzenia przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (dalej: Statut PGL LP). W myśl Statutu PGL LP nadleśniczy wykonuje swoje obowiązki przy pomocy zastępcy oraz wydaje zarządzenia i decyzje, obowiązujące na obszarze nadleśnictwa, a w zakresie swojego działania odpowiada przed dyrektorem regionalnym (Statut PGL LP, § 22). W szczególności do zakresu zadań nadleśniczego należy:

- uczestnictwo w opracowywaniu planu urządzenia lasu;
- dokonywanie bieżącej oceny stanu lasów nadleśnictwa i podejmowanie działań zmierzających do ich ochrony oraz prawidłowego zagospodarowania;
- występowanie w szczególnych przypadkach do dyrektora regionalnego o dokonanie zmian w planie urządzenia lasu;
- opracowywanie planów gospodarczo-finansowych i ponoszenie odpowiedzialności za ich właściwą realizację;

- realizacja sprzedaży drewna oraz innych produktów i usług;
- organizacja działań w zakresie ochrony mienia szkodnictwa leśnego;
- dochodzenie naprawienia wyrządzonych szkód w lasach;
- współdziałanie z organami samorządu terytorialnego a także z organami rządowej administracji ogólnej;
- uczestnictwo w opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- prowadzenie rejestru gruntów oraz dokonywanie bieżącej aktualizacji mapy gospodarczej nadleśnictwa;
- organizacja odbywania w nadleśnictwie stażu przez absolwentów szkół wyższych i średnich oraz ponoszenie odpowiedzialności za jego prawidłowy przebieg;
- podejmowanie decyzji i ponoszenie odpowiedzialności za podejmowanie i prowadzenie w nadleśnictwie innej działalności poza gospodarką leśną (Statut PGL LP, § 23).

9.1.2 Obowiązki i kompetencje nadleśniczego w odniesieniu do lasów nie będących w zarządzie Lasów Państwowych

Ustawa o lasach z 1991 roku wprowadza również określone obowiązki i uprawnienia nadleśniczego w odniesieniu do lasów innych form własności. Na mocy jej przepisów nadleśniczy jest zobligowany do udzielania właścicielowi lasu niestanowiącego własności Skarbu Państwa, na jego wniosek, pomocy poprzez:

- doradztwo w zakresie zalesiania i gospodarki leśnej;
- odpłatne udostępnienie sadzonek drzew i krzewów leśnych oraz specjalistycznego sprzętu leśnego (UoL, art. 35 ust. 2).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, na wniosek właściciela lasu niestanowiącego własności Skarbu Państwa, poparty opinią wójta (względnie również burmistrza lub prezydenta miasta), nadleśniczy może udostępnić nieodpłatnie sadzonki drzew i krzewów leśnych na ponowne wprowadzenie roślinności leśnej (upraw leśnych) zgodnie z uproszczonym planem urządzenia lasu lub decyzją starosty, określającą zadania z zakresu gospodarki leśnej. Ponadto nadleśniczy może, na podstawie umowy z właścicielem lasu, organizować wykonywanie zadań gospodarczych w lesie, łącznie ze sprzedażą drewna, a na wniosek właściciela gruntu przeznaczonego do zalesienia sporządza plan zalesienia i potwierdza wykonanie zalesienia w przypadku zalesienia objętego przepisami o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego

Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej lub przepisami o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Uol, art. 35 ust. 3-5).

Sprawujący nadzór nad gospodarką leśną w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa starosta może powierzyć nadleśniczemu Lasów Państwowych, w drodze porozumienia, prowadzenie w jego imieniu spraw z zakresu nadzoru, w tym wydawanie decyzji administracyjnych w pierwszej instancji, przekazując środki na realizację tego zadania (Uol, art. 5 ust. 3 i 4). Ponadto starosta może powierzyć nadleśniczemu, w drodze porozumienia, dokonanie udatności upraw założonych wskutek zalesień realizowanych w ramach krajowego programu zwiększania lesistości, opracowanego przez ministra właściwego do spraw środowiska, a zatwierdzonego przez Radę Ministrów (Uol, art. 14 ust. 8).

Nadleśniczy odgrywa również istotną rolę w procesie sporządzania uproszczonych planów urządzenia lasu oraz zadań z zakresu gospodarki leśnej. W szczególności nadleśniczy Lasów Państwowych:

- określa dla lasów rozdrobnionych o powierzchni do 10 ha, wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, zadania z zakresu gospodarki leśnej na podstawie inwentaryzacji stanu lasów (Uol, art. 19 ust. 4);

- opiniuje projekt uproszczonego planu urządzenia lasu, do którego może złożyć zastrzeżenia w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu (Uol, art. 22 ust. 1 i 2).

9.2 Zakres obowiązków i kompetencji nadleśniczego Lasów Państwowych w odniesieniu do poszczególnych form ochrony przyrody

Przepisy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.; dalej również: Uop) umożliwiają tworzenie dziesięciu form ochrony przyrody:

- 1) parków narodowych,
- 2) rezerwatów przyrody,
- 3) parków krajobrazowych,
- 4) obszarów chronionego krajobrazu,
- 5) obszarów Natura 2000,
- 6) pomników przyrody,

- 7) stanowisk dokumentacyjnych,
- 8) użytków ekologicznych,
- 9) zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, oraz
- 10) ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów (Uop 2004, art. 6 ust. 1).

Poniżej omówiony został zakres obowiązków i kompetencji nadleśniczego Lasów Państwowych w odniesieniu do wymienionych form ochrony przyrody.

9.2.1 Park narodowy

Park narodowy jest obszarem wyróżniającym się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Park tworzony jest w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów (Uop, art. 8 ust. 1 i 2).

Parkiem narodowym zarządza dyrektor parku narodowego, powoływany przez ministra właściwego do spraw środowiska spośród kandydatów wyłonionych w drodze konkursu (Uop, art. 101 ust. 1 i 2). Dyrektor wykonuje na terenie parku narodowego zadania regionalnego dyrektora ochrony środowiska w zakresie ochrony przyrody. Przed wejściem w życie w listopadzie 2008 roku znowelizowanych na mocy Uzuop z 2008 roku przepisów ustawy o ochronie przyrody dyrektor parku narodowego wykonywał na obszarze parku zadania wojewody. Organem wyższego stopnia w stosunku do dyrektora parku narodowego w zakresie ochrony przyrody na obszarze parku narodowego jest minister środowiska (Uop, art. 94).

Dyrektor zarządza parkiem, reprezentuje Skarb Państwa w stosunkach cywilnoprawnych w zakresie zarządzanego mienia parku, realizuje ustalenia planu ochrony oraz wydaje zarządzenia określające sposoby korzystania z obszarów parku narodowego w celach naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych (Uop, art. 101 ust. 1 i 102 ust. 1 i 2). Do zadań dyrektora parku narodowego należy także sprawowanie nadzoru nad obszarem Natura 2000, w przypadku gdy obszar Natura 2000 obejmuje w całości lub w części obszar parku narodowego (Uop, art. 32 ust. 5).

Park narodowy tworzy, zmienia jego granice lub likwiduje Rada Ministrów w drodze rozporządzenia, po uzgodnieniu z właściwymi miejscowo organami uchwałodawczymi jednostek samorządu terytorialnego oraz po zaopiniowaniu przez zainteresowane organizacje pozarządowe. Likwidacja lub zmniejszenie obszaru parku narodowego może nastąpić wyłącznie w razie bezpowrotnej utraty wartości przyrodniczych i kulturowych jego obszaru (Uop, art. 10 ust. 1 i 2). Utworzenie lub powiększenie obszaru parku narodowego obejmujące obszary, które stanowią nieruchomości nie będące własnością Skarbu Państwa, następuje za zgodą właściciela, a w razie braku jego zgody – w trybie wywłaszczenia (Uop, art. 7 ust. 2).

Nieruchomości Skarbu Państwa położone w granicach parku narodowego i służące realizacji jego celów zostają oddane w trwały zarząd parku narodowego, na zasadach określonych w rozdziale 5 działu II ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Uop, art. 10 ust. 3). Oznacza to, że nadleśniczy Lasów Państwowych nie realizuje żadnych zadań i nie ma kompetencji w odniesieniu do lasów i gruntów Skarbu Państwa położonych w granicach parku narodowego.

Ustawa z dnia 3 października 2008 o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. nr 201 poz. 1237) wprowadziła nowe przepisy, zobowiązujące nadleśniczego do uzgodnienia z dyrektorem parku narodowego projektów planów urządzenia lasu w części dotyczącej otuliny parku narodowego w zakresie ustaleń tego planu mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody parku narodowego. Ten sam obowiązek nałożony został na starostę w odniesieniu do projektów uproszczonych planów urządzenia lasu i zadań z zakresu gospodarki leśnej, o których mowa w art. 19 ust. 3 i 4 ustawy o lasach. Ponadto uzgodnienia wymagają projekty uproszczonych planów urządzenia lasu lub zadania z zakresu gospodarki leśnej w granicach parku narodowego, w zakresie ustaleń mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody parku narodowego, co nie dotyczy jednak zakresu działań nadleśniczego Lasów Państwowych (Uop, art. 10 ust. 7 i 8).

PODSUMOWANIE

Nadleśniczy nie realizuje zadań i nie ma kompetencji w odniesieniu do lasów i gruntów położonych w granicach parku narodowego.

Nadleśniczy **jest zobowiązany** do uzgodnienia z dyrektorem parku narodowego projektów planów urządzenia lasu w części dotyczącej otuliny parku narodowego w zakresie ustaleń tego planu mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody parku narodowego.

9.2.2 Rezerwat przyrody

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi (Uop, art. 13 ust. 1).

Uznanie za rezerwat przyrody następuje w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, które określa jego nazwę, położenie lub przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, cele ochrony oraz rodzaj, typ i podtyp rezerwatu przyrody, a także sprawującego nadzór nad rezerwatem. Regionalny dyrektor ochrony środowiska, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, po zasięgnięciu opinii regionalnej rady ochrony przyrody, może zwiększyć obszar rezerwatu przyrody, zmienić cele ochrony, a w razie bezpowrotnej utraty wartości przyrodniczych, dla których rezerwat został powołany – zmniejszyć obszar rezerwatu przyrody albo zlikwidować rezerwat przyrody (Uop, art. 13 ust. 3). (Przed dniem wejścia w życie przepisów Uzuop z 2008 roku uznanie za rezerwat przyrody obszarów następowało w drodze rozporządzenia wojewody.) Utworzenie lub powiększenie obszaru rezerwatu przyrody obejmujące obszary, które stanowią nieruchomości niebędące własnością Skarbu Państwa, następuje za zgodą właściciela, a w razie braku jego zgody - w trybie wywłaszczenia określonym w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Uop, art. 7 ust. 2).

Zgodnie z przepisem zawartym w art. 13 ust. 3 Uop sprawującym nadzór nad rezerwatem, oprócz organów administracji, może być również osoba prawna i osoba fizyczna. Jak zauważa Gruszecki (2005) w obecnym ujęciu pojęcie to ma bardzo szeroki zakres podmiotowy. Ustawa o ochronie przyrody nie precyzuje bowiem charakteru i zakresu tego

nadzoru. Autor ten za Rączką (1999) przytacza definicję nadzoru *sensu stricto* w doktrynie prawa administracyjnego, zgodnie z którą można go określić jako „opartą na przepisach ustawy, potencjalną możliwość władczej ingerencji organów administracyjnych, działających w imieniu państwa i w jego interesie (przede wszystkim organów administracji rządowej), w proces wykonywania przez podmioty zdecentralizowane zadań należących do sfery administracji publicznej w celu zapewnienia ich realizacji i stosowania przy ich wykonywaniu zasad postępowania właściwych dla organów państwa”. W praktyce rozporządzenia wojewodów w sprawie uznania za rezerwat przyrody, wydawane w oparciu o ustawę o ochronie przyrody z 2004 roku, powierzały z reguły nadzór nad rezerwatami właściwym miejscowo wojewódzkim konserwatorom przyrody, których zadania i kompetencje przejęli – na mocy Uoi z 2008 roku – regionalni konserwatorzy przyrody (por. Uoi, art. 163).

Zadania nadleśniczego w odniesieniu do rezerwatów przyrody obejmujących grunty w zarządzie Lasów Państwowych określone są w planie ochrony dla rezerwatu przyrody lub – do czasu ustanowienia planu ochrony, w ustanawianych na okres do pięciu lat zadaniach ochronnych. Sporządzenie projektu planu ochrony dla rezerwatu przyrody należy do zadań regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub po uzgodnieniu z tym organem – do zarządzającego rezerwatem lub sprawującego nadzór nad rezerwatem (Uop, art. 19 ust. 1 pkt 2). Projekt planu ochrony, podobnie jak zmiana planu, wymaga zaopiniowania przez właściwe miejscowo rady gmin (Uop, art. 19 ust. 2 i 3). Przed nowelizacją ustawy o ochronie przyrody na mocy Uzuop z 2008 roku, sporządzenie projektu tego planu należało zasadniczo do wojewody, który mógł, po uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór nad rezerwatem, przekazać sporządzenie projektu planu zarządzającemu lub sprawującemu nadzór nad rezerwatem. Projekt planu ochrony wymagał uzgodnienia z ministrem właściwym do spraw środowiska, a także zaopiniowania przez właściwe miejscowo rady gmin oraz uzgodnienia z właściwymi miejscowo radami gmin ustaleń dotyczących infrastruktury technicznej, zagospodarowania turystycznego, sposobu użytkowania gruntów, eliminacji lub ograniczania zagrożeń zewnętrznych oraz ustaleń do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w odniesieniu do nieruchomości niebędących własnością Skarbu Państwa.

Przepis art. 19 ust. 1 pkt 2, w części dotyczącej możliwości przekazania przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska (a wcześniej – przez wojewodę) zadania sporządzenia projektu planu ochrony dla rezerwatu przyrody – po uzgodnieniu – zarządzającemu rezerwatem lub sprawującemu nad nim nadzór, rodzi wątpliwości co do

zarządzającego, bowiem funkcja ta nie została przewidziana w przepisach ustawy. Art. 13 ust. 3 mówi jedynie o sprawującym nadzór nad rezerwatem, natomiast art. 19 ust. 1 pkt 2 wyraźnie wskazuje, że zarządzający rezerwatem przyrody oraz sprawujący nadzór nad rezerwatem są to dwa różne podmioty. Zgodnie z etymologią pojęcia „zarządzającego”, będzie ono wiązało się z wykonywaniem prawa własności i w konkretnej sytuacji różne podmioty mogą być uznane za zarządzających (Gruszecki 2005).

Sporządzający projekt planu ochrony dla rezerwatu przyrody jest zobowiązany do zapewnienia możliwości udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227), w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie projektu. Wymóg ten obowiązuje także w przypadku dokonywania zmiany planu ochrony (Uop, art. 19 ust. 1a i 3).

Plan ochrony dla rezerwatu przyrody ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, regionalny dyrektor ochrony środowiska, w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania projektu planu. Plan ochrony może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony przyrody (Uop, art. 19 ust. 6). Plan ochrony dla rezerwatu przyrody jest sporządzany na okres 20 lat (Uop, art. 20 ust. 1).

Projekt zadań ochronnych sporządza sprawujący nadzór nad rezerwatem. Zadania ochronne ustanawia, w drodze zarządzenia, regionalny dyrektor ochrony środowiska (Uop, art. 22 ust. 1 i 2).

Zgodnie z art. 20 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody plan ochrony dla rezerwatu przyrody zawiera:

1. Cele ochrony przyrody oraz wskazanie przyrodniczych i społecznych uwarunkowań ich realizacji;
2. Identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków;
3. Wskazanie obszarów ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej;
4. Określenie działań ochronnych na obszarach ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej, z podaniem rodzaju, zakresu i lokalizacji tych działań;
5. Wskazanie obszarów i miejsc udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, amatorskiego połowu ryb i rybactwa oraz określenie sposobów ich udostępniania;

6. Wskazanie miejsc, w których może być prowadzona działalność wytwórcza, handlowa i rolnicza;

7. Ustalenia do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych.

Ustawa z dnia 3 października 2008 o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw wprowadziła nowe regulacje dotyczące harmonizacji ustaleń planu ochrony dla rezerwatu przyrody z planem ochrony lub zadaniami ochronnymi dla obszaru Natura 2000. Zgodnie z obowiązującym obecnie art. 20 ust. 5 Uop, plany ochrony dla rezerwatu przyrody (podobnie jak dla parku narodowego lub parku krajobrazowego) w części pokrywającej się z obszarem Natura 2000 powinny uwzględniać zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (art. 28 Uop) albo zakres planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (art. 29 Uop). Ponadto w art. 13 ust. 3b Uop wprowadzony został wymóg uzgodnienia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska projektów planów urządzenia lasu i uproszczonych planów urządzenia lasu oraz zadań z zakresu gospodarki leśnej, w części dotyczącej otuliny rezerwatu przyrody, w zakresie ustaleń tych planów lub zadań, mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody rezerwatu.

Ustalenia planu ochrony dla rezerwatu przyrody są brane pod uwagę przy sporządzaniu planu urządzenia lasu i stanowiącym jego integralną część programie ochrony przyrody. Zgodnie z § 1 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu (Dz.U. z 2005 r. nr 256 poz. 2151; dalej również jako: RSPU) przy sporządzaniu planu urządzenia lasu uwzględnia się m.in. wymogi ochrony przyrody i krajobrazu oraz ochrony różnorodności biologicznej (pkt 2) oraz istniejący i planowany w aktach prawa miejscowego sposób zagospodarowania lasu i jego otoczenia (pkt 5). Jednym z aktów prawa miejscowego jest, jak wynika z art. 94 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 39 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. nr 80 poz. 872 z późn. zm.), zarządzenie regionalnego dyrektora ochrony środowiska, w tym przypadku ustanawiające plan ochrony dla rezerwatu przyrody.

Zadania ochronne realizuje nadleśniczy, który, w myśl art. 35 ust. 1 ustawy o lasach, bezpośrednio zarządza lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa,

pozostającymi w zarządzie Lasów Państwowych. Zadania ochronne, jak stanowi art. 54 UoI, wykonywane są w formie zadań zleconych przez administrację rządową, których koszty powinny być pokrywane przez dotacje celowe z budżetu państwa, podobnie jak koszty opracowania planów ochrony dla rezerwatów przyrody znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych, a dysponentem środków budżetowych w zakresie tych dotacji jest m.in. nadleśniczy.

Przystępując do sporządzenia projektu planu ochrony dla rezerwatu przyrody, sporządzający projekt jest zobowiązany do poinformowania o tym fakcie właściwych miejscowo organów samorządu terytorialnego, jednostek zarządzających lasami Skarbu Państwa (czyli właściwych nadleśniczych), podmiotów wykonujących prawa właścicielskie w stosunku do wód publicznych stanowiących własność Skarbu Państwa i organów administracji morskiej oraz organizacji pozarządowych zainteresowanych ochroną przyrody, których obszary działania obejmują obszar objęty projektem planu, a także na obszarze przez siebie zarządzanym nadleśniczy jest informowany przez sporządzającego projekt, co wynika bezpośrednio z § 3 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz.U z 2005 r. nr 94 poz. 794; dalej: RSPP). Sporządzający projekt planu jest zobowiązany do zapewnienia zainteresowanym osobom i podmiotom możliwości zapoznawania się z wynikami prac na potrzeby sporządzenia projektu planu i z projektem planu oraz możliwości zgłaszania do nich wniosków i uwag (RSPP, § 6).

Zakres ochrony zasobów, tworów i składników przyrody w rezerwacie przyrody obejmuje w szczególności:

1. Naturalne procesy przyrodnicze;
2. Siedliska przyrodnicze oraz siedliska roślin, zwierząt lub grzybów dziko występujących, objętych ochroną gatunkową oraz zagrożonych wyginięciem lub rzadko występujących;
3. Populacje roślin, zwierząt lub grzybów dziko występujących, w szczególności gatunków objętych ochroną ścisłą, zagrożonych wyginięciem lub rzadko występujących, z uwzględnieniem ich różnorodności genetycznej;
4. Różnorodność ekosystemową, z uwzględnieniem zmienności siedliskowej, faz rozwojowych i stadiów sukcesyjnych ekosystemów;
5. Różnorodność krajobrazową, z uwzględnieniem estetycznych i widokowych walorów krajobrazowych;

6. Przyrodę nieożywioną, w szczególności: wody, powietrze, gleby, jaskinie, głązy, skały, rzeźbę terenu, procesy rzeźbotwórcze i procesy glebowe;
7. Walory krajobrazowe i wartości kulturowe (RSPP, § 20).

Sposoby ochrony zasobów, tworów i składników przyrody są zróżnicowane na obszarach objętych ochroną: ścisłą, czynną oraz krajobrazową (RSPP, § 21). Sposoby ochrony na obszarach objętych ochroną ścisłą polegają na rozpoznawaniu, monitorowaniu i eliminowaniu lub ograniczaniu zagrożeń antropogenicznych oraz na umożliwieniu przebiegu naturalnych procesów przyrodniczych (RSPP, § 22). Z kolei w odniesieniu do obszarów objętych ochroną czynną sposoby ochrony polegają w szczególności na:

1. Rozpoznawaniu, monitorowaniu i eliminowaniu lub ograniczaniu zagrożeń antropogenicznych;
2. Umożliwieniu przebiegu naturalnych procesów przyrodniczych, jeżeli ich przebieg służy osiągnięciu celów ochrony;
3. Wykonywaniu zabiegów ochronnych, jeżeli są one niezbędne dla osiągnięcia celów ochrony (RSPP, § 23).

Zabiegi ochronne na obszarach objętych ochroną czynną, w stosunku do ekosystemów leśnych, mogą obejmować w szczególności:

1. Poprawianie stanu siedlisk, w szczególności przywracanie i utrzymywanie właściwych stosunków wodnych;
2. Przywracanie, zgodnie z typem ekosystemu naturalnego, składu gatunkowego i struktury przestrzennej drzewostanu przez siew lub sadzenie drzew charakterystycznych dla ekosystemu oraz usuwanie drzew przeszkadzających poprawie stanu ekosystemu;
3. Zwalczanie nadmiernie rozmnażających się grzybów i owadów w przypadku zagrożenia przez nie trwałości ekosystemów;
4. Zabezpieczanie drzewostanów przed nadmiernymi uszkodzeniami powodowanymi przez zwierzęta roślinożerne;
5. Zachowanie lub odtwarzanie różnorodności biologicznej właściwej dla danego typu ekosystemu, w szczególności przez zachowanie lub przywracanie siedlisk roślin, zwierząt lub grzybów, a w razie potrzeby przez wprowadzanie tych gatunków;
6. Eliminowanie obcych gatunków zagrażających rodzimym gatunkom (RSPP, § 24).

Na obszarach objętych ochroną krajobrazową sposoby ochrony polegają w szczególności na:

1. Rozpoznawaniu, monitorowaniu i eliminowaniu lub ograniczaniu zagrożeń antropogenicznych, w szczególności urbanizacji, skażenia i zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb;
2. Modyfikowaniu sposobów gospodarczego użytkowania obszarów, w tym dostosowaniu gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i turystyki, w sposób uwzględniający potrzeby ochrony zasobów, tworów i składników przyrody;
3. Wykonywaniu, w uzgodnieniu z właścicielami gruntów, zabiegów ochronnych, jeżeli są one niezbędne dla osiągnięcia celów ochrony (RSPP, § 32 ust. 1).

W przypadku braku aktualnego planu ochrony lub zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody, zakres niezbędnych do wykonania na terenie rezerwatu przyrody zabiegów ochronnych może być określony w drodze decyzji administracyjnej organu nadzorującego rezerwat przyrody, tj. Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Przesłanką do ubiegania się o zezwolenia na podjęcie tego rodzaju zadań jest art. 15 Uop.

W art. 15 ust. 1 Uop wymienione zostały zakazy obowiązujące w rezerwacie przyrody (oraz, *nota bene*, dla parku narodowego). Do najistotniejszych z nich, z punktu widzenia prowadzenia zabiegów ochronnych w rezerwatach przyrody na obszarach leśnych, należą:

- zakaz chwytania lub zabijania dziko występujących zwierząt, zbierania lub niszczenia jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych zwierząt, umyślnego płoszenia zwierząt kręgowych, zbierania poroży, niszczenia nor, gniazd, legowisk i innych schronień zwierząt oraz ich miejsc rozrodu (pkt 3);
- zakaz polowania, z wyjątkiem obszarów wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych ustanowionych dla rezerwatu przyrody (pkt 4);
- zakaz pozyskiwania, niszczenia lub umyślnego uszkodzenia roślin oraz grzybów (pkt 5);
- zakaz użytkowania, niszczenia, umyślnego uszkodzenia, zanieczyszczenia i dokonywania zmian obiektów przyrodniczych, obszarów oraz zasobów, tworów i składników przyrody (pkt 6);
- zakaz stosowania chemicznych i biologicznych środków ochrony roślin i nawozów (pkt 12);
- zakaz zbioru dziko występujących roślin i grzybów oraz ich części, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w rezerwacie przyrody przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska (pkt 13);

- zakaz zakłócania ciszy (pkt 20).

Zgodnie z art. 15 ust. 2 Uop, powyższe zakazy nie dotyczą m.in. wykonywania zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych (pkt 1) oraz obszarów objętych ochroną krajobrazową w trakcie ich gospodarczego wykorzystywania przez jednostki organizacyjne, osoby prawne lub fizyczne oraz wykonywania prawa własności, zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego (pkt 5). Ponadto, art. 15 ust. 4 Uop stanowi, że Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, po zasięgnięciu opinii regionalnego dyrektora ochrony środowiska, może zezwolić na obszarze rezerwatu przyrody na odstępstwa od zakazów, o których mowa w art. 15 ust. 1, jeżeli jest to uzasadnione potrzebą ochrony przyrody lub realizacji inwestycji liniowych celu publicznego, w przypadku braku rozwiązań alternatywnych i po zagwarantowaniu kompensacji przyrodniczej w rozumieniu art. 3 pkt 8 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska. Regionalny dyrektor ochrony środowiska może zezwolić na obszarze rezerwatu przyrody na odstępstwa od zakazów, o których mowa w art. 15 ust. 1 Uop, jeżeli jest to uzasadnione wykonywaniem badań naukowych lub celami edukacyjnymi, kulturowymi, turystycznymi, rekreacyjnymi lub sportowymi lub celami kultu religijnego i nie spowoduje to negatywnego oddziaływania na cele ochrony przyrody rezerwatu przyrody (Uop, art. 15 ust. 5).

Z przytoczonych powyżej przepisów wynika, że podjęcie działań ochronnych na obszarze rezerwatu przyrody będącego w zarządzie PGL LP, nie mającego aktualnego planu ochrony lub zadań ochronnych, wymaga obecnie uzyskania zgody Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (a przed dniem 15 listopada 2008 roku wymagało uzyskania zgody wojewody). Procedurę ubiegania się o zezwolenie zawarte są w ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jednolity: Dz.U. z 2000 roku nr 98 poz. 1071 z późn. zm.; dalej: Kpa), regulującej postępowanie przed organami administracji publicznej w należących do właściwości tych organów spraw indywidualnych rozstrzyganych w drodze decyzji administracyjnych (por. Kpa, art. 1).

Nadleśniczy może zażądać wszczęcia postępowania administracyjnego, składając do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska wnioski o wydanie zezwolenia na odstępstwa od zakazów obowiązujących na obszarze rezerwatu przyrody (Kpa, art. 61 § 1). Datą wszczęcia postępowania na żądanie strony jest dzień doręczenia żądania organowi administracji publicznej (Kpa, art. 61 § 3). Formalnie podanie (żądanie) może być wniesione pisemnie, telegraficznie lub za pomocą dalekopisu, telefaksu, poczty elektronicznej albo za pomocą formularza umieszczonego na stronie internetowej właściwego organu administracji publicznej, umożliwiającego wprowadzenie danych do systemu teleinformatycznego tego

organu, a także ustnie do protokołu i powinno zawierać co najmniej wskazanie osoby, od której pochodzi, jej adres i żądanie oraz czynić zadość innym wymaganiom ustalonym w przepisach szczególnych. Podanie wniesione w formie dokumentu elektronicznego powinno być opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu, przy zachowaniu zasad przewidzianych w przepisach o podpisie elektronicznym. Organ administracji publicznej obowiązany jest potwierdzić wniesienie podania, jeżeli wnoszący je tego zażąda (Kpa, art. 63).

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska jest zobowiązany do załatwienia sprawy bez zbędnej zwłoki. Niezwłocznie powinna być załatwiona sprawa, która może być rozpatrzona w oparciu o dowody przedstawione przez stronę (tu: nadleśniczego) łącznie z żądaniem wszczęcia postępowania lub w oparciu o fakty i dowody powszechnie znane albo znane z urzędu Generalnemu Dyrektorowi, przed którym toczy się postępowanie, bądź możliwe do ustalenia na podstawie danych, którymi rozporządza ten organ. Załatwienie sprawy wymagającej postępowania wyjaśniającego powinno nastąpić nie później niż w ciągu miesiąca, a sprawy szczególnie skomplikowanej - nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od dnia wszczęcia postępowania, zaś w postępowaniu odwoławczym - w ciągu miesiąca od dnia otrzymania odwołania. Do terminów nie wlicza się terminów przewidzianych w przepisach prawa dla dokonania określonych czynności, okresów zawieszenia postępowania oraz okresów opóźnień spowodowanych z winy strony albo z przyczyn niezależnych od organu (Kpa, art. 35). O każdym przypadku niezałatwienia sprawy w terminie Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska obowiązany jest zawiadomić nadleśniczego, podając przyczyny zwłoki i wskazując nowy termin załatwienia sprawy. Obowiązek ten ciąży na Generalnym Dyrektorze również w przypadku zwłoki w załatwieniu sprawy z przyczyn niezależnych od organu (Kpa, art. 36). Na niezałatwienie sprawy określonym w terminie nadleśniczemu służy zażalenie do organu administracji publicznej wyższego stopnia, tj. do ministra właściwego do spraw środowiska (Kpa, art. 37 § 1, Kpa art. 17 pkt 3 oraz Uoi, art. 121). Minister właściwy do spraw środowiska, uznając zażalenie za uzasadnione, wyznacza dodatkowy termin załatwienia sprawy oraz zarządza wyjaśnienie przyczyn i ustalenie osób winnych niezałatwienia sprawy w terminie, a w razie potrzeby także podjęcie środków zapobiegających naruszaniu terminów załatwiania spraw w przyszłości (Kpa, art. 37 § 1).

W toku postępowania Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska podejmuje wszelkie kroki niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli (Kpa, art. 7). Jest on zobowiązany do należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach

faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania administracyjnego. Ponadto Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska czuwa nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące w postępowaniu nie poniosły szkody z powodu niezajomości prawa, i w tym celu udziela im niezbędnych wyjaśnień i wskazówek (Kpa, art. 9).

Z powyższych zasad wynika, określone w art. 31 Kpa, uprawnienie organizacji społecznej do występowania w sprawie z żądaniem dopuszczenia jej do udziału w postępowaniu, jeżeli jest to uzasadnione celami statutowymi tej organizacji i gdy przemawia za tym interes społeczny. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, uznając żądanie organizacji społecznej za uzasadnione, postanawia o dopuszczeniu organizacji do udziału w postępowaniu. Na postanowienie o odmowie dopuszczenia do udziału w postępowaniu organizacji społecznej służy zażalenie. Organizacja społeczna uczestniczy w postępowaniu na prawach strony.

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska wydaje decyzję dotyczącą zezwolenia na odstępstwa od zakazów obowiązujących na obszarze rezerwatu przyrody po zasięgnięciu opinii regionalnego dyrektora ochrony środowiska (Uop, art. 15 ust. 4), która rozstrzyga sprawę co do jej istoty w całości lub w części albo w inny sposób kończy sprawę w tej instancji (Kpa, art. 104). Generalny Dyrektor zawiadamia nadleśniczego o zwróceniu się do regionalnego dyrektora ochrony środowiska o opinię. Regionalny dyrektor wydaje opinię niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia mu żądania, a w razie potrzeby przeprowadza postępowanie wyjaśniające. Zajęcie stanowiska przez ten organ następuje w drodze postanowienia, na które służy stronie zażalenie (Kpa, art 106 §§ 2-5).

Decyzja Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska powinna zawierać oznaczenie organu administracji publicznej, datę wydania, oznaczenie strony lub stron, powołanie podstawy prawnej, rozstrzygnięcie, uzasadnienie faktyczne i prawne, pouczenie, czy i w jakim trybie służy od niej odwołanie, podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania decyzji (Kpa, art. 107 § 1). Uzasadnienie faktyczne decyzji powinno w szczególności zawierać wskazanie faktów, które organ uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, oraz przyczyn, z powodu których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, zaś uzasadnienie prawne - wyjaśnienie podstawy prawnej decyzji, z przytoczeniem przepisów prawa. Generalny Dyrektor może odstąpić od uzasadnienia decyzji, gdy uwzględni ona w całości żądanie nadleśniczego (Kpa, art. 107 § 3 i 4).

Swoją decyzję Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska doręcza nadleśniczemu i innym storom postępowania na piśmie (Kpa, art. 109 § 1). Po wydaniu decyzji Generalny Dyrektor jest nią związany od chwili jej doręczenia (Kpa, art. 110).

Od decyzji wydanej przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (pierwsza instancja) służy nadleśniczemu odwołanie tylko do ministra właściwego do spraw środowiska (Kpa, art. 127). Odwołanie nie wymaga szczegółowego uzasadnienia. Wystarczy, jeżeli z odwołania wynika, że strona nie jest zadowolona z wydanej decyzji (Kpa, art. 128). Odwołanie nadleśniczy wnosi za pośrednictwem Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji nadleśniczemu (Kpa, art. 129). Przed upływem terminu do wniesienia odwołania decyzja nie ulega wykonaniu, a wniesienie odwołania w terminie wstrzymuje wykonanie decyzji, czego jednak nie stosuje się w przypadkach, gdy decyzji został nadany rygor natychmiastowej wykonalności. Decyzja podlega wykonaniu przed upływem terminu do wniesienia odwołania, gdy jest zgodna z żądaniem wszystkich stron (Kpa, art. 130).

O wniesieniu odwołania Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska zawiadamia pozostałe strony (Kpa, art. 131). Generalny Dyrektor przesyła odwołanie wraz z aktami sprawy organowi odwoławczemu, tj. ministrowi właściwemu do spraw środowiska, w terminie siedmiu dni od dnia, w którym otrzymał odwołanie (Kpa, art. 133). W celu uzupełnienia dowodów i materiałów w sprawie minister może przeprowadzić na żądanie nadleśniczego lub z urzędu dodatkowe postępowanie albo zlecić przeprowadzenie tego postępowania Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska (Kpa, art. 136). Minister właściwy do spraw środowiska wydaje decyzje, w której:

- utrzymuje w mocy zaskarżoną decyzję; albo
- uchyla zaskarżoną decyzję w całości albo w części i w tym zakresie orzeka co do istoty sprawy bądź uchylając tę decyzję - umarza postępowanie pierwszej instancji; albo
- umarza postępowanie odwoławcze.

Minister może uchylić zaskarżoną decyzję w całości i przekazać sprawę do ponownego rozpatrzenia przez Generalnego Dyrektora, gdy rozstrzygnięcie sprawy wymaga uprzedniego przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego w całości lub w znacznej części. Przekazując sprawę organ ten może wskazać, jakie okoliczności należy wziąć pod uwagę przy ponownym rozpatrzeniu sprawy (Kpa, art. 138 §§ 1 i 2). Nie może on jednak wydać decyzji na niekorzyść strony odwołującej się, chyba że zaskarżona decyzja rażąco narusza prawo lub rażąco narusza interes społeczny (Kpa, art. 139). Na wydane w toku postępowania

postanowienia nadleśniczemu służy zażalenie, wnoszone w terminie siedmiu dni od dnia doręczenia postanowienia nadleśniczemu (Kpa, art. 141).

PODSUMOWANIE

Do najważniejszych **obowiązków** nadleśniczego na obszarach uznanych za rezerwat przyrody, będących w zarządzie Lasów Państwowych, należy:

- wykonywanie zabiegów ochronnych na obszarach ochrony czynnej i krajobrazowej, jeżeli są one niezbędne dla osiągnięcia celów ochrony (zadania określone są w planie ochrony lub w zadaniach ochronnych dla rezerwatu przyrody, uwzględnianych w planie urządzenia lasu);
- sporządzanie projektu planu ochrony dla rezerwatu przyrody na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych (opcjonalnie);
- uczestnictwo w opracowywaniu planu urządzenia lasu;
- uzgadnianie z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska projektu planu urządzenia lasu w części dotyczącej otuliny rezerwatu przyrody, w zakresie ustaleń planu, mogących negatywnie wpływać na ochronę przyrody rezerwatu.

Do najważniejszych **kompetencji** nadleśniczego na obszarach uznanych za rezerwat przyrody, będących w zarządzie Lasów Państwowych, należy:

- prowadzenie bezpośredniego zarządu lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, pozostającymi w zarządzie Lasów Państwowych, położonymi w obrębie rezerwatu przyrody;
- możliwość zapoznania się z wynikami prac na potrzeby sporządzania planu ochrony dla rezerwatu przyrody;
- możliwość wnoszenia uwag i wniosków do projektu planu ochrony dla rezerwatu przyrody;
- możliwość żądania wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie wydania zezwolenia na odstępstwa od zakazów obowiązujących na obszarze rezerwatu przyrody, w przypadku braku planu ochrony lub zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody;
- dysponowanie środkami pieniężnymi w ramach dotacji celowych z budżetu państwa, w związku z realizacją zadań ochronnych oraz opracowywaniem planów ochrony.

9.2.3 Park krajobrazowy

Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych

wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju (Uop, art. 16 ust. 1). Parkiem krajobrazowym kieruje dyrektor parku krajobrazowego powoływany przez wojewodę, po zasięgnięciu opinii regionalnej rady ochrony przyrody (Uop, art. 105 ust. 1 i 2).

Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru następuje w drodze rozporządzenia wojewody, które określa jego nazwę, obszar, przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, szczególne cele ochrony oraz zakazy właściwe dla danego parku krajobrazowego lub jego części, wynikające z potrzeb jego ochrony. Likwidacja lub zmniejszenie obszaru parku krajobrazowego następuje w drodze rozporządzenia wojewody, po uzgodnieniu z właściwymi miejscowo radami gmin, z powodu bezpowrotnej utraty wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych oraz walorów krajobrazowych na obszarach projektowanych do wyłączenia spod ochrony. Projekt rozporządzenia w sprawie utworzenia, zmiany granic lub likwidacji parku krajobrazowego wymaga uzgodnienia z właściwą miejscowo radą gminy. Wojewoda nadaje również, w drodze zarządzenia, statut parku krajobrazowego lub zespołu parków krajobrazowych określający strukturę organizacyjną parku lub zespołu parków (Uop, art. 16 ust. 3-5).

Przepisy projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie (obecnie, w grudniu 2008 roku, wciąż trwają nad tą ustawą prace w Sejmie – Druk nr 1073), powierzają tworzenie i likwidowanie parku krajobrazowego, a także powiększanie i zmniejszanie jego obszaru sejmikowi województwa, który wprowadza nowe przepisy na mocy uchwały. Projekt uchwały będzie wymagał uzgodnienia z właściwymi miejscowo radami gmin oraz z właściwym wojewodą (Druk nr 1073, art. 29 pkt 1). W drodze uchwały sejmiku województwa ma być również ustanawiany plan ochrony dla parku krajobrazowego (Druk nr 1073, art. 29 pkt 2 lit. b).

Przepisy ustawy o ochronie przyrody z 2004 roku stanowią, że grunty rolne i leśne oraz inne nieruchomości znajdujące się w granicach parku krajobrazowego pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu (Uop, art. 16 ust. 6). Uzgodnienia z właściwym miejscowo regionalnym dyrektorem ochrony środowiska wymagają projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej w części dotyczącej parku krajobrazowego i jego otuliny, w zakresie ustaleń tych planów, mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody parku krajobrazowego (Uop, art. 16 ust. 7).

Gospodarcze użytkowanie na obszarze parku krajobrazowego może być ograniczone szeregiem zakazów, wypunktowanych w art. 17 ust. 1 Uop. Na obszarach leśnych przepisy dopuszczają pewne naruszenia środowiska przyrodniczego i krajobrazu, jeżeli są one dokonywane jako czynności w ramach m.in. racjonalnej gospodarki leśnej, w szczególności umyślne zabijanie dziko występujących zwierząt, niszczenie ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu (pkt 2) oraz dokonywania zmian stosunków wodnych (pkt 6).

Regulacja zawarta w art. 105 ust. 5 Uop pozostawia miejscowemu nadleśniczemu Lasów Państwowych samodzielne wykonywanie na terenie zarządzanym przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe zadań w zakresie ochrony przyrody, zgodnie z ustaleniami planu ochrony parku krajobrazowego, uwzględnionymi w planie urządzenia lasu. Jak zauważa Gruszecki (2005) przepis ten oznacza ograniczenie kompetencji dyrektora parku krajobrazowego w tych przypadkach, gdy na terenie parku znajdują się obszary zarządzane przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. Powyższa regulacja, wynikająca z art. 7 ust. 1 Uol, zgodnie z którym trwale zrównoważoną gospodarkę leśną prowadzi w się według planu urządzenia lasu lub uproszczonego planu urządzenia lasu z uwzględnieniem m.in. celów ochrony przyrody i krajobrazu, pozwala na uniknięcie dublowania kompetencji organów administracji w zakresie gospodarki leśnej. Jednocześnie przepis podkreśla konieczność uwzględnienia w planach urządzenia lasu postanowień zawartych w planie ochrony parku krajobrazowego (Gruszecki 2005).

Zadania nadleśniczego w odniesieniu do lasów w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, położonych na terenie parku krajobrazowego, są określane w planie ochrony dla parku krajobrazowego, uwzględnionym w planie urządzenia lasu. Projekt planu sporządza dyrektor parku krajobrazowego lub dyrektor zespołu parków krajobrazowych (Uop, art. 19 ust. 1 pkt 3). Projekt wymaga zaopiniowania przez właściwe miejscowo rady gmin (Uop, art. 19 ust. 2). Plan ochrony jest ustanawiany przez wojewodę w drodze rozporządzenia w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania projektu planu i może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony przyrody (Uop, art. 18 oraz art. 19 ust. 6a).

Zgodnie z art. 20 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody plan ochrony dla parku krajobrazowego zawiera:

1. Cele ochrony przyrody oraz przyrodnicze, społeczne i gospodarcze uwarunkowania ich realizacji;
2. Identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków;
3. Wskazanie obszarów realizacji działań ochronnych;

4. Określenie zakresu prac związanych z ochroną przyrody i kształtowaniem krajobrazu;
5. Wskazanie obszarów udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, amatorskiego połowu ryb i dla innych form gospodarowania oraz określenie sposobów korzystania z tych obszarów;
6. Ustalenia do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych.

Uzupełnienie z 2008 roku wprowadziła nowe regulacje dotyczące harmonizacji ustaleń planu ochrony dla parku krajobrazowego z planem ochrony lub zadaniami ochronnymi dla obszaru Natura 2000. Zgodnie z obowiązującym obecnie art. 20 ust. 5 Uop, plany ochrony dla parku krajobrazowego (podobnie jak dla parku narodowego lub rezerwatu przyrody) w części pokrywającej się z obszarem Natura 2000 powinny uwzględniać zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (art. 28 Uop) albo zakres planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (art. 29 Uop).

O przystąpieniu do sporządzenia projektu planu na obszarze przez siebie zarządzanym nadleśniczy jest informowany przez sporządzającego projekt planu ochrony, tj. dyrektora parku krajobrazowego lub zespołu parków krajobrazowych (RSPP, § 3). Sporządzający projekt planu jest zobowiązany do zapewnienia zainteresowanym osobom i podmiotom możliwości zapoznawania się z wynikami prac na potrzeby sporządzenia projektu planu i z projektem planu oraz możliwości zgłaszania do nich wniosków i uwag (RSPP, § 6).

Zakres ochrony zasobów, tworów i składników przyrody w parku krajobrazowym obejmuje w szczególności:

1. Krajobraz wraz z jego składnikami, walorami fizjonomicznymi i powiązaniem ekologicznymi;
2. Różnorodność biologiczną na poziomie gatunkowym, ekosystemowym i krajobrazowym;
3. Charakterystyczne dla danego obszaru formy gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej służące zrównoważonemu użytkowaniu ekosystemów i zachowaniu ich różnorodności biologicznej (RSPP, § 33).

Sposoby ochrony zasobów, tworów i składników przyrody obejmują w szczególności:

1. Eliminowanie lub ograniczanie źródeł zagrożeń, w szczególności zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb, m.in. przez eliminowanie lub zapobieganie skażeniom oraz erozji

gleb przez promowanie takich sposobów gospodarowania gruntami, aby ograniczać rozmiary erozji gleb oraz ograniczanie stosowania chemicznych środków ochrony roślin przez promowanie ograniczania stosowania tych środków;

2. Zachowanie lub poprawę stosunków wodnych;

3. Kształtowanie zagospodarowania przestrzennego w sposób umożliwiający zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz wartości kulturowych m.in. przez:

- kształtowanie zalesień w sposób optymalny dla ochrony różnorodności biologicznej i walorów krajobrazowych;

- zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych i niewprowadzanie barier ekologicznych;

- uwzględnianie potrzeb ochrony przyrody w gospodarce człowieka, w tym w gospodarce rolnej, leśnej, wodnej, rybackiej i turystyce;

- ochronę czynną zasobów, tworów i składników przyrody w warunkach zrównoważonego rozwoju i w uzgodnieniu z właścicielami gruntów;

4. Ochronę wartości kulturowych;

5. Edukację ekologiczną społeczeństwa;

6. Ochronę walorów przyrodniczych obszarów produkcji rolniczej i leśnej przez:

- stosowanie dobrych praktyk rolniczych;

- uwzględnianie potrzeb ochrony przyrody w gospodarce leśnej;

- wdrażanie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i rozwój rolnictwa ekologicznego (RSPP, § 34).

Ustalenia planu ochrony dla parku krajobrazowego są brane pod uwagę przy sporządzaniu planu urządzenia lasu i stanowiącym jego integralną część programie ochrony przyrody. Przy sporządzaniu planu urządzenia lasu uwzględniane są się m.in. wymogi ochrony przyrody i krajobrazu oraz ochrony różnorodności biologicznej oraz istniejący i planowany w aktach prawa miejscowego sposób zagospodarowania lasu i jego otoczenia (RSPU, § 1 ust. 1). Jednym z aktów prawa miejscowego jest, jak wynika z art. 94 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 39 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie (Dz.U. z 2001 r. nr 80 poz. 872 z późn. zm.), rozporządzenie wojewody, w tym przypadku ustanawiające plan ochrony dla parku krajobrazowego.

Zadaniem nadleśniczego na obszarach w zarządzie Lasów Państwowych w obrębie parku krajobrazowego jest bezpośrednie zarządzanie lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, co wynika z art. 35 ust. 1 ustawy o lasach, oraz

samodzielna realizacja zadań w zakresie ochrony przyrody, w myśl art. 105 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody.

PODSUMOWANIE

Do najważniejszych **obowiązków** nadleśniczego na terenach w zarządzie Lasów Państwowych w granicach parku krajobrazowego należy:

- realizacja zadań w zakresie ochrony przyrody, zgodnie z ustaleniami planu ochrony parku krajobrazowego, uwzględnionymi w planie urządzenia lasu;
- uczestnictwo w opracowywaniu planu urządzenia lasu;

Do najważniejszych **kompetencji** nadleśniczego na terenach w zarządzie Lasów Państwowych w granicach parku krajobrazowego należy:

- prowadzenie bezpośredniego zarządu lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, pozostającymi w zarządzie Lasów Państwowych,
- możliwość zapoznania się z wynikami prac na potrzeby sporządzania planu ochrony dla parku krajobrazowego;
- możliwość wnoszenia uwag i wniosków do projektu planu ochrony dla parku krajobrazowego.

9.2.4 Obszar chronionego krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych (Uop, art. 23 ust. 1).

Wyznaczenie obszaru chronionego krajobrazu następuje w drodze rozporządzenia wojewody, które określa jego nazwę, położenie, obszar, sprawującego nadzór, ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów oraz zakazy właściwe dla danego obszaru chronionego krajobrazu lub jego części, wynikające z potrzeb jego ochrony. Likwidacja lub zmiana granic obszaru chronionego krajobrazu następuje w drodze rozporządzenia wojewody, po zaopiniowaniu przez wojewódzką radę ochrony przyrody oraz właściwe miejscowo rady gmin, z powodu bezpowrotnej utraty wyróżniającego się krajobrazu o zróżnicowanych ekosystemach i możliwości zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem. Projekt rozporządzenia w sprawie wyznaczenia lub powiększenia obszaru chronionego

krajobrazu wymaga uzgodnienia z właściwą miejscowo radą gminy. Jeżeli wojewoda nie wyznaczył obszaru chronionego krajobrazu, obszar ten może być wyznaczony przez radę gminy, w drodze uchwały, która określa jego nazwę, położenie, obszar, sprawującego nadzór, ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów oraz zakazy właściwe dla danego obszaru chronionego krajobrazu lub jego części, wynikające z potrzeb jego ochrony. Likwidacja lub zmiana granic obszaru chronionego krajobrazu następuje w drodze uchwały rady gminy (Uop, art. 23 ust. 2-4). Nadzór nad obszarami chronionego krajobrazu powierzany jest zasadniczo, w przypadku wyznaczenia obszaru przez wojewodę, wojewódzkim konserwatorom przyrody, których zadania i kompetencje przejęli – na mocy Uoi z 2008 roku – regionalni konserwatorzy przyrody (Uoi, art. 163). W przypadku wyznaczenia obszaru chronionego krajobrazu przez radę gminy, nadzór nad obszarem powierzany jest na ogół burmistrzowi lub wójtowi.

Przepisy projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Druk nr 1073), powierzają wyznaczanie i likwidowanie obszaru chronionego krajobrazu, a także zmianę jego granic sejmikowi województwa, który wprowadza nowe przepisy na mocy uchwały. Projekt uchwały będzie wymagał uzgodnienia z właściwymi miejscowo radami gmin oraz z właściwym wojewodą (Druk nr 1073, art. 29 pkt 1). W drodze uchwały sejmiku województwa ma być również ustanawiany plan ochrony dla parku krajobrazowego (Druk nr 1073, art. 29 pkt 3 lit. b i c).

Projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw i planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, w części dotyczącej obszaru chronionego krajobrazu, wymagają uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie ustaleń tych planów, mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody obszaru chronionego krajobrazu (Uop, art. 23 ust. 5).

Ustawa o ochronie przyrody nie zawiera żadnych szczególnych wskazań co do sposobu prowadzenia gospodarki leśnej na obszarze chronionego krajobrazu. Wynika z tego, że grunty i leśne oraz inne nieruchomości znajdujące się w jego granicach pozostawione są w gospodarczym wykorzystaniu. Gospodarcze użytkowanie może być jednak ograniczone szeregiem zakazów, podobnie jak ma to miejsce na obszarze parku krajobrazowego. Zamknięty katalog zakazów został określony w art. 24 ust. 1 Uop. Na obszarach leśnych przepisy dopuszczają przy tym pewne naruszenia środowiska przyrodniczego i krajobrazu,

jeżeli są one dokonywane jako czynności w ramach racjonalnej gospodarki leśnej, w szczególności w odniesieniu do umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu (pkt 1) oraz dokonywania zmian stosunków wodnych (pkt 6).

Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów na obszarze chronionego krajobrazu, określone w akcie prawnym wyznaczającym obszar, są brane pod uwagę przy sporządzaniu planu urządzenia lasu i stanowiącym jego integralną część programie ochrony przyrody. Przy sporządzaniu planu urządzenia lasu uwzględnia się m.in. wymogi ochrony przyrody i krajobrazu oraz ochrony różnorodności biologicznej oraz istniejący i planowany w aktach prawa miejscowego sposób zagospodarowania lasu i jego otoczenia (RSPU, § 1 ust. 1). Aktami prawa miejscowego są zarówno rozporządzenia wojewody, jak i uchwały rad gmin, co wynika z art. 94 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 39 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie oraz ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. nr 142 poz. 1591 z późn. zm).

Zadaniem nadleśniczego na obszarach w zarządzie Lasów Państwowych w obrębie obszaru chronionego krajobrazu jest bezpośrednie zarządzanie lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, co wynika z art. 35 ust. 1 ustawy o lasach.

PODSUMOWANIE

Do najważniejszych **obowiązków** nadleśniczego na terenach w zarządzie Lasów Państwowych w granicach obszaru chronionego krajobrazu należy realizacja ustaleń dotyczących czynnej ochrony ekosystemów na obszarze chronionego krajobrazu, określonych w akcie prawnym wyznaczającym obszar i uwzględnionych w planie urządzenia lasu, a także uczestnictwo w opracowywaniu planu urządzenia lasu.

Do najważniejszych **kompetencji** nadleśniczego na terenach w zarządzie Lasów Państwowych w granicach obszaru ochrony krajobrazu należy prowadzenie bezpośredniego zarządu lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, pozostającymi w zarządzie Lasów Państwowych.

9.2.5 Obszary Natura 2000

Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje: 1) obszary specjalnej ochrony ptaków, 2) specjalne obszary ochrony siedlisk, oraz 3) obszary mające specjalne znaczenie dla

Wspólnoty (Uop, art. 25 ust. 1). Pierwszy rodzaj obszarów jest konsekwencją realizacji postanowień Dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikich ptaków (tzw. Dyrektywy Ptasiej), dwa pozostałe natomiast - wynikają z realizacji Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory – tzw. Dyrektywy Siedliskowej (por. Gruszecki 2005). Kategoria „obszaru mającego specjalne znaczenie dla Wspólnoty” wprowadzona została do polskiego porządku prawnego na mocy ustawy z dnia 3 października 2008 o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. nr 201 poz. 1237).

Znowelizowany art. 5 Uop definiuje w punkcie 2b obszar Natura 2000 jako *obszar specjalnej ochrony ptaków, specjalny obszar ochrony siedlisk lub obszar mający znaczenie dla Wspólnoty, utworzony w celu ochrony populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty*. Zawarta w punkcie 2c definicja obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty określa go jako *projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk, zatwierdzony przez Komisję Europejską w drodze decyzji, który w regionie biogeograficznym, do którego należy, w znaczący sposób przyczynia się do zachowania lub odtworzenia stanu właściwej ochrony siedliska przyrodniczego lub gatunku będącego przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także może znacząco przyczynić się do spójności sieci obszarów Natura 2000 i zachowania różnorodności biologicznej w obrębie danego regionu biogeograficznego; w przypadku gatunków zwierząt występujących na dużych obszarach obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty jest obszar w obrębie naturalnego zasięgu takich gatunków, charakteryzujący się fizycznymi lub biologicznymi czynnikami istotnymi dla ich życia lub rozmnażania*.

Obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody, w szczególności parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (Uop, art. 25 ust. 2).

Projekt listy obszarów Natura 2000 opracowuje, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska. Projekt ten wymaga zasięgnięcia opinii właściwych miejscowo rad gmin. Po uzyskaniu zgody Rady Ministrów, minister właściwy do spraw środowiska przekazuje Komisji Europejskiej:

1. Listę proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty;

2. Szacunek dotyczący współfinansowania przez Wspólnotę ochrony obszarów wyznaczonych ze względu na typy siedlisk przyrodniczych oraz gatunki roślin i zwierząt o znaczeniu priorytetowym;

3. Listę obszarów specjalnej ochrony ptaków (Uop, art. 27).

Wyznaczenie obszaru specjalnej ochrony ptaków lub specjalnego obszaru ochrony siedlisk, zmiana jego granic lub likwidacja następuje w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa, ministrem właściwym do spraw rozwoju wsi, ministrem właściwym do spraw rybołówstwa i z ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej, w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska, które określa nazwę, położenie administracyjne, obszar i mapę obszaru, cel i przedmiot ochrony. Minister właściwy do spraw środowiska, wydając rozporządzenie, kieruje się stanem siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, a także koniecznością zachowania szczególnie cennych lub zagrożonych składników różnorodności biologicznej (Uop, art. 27a ust. 1). Zmiana granic lub likwidacja obszaru specjalnej ochrony ptaków lub specjalnego obszaru ochrony siedlisk następuje, jeżeli jest to uzasadnione naturalnymi zmianami stwierdzonymi w wyniku monitoringu i nadzoru, o którym mowa w art. 31 Uop, oraz po uzyskaniu zgody Komisji Europejskiej (Uop, art. 27a ust. 3). Specjalne obszary ochrony siedlisk minister właściwy do spraw środowiska wyznacza po uzgodnieniu z Komisją Europejską w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia tego obszaru przez Komisję Europejską jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (Uop, art. 27a ust. 4).

Nadzór nad obszarem Natura 2000 lub proponowanym obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty, znajdującym się na liście przekazanej Komisji Europejskiej przez ministra właściwego do spraw środowiska zgodnie z art. 27 ust. 3 pkt 1 Uop, sprawuje właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska lub na obszarach morskich - dyrektor urzędu morskiego. Jednakże, w myśl nowego art. 32 ust. 5, w przypadku gdy obszar Natura 2000 obejmuje w całości lub w części obszar parku narodowego, sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000 jest dyrektor tego parku.

Art. 32 ust. 1 ustawy stanowi, że funkcjonowanie obszarów Natura 2000 nadzoruje, prowadząc ewidencję danych niezbędnych do podejmowania działań w zakresie ich ochrony, Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska. Nadzór ten polega na:

1. Wydawaniu zaleceń i wytycznych w zakresie ochrony i funkcjonowania obszarów Natura 2000;
2. Określaniu zakresu i żądaniu informacji dotyczących ochrony i funkcjonowania obszarów Natura 2000;

3. Kontroli realizacji ustaleń planów ochrony obszarów Natura 2000 (Uop, art. 32 ust. 2).

Na obszarze swojego działania funkcjonowanie obszarów Natura 2000 koordynuje regionalny dyrektor ochrony środowiska (Uop, art. 32 ust. 3). Na terenie zarządzanym przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe znajdującym się na obszarze Natura 2000 zadania w zakresie ochrony przyrody wykonuje samodzielnie miejscowy nadleśniczy, zgodnie z ustaleniami planu zadań ochronnych lub planu ochrony obszaru Natura 2000 uwzględnionymi w planie urządzenia lasu (Uop, art. 32 ust. 4). W przypadku gdy obszar Natura 2000 obejmuje w całości lub w części obszar parku narodowego, sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000 jest dyrektor parku narodowego (Uop, art. 32 ust. 5). Zdaniem Gruszeckiego (2005) przyjęte w art. 32 ust. 4 rozwiązanie wprowadza dualizm wśród podmiotów odpowiedzialnych za realizację zadań w zakresie ochrony przyrody. Realizacja tych zadań na obszarze Natura 2000 generalnie należy do nadzorującego teren, natomiast na obszarze w zarządzie PGL LP – do właściwego nadleśniczego, który wykonuje je samodzielnie. Może to prowadzić do pewnych konfliktów, którym w znacznej mierze może zapobiec sprawna koordynacja, przypisana regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska na mocy art. 32 ust. 2 Uop.

W dotychczasowych przepisach ustawy o ochronie przyrody (obowiązujących do 14 listopada 2008 roku) nadzór nad wyznaczonymi obszarami specjalnej ochrony ptaków¹ powierzony został wojewodzie lub dyrektorowi urzędu morskiego właściwemu dla obszaru swojego działania. Do zadań wojewody należało również koordynowanie funkcjonowania obszarów Natura 2000 na obszarze jego działania (Uop, art. 32 ust. 3). Ustawa zobowiązywała ministra właściwego do spraw środowiska do nadzorowania funkcjonowania obszarów Natura 2000 i prowadzenia ewidencji danych niezbędnych do podejmowania działań w zakresie ich ochrony. Nadzór sprawowany przez ministra polegał na realizacji tych samych zadań, które w obecnym stanie prawnym powierzone zostały na mocy art. 32 ust. 2 Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska.

Nowym narzędziem ochrony, wprowadzonym na mocy Uzuop z 2008 roku, jest **plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000**, tworzony na podstawie dostępnej już wiedzy o tych obszarach. Dla obszaru Natura 2000 sprawujący nadzór nad obszarem sporządza projekt planu zadań ochronnych na okres 10 lat, przy czym pierwszy projekt sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru

¹ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. z 2004 r. nr 229 poz. 2313) oraz Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. z 2007 r. nr 179 poz. 1275).

mającego znaczenie dla Wspólnoty lub od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków (Uop, art. 28 ust. 1). Dla proponowanego obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty, znajdującego się na liście przekazanej Komisji Europejskiej przez ministra właściwego do spraw środowiska zgodnie z art. 27 ust. 3 pkt 1 Uop, sporządzenie projektu planu zadań ochronnych na okres 10 lat przez sprawującego nadzór ma charakter fakultatywny. Sporządzający projekt planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 jest zobowiązany do umożliwienia zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, udziału w pracach związanych ze sporządzaniem tego projektu. Ponadto musi on zapewnić możliwość udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie projektu (Uop, art. 28 ust. 2-4).

Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 ustanawiany jest przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, który kieruje się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000. Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 położonego na terenie więcej niż jednego województwa ustanawiają wspólnie, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, regionalni dyrektorzy ochrony środowiska, na których obszarze działania znajdują się części tego obszaru. Plan może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony tych siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt (Uop, art. 28 ust. 5 i 8).

Ustanowienie planu zadań ochronnych następuje po uzgodnieniu z dyrektorem regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, jeżeli obszar Natura 2000 obejmuje obszar zarządzany przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. Uzgodnienie dotyczy obszaru zarządzanego przez Lasy Państwowe w zakresie zadań ochronnych, za których wykonywanie odpowiadać będą jednostki PGL LP. Zajęcie stanowiska następuje w drodze postanowienia, na które przysługuje zażalenie do ministra właściwego do spraw środowiska. Niewyrażenie stanowiska w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu planu zadań ochronnych uznaje się za jego uzgodnienie (Uop, art. 28 ust. 6 i 7).

Zgodnie z art. 28 ust. 10 Uop plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 zawiera:

1. Opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000;

2. Identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;
3. Cele działań ochronnych;
4. Określenie działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania, w tym w szczególności działań dotyczących:
 - ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk;
 - monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów działań ochronnych;
 - uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony;
5. Wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz planach zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000;
6. Wskazanie terminu sporządzenia, w razie potrzeby, planu ochrony dla części lub całości obszaru.

Planu zadań ochronnych nie sporządza się dla obszaru Natura 2000 lub jego części:

- dla którego ustanowiono plan ochrony dla obszaru Natura 2000 (zgodnie z art. 29 Uop);
- pokrywającego się w całości lub w części z obszarem parku narodowego, rezerwatu przyrody lub parku krajobrazowego, dla których ustanowiono plan ochrony uwzględniający zakres zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000;
- pokrywającego się w całości lub w części z obszarem parku narodowego lub rezerwatu przyrody, dla których ustanowiono zadania ochronne uwzględniające zakres zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000;
- znajdującego się w obszarach morskich (Uop, art. 28 ust. 11).

W przypadku ustanowienia planu ochrony dla obszaru Natura 2000 traci moc akt prawa miejscowego w formie zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, ustanawiający plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Uop, art. 28 ust. 12).

Znowelizowana ustawa o ochronie przyrody w art. 28 ust. 13 zawiera delegację dla ministra właściwego do spraw środowiska do wydania rozporządzenia, określającego tryb sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, zakres prac koniecznych dla sporządzenia tego projektu oraz tryb dokonywania zmian w planie zadań ochronnych.

W przypadkach, gdy stan wiedzy o obszarze Natura 2000 jest niezadowalający lub teren, na którym wyznaczono obszar Natura 2000 podlega istotnym przemianom społeczno-gospodarczym, mogących zagrozić zachowaniu celów ochrony, możliwe jest, podobnie jak miało to miejsce w stanie prawnym obowiązującym do dnia 14 listopada 2008 roku, opracowanie **planu ochrony dla obszaru Natura 2000**.

Zgodnie z art. 29 ust 1 ustawy o ochronie przyrody projekt planu ochrony dla obszaru Natura 2000 lub jego części sporządza sprawujący nadzór nad obszarem. Projekt wymaga zaopiniowania przez:

- dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, jeżeli obszar Natura 2000 obejmuje obszar zarządzany przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe;
- dyrektora urzędu morskiego, jeżeli obszar Natura 2000 obejmuje obszar morski.

Sporządzający projekt planu ochrony jest zobowiązany do umożliwienia zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, udział w pracach związanych ze sporządzaniem tego projektu (Uop, art. 29 ust. 5).

Plan ochrony ustanawiany jest w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska na okres 20 lat. Plan ochrony może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 (Uop, art. 29 ust. 2 i 3). Ustanowienie planu ochrony poprzedza się przeprowadzeniem postępowania z udziałem społeczeństwa na zasadach określonych w dziale III rozdziale 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Uop, art. 29 ust. 6).

Plan ochrony dla obszaru Natura 2000, zgodnie z art. 29 ust. 8 ustawy o ochronie przyrody, zawiera:

1. Opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000;
2. Identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;

3. Określenie warunków utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000, zachowania integralności obszaru Natura 2000 oraz spójności sieci obszarów Natura 2000, odnoszących się w szczególności do:

- innych form ochrony przyrody, pokrywających się z obszarem Natura 2000;
- zagospodarowania przestrzennego, w tym w szczególności terenów lokalizacji zabudowy możliwej bez szkody dla obszaru Natura 2000, infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, infrastruktury turystycznej i edukacyjnej, a także obszarów, które powinny być zalesione oraz obszarów wyłączonych z zalesiania;
- zagospodarowania obszarów morskich;
- gospodarowania wodami;
- gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej;
- śródlądowych wód powierzchniowych płynących, w których powinna być zachowana lub odtworzona możliwość wędrówki ryb i innych organizmów wodnych;

4. Wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz planach zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których wyznaczono obszar Natura 2000;

5. Określenie działań ochronnych dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000, ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację;

6. Wskaźniki właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk, będących przedmiotami ochrony;

7. Określenie sposobów monitoringu realizacji zadań ochronnych oraz ich skutków;

8. Określenie sposobów monitoringu stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk, będących przedmiotami ochrony.

Zakres działań ochronnych, o których mowa punkcie 5 powyżej, może obejmować w szczególności:

1. Ochronę czynną lub odtwarzanie siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, będących przedmiotem ochrony;
2. Utrzymanie korytarzy ekologicznych łączących obszary Natura 2000;

3. Rozmieszczenie obiektów i urządzeń służących celom ochrony obszaru Natura 2000;
4. Stosunki wodne, w tym gospodarowanie wodami;
5. Gospodarkę rolną, leśną i rybacką, w tym:
 - kierunki kształtowania przestrzeni produkcyjnej;
 - wskazanie obszarów, które powinny być zalesione, oraz obszarów wyłączonych z zalesiania;
 - wskazanie śródlądowych wód powierzchniowych płynących, w których powinna być zachowana lub odtworzona możliwość wędrówki ryb i innych organizmów wodnych;
6. Warunki zagospodarowania terenów oraz ich użytkowania, w tym w zależności od potrzeb wskazanie:
 - terenów przeznaczonych pod zabudowę;
 - lokalizacji infrastruktury technicznej i komunikacyjnej;
 - lokalizacji infrastruktury turystycznej i edukacyjnej (Uop, art. 29 ust. 9).

Ustawa o ochronie przyrody w art. 29 ust. 10 zawiera delegację dla ministra właściwego do spraw środowiska do wydania rozporządzenia, określającego tryb sporządzania projektu planu ochrony, zakres prac koniecznych dla sporządzenia tego projektu oraz tryb dokonywania zmian w planie zadań ochronnych. Jednocześnie uchylone zostało obowiązujące dotychczas, wydane na mocy art. 30 ust. 1 Uop Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie trybu i zakresu opracowania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (Dz.U. z 2005 r. nr 61 poz. 549).

Zgodnie z art. 20 ust. 5 Uop, plany ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody lub w części pokrywającej się z obszarem Natura 2000 powinny uwzględniać zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (art. 28 Uop) albo zakres planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (art. 29 Uop). Jednocześnie art. 30 Uop stanowi, że plan ochrony ustanowiony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody lub parku krajobrazowego położonego w granicach obszaru Natura 2000, uwzględniający zakres planu ochrony dla obszaru Natura 2000, staje się planem ochrony dla tej części obszaru Natura 2000. Ponadto, plan urządzenia lasu dla nadleśnictwa położonego w granicach obszaru Natura 2000, uwzględniający zakres planu ochrony dla obszaru Natura 2000, staje się planem ochrony dla tej części obszaru Natura 2000. Projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej w części dotyczącej istniejącego lub projektowanego obszaru

Natura 2000 wymagają uzgodnienia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie ustaleń tych planów, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000.

Zgodnie z obowiązującymi do dnia 14 listopada 2008 roku przepisami ustawy o ochronie przyrody plan ochrony dla obszaru Natura 2000 ustanawiany był w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska na okres 20 lat. Ustanawiając plan minister wykorzystywał, obejmujące obszar Natura 2000, plany ochrony ustanowione dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego oraz plany urządzenia lasu. Plan ochrony mógł być zmieniony, jeżeli wynikało to z potrzeb ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt (Uop, art. 29 ust. 1). Jednocześnie art. 30 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody stanowił, że plan ochrony ustanowiony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego oraz plan urządzenia lasu powinny być zgodne z planem ochrony dla obszaru Natura 2000, jeżeli obszar ten obejmował teren parku narodowego, rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego lub obszar objęty planem urządzenia lasów.

Uwzględnienie postanowień istniejących już planów, w tym planu urządzenia lasu, przy sporządzaniu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 ma na celu zapewnienie spójności działań w zakresie ochrony przyrody na jednym obszarze. Choć w odniesieniu do postanowień art. 29 ust. 1 i art. 30 ust. 2 Uop w ich pierwotnej wersji pojawiała się pewna wątpliwość co do rangi planu ochrony dla obszaru Natura 2000 względem innych planów, zdaniem Gruszeckiego (2005) między obydwoma przepisami nie było sprzeczności. Przepis art. 29 ust. 1 stosowany był bowiem w przypadku, gdy inne plany, w tym plan urządzenia lasu, były już ustanowione, a więc logika przemawia za wykorzystaniem rozwiązań już funkcjonujących. Art. 30 ust. 2 wprowadzał natomiast generalną regułę prymatu planów ochrony ustanowionych dla obszarów Natura 2000 nad pozostałymi planami. Pierwszeństwo planów ochrony nad planami urządzenia lasu wynikało (i nadal wynika) również z tego, że te pierwsze ustanawiane są w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska, a więc stanowią przepis prawa powszechnie obowiązujący, natomiast plany urządzenia lasu nie mają takiej rangi (por. Gruszecki 2005).

Znowelizowanie art. 28, 29 i 30 ustawy o ochronie przyrody ma na celu udoskonalenie funkcjonujących rozwiązań w zakresie planowania ochrony obszarów Natura 2000. Realizacja przepisów w ich pierwotnym brzmieniu wymagała przeprowadzenia bardzo szerokiej i kosztownej inwentaryzacji przyrodniczej oraz uzyskania szczegółowych informacji o obszarze objętym ochroną. Zgodnie z uzasadnieniem załączonym do projektu

Uzupełnienie z 2008 roku, wprowadzone zmiany mają na celu uzyskanie wielorakich korzyści finansowych i społecznych, w tym:

- spowodowanie obniżenia kosztów zarządzania obszarami Natura 2000 w wyniku sporządzania dla części obszarów – w miejsce planów ochrony – znacznie mniej kosztownych planów zadań ochronnych;

- przyczynienie się do obniżenia ogólnych kosztów zarządzania ochroną przyrody w kraju w wyniku zrezygnowania z powtórnego opracowywania zadań ochronnych lub planów ochrony dla obszarów Natura 2000 oraz innych form ochrony, które pokrywają się z granicami obszaru Natura 2000;

- umożliwienie wpływu społeczeństwa na proces decyzyjny związany z zarządzaniem obszarem Natura 2000;

- przyczynienie się do rozwoju systemu komunikacji i współpracy różnych instytucji i podmiotów, które mogą potencjalnie oddziaływać na obszar Natura 2000, bądź dla których ochrona obszaru Natura 2000 wymusza wprowadzenie pewnych ograniczeń;

- pozwolenie na uniknięcie lub minimalizowanie efektów konfliktów związanych z zarządzaniem obszarami Natura 2000;

- przyczynienie się do podnoszenia świadomości społeczeństwa w zakresie przestrzegania postanowień Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej.

Sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 sporządza i przekazuje Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska, co 6 lat w odniesieniu do specjalnego obszaru ochrony siedlisk oraz co 3 lata w odniesieniu do obszaru specjalnej ochrony ptaków, ocenę realizacji ochrony tego obszaru, zawierającą informacje dotyczące podejmowanych działań ochronnych oraz wpływu tych działań na stan ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, a także wyniki monitorowania i nadzoru tych działań (Uop, art. 31).

W przypadku braku aktualnych planów ochrony lub planów zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, uwzględnionych w planie urządzenia lasu, możliwe jest prowadzenie przez nadleśniczego działań gospodarczych lub ochronnych w oparciu o decyzję administracyjną, zgodnie z procedurą opisaną w odniesieniu do analogicznej sytuacji w rezerwach przyrody (punkt 9.2.2). Organem administracji publicznej pierwszej instancji jest w odniesieniu do obszarów Natura 2000 regionalny dyrektor ochrony środowiska (por. Uop, art. 27a), natomiast organem drugiej instancji - Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, pełniący funkcję organu wyższego stopnia w rozumieniu Kodeksu postępowania

administracyjnego w stosunku do regionalnych dyrektorów ochrony środowiska (Uoi, art. 127 ust. 3).

Na obszarach Natura 2000 zabronione jest podejmowanie działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, lub wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub też pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 albo jego powiązania z innymi obszarami. Powyższe zakazy stosuje się odpowiednio do proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty, znajdujących się na liście, przekazanej Komisji Europejskiej przez ministra właściwego do spraw środowiska zgodnie z art. 27 ust. 3 pkt 1 Uop, do czasu zatwierdzenia przez Komisję Europejską jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty i wyznaczenia ich jako specjalne obszary ochrony siedlisk. Projekty polityk, strategii, planów i programów oraz zmian do takich dokumentów, a także planowane przedsięwzięcia, które mogą znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a które nie są bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub proponowanych do obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty, lub nie wynikają z tej ochrony, wymagają przeprowadzenia odpowiedniej oceny oddziaływania na zasadach określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Uop, art. 33). W sytuacji, gdy przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na obszarach morskich – dyrektor właściwego urzędu morskiego, może zezwolić na realizację planu lub działań, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszary znajdujące się na liście, przekazanej Komisji Europejskiej przez ministra właściwego do spraw środowiska zgodnie z art. 27 ust. 3 pkt 1 Uop, zapewniając wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000. Jeżeli natomiast znaczące negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, zezwolenie na realizację planu lub działań może zostać udzielone wyłącznie w celu:

- ochrony zdrowia i życia ludzi;
- zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego;

- uzyskania korzystnych następstw o pierwszorzędym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego;

- wynikającym z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, po uzyskaniu opinii Komisji Europejskiej (Uop, art. 34).

Z punktu widzenia prowadzenia gospodarki leśnej na obszarach Natura 2000 bardzo istotny jest przepis zawarty w art. 36 ustawy o ochronie przyrody. Stanowi on, iż na obszarach Natura 2000 nie podlega ograniczeniu działalność związana z utrzymaniem urządzeń i obiektów służących bezpieczeństwu przeciwpowodziowemu oraz działalność gospodarcza, rolna, leśna, łowiecka i rybacka, a także amatorski połów ryb, jeżeli nie oddziałuje znacząco negatywnie na cele ochrony obszaru Natura 2000. Prowadzenie powyższej działalności na obszarach Natura 2000 wchodzących w skład parków narodowych i rezerwatów przyrody jest dozwolone wyłącznie w zakresie, w jakim nie narusza to zakazów obowiązujących na tych obszarach. Jeżeli działalność gospodarcza, rolna, leśna, łowiecka lub rybacka wymaga dostosowania do wymogów ochrony obszaru Natura 2000, na którym nie mają zastosowania programy wsparcia z tytułu obniżenia dochodowości, wojewoda może zawrzeć umowę z właścicielem lub posiadaczem obszaru, z wyjątkiem zarządców nieruchomości Skarbu Państwa, która zawiera wykaz niezbędnych działań, sposoby i terminy ich wykonania oraz warunki i terminy rozliczenia należności za wykonane czynności, a także wartość rekompensaty za utracone dochody wynikające z wprowadzonych ograniczeń (Uop, art. 36).

Zgodnie z art. 39 Uop, koszty związane z wdrożeniem i funkcjonowaniem sieci obszarów Natura 2000 w zakresie nieobjętym finansowaniem przez Wspólnotę są finansowane z budżetu państwa oraz funduszy celowych. Na mocy przepisów ustawy o lasach Lasy Państwowe otrzymują dotacje celowe z budżetu państwa na zadania zlecone przez administrację rządową, między innymi na sprawowanie nadzoru nad obszarami wchodzącymi w skład sieci Natura 2000 oraz pełnienie zadań związanych z realizacją programów współfinansowanych ze źródeł zagranicznych (Uol, art. 54 pkt 5 i 8). Przytoczone powyżej przepisy obciążają kosztami nadzoru nad obszarami Natura 2000 budżet państwa, a ponadto dają jednostkom organizacyjnym Lasów Państwowych możliwość ubiegania się o dofinansowanie realizacji zadań ochronnych z funduszy celowych działających na rzecz ochrony środowiska.

PODSUMOWANIE

Do najważniejszych **obowiązków** nadleśniczego na obszarach Natura 2000, będących w zarządzie Lasów Państwowych i nie wchodzących w skład innych form ochrony przyrody należy:

- samodzielne wykonywanie zadań w zakresie ochrony przyrody, zgodnie z ustaleniami planu zadań ochronnych lub planu ochrony dla obszaru Natura 2000, uwzględnionymi w planie urządzenia lasu;
- uczestnictwo w opracowywaniu planu urządzenia lasu.

Do najważniejszych **kompetencji** nadleśniczego na obszarach Natura 2000, będących w zarządzie Lasów Państwowych i nie wchodzących w skład innych form ochrony przyrody należy:

- prowadzenie bezpośredniego zarządu lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, pozostającymi w zarządzie Lasów Państwowych, włączonymi do obszaru Natura 2000;
- udział w pracach związanych ze sporządzeniem projektu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000;
- udział w pracach związanych ze sporządzeniem projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000;
- możliwość żądania wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie wydania zezwolenia na odstępstwa od zakazów obowiązujących na obszarze Natura 2000, w przypadku braku planu ochrony lub zadań ochronnych dla tego obszaru;
- dysponowanie środkami pieniężnymi w ramach dotacji celowych z budżetu państwa, w związku ze sprawowaniem nadzoru nad obszarami wchodzącymi w skład sieci Natura 2000 oraz pełnieniem zadań związanych z realizacją programów współfinansowanych ze źródeł zagranicznych;
- ubieganie się o dofinansowanie realizacji zadań ochronnych z funduszy celowych działających na rzecz ochrony środowiska.

9.2.6 Pomnik przyrody, stanowisko dokumentacyjne, użytek ekologiczny i zespół przyrodniczo-krajobrazowy

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub

krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie (Uop, art. 40 ust. 1).

Stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych. Stanowiskami dokumentacyjnymi mogą być także miejsca występowania kopalnych szczątków roślin lub zwierząt (Uop, art. 41).

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania (Uop, art. 42).

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne (Uop, art. 43)

Ustanowienie pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego następuje w drodze rozporządzenia wojewody albo uchwały rady gminy, jeżeli wojewoda nie ustanowił tych form ochrony przyrody. Rozporządzenie wojewody lub uchwała rady gminy określają nazwę danego obiektu lub obszaru, jego położenie, sprawującego nadzór, szczególne cele ochrony, w razie potrzeby ustalenia dotyczące jego czynnej ochrony oraz zakazy właściwe dla tego obiektu, obszaru lub jego części. Zniesienia formy ochrony przyrody, w razie utraty wartości przyrodniczych, ze względu na które ustanowiono formę ochrony przyrody, lub w razie konieczności realizacji inwestycji celu publicznego lub zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego, dokonuje organ, który ustanowił daną formę ochrony przyrody; wojewoda - w drodze rozporządzenia, rada gminy - w drodze uchwały (Uop, art. 44). Dotychczas nadzór nad omawianymi tu formami ochrony przyrody powierzany był z reguły wojewódzkiemu konserwatorowi przyrody, w przypadku ustanowienia formy przez wojewodę, lub

burmistrzowi lub wójtowi, w pozostałych przypadkach. Obecnie funkcje wojewódzkiego konserwatora przyrody przejął regionalny konserwator przyrody (Uoi, art. 163).

W chwili obecnej (początek grudnia 2008 roku) w Sejmie trwają prace nad projektem ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie (Sejm RP, Druk nr 1073). Projekt ustawy powierza radom gmin (w miejsce wojewody) ustanawianie i znoszenie pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, które ustanawiałyby wymienione formy ochrony przyrody w drodze uchwały, po uzgodnieniu z właściwym wojewodą (Druk nr 1073, art. 29 pkt 4). W obowiązującym stanie prawnym w stosunku do ustanawiania pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, radzie gminy przysługuje kompetencja subsydiarna, możliwa do zrealizowania jedynie w przypadku, gdy wojewoda nie dokonał wyznaczenia obszaru chronionego krajobrazu lub ustanowienia pomnika przyrody (por. uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Druk nr 1073).

W stosunku do pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego mogą być wprowadzone zakazy, których zamknięty katalog został określony w art. 45 ust. 1 Uop. Na obszarach leśnych przepisy dopuszczają możliwość pewnych naruszeń środowiska przyrodniczego i krajobrazu, jeżeli są one dokonywane jako czynności w ramach m.in. racjonalnej gospodarki leśnej, w szczególności dokonywania zmian stosunków wodnych (pkt 4) oraz umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt oraz niszczenia ich nor i legowisk (pkt 9).

Ustalenia ochronne w odniesieniu do pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego, określone w akcie prawnym wyznaczającym obszar, są brane pod uwagę przy sporządzaniu planu urządzenia lasu i stanowiącym jego integralną część programie ochrony przyrody. Przy sporządzaniu planu urządzenia lasu uwzględnia się m.in. wymogi ochrony przyrody i krajobrazu oraz ochrony różnorodności biologicznej oraz istniejący i planowany w aktach prawa miejscowego sposób zagospodarowania lasu i jego otoczenia (RSPU, § 1 ust. 1). Aktami prawa miejscowego są zarówno rozporządzenia wojewody, jak i uchwały rad gmin, co wynika z art. 94 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 39 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie (Dz.U. z 2001 r. nr 80 poz. 872 z późn.

zm.) oraz ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. nr 142 poz. 1591 z późn. zm.).

Zadaniem nadleśniczego na obszarach w zarządzie Lasów Państwowych jest bezpośrednie zarządzanie lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, co jest konsekwencją przepisu zawartego w art. 35 ust. 1 ustawy o lasach.

PODSUMOWANIE

Do najważniejszych **obowiązków** nadleśniczego w odniesieniu do pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych położonych na obszarze zarządzanym przez Lasy Państwowe może należeć ewentualnie realizacja czynnej ochrony tych obiektów, obszarów lub ich części, określona w akcie prawnym wyznaczającym obszar i uwzględniona w planie urządzenia lasu.

Do najważniejszych **kompetencji** nadleśniczego na terenach w zarządzie Lasów Państwowych należy prowadzenie bezpośredniego zarządu lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, pozostającymi w zarządzie Lasów Państwowych.

9.2.7 Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów

Ochrona gatunkowa obejmuje okazy gatunków oraz siedliska i ostoje roślin, zwierząt i grzybów. Ochrona gatunkowa ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących na terenie kraju lub innych państw członkowskich Unii Europejskiej rzadkich, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie przepisów umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną, gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk i ostoi, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej. W celu ochrony ostoi i stanowisk roślin lub grzybów objętych ochroną gatunkową lub ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt objętych ochroną gatunkową mogą być ustalane strefy ochrony (Uop, art. 46).

Gatunki dziko występujących roślin objętych ochroną ścisłą, z wyszczególnieniem gatunków wymagających ochrony czynnej, a także gatunki roślin objętych ochroną częściową, w tym tych, które mogą być pozyskiwane wraz ze sposobami ich pozyskiwania, oraz gatunki wymagających ustalenia stref ochrony ich ostoi lub stanowisk określa minister właściwy do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa

w drodze rozporządzenia. W rozporządzeniu minister określa również zakazy właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków roślin, wybrane spośród zakazów określonych w ustawie, i odstępstwa od zakazów, wybrane spośród odstępstw określonych w ustawie, a także sposoby ochrony gatunków, w tym wielkość stref ochrony, kierując się potrzebą ochrony dziko występujących roślin, ich siedlisk, ostoi lub stanowisk oraz wymaganiami ekologicznymi, naukowymi i kulturowymi, a także biorąc pod uwagę obowiązujące w tym zakresie przepisy prawa Unii Europejskiej (Uop, art. 48).

Gatunki dziko występujących zwierząt objętych ochroną ścisłą, z wyszczególnieniem gatunków wymagających ochrony czynnej, zwierząt objętych ochroną częściową, w tym tych, które mogą być pozyskiwane wraz ze sposobami ich pozyskiwania, ptaków, które mogą być sprzedawane, transportowane i przetrzymywane w celach handlowych, jeżeli zostały legalnie upolowane, a także zwierząt wymagających ustalenia stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania, określa minister właściwy do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa w drodze rozporządzenia. W rozporządzeniu minister określa również zakazy właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków zwierząt, wybrane spośród zakazów określonych w ustawie, i odstępstwa od zakazów, wybrane spośród odstępstw określonych w ustawie, a także sposoby ochrony gatunków, w tym wielkość stref ochrony, kierując się potrzebą ochrony dziko występujących zwierząt, ich siedlisk, ostoi lub stanowisk oraz wymaganiami ekologicznymi, naukowymi i kulturowymi, a także biorąc pod uwagę obowiązujące w tym zakresie przepisy prawa Unii Europejskiej (Uop, art. 49).

Gatunki dziko występujących grzybów objętych ochroną ścisłą, objętych ochroną częściową, w tym tych, które mogą być pozyskiwane wraz ze sposobami ich pozyskiwania, a także wymagających ustalenia stref ochrony ich ostoi lub stanowisk, określa, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa. W rozporządzeniu minister określa również zakazy właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków grzybów, wybrane spośród zakazów określonych w ustawie, i odstępstwa od zakazów, wybrane spośród odstępstw określonych w ustawie, a także sposoby ochrony gatunków, w tym wielkość stref ochrony, kierując się potrzebą ochrony dziko występujących grzybów, ich siedlisk, ostoi lub stanowisk oraz wymaganiami ekologicznymi, naukowymi i kulturowymi, a także biorąc pod uwagę obowiązujące w tym zakresie przepisy prawa Unii Europejskiej (Uop, art. 50).

Ustawa o ochronie przyrody daje możliwość wprowadzenia przez ministra właściwego do spraw środowiska zakazów w stosunku do dziko występujących roślin i

grzybów objętych ochroną gatunkową. Zakazy mogą dotyczyć m.in. zrywania, niszczenia, przemieszczania i hodowli osobników gatunków chronionych, niszczenia ich siedlisk i ostoi, dokonywania zmian stosunków wodnych, stosowania środków chemicznych, niszczenia ściółki leśnej i gleby w ostojach czy pozyskiwania, zbioru, przetrzymywania, posiadania, preparowania i przetwarzania całych roślin oraz grzybów i ich części (Uop, art. 51 ust. 1).

W odniesieniu do dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową zakazy mogą dotyczyć m.in.:

- umyślnego zabijania, okaleczania i chwytania;
- transportu, pozyskiwania, przetrzymywania, chowu i hodowli, a także posiadania żywych zwierząt;
- zbierania, przetrzymywania i posiadania okazów gatunków;
- umyślnego niszczenia ich jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych;
- niszczenia ich siedlisk i ostoi;
- niszczenia ich gniazd, mrowisk, nor, legowisk, żeremi, tam, tarlisk, zimowisk i innych schronień;
- wybierania, posiadania i przechowywania ich jaj;
- umyślnego płoszenia i niepokojenia (Uop, art. 52 ust. 1).

Ustawa przewiduje jednocześnie możliwość wprowadzenia odstępstw od zakazów w stosunku do dziko występujących roślin i grzybów, a także zwierząt objętych ochroną gatunkową, m.in. w związku z wykonywaniem czynności związanych z prowadzeniem racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej, jeżeli technologia prac uniemożliwia przestrzeganie zakazów (Uop, art. 51 ust. 2 i art. 52 ust. 2).

Na terenie województwa regionalny dyrektor ochrony środowiska może wprowadzić, czas określony, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, ochronę gatunków roślin, zwierząt lub grzybów nieobjętych ochroną na podstawie rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska, a także właściwe dla nich zakazy wybrane spośród zakazów określonych w ustawie oraz odstępstwa od tych zakazów (Uop, art. 53).

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska może zezwolić na odstępstwa od zakazów określonych w ustawie w stosunku do gatunków objętych ochroną ścisłą oraz objętych ochroną częściową, jeżeli zezwolenie dotyczy obszaru wykraczającego poza granice jednego województwa lub jeżeli ma to związek z działaniami podejmowanymi przez ministra właściwego do spraw środowiska, w tym dotyczącymi realizacji krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej, programów ochrony gatunków zagrożonych wyginięciem lub realizacji umów międzynarodowych (Uop, art. 56 ust. 1).

Regionalny dyrektor ochrony środowiska na obszarze swojego działania może natomiast zezwolić w stosunku do gatunków objętych ochroną częściową na określone czynności podlegające zakazom, określonym art. 51 ust. 1 i w art. 52 ust. 1 Uop. W stosunku do gatunków objętych ochroną ścisłą regionalny dyrektor może zezwolić jedynie na:

- czynności podlegające zakazom, określonym w art. 51 ust. 1 pkt 2-4 Uop, tj. na niszczenie siedlisk i ostoi, dokonywanie zmian stosunków wodnych, stosowanie środków chemicznych, niszczenie ściółki leśnej i gleby w ostojach, a także pozyskiwanie, zbiór, przetrzymywanie, posiadanie, preparowanie o przetwarzanie całych osobników lub ich części – w stosunku do dziko występujących roślin i grzybów objętych ochroną gatunkową;

- niszczenie jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych, siedlisk i ostoi, gniazd, mrowisk, nor, legowisk, żeremi, tam, tarlisk, zimowisk i innych schronień; wybieranie, posiadanie i przechowywanie jaj i wydmuszek; preparowanie martwych zwierząt lub ich części, w tym znalezionych; zbywanie, nabywanie, oferowanie do sprzedaży, wymiany i darowizny zwierząt żywych, martwych, przetworzonych i spreparowanych, a także ich części i produktów pochodnych; fotografowanie, filmowanie i obserwację, mogące powodować ich płoszenie lub niepokojenie, a także przemieszczanie z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca – w stosunku do dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową (Uop, art. 56 ust. 2).

Zezwolenia na pozyskiwanie roślin, zwierząt i grzybów w lasach wydawane są w porozumieniu z właścicielem lub zarządcą lasu (Uop, art. 56 ust. 3). Wydanie zezwolenia przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz regionalnych dyrektorów ochrony środowiska jest możliwe jedynie w przypadku braku rozwiązań alternatywnych, jeżeli nie spowoduje to zagrożenia dla dziko występujących populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt lub grzybów oraz jest spełniony jeden z poniższych warunków:

- wynika z potrzeby ochrony innych dziko występujących gatunków roślin, zwierząt, grzybów oraz ochrony siedlisk przyrodniczych;

- wynika z konieczności ograniczenia poważnych szkód w gospodarce, w szczególności rolnej, leśnej lub rybackiej;

- leży w interesie zdrowia i bezpieczeństwa powszechnego;

- wynika z innych koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogów o charakterze społecznym lub gospodarczym lub wymogów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska;

- jest niezbędne w realizacji badań naukowych i programów edukacyjnych lub w realizacji celów związanych z odbudową populacji, reintrodukcją gatunków roślin, zwierząt

lub grzybów, albo do celów działań reprodukcyjnych, w tym do sztucznego rozmnażania roślin;

- umożliwia, w ściśle kontrolowanych warunkach, selektywnie i w ograniczonym stopniu, zbiór lub przetrzymywanie roślin i grzybów oraz chwytanie lub przetrzymywanie zwierząt gatunków objętych ochroną ścisłą w liczbie określonej przez wydającego zezwolenie (Uop, art. 56 ust. 4).

Wymienione powyżej zezwolenia Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz regionalnych dyrektorów ochrony środowiska (art. 56 ust. 1 i 2 Uop) na odstępstwa od zakazów określonych w art. 52 ust. 1 pkt 6, 12 i 14 Uop mogą być wydane w przypadku braku rozwiązań alternatywnych i jeżeli nie są szkodliwe dla zachowania populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt lub grzybów we właściwym stanie ochrony w ich naturalnym zasięgu, a także nie spowoduje to zagrożenia dla dziko występujących populacji tych gatunków, oraz wynikają z innych koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogów o charakterze społecznym lub gospodarczym, lub z wymogów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska (Uop, art. 56 ust. 4a). W szczególności dotyczy to sytuacji:

- umyślnego zabijania, okaleczania i chwytania;
- wybierania, posiadania i przechowywania jaj;
- fotografowania, filmowania i obserwacji, mogących powodować płoszenie lub niepokojenie;
- przemieszczania osobników urodzonych i hodowanych w niewoli do stanowisk naturalnych, w stosunku do gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową.

Zezwolenia na pozyskiwanie roślin i zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową mogą być wydane, jeżeli nie spowodują zagrożenia dla dziko występujących populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt lub grzybów (Uop, art. 56 ust. 5).

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska jest zobowiązany do opracowywania programów ochrony zagrożonych wyginięciem gatunków roślin, zwierząt i grzybów. Programy te zawierają:

- opis sposobów prowadzenia działań ochronnych zmierzających do odbudowy populacji zagrożonych wyginięciem gatunków;
- określenie czasu i miejsca wykonania działań ochronnych;
- wskazanie odpowiedzialnego za wykonanie działań ochronnych;
- informacje o kosztach i źródłach finansowania (Uop, art. 57).

Jak zauważa Gruszecki (2005) rozwiązania przedstawione w poszczególnych programach nie przyznają nikomu żadnych uprawnień, ale stanowią jedynie pewien postulat, który powinien być zrealizowany przez organy ochrony przyrody.

Jeżeli stwierdzone lub przewidywane zmiany w środowisku zagrażają lub mogą zagrażać roślinom, zwierzętom lub grzybom objętym ochroną gatunkową, regionalny dyrektor ochrony środowiska jest zobowiązany do podjęcia, po zasięgnięciu opinii właściwej regionalnej rady ochrony przyrody oraz zarządcy lub właściciela terenu, działań mających na celu zapewnienie trwałego zachowania gatunku, jego siedliska lub ostoi, eliminowanie przyczyn powstawania zagrożeń oraz poprawę stanu ochrony jego siedliska lub ostoi. W tym celu, zgodnie z art. 60 ust. 1 i 2 Uop, wojewoda może ustalać i likwidować, w drodze decyzji administracyjnej:

1. Strefy ochrony ostoi oraz stanowisk roślin objętych ochroną gatunkową, wymagających ustalenia stref ochrony ich ostoi lub stanowisk na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 168 poz. 1764);
2. Strefy ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt objętych ochroną gatunkową na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 220 poz. 2237);
3. Strefy ochrony ostoi oraz stanowisk grzybów objętych ochroną gatunkową na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 168 poz. 1765).

Granice stref ochrony oznacza się tablicami z napisem, odpowiednio: „ostoja roślin”, „ostoja zwierząt” albo „ostoja grzybów” i informacją: „osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”. W strefach ochrony bez zezwolenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska zabrania się:

1. Przebywania osób, z wyjątkiem właściciela nieruchomości objętej strefą ochrony oraz osób sprawujących zarząd i nadzór nad obszarami objętymi strefą ochrony, oraz osób wykonujących prace na podstawie umowy zawartej z właścicielem lub zarządcą;
2. Wycinania drzew lub krzewów;
3. Dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli nie jest to związane z potrzebą ochrony poszczególnych gatunków;
4. Wznoszenia obiektów, urządzeń i instalacji (Uop, art. 60 ust. 4 i 6).

Sposoby ochrony gatunków dziko występujących roślin i grzybów, określone w § 8 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 168 poz. 1764) oraz w § 8 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 168 poz. 1765), polegają w szczególności na:

1. Zabezpieczaniu ostoi i stanowisk roślin i grzybów przed zagrożeniami zewnętrznymi;
2. Wykonywaniu zabiegów ochronnych utrzymujących właściwy stan siedliska roślin, w szczególności:
 - utrzymywaniu lub odtwarzaniu właściwych dla gatunku stosunków świetlnych;
 - utrzymywaniu lub odtwarzaniu właściwego dla gatunku stanu gleby lub wody;
 - utrzymywaniu lub odtwarzaniu właściwych dla gatunku stosunków wodnych;
 - koszeniu siedliska, w sposób właściwy dla gatunku;
 - wypasie zwierząt gospodarskich na obszarze siedliska, w sposób właściwy dla gatunku chronionego;
 - regulowaniu liczebności roślin, grzybów i zwierząt mających wpływ na chronione gatunki;
3. Zapewnianiu, jedynie w przypadku gatunków grzybów, obecności i ochronie różnego rodzaju podłoża, na którym rozwijają się chronione gatunki grzybów, w szczególności:
 - drzew w odpowiednim wieku i gatunku;
 - rozkładającego się drewna;
 - skał i gładów;
4. Wspomaganiu rozmnażania się gatunku na stanowiskach naturalnych (tylko rośliny);
5. Obserwacji i dokumentowaniu (monitoring) stanowisk, ostoi i populacji gatunków;
6. Zabezpieczaniu reprezentatywnej części populacji przez ochronę *ex situ*;
7. Zasilaniu populacji naturalnych przez wprowadzenie osobników z hodowli *ex situ* (tylko rośliny);
8. Przywracaniu roślin z hodowli *ex situ* do środowiska przyrodniczego;
9. Przenoszeniu roślin zagrożonych na nowe stanowiska;
10. Edukacji w zakresie rozpoznawania gatunków chronionych i sposobów ich ochrony;
11. Prowadzeniu upraw roślin należących do gatunków chronionych wykorzystywanych do celów gospodarczych (tylko rośliny);

12. Promowaniu technologii prac związanych z prowadzeniem racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej, umożliwiających zachowanie ostoi i stanowisk gatunków chronionych.

Sposoby ochrony gatunków dziko występujących zwierząt, określone w § 10 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. nr 220 poz. 2237), polegają w szczególności na:

1. Ustalaniu stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania dla gatunków, o których mowa w § 1 pkt 1 lit. e, określonych w Załączniku nr 5 do rozporządzenia;
2. Zabezpieczaniu ostoi i stanowisk zwierząt przed zagrożeniami zewnętrznymi;
3. Wykonywaniu zabiegów ochronnych utrzymujących właściwy stan siedliska zwierząt:
 - renaturyzacji i odtwarzaniu siedlisk;
 - utrzymywaniu lub odtwarzaniu właściwych dla gatunku stosunków wodnych;
 - utrzymywaniu lub odtwarzaniu właściwego dla gatunku stanu gleby lub wody;
 - zapobieganiu sukcesji roślinnej przez wypas, koszenie, wycinanie drzew i krzewów;
 - odtwarzaniu oraz zakładaniu nowych zakrzaczeń i zadrzewień śródpolnych;
 - budowie sztucznych miejsc lęgowych;
 - dostosowaniu terminów i sposobów wykonania prac agrotechnicznych, leśnych, budowlanych, remontowych i innych do okresów lęgu, rozrodu lub hibernacji;
 - tworzeniu i utrzymywaniu korytarzy umożliwiających migrację;
 - zapewnianiu drożności cieków będących szlakami migracji, w tym budowie przepławek i kanałów, rozbiórce przeszkód oraz stałej konserwacji istniejących przepławek;
 - instalowaniu przejść dla zwierząt pod i nad drogami publicznymi oraz liniami kolejowymi;
4. Regulacji liczebności roślin, grzybów i zwierząt mających wpływ na chronione gatunki;
5. Obserwacji i dokumentowaniu (monitoringu) stanowisk, ostoi i populacji gatunków;
6. Wspomaganiu rozmnażania się gatunku na stanowiskach naturalnych;
7. Zabezpieczaniu reprezentatywnej części populacji przez ochronę *ex situ*;
8. Zasilaniu populacji naturalnych przez wprowadzanie osobników z hodowli *ex situ*;
9. Przywracaniu zwierząt z hodowli *ex situ* do środowiska przyrodniczego;
10. Przenoszeniu zwierząt zagrożonych na nowe stanowiska;

11. Edukacji społeczeństwa oraz właściwych służb w zakresie rozpoznawania gatunków chronionych i sposobów ich ochrony;
12. Prowadzeniu hodowli zwierząt z gatunków chronionych wykorzystywanych do celów gospodarczych;
13. Promowaniu technologii prac związanych z prowadzeniem racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i wodnej, umożliwiających zachowanie ostoi i stanowisk gatunków chronionych.

Ustalenia dotyczące ochrony gatunków roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną, określone w stosownym rozporządzeniu ministra właściwego do spraw środowiska lub wojewody, są brane pod uwagę przy sporządzaniu planu urządzenia lasu oraz w stanowiącym integralną część planu programie ochrony przyrody. Przy sporządzaniu planu urządzenia lasu uwzględnia się m.in. wymogi ochrony przyrody i krajobrazu oraz ochrony różnorodności biologicznej oraz istniejący i planowany w aktach prawa miejscowego sposób zagospodarowania lasu i jego otoczenia (RSPU, § 1 ust. 1).

Zadaniem nadleśniczego na obszarach w zarządzie Lasów Państwowych jest bezpośrednie zarządzanie lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, co wynika z art. 35 ust. 1 ustawy o lasach. Ochrona gatunkowa roślin i zwierząt jest wykonywana, jak stanowi art. 54 ustawy o lasach, w formie zadań zleconych przez administrację rządową, których koszty powinny być pokrywane przez dotacje celowe z budżetu państwa, a dysponentem środków budżetowych w zakresie tych dotacji jest m.in. nadleśniczy.

PODSUMOWANIE

Do najważniejszych **obowiązków** nadleśniczego w odniesieniu do gatunków roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową, występujących na obszarze zarządzanym przez Lasy Państwowe, należy przestrzeganie postanowień ochronnych określonych w akcie prawnym wprowadzającym ochronę lub w decyzji administracyjnej ustalającej strefę ochrony ostoi gatunków roślin, zwierząt lub grzybów.

Do najważniejszych **kompetencji** nadleśniczego na terenach w zarządzie Lasów Państwowych należy prowadzenie bezpośredniego zarządu lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa, pozostającymi w zarządzie Lasów Państwowych. Ponadto nadleśniczy dysponuje środkami pieniężnymi w ramach dotacji celowych z budżetu państwa, w związku z realizacją ochrony gatunkowej roślin i zwierząt.

10 Podsumowanie

Analiza trendów w polityce ekologicznej państwa po roku 1989 pokazuje zwrot działań w kierunku priorytetów polityki Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska. W dokumentach tych została mocno podkreślona rola i znaczenie lasów oraz leśnictwa, głównie w kontekście ochrony i kształtowania zasobów przyrodniczych. Pierwsza polityka ekologiczna państwa była pierwszym tego typu dokumentem sporządzonym w Polsce po zmianie ustroju politycznego. Nawiązywała raczej do kwestii ochrony środowiska w kontekście zdrowia ludzkiego, mniej natomiast do spraw dotyczących ochrony przyrody. W latach 1999-2000 opracowano i przyjęto drugą politykę ekologiczną państwa, w której większą uwagę poświęcono ochronie przyrody w kontekście integracji naszego kraju z Unią Europejską. Trzecia polityka w zakresie ochrony i racjonalnego użytkowania zasobami przyrody koncentrowała się na zobowiązaniach dotyczących członkostwa Polski w Unii Europejskiej, a działania obejmowały m.in. konieczność naszego współdziałania w osiągnięciu znacznego wzrostu lesistości Europy, tworzeniu europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000, ochronie terenów wodno-błotnych oraz zapewnieniu poprawy jakości wód powierzchniowych. Czwarta polityka na lata 2007-2010 stanowi uzupełnienie poprzedniego dokumentu, a potrzeba jej aktualizacji wynikała z uzyskania przez Polskę członkostwa w UE.

Wojewódzkie, powiatowe oraz gminne programy ochrony środowiska sporządzone zostały w celu realizacji polityki ekologicznej państwa. Stanem wyjściowym do sporządzenia programów stała się ocena aktualnego stanu środowiska naturalnego i przyrodniczego. W programach zostały przedstawione cele, priorytety oraz działania (krótkookresowe oraz średniookresowe). Zawarte zostały również zagadnienia związane z zarządzaniem programem oraz monitoringiem. W wojewódzkich programach obligatoryjnie zamieszczono wytyczne do sporządzania programów na szczeblu powiatowym. W niektórych programach znajdują się wyraźne odniesienia do leśnictwa. Większość programów przewiduje działania długookresowe (nawet do 2015 r.), mimo, iż niektóre zostały zrealizowane w krótszym okresie czasu, jednak w przypadku ochrony przyrody działania ciągłe wymagają dłuższego okresu realizacji.

Analiza przepisów prawa polskiego przed ich gruntowną nowelizacją w 2008 roku wykazała, że wiele przepisów prawa Unii Europejskiej, w szczególności zawartych w Dyrektywie Ptasiej i Dyrektywie Siedliskowej, nie zostało przetransponowanych do prawa polskiego lub ich transpozycja była nieprawidłowa. Zwracali na to uwagę również liczni

autorzy, co zostało przedstawione w przeglądzie literatury. Zmiany wprowadzone na mocy ustawy z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. nr 201 poz. 1237), której przepisy weszły w życie w dniu 15 listopada 2008 roku, a także ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227), miały na celu uzupełnienie tych braków i tym samym stworzenie warunków do lepszej implementacji przepisów Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej, usprawnienie zarządzania obszarami Natura 2000 oraz zapewnienie właściwego nadzoru przez organy wydające decyzje dotyczące reglamentowania korzystania z zasobów środowiska.

Mimo iż wprowadzone zostały istotne zmiany, transpozycja przepisów Dyrektywy Ptasiej i Siedliskowej do prawa polskiego nadal nie została w pełni prawidłowo przeprowadzona. Na konieczność dokładnego i pełnego przetransponowania przepisów obu dyrektyw do porządku prawnego każdego z państw członkowskich Unii Europejskich wielokrotnie zwracał uwagę Europejski Trybunał Sprawiedliwości, co również zostało wykazane w niniejszym opracowaniu. Jak wykazała analiza, istnieją wciąż nieścisłości i braki związane z:

- brakiem określenia wszystkich środków ochrony, zachowania i przywracania biotopów i naturalnych siedlisk, o których mówi art. 3 ust. 2 Dyrektywy Ptasiej; w szczególności chodzi o utrzymanie i gospodarowanie, zgodnie z potrzebami ekologicznymi, naturalnych siedlisk w ramach stref ochronnych i poza nimi, przywracanie zniszczonych biotopów oraz tworzenie biotopów gatunków ptaków, których dotyczy dyrektywa;
- nieobjęciem ochroną wszystkich gatunków ptaków, podlegających specjalnym środkom ochrony na mocy art. 4 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej, wymienionych w Załączniku I do tej Dyrektywy;
- brakiem zakazu sprzedaży, transportu w celu sprzedaży, przetrzymywania w celu sprzedaży oraz oferowania do sprzedaży żywych lub martwych ptaków, jak również wszelkich łatwo rozpoznawalnych części lub produktów otrzymanych z tych ptaków, w odniesieniu do wszystkich gatunków, o których jest mowa w art. 1 Dyrektywy Ptasiej (por. art. 6 ust. 1 tej Dyrektywy);
- brakiem przepisów wprowadzających wymóg przeprowadzania kontroli w regularnych odstępach czasu odnośnie przestrzegania warunków przyznania zezwoleń, na prowadzenie działalności określonej w art. 6 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej (por. art. 6 ust. 3 tej Dyrektywy);
- brakiem przepisów gwarantujących, że sokolnictwo jest prowadzone zgodnie z zasadami

rozsądnego wykorzystywania i ekologicznie zrównoważonej kontroli gatunków danego ptactwa oraz zgodnie ze środkami wynikającymi z art. 2 Dyrektywy Ptasiej w odniesieniu do populacji tych gatunków, w szczególności gatunków ptaków wędrownych (por. art. 7 ust. 4 Dyrektywy Ptasiej);

- brakiem zakazu wykorzystywania wszelkich środków, sposobów lub metod wykorzystywanych do nieselektywnego lub na dużą skalę chwytania lub zabijania ptactwa, lub mogących spowodować lokalne zanikanie gatunków, w odniesieniu do wszystkich gatunków ptaków (pot. art. 8 ust. 1 Dyrektywy Ptasiej);

- brakiem definicji „terenu” (art. 1 lit. j Dyrektywy Siedliskowej).

11 Wykaz źródeł

11.1 Wykaz aktów prawnych

Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu, Dz.U.UE.L.04.143.56 z późn. zm.

Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, Dz.U.UE.L.79.103.1 z późn. zm.

Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk, Dz.U.UE.L.92.206.7 z późn. zm.

Europejska Konwencja Krajobrazowa, sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r., Dz.U. z 2006 r. nr 14 poz. 98.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 z późn. zm.

Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r., Dz.U. z 1991 r. nr 27 poz. 112.

Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r., Dz.U. z 1978 r. nr 7 poz. 24 z późn. zm.

Konwencja o ochronie dzikiej fauny i flory europejskiej oraz ich siedlisk naturalnych, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r., Dz.U. z 1996 r. nr 58 poz. 263.

Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r., Dz.U. z 2003 r. nr 2 poz. 17.

Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r., Dz.U. z 2002 r. nr 184 poz. 1532.

Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r., Dz.U. z 1976 r. nr 32 poz. 190.

Rozporządzenie (WE) nr 614/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 maja 2007 r. w sprawie instrumentu finansowego na rzecz środowiska (LIFE+), Dz.U.UE.L.2007.149.1.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1737/2006 z dnia 7 listopada 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia (WE) nr 2152/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego monitorowania wzajemnego oddziaływania lasów i środowiska naturalnego we Wspólnocie, Dz.U.UE.L.06.334.1.

Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 865/2006 z dnia 4 maja 2006 r. ustanawiające przepisy wykonawcze do rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi, Dz.U.UE.L.06.166.1.

Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej, Dz.U. z 1992 r. nr 67 poz. 337.

Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ochrony i zbioru płodów runa leśnego oraz zasad lokalizowania pasiek na obszarach leśnych, Dz.U. z 1999 r. nr 6 poz. 42 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 grudnia 2004 r. w sprawie wzorów tablic, Dz.U. z 2004 r. nr 268 poz. 2665.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych, Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 433.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody, Dz.U. z 2005 r. nr 94 poz. 794.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 marca 2006 r. w sprawie obrączkowania ptaków, Dz.U. z 2006 r. nr 48 poz. 350.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 sierpnia 2001 r. w sprawie określenia rodzajów siedlisk przyrodniczych podlegających ochronie, Dz.U. z 2001 r. nr 92 poz. 1029.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000, Dz.U. z 2005 r. nr 94 poz. 795.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 r. w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne, Dz.U. z 2005 roku nr 48 poz. 459.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 kwietnia 2005 r. w sprawie warunków i trybu wydawania zezwoleń na łowienie zwierzyny przy użyciu ptaków łowczych, Dz.U. z 2005 r. nr 69 poz. 621.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu, Dz.U. z 2005 r. nr 256 poz. 2151.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 czerwca 2005 r. w sprawie zwierzyny bezprawnie pozyskanej, Dz.U. z 2005 r. nr 116 poz. 981.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, Dz.U. z 2004 r. nr 229 poz. 2313 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 września 2002 r. w sprawie zakresu wykroczeń, za które uprawnieni pracownicy Lasów Państwowych, pracownicy parków narodowych oraz strażnicy łowieccy są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego, Dz.U. z 2002 r. nr 174 poz. 1432.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną, Dz.U. z 2004 r. poz. 220 nr 2237.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie rodzajów, typów i podtypów rezerwatów przyrody, Dz.U. z 2005 r. nr 60 poz. 533.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, Dz.U. z 2007 r. nr 179 poz. 1275.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną, Dz.U. z 2004 r. nr 168 poz. 1764.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną, Dz.U. z 2004 r. poz. 168 nr 1765.

Rozporządzenie Rady (EWG) NR 3254/91 z dnia 4 listopada 1991 r. zakazujące używania potrzasków we Wspólnocie oraz wprowadzania do Wspólnoty skór i innych towarów wytwarzanych z niektórych gatunków dzikich zwierząt, pochodzących z państw, w których chwyta się je za pomocą potrzasków lub metod odłowu niespełniających międzynarodowych norm odłowu humanitarnego, Dz.U.U.E.L.91.308.1.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi, Dz.U.U.E.L.97.61.1.

Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie, Dz.U. z 2005 r. nr 127 poz. 1066 z późn. zm.

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jednolity: Dz.U. z 2000 roku nr 98 poz. 1071 z późn. zm.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 z późn. zm.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, tekst jednolity: Dz.U. z 2003 r. nr 106 poz. 1002 z późn. zm.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, tekst jednolity: Dz.U. z 2006 r. nr 129 poz. 902 z późn. zm.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. z 2003 r. nr 80 poz. 717 z późn. zm.

Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach, Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 435 z późn. zm.
Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych, tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r. nr 121 poz. 1266.

Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, Dz.U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227.

Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2008 r. nr 201 poz. 1237.

Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym, Dz.U. z 2002 r. nr 200 poz. 1682.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie, Dz.U. z 2001 r. nr 80 poz. 872 z późn. zm.

Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju, Dz.U. z 2001 r. nr 97 poz. 1051 z późn. zm.

Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody, Dz.U. z 2001 r. nr 3 poz. 21.

Zarządzenie Nr 50 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 18 maja 1994 r. w sprawie nadania Statutu PGL Lasy Państwowe.

11.2 Wykaz orzeczeń sądowych

Postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, II OW 21/05 z dnia 12.08.2005 r.

Uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, VI SA 22/95 z dnia 28.12.1995 r.

Uchwała Sądu Najwyższego, III CZP 112/93 z dnia 20.08.1993 r.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, OSK 1810/04 z dnia 05.12.2005 r.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, II FSK 1506/05 z dnia 29.06.2006 r.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, II OSK 744/06 z dnia 25.08.2006 r.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, II SA 3073/00 z dnia 25.02.2002 r.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, IV SA/Wa 2319/06 z dnia 26.04.2007 r.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, SA/Wr 2267/94 z dnia 26.04.1995 r.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, I OSK 467/05 z dnia 15.02.2006 r.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, I OSK 550/05 z dnia 08.03.2006 r.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, ACr 835/95 z dnia 16.05.1995 r.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 10/96 z dnia 12.12.1996 r., Ligue Royale Belge pour la Protection des Oiseaux ASBL, Société d'Études Ornithologiques AVES ASBL v. Région Wallonne (orzeczenie wstępne). Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1996 Strona I-06775.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 117/00 z dnia 13.06.2002 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Irlandia. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2002 Strona I-05335.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 117/03 z dnia 13.01.2005 r., Societa Italiana Dragaggi SpA i inni v. Ministero delle Infrastrutture e dei Trasporti oraz Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia. (orzeczenie wstępne). Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2005 Strona I-00167.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 118/94 z dnia 07.03.1996 r., Associazione Italiana per il World Wildlife Fund i inni v. Regione Veneto. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1996 Strona I-01223.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 127/02 z dnia 07.09.2004 r., Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee i Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v. Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (orzeczenie wstępne). Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2004 Strona I-07405.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 135/04 z dnia 09.06.2005 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Hiszpanii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2005 Strona I-05261.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 157/89 z dnia 17.01.1991 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Dyrektywa Republika Włoska. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1991 Strona I-00057.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 166/97 z dnia 18.03.1999 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Francuska. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1999 Strona I-01719.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 169/89 z dnia 23.05.1990 r., Postępowanie karne przeciwko Gourmetterie Van den Burg (orzeczenie wstępne). Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1990 Strona I-02143.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 182/02 z dnia 16.10.2003 r., Ligue pour la protection des oiseaux i inni v. Premier ministre i Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement (orzeczenie wstępne). Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2003 Strona I-12105.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 183/05 z dnia 11.01.2007 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Irlandia. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2007 Strona I-00137.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 191/05 z dnia 13.07.2006 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Portugalska. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2006 Strona I-06853.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 202/94 z dnia 08.02.1996 r., Postępowanie karne przeciwko Godefridus van der Feesten (orzeczenie wstępne). Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1996 Strona I-00355.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 209/02 z dnia 29.01.2004 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Austrii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2004 Strona I-01211.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 209/04 z dnia 23.03.2006 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Austrii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2006 Strona I-02755.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 221/04 z dnia 18.05.2006 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Hiszpanii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2006 Strona I-04515.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 239/04 z dnia 26.10.2006 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Portugalska. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2006 Strona I-10183.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 240/00 z dnia 06.03.2003 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Finlandii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2003 Strona I-02187.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 244/05 z dnia 14.09.2006 r., Bund Naturschutz in Bayern e.V. i inni v. Freistaat Bayern (orzeczenie wstępne). Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2006 Strona I-08445.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 3/96 z dnia 19.05.1998 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Holandii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1998 Strona I-03031.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 324/01 z dnia 05.12.2002 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Belgii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2002 Strona I-11197.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 334/89 z dnia 17.01.1991 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Włoska. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1991 Strona I-00093.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 339/87 z dnia 15.03.1990 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Holandii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1990 Strona I-00851.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 355/90 z dnia 02.08.1993 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Hiszpanii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1993 Strona I-04221.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 378/01 z dnia 20.03.2003 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Włoska. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2003 Strona I-02857.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 412/85 z dnia 17.09.1987 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Federalna Niemiec. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1987 Strona 03503.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 415/01 z dnia 27.02.2003 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Belgii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2003 Strona I-02081.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 435/92 z dnia 19.01.1994 r., Association pour la Protection des Animaux Sauvages i inni v. Préfet de Maine-et-Loire i Préfet de Loire-Atlantique (orzeczenie wstępne). Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1994 Strona I-00067.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 44/95 z dnia 11.07.1996 r., Regina v. Secretary of State for the Environment, ex parte: Royal Society for the Protection of Birds (orzeczenie wstępne). Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1996 Strona I-03805.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 441/03 z dnia 14.04.2005 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Niderlandów. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2005 Strona I-03043.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 57/89 z dnia 28.02.1991 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Federalna Niemiec. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1991 Strona I-00883.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 6/04 z dnia 20.10.2005, Komisja Wspólnot Europejskich v. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2005 Strona I-09017.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 60/05 z dnia 08.06.2006 r., WWF Italia, Gruppo Ornitologico Lombardo (GOL), Lega abolizione della caccia (LAC), Lega antivivisezionista (LAV) v. Regione Lombardia (orzeczenie wstępne). Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2006 Strona I-05083.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 72/02 z dnia 24.06.2003 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Portugalska. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2003 Strona I-06597.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 79/03 z dnia 09.12.2004 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Hiszpanii. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2004 Strona I-11619.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 96/98 z dnia 25.11.1999 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Francuska. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 1999 Strona I-08531.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości 98/03 z dnia 10.01.2006 r., Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Federalna Niemiec. Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2006 Strona I-00053.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, IV SA 1731/03 z dnia 09.08.2004

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, IV SA/WA 1640/05 z dnia 24.11.2005 r.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, IV SA/Wa 546/06 z dnia 01.08.2006 r.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, IV SA/Wa 425/04 z dnia 25.02.2005 r.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, IV SA/Wa 966/06 z dnia 22.08.2006 r.

11.3 Wykaz dokumentów programowych i innych

Komisja Wspólnot Europejskich, Postępowanie w sprawie nr 2006/2135 K(2006) 1425 z dnia 04.04.2006.

Komisja Wspólnot Europejskich, Postępowanie w sprawie nr 2006/2151 K(2006) 2628 z dnia 28.06.2006.

Ministerstwo Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa *Polityka Ekologiczna Państwa* sporządzona z uwzględnieniem uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 maja 1991 r. (Mon. Pol. Nr 18, poz.118).

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013*. Warszawa, lipiec 2007.

Ministerstwo Środowiska *II Polityka Ekologiczna Państwa*. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów czerwiec 2000 r., Warszawa.

Ministerstwo Środowiska *Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010*. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów grudzień 2002 r., Warszawa.

Ministerstwo Środowiska *Polityka ekologiczna państwa na lata 2007 - 2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011 - 2014*. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów grudzień 2006 r., Warszawa.

Ministerstwo Środowiska *Polityka leśna państwa* dokument przyjęty przez Radę Ministrów 22 kwietnia 1997 r.

Ministerstwo Środowiska *Polska 2025 - Długotrwała strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju*. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 26 lipca 2000 r., Warszawa.

Ministerstwo Środowiska *Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym*. Warszawa, 2002 r.

Państwowa Rada Ochrony Przyrody *Najważniejsze problemy ochrony przyrody w Polsce*. Warszawa 2007.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, 2008. Druk nr 1073 projektem ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie.

Starostwo Powiatowe w Kartuzach *Program ochrony środowiska powiatu kartuskiego na lata 2008 – 2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012 – 2015*. Kartuzy, 2008 r.

Starostwo Powiatowe w Mrągowie *Program ochrony środowiska powiatu mrągowskiego na lata 2004 – 2010*. Mrągowo, 2004 r.

Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu *Program ochrony środowiska powiatu nowosądeckiego na lata 2004 – 2011*. Nowy Sącz, 2004 r.

Urząd Gminy Kartuzy *Program ochrony środowiska gminy i miasta Kartuzy na lata 2004 – 2007 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2008 – 2011*. Elbląg, 2004 r.

Urząd Gminy Krynica Zdrój *Program ochrony środowiska gminy Krynica Zdrój na lata 2004 – 2011*. Krynica Zdrój, 2004 r.

Urząd Gminy Mikołajki *Program ochrony środowiska gminy i miasta Mikołajki na lata 2004 – 2007 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2008 – 2011*. Mikołajki, 2004 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego *Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego*. Wrocław, 2002 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko–Pomorskiego *Program ochrony środowiska województwa Kujawsko – Pomorskiego*. Toruń, 2003 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego *Program ochrony środowiska województwa lubelskiego*. Lublin, 2005 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego *Program ochrony środowiska dla województwa lubuskiego na lata 2003 – 2010*. Zielona Góra, 2003 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego *Program ochrony środowiska województwa łódzkiego na lata 2008 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012 – 2015*. Łódź, 2007 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego *Program ochrony środowiska województwa małopolskiego na lata 2005 – 2012*. Kraków, 2005 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego *Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.* Warszawa, 2007 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego *Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*. Opole, 2003 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego *Program ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011 - 2014*. Rzeszów, 2007 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego *Program ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2007 – 2010*. Białystok, 2007 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego *Program ochrony środowiska województwa pomorskiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011 – 2014*. Gdańsk, 2007 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego *Program ochrony środowiska województwa śląskiego do 2004 roku oraz cele długoterminowe do roku 2015*. Katowice, 2001 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego *Program ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego na lata 2007 – 2015*. Kielce, 2007 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego *Program ochrony środowiska województwa warmińsko – mazurskiego na lata 2007 – 2010*. Olsztyn, 2007 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego *Program ochrony środowiska województwa wielkopolskiego na lata 2002 – 2010*. Poznań, 2002 r.

Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego *Program ochrony środowiska województwa zachodniopomorskiego*. Szczecin, 2007 r.

Wytyczne, 2002. Ministerstwo Środowiska. Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym. Warszawa, grudzień 2002 r.

11.4 Wykaz literatury

Adamczuk M., 2003. *Wybrane zagadnienia ekologiczno – prawne ochrony zasobów leśnych*. Ochrona Środowiska. Przegląd nr 4.

Barometer, 2008. Por. Natura 2000 Barometer;
http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/barometer/index_en.htm

Biernat K., 2006. *Polskie prawo ochrony przyrody*. Opracowanie zbiorowe pod redakcją J. Ciechanowicz - McLean. Centrum doradztwa i informacji Difin, Warszawa.

Blair A., 2002. *Nowy przewodnik po Unii Europejskiej*. Książka i Wiedza. Warszawa.

- Błasiak J.**, 2007. *Natura 2000 i nie tylko. Rozmowę przeprowadza W. Sobociński*. Las Polski nr 17.
- Bobiec A.**, 2006. *Lasy państwowe czy Lasów Państwowych?* Obywatel nr 2(28).
- Brzeziński W., Górczyński A.**, 2003. *Encyklopedia Unii Europejskiej*. XXL Grupa Medialna, Sp. z o.o. oraz Wydawnictwo Lingwa. Warszawa.
- Buczyński G.**, 2005. *Rola państwa i prawa w ochronie lasów w Polsce*. Praca doktorska. Uniwersytet Warszawski.
- Dawidziuk J.**, 2006. *Perspektywy obecnego modelu leśnictwa państwowego w Polsce - debata środowiskowa*. Przegląd Leśniczy nr 11.
- Drabarczyk J.**, 2004. *Prawny galimatias*. Głos Lasu nr 4.
- Dubisz S.** (red.), 2003. *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gruca M.**, 2006. *Struktura i stan zarządzania ochroną przyrody w Polsce. Ochrona przyrody po europejsku*. Opracowanie zbiorowe pod redakcją A. Jermaczka, Świebodzin.
- Gruszecki K.**, 2005. *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*. Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków;
- Grzywacz A.**, 2003. *Stanowisko Polskiego Towarzystwa Leśnego w sprawie europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000*. Ustroń – Jaszowiec, 13 września 2003 r.
- GUS**, 2007. *Leśnictwo 2007*. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Gwiazdowicz M.**, 2002. *Ochrona przyrody w Polsce – wybrane problemy*. Kancelaria Sejmu, Biuro Studiów i Ekspertyz.
- Jaroszyński T.**, 2004. *Nowa ustawa o ochronie przyrody*. Las Polski nr 13/14.
- Jerzmański J.**, 2006. *Teoretyczne podstawy prawa ochrony przyrody*. Opracowanie zbiorowe pod redakcją W. Radeckiego. Biuro Doradztwa Ekologicznego, Wrocław.
- Justyńska P.**, 2005. *Rola Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w procesie interpretacji prawa wspólnotowego i prawa krajowego państw członkowskich*. W: Morawski L. (red.), *Wykładowa prawa i inne problemy filozofii prawa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Kalina-Prasznik U.** (red.), 2004. *Encyklopedia prawa*. Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Kapuściński R.**, 2006. *Ochrona przyrody w lasach – poradnik dla pracowników LP*. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Kapuściński R.**, 2006. *Potrzeby, możliwości i ograniczenia czynnej ochrony przyrody w LP*. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, Rogów, Zeszyt 1 (11).
- Kapuściński R.**, 2007. *Natura 2000 konsekwencje dla leśników i drzewiarzy*. Przemysł Drzewny nr 6.
- Kapuściński R.**, 2008. *Problemy w ochronie przyrody – przyczyny konfliktów i propozycje rozwiązań*. Głos Lasu nr 3.
- Kapuściński R.**, 2008. *Problemy w ochronie przyrody – przyczyny konfliktów i propozycje rozwiązań II*. Głos Lasu nr 4.
- Kapuściński R.**, 2008. *Problemy w ochronie przyrody – przyczyny konfliktów i propozycje rozwiązań III*. Głos Lasu nr 6.

- Kenig-Witkowska M. M.**, 2005. *Prawo środowiska Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa.
- Kistowski M.**, 2004. *Ocena oddziaływania na środowisko w obszarach Natura 2000 w warunkach Polskich na tle doświadczeń Unii Europejskiej*. Problemy Ocen Środowiskowych nr 1/24.
- Kozłowski S.**, 2005. *Stanowisko Komitetu „Człowiek i Środowisko” przy prezydium PAN w sprawie odpowiedzialności za ochronę przyrody w Polsce*. Dzikie Życie nr 5.
- Kurek R.**, 2004. *Nowa ustawa – nowe zagrożenia*. Dzikie Życie nr 5.
- Lasok D.**, 1995. *Zarys prawa Unii Europejskiej*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń.
- Leszczyński L.**, 2001. *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa*. Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków.
- Lipiński A.**, 2004. *Prawne podstawy ochrony środowiska*. Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków.
- Lubczyński L.**, 2006. *Uwagi do ustawy o ochronie przyrody*. Aura nr 1.
- Machalica Z., Sawicki J.**, 2003. *Uwagi dotyczące docelowej organizacji ochrony przyrody w Polsce*. Dzikie Życie nr 5.
- Maciantowicz M.**, 2006. *Natura 2000 a gospodarka leśna. Ochrona przyrody po europejsku*. Opracowanie zbiorowe pod redakcją A. Jermaczka, Świebodzin.
- Marszałek E.**, 2007. *Kto naprawdę chroni przyrodę w Polsce?* Las Polski nr 12.
- Marszałek E.**, 2007. *Leśnictwo a ochrona przyrody – prawne aspekty*. Las Polski nr 17
- Moczko–Wdowczyk S.**, 2006. *Teoretyczne podstawy prawa ochrony przyrody*. Opracowanie zbiorowe pod redakcją W. Radeckiego. Biuro Doradztwa Ekologicznego, Wrocław.
- Okołów G.**, 2007. *Obszary Natura 2000*. Poznajmy Las nr 4.
- Paczuski R.**, 2003. *Opinia prawna do projektu ustawy o ochronie przyrody*. Biuro studiów i ekspertyz, Bydgoszcz.
- Państwowa Rada Ochrony Przyrody**, 2007. *Rekomendacja w sprawie cięć sanitarnych, usuwania drzew martwych i zamierających, zwalczania „szkodliwych” owadów i grzybów w ekosystemach leśnych w przyrodniczych obszarach chronionych*. Chrońmy Przyrodę Ojczystą nr 63(4).
- Radecki W.**, 2004. *Czwarta polska ustawa o ochronie przyrody. Rozważania nad prawem ochrony przyrody (4)*. Przyroda Polska nr 7.
- Radecki W.**, 2004. *Miejsce prawa ochrony przyrody w polskim systemie prawnym. Rozważania nad prawem ochrony przyrody (7)*. Przyroda Polska nr 10.
- Radecki W.**, 2004. *Prawna ochrona drzew i krzewów*. Przyroda Polska nr 10.
- Radecki W.**, 2004. *Środki prawne ochrony przyrody. Rozważania nad prawem ochrony przyrody (9)*. Przyroda Polska nr 12.
- Radecki W.**, 2004. *Ustawa o lasach – komentarz*. Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa.
- Radecki W.**, 2005. *Groźba prywatyzacji lasów*. Aura nr 2.

- Radecki W.**, 2005. *Obszary Natura 2000. Rozważania nad prawem ochrony przyrody (14)*. Przyroda Polska nr 5.
- Radecki W.**, 2005. *Ochrona gatunkowa grzybów. Rozważania nad prawem ochrony przyrody (18)*. Przyroda Polska nr 9.
- Radecki W.**, 2005. *Ochrona gatunkowa roślin. Rozważania nad prawem ochrony przyrody (16)*. Przyroda Polska nr 7.
- Radecki W.**, 2005. *Uprawnienia oskarżycielskie straży przyrodniczych*. Przegląd Sądowy nr 9/95.
- Radecki W.**, 2006. *Ocena oddziaływania na obszar NATURA 2000*. Aura nr 7.
- Radecki W.**, 2006. *Teoretyczne podstawy prawa ochrony przyrody*. Pod redakcją W. Radeckiego. Biuro Doradztwa Ekologicznego, Wrocław.
- Radecki W.**, 2006. *Ustawa o lasach – komentarz*. Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa.
- Radecki W.**, 2006. *Ustawa o ochronie przyrody – komentarz*. Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa.
- Radecki W.**, 2007. *Ochrona prawna różnorodności biologicznej*. Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski nr 13(15).
- Radecki W.**, 2007. *Roboty na obszarach cennych przyrodniczo. Rozważania nad prawem ochrony przyrody (43)*. Przyroda Polska nr 10.
- Radecki W.**, 2007. *Status prawny dyrektora parku narodowego*. Przyroda Polska nr 6.
- Raźny J.**, 2007. *Problemy finansowania działalności parków narodowych w Polsce*. Aura 4/2007.
- Rotko J.**, 2006. *Teoretyczne podstawy prawa ochrony przyrody*. Opracowanie zbiorowe pod redakcją W. Radeckiego. Biuro Doradztwa Ekologicznego, Wrocław.
- Sas-Bojarska A.**, 2006. *Oceny oddziaływania na środowisko w ochronie krajobrazu*. Aura nr 9.
- Smoktunowicz E.** (red. nacz.), 2000. *Wielka encyklopedia prawa*. Wydawnictwo Prawo i Praktyka Gospodarcza, Białystok-Warszawa.
- Solon J.**, 2005. *O potrzebie głębokich zmian systemu ochrony przyrody w Polsce*. Chrońmy Przyrodę Ojczyzną nr 11/12.
- Stocki J.**, 2007. *Natura 2000 w leśnych kompleksach promocyjnych*. Głos Lasu nr 9.
- Stocki J.**, 2007. *Sieć Ekologiczna Natura 2000 w lasach Polski i państwach Unii Europejskiej*. Przemysł Drzewny nr 6.
- Symonides E.**, 2007. *Ochrona przyrody*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Szczepkowski A.**, 2005. *Od znaczków po ustawę*. Echa Leśne nr 10.
- Szujecki A., Zaleski J.**, 2005. *Stan realizacji polityki leśnej państwa (Polityka leśna państwa i narodowy program leśny)*. Materiały Konferencyjne - Jedlnia letnisko. CILP.
- Szyszko J.**, 2006. *Chrońmy unikatowe zasoby przyrody*. Aura nr 5.
- Szyszko J.**, 2006. *Działalność gospodarcza jako podstawa ochrony bioróżnorodności w lasach. „Quo vadis, Forestry?”* Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary.

- Tomaszewski K.**, 2004. *O systematycznej destrukcji prawa leśnego słów kilka*. Przegląd Leśniczy nr 3.
- Trzcińska D.**, 2006. *Polskie prawo ochrony przyrody*. Opracowanie zbiorowe pod redakcją J. Ciechanowicz - McLean. Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa.
- Tworek S.**, 2007. *O różnorodności biologicznej w kontekście działań na rzecz ochrony przyrody*. Wszechświat nr 7/9.
- Weigle A.**, 2000. *Ochrona przyrody w Polsce oraz udział w niej organizacji społecznych*. Liga Ochrony Przyrody, Warszawa.
- Więckowski S.**, 2003. *Wybrane problemy ekologii i ochrony środowiska*. Kielce.
- Winnicki T.**, 2005. *Opinia Państwowej Rady Ochrony Środowiska o Projekcie Wstępnym Narodowego Planu Rozwoju*. Aura nr 8.
- Witkowski Z.**, 2005. *Natura 2000 w Polsce gdzie jesteśmy i dokąd zmierzamy*. Aura nr 1.
- Wróblewski J.**, 1975. *Problem nieporównywalności w komparatyście prawniczej*. Państwo i Prawo, z. 8-9.
- Zaleski J.**, 2005. *Polskie lasy i leśnictwo w Europie: stan i perspektywy*. Aura nr 2.
- Zawadzka D.**, 2008. *VIII Sympozjum Ochrony Ekosystemów Leśnych. Przegląd osiągnięć i problemów. 15-16 Listopada 2007, Rogów*. Głos Lasu nr 1.
- Zieliński M.**, 2002. *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa.
- Zielony R., Stelmach R.**, 2006. *Program ochrony przyrody w nadleśnictwie – 10 lat i co dalej?* Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, Rogów, Zeszyt 4 (14).
- Zyśk A.**, 2004. *Lasy w niebezpieczeństwie? - zagrożenia prawne*. Środowisko nr 7.
- Zyśk J.**, 2006. *Ochrona przyrody w lasach*. Środowisko nr 7.